SERIA III — ANUL III No. 85

2 Lei Exemplarul în ţară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 9 Iulie 1922

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888—1897, CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Fericirea conjugală în vechiul Egipt

de NATALIA NEGRU

Albastre flori de lotus aplecate ca nişte ochĭ vizionarĭ peste oglinda apelor Nilulul, tălmăcesc povestea uneĭ făşiĭ de pământ, pe care, în miĭ de veacurĭ, valurĭ de apă împinse de ploile equatoruluĭ, îl răpesc din inima Africeĭ, şi-l cară — fir cu fir — bob cu bob — zidindu-l temeinic împotriva nisipuluĭ Sahareĭ şi-a talazurilor Mediteraneĭ, împlinind ţărmurile şi delta cu câtiva milimetri pe secol.

O ţară în deşert — dar al ploilor, ce cad aiurea, departe — două înguste ţărmurĭ de râu şi o deltă — între două şirurĭ de munţĭ — grădină încântătoare a pământuluĭ, leagăn al florilor şi raiu al vieţuitoarelor — minunea desăvârşită a naturiĭ.

In palatul din Giseh — piramidele se înalţă trufaşe la marginea deşertului, sfidând, ca şi Nilul marea cu pustiul.

Nilul — un capriciu al naturiĭ ; Piramidele — o fantezie împărătească. La fel, cu aceiaş nepăsare privesc viitorul, şi arată că omul se apropie de Dumnezeu atunci, când cugetă şi creează.

Timpul distruge, uitarea înghite, însă :

„Dacă toate se tem de timp,
Timpul se teme de piramide !...

. . . .

Şi astăzĭ curge Nilul, zidind milimetri de ţărnă, ce se adună cu fiecare veac...

Şi astăzĭ, *fellahul* udă grădinile cu *şaduhul* şi *noriahul*, iar fellahele ca nişte monace, în haine largĭ şi broboade înfăldurate, duc în creştet amforele grele, cu apa darnică din Nil.

Cămila păşeşte agale prin potecile din munţĭ, în urma Arabuluĭ visător, iar străvechiul *asin* mândru aici de trecutul său, îşĭ poartă pasul maĭ dârz decât aiurea.

Oraşul cosmopolit de azĭ, se pierde între zmocurile de palmierĭ, catargele şi pânzele corăbiilor, scriu ieroglife în zare, şi piramidele surâd ca nişte uriaşĭ, când micĭĭ copiĭ arabĭ urcă la fugă până în vârful lor, şi coboară în câteva minute.

* * *

Cine ştie ce furtunĭ au aruncat în valea Niluluĭ sămânţa omenească, ce pare a fi pornit tot din mijlocul Asieĭ, tot din seminţia luĭ *Noe*, poate din ramura camitică a raseĭ albe.

Vor fi rătăcit şi maĭ înainte prin grădina fermecată, câţiva negri africanĭ, cu părul creţ şi buzele marĭ, lăsând o vagă urmă în tipul nobil şi frumos al egipteanuluĭ, pe care-l păstrează *Fellahul* — cu surâsul trist şi misterios, înalt şi svelt, cu chipul inteligent, nasul mic şi buzele-ĭ cărnoase, că pare a fi desprins de pe soclul uneĭ statuĭ, orĭ din firida uneĭ piramide, de acum şase miĭ de anĭ...

Intr'una din luxoasele case ale Cairuluĭ, frumoasa Egipţiană de azĭ, cu profilul fin, şi ochiĭ languroşĭ, stă culcată alene pe sofaua acoperită cu stofă înflorată.

Trupul eĭ arată formele desăvârşite prin transparenţa rochieĭ ce-o îmbracă, iar brâul — după ce a încins-o de două orĭ, îşĭ lasă capetele să cază grămadă jos, pe covor.

Piciorul gol şi braţele rotunde îĭ sânt împodobite cu brăţărĭ, diadema îĭ sprijină părul, şi multe inele îĭ împodobesc degetele.

Alăturĭ, bătrâna cărturăreasă etiopiană — cu faţa arămie, stând jos lângă sofă, a întins cărţile, pe carĭ le ia în cruciş, două câte două — şi spune, cum s'arată gândurile şi inima celuĭ ce poate nu va întârzia să vină. Amândouă par o sculptură — aşa cum sânt multe pe zidurile nenumăratelor monumente, şi evocă viaţa adânculuĭ trecut, când Nilul şi ale luĭ canalurĭ se pierdeau sub pădurĭ de plante, şi sub grămezĭ de florĭ...

Te întrebĭ, cuprins de nostalgia acestuĭ adânc trecut :

„Unde sânt oraşele nenumărate, ce se înlănţuiau de-alungul râuluĭ, clocotitoare de viaţă, adorând soarele şi Nilul, divinizând strămoşiĭ morţĭ, slăvind cărăbuşiĭ, boiĭ, pisicile şi crocodiliĭ, înveşnicind credinţa lor, în temple şi hipogee uriaşe, în nesfârşite necropole ?...

„Unde-ĭ *Memfis* al *luĭ Phtah* — divinul cărăbuş; *Teba* luĭ *Ammon* — zeul cu cap de berbec; *Edfu* — oraşul luĭ *Horus* cel cu cap de vultur; *Denderah* al zeiţeĭ *Hator* — cea cu trup de pasăre şi cap de femee ? Unde-s zeiĭ nenumăraţĭ, ieşiţĭ din oceanul primordial, din sânul mameĭ *Nut* ?"...

Răspunde nisipul :

„Toate s'au păstrat sub greul meu linţoliu, în ţara aceasta, care s'a luat la întrecere cu timpul, care-a surâs faţă de vremelnicia vieţiĭ pământeştĭ, şi a crezut cu străşnicie în viaţa de apoĭ, îmbălsămând cadavrele, cioplind statuĭ şi gravând portrete în pereţiĭ de granit aĭ mormintelor, pentru a fi recunoscute de suflet, de neperitorul *Ka*, ce-avea să peregrineze mult, până să treacă prin tribunalul luĭ *Oziris*, şi odată judecat, să ajungă în rândul zeilor".

* * *

După miĭ de anĭ, să coborâm în mormintele egipţiene, ca într'o ţară subterană, în care dorm milioane de mumiĭ, să pătrundem în străvechea *mastabă*, ca şi în *piramidă*, şi să căutăm viaţa în casa morţiĭ, să surprindem pe oamenĭ trăind, să-ĭ vedem la lucru şi la petrecerĭ, să-ĭ întrebăm de datinile, credinţele şi obiceiurile lor.

Sculpturile, picturile şi inscripţiile de pretutindenĭ, vor răspunde tuturor întrebărilor noastre. Iată-ne intraţĭ în cuprinsul locuinţeĭ graţioase a unuĭ bogat Egipţian, de-acum câteva miĭ de anĭ.

Coloanete subţiri şi zvelte ca tulpina plantelor, înconjură peristilul. Pereţiĭ sânt încrustaţĭ pe dinafară cu *malahite* şi cu lapis, sau cu faianţe zmălţuite albastre şi verzĭ — nepieritorul albastru egipţian, şi toate îşĭ amestecă focurile în lumina puternică a soareluĭ.

Florĭ, *jets-d'eau-urĭ* — împodobesc verandele. Inăuntru — mobile de abanos şi cedru, de acacia, sycomor, mimoză şi tamaris, lucrate cu un gust rafinat, sculptate, pictate şi aurite. Spetezele scaunelor sunt ca frunzele de lotus, braţele par nişte gâturĭ terminate cu capete de leu, picioarele au aerul că se înfig în pământ cu ghiare puternice.

Spre fiece colţ, spre fiece firidă, privirea e atrasă de-o statue artistică, sau de vre-una din nenumăratele vase de aur, argint, alabastru, porfir sau faianţă — decupate, încrustate, orĭ acoperite cu glazurĭ.

Stăpâniĭ caseĭ acesteia, ca toţĭ Egiptenii, ţin mult să petreacă în vremelnica viaţă pământească, pe care n'o prea iau în serios, toată grija lor ţintind spre viaţa de apoĭ.

Traiul e aşa de lesnicios în valea Niluluĭ !... Nicĭ intemperiĭ de preîntâmpinat, nicĭ muncă multă pentru agonisire, fiind átâta belşug de grâne, peştĭ şi legume.

Aceeaş lege pentru oamenĭ, ca şi pentru celelalte vieţĭ : „creşteţĭ şi vă înmulţiţĭ..."

Oameniĭ cumpătaţĭ, datorită climatuluĭ, sânt sănătoşĭ, cu firea deschisă. Ţin mult la îmbrăcăminte şi la podoabe. Doamna are ochĭ codaţĭ şi buze voluptoase. Sclavele gravitează în jurul eĭ, îĭ ţin oglinda, îĭ dau kholul şi antimoniul ca să-şĭ aprindă şi să-şĭ lungească ochiĭ, îĭ dau toate celelalte fardurĭ, pentru a-şĭ face obrajiĭ maĭ trandafiriĭ, buzele maĭ rumene, unghiile maĭ strălucitoare.

Părul e construit în edificiĭ, împletit, buclat, foarte parfumat, şi prins în bandourĭ de perle.

Imbrăcămintea sa e dintr'o stofă subţire, transparentă, de desubtul căreia se află numai cămaşa ce ajunge la gleznă.

In picioare, e încălţată cu sandale de papirus. Inele, brăţări şi tot felul de bijuterii o împodobesc cu profunziune.

Domnul e înfăşurat în ştofe ceva maĭ consistente.

Şi-a ras părul şi barba, în schimb însă poartă perucă şi barbă artificială, a căror lungime e poporţionată cu rangul.

Ţine şi el destul la bijuterii.

Se iubesc foarte mult aceşti doi soţi. Vor trece viaţa întreagă mână în mână, şi nici o împrejurare nu va întrerupe intimitatea conjugală, fie pentru cât de puţin timp.

Vom afla şi numele lor în ierogliful compus dintr'un porumbel, un ochiu, un lanţ, o frunză, un puiu de găină, o raţă care zboară.....

Şi astfel, facem cunoştinţă cu soţul *Sepa* şi soţia *Nesa;* sau cu *Tahut Neter* şi Doamna *Benemba;* dar cea maĭ fină şi maĭ dulce e frumoasa *Tata*.

* * *

Ce deosebită de-a noastră, e firea acestor soţi egipţieni !...

Ei nu cunosc chinurile geloziei, acest sentiment care naşte toate conflictele şi dramele sufleteşti în lumea modernă.

Femeia se uită nepăsătoare la frumoasele sclave ce înconjoară pe bărbatul ei, iar bărbatul nu face nici un caz de virtutea femeei sale.

Viaţa casnică e calmă şi dulce, o tovărăşie între doi prieteni egali în drepturi, pe cari îĭ leagă aceleaşi interese.

Ni s'a transmis dela dânşiĭ o reţetă de fericire conjugală :

„Iubeşte-ţi femeia, şi nu te certa cu dânsa.
„S'o hrăneşti, s'o îmbraci, şi să-i îmdopodeşti membrele.
„Parfumeaz-o, şi să-i procuri distracţii tot timpul,
cât veĭ trăi.
„Ea este un bun pentru tine.
„Să nu fiĭ niciodată brutal cu soţia ta."

Ce fericire era pentru ei sosirea unor oaspeţi, cari după ce salutau cu un anume ceremonial pe stăpânii casei, luau loc în jilţurile cu speteze înalte.

Frumoasele sclave cu nuduri desăvârşite înconjurau pe musafiri, punându-le cununi în păr, ghirlanzi în jurul gâtului, stropindu-i cu parfum, oferind fructe şi vin turnat în vase scumpe.

Apar apoi muzicantele şi dănţuitoarele, purtând o simplă cingătoare drept îmbrăcăminte.

Trupurile prind a se mlădia, picioarele ritmează pasuri cadenţate, braţele amintesc legănarea tulpinelor de flori în adierea vântului; buzele surâd, ochii sunt flori întredeschise pentru desfătarea vieţiĭ — în vreme ce — lira, citara, flautul şi tamburinul—urmăresc ritmul armoniilor eterne.

După ospăţul îmbelşugat, pe un strălucitor taler de argint se înfăţişează oaspeţilor un cap de mort, şi li se spune :

„Aruncaţi-vă ochii asupra acestui om ;
după moarte, veţi fi asemenea lui.
„Beţi aşadar, şi petreceţi acum!...

. . . .

Ţara Nilului a fost cea mai bună prietenă a femeeĭ. Dacă soţia era iubită, nu se uita nici odată recunoştinţa cuvenită mamei :

„Nu uita suferinţele mamei tale, când în dureri te-a născut pe tine.
„Nu uita ostenelile şi grijile ei din tot timpul cât te-a crescut.
„Nu o face să se plângă de tine !..."

In Egipt, durează matriarcatul până în timpul imperiului de mijloc.

Bunica după mamă e stăpâna întregii familii. Un om se numeşte fiul mamei sale, nu fiul tatălui său.

Fetele—iar nu băeţiĭ—au datoria de-a îngriji pe părinţiĭ bătrâni, dovadă că multă vreme, femeile singure aveau dreptul de a stăpâni, şi de-a moşteni....

La căsătorie, femeia primea o dotă dela bărbatul ei, garantată într'o ipotecă asupra averei lui.

In casă, femeia era stăpână.

In contractul dotal dintre cei doi soţi, era prevăzut că bărbatul va asculta de femee.

Herodot povesteşte că în Egipt, femeile se duceau în piaţă, îndeletnicindu-se cu comerţul, iar bărbaţiĭ stăteau închişĭ în casă, ţesând la războiu.

Tronul fiind ereditar, femeile aveau dreptul de-a domni, şi erau înconjurate chiar cu mai mult respect şi cu mai multe onoruri decât regii.

Reginele, prinţesele, îndeplineau şi ceremoniile religioase, oficiau în templu, cântau din sistru şi danţau.... înălţând imnuri soarelui şi Nilului :

„O, de-aş putea merge, fără să mă opresc, aşa, cum mergi tu, sfinte soare !

Tu, care n'ai stăpân, şi pentru care, miile de ani, nu-s decât o clipă !...

Tu te culci, dar durezi !....

Tu naşti din tine însu-ţi, la orizont !...

O, tu strălucitorule, în înaltul cerului !....

Ingădue să ajung şi eu sus, în cer, să mă întovărăşesc pentru veşnicie marilor desăvârşiţi, să ies cu ei pentru a vedea dumnezeiasca strălucire a răsăritului tău, iar seara, când te întorci la mama ta, Nut, şi-ţi îndrepţi faţa la asfinţit,—mâinile mele să fie întinse spre adorare—la culcarea ta în muntele vieţii.....

* * *

Alături de atâtea nume vestite ale Faraonilor, piramidele vor eterniza şi dulcele nume al încântătoarei regine Nitokris.

„Frumoasa cu obraji trandafirii" i-a rămas numele în amintirea poporului. Murise Mikerinos, şi a treia piramidă privea cu întristare că a rămas orfană, şi multă vreme nimeni nu i-a ajutat să crescă la fel cu tovarăşele ei.

A venit frumoasa şi iscusita Nitokris, care, ascultându-i tânguirea, a înăţat'o, şi a înveşmântat-o cu syenită scumpă.

De-asupra camerii lui Mikerinos, într'un sarcofagiu de bazalt albastru, doarme somnul veşniciei această graţioasă fiică a Egiptului, — pe a cărei poveste — piramidele o spun stelelor, şi o cântă valurile Nilului, când — albastre flori de lotus privesc aplecate în oglinda lui — ca nişte ochi vizionari...

NATALIA NEGRU

UN PREMIAT AL ACADEMIEI ROMÂNE

Radu D. Rosetti

de BARBU LĂZĂREANU

I

I. Al. Brătescu-Voineşti a făcut — cu privire la Radu D. Rosetti — un raport Academiei Române, raport tinzând la premiarea nu a unei cărţi, ci a unei activităţi. Nu a *întregei* activităţi (cum s'a făcut pe vremuri pentru Odobescu şi Alecsandri); dar *cam* aşa ceva.

Dacă ar fi să credem dările de seamă ale ziarelor (procesul-verbal al şedinţei publice încă n'a apărut în Analele Academiei), I. Al. Brătescu-Voineşti ar fi spus, în raportul său, că Radu D. Rosetti se înfăţişează pentru întâia oară la un premiu academic.

Or, nu cred să fie în ţară încă doi scriitori cari să fi căzut la atâtea concursuri ale Academiei Române, la câte — în mod fericit — a căzut laureatul de acum patru săptămâni al înaltului aşezământ.

D. Radu D. Rosetti

Zic : *„în mod fericit"*, pentrucă — iarăşi — n'a fost scriitor a cărui nereuşită pe lângă comisia de distribuire a premiilor să fi fost înconjurată de atâtea congratulări de câte au avut parte căderile lui Radu D. Rosetti.

Olănescu-Ascanio — referind, în 1896, asupra cărţilor : *Proză şi epigrame, Din inimă* şi *Cartea dragostei* — vorbea de istorioarele „pline de vervă, unele chiar de umor" ale lui R. D. R. „ceea ce dovedeşte (spunea Ascanio) din parte-i îndemânare la scris şi un spirit glumeţ".

Academicianul traducător al lui Horaţiu, constata că unele bucăţi ale lui Rosetti „se pot asemăna cu foile gingaşe, în cari se înveleşte mugurul unui talent dătător, negreşit, de roade frumoase cu timpul".

Olănescu „augura mult bine despre rodnicia talentului lui Radu D. Rosetti în viitor", dar era totuşi de părere să *nu* i se acorde premiul.

In treacăt spun că anul acela a fost un an rău pentru poeţi : căzuse la concurs *„Iubirea"* luĭ Vlahuţă şi volumul de versuri al unui poet, cald-susţinut de Hasdeu: *Prima* lui Haralamb G. Lecca.

*

Bătrânul Anton Naum, făcând un pudic referat asupra volumaşuluĭ *Sincere*, zicea că premiul Academiei „tânărul poet îl va avé negreşit *maĭ târziu*".

Asta era în 1897. *Maĭ-târziul* luĭ Anton Naum a sosit tocmai peste un sfert de secol, ceea ce dovedeşte temeinicia susţineriĭ că *poeta vates* (est) = poetul e profet.

Ca şi Naum s'a pronunţat şi Iosif Vulcan, ca şi Vulcan au vorbit din nou Anton Naum şi C. Olănescu-Ascanio, şi ca tustreĭ aceştia s'a rostit şi Grigore Tocilescu.

Rând-pe-rând i s'au *suflat* lui Radu D. Rosetti toate premiile Academieĭ : cu ocazia prezentăriĭ şi reprezentăriĭ volumelor *Din inimă, Duioase, O lecţie, Valuri* ş. a. m. d.

Şi rând-pe-rând i s'a spus că : „lucrările sale sunt vrednice de toată lauda" (Olănescu), „autorul merită menţiune onorabilă" (Iosif Vulcan), e „un început de mare talent" (Hasdeu), e plin „de gentile cugetări, gentil exprimate" (Olănescu), e „un drăgălaş şi simpatic talent" (Gr. Tocilescu).

Condoleanţele cari i se prezentau, aveau, deci, aerul unor celebraţiunĭ din partea câtor-va thuriferari.

II

Şi ce bine i-ar fi prins *atuncĭ*, un premiu, — unul singur ! Pentru un mănunchiu de flori rezervat Dânsei, poetul era constrâns să depue drept gaj un obiect mult încălzitor din toamnă până 'n miez de primăvară. El o făcea cu o melancolică seninătate, în versurĭ madrigalice dela carĭ nu lipseşte şi jocul-de-cuvinte :

Când m'am sculat de dimineaţă
Sub ploaia razelor de soare
Şi m'a 'mbătat de bucurie
Lumina lor fermecătoare,

Ca un poet ce se respectă
Mi-am pus paltonul amanet,
Şi am plecat, „uşor" şi vesel,
Să-i duc iubitei un buchet. *)

III

Mă aşteptam ca Radu D. Rosetti, încasând premiul oferit *acuma* de Academie, să-şi depue banii *spre fructificare*. Mă întemeiam pe un sfat pe care el însuşi îl dăduse cu 25 de ani în urmă unuĭ concurent al său, luĭ Ion Neniţescu, autorul volumuluĭ de versurĭ eroice *„Puĭ de leĭ"* :

„Salut, învingător ce iei
Ca premiu 4000 de lei !"

i se adresa Rosetti, şi-l îndemna să ia seama

. . . . ca ei
Să facă pui, şi pui de lei.

Radu D. Rosetti a dăruit însă suma întreagă pe care i-a votat-o Academia Română, a dăruit-o scriitorilor românĭ.

*) „Lumea Nouă literară şi ştiinţifică" dela 24 Mart 1896.

Să nădăjduim că nu i se va întâmpla de astă-dată ceea ce a păţit odinioară cu o sumă maĭ micuşoară donată unuĭ cărunt sedentar.

Să povestim faptul :

In „Lumea nouă literară" din 17 Mart 1896 (încadrată de o ilustraţie înfăţişând un trecător cu un cilindru nostalgic, cu plete şi cu macferlan, întinzând, în stradă, un disc sclipitor unuĭ veteran) apăruse următoarea poezie :

Aseară, la un colţ de stradă,
Am întâlnit un cerşetor,
Ce sta, plângându-şi sărăcia,
Cântând duios dup' ajutor.

Cântarea lui de suferinţă
Aşa de mult m'a 'nduioşat,
C'am vrut să-l miluesc... Când iată,
Văzui că nu mai am schimbat.

Era să plec, plângând în mine
Săracul fără de noroc,
Dar mă privi cu-atâta jale,
Că mă oprii mişcat pe loc,

Şi amintindu-mi că, pe lume,
Făr' de noroc am fost şi eu,
Sfidai în faţă nenorocul :
Şî'n loc d'un ban, i-am dat un leu.

Un alt poet a făcut *un epilog* (pe care-l declara autentic) la *Fără noroc* al luĭ R. D. Rosetti. Dau, în rezumat, epilogul :

Moşneagul cerşetor, într'un debit de băuturi spirtoase — unde s'a dedat uneĭ adevărate orgiĭ — trânteşte pe tejghea un franc nou-nouţ spre uimirea lesne-bănuitoare a cârciumaruluĭ. Dar, extrem de calm, milogul venerabil linişteşte pe debitant explicându-ĭ origina sumeĭ de maĭ sus :

Ăsta-i francul de mi-l dete
Poetul Radu D. Rosette.

Vroim să sperăm că, de astă-dată, donaţia luĭ Rosetti va încăpea pe mâna unuĭ mare consolator de suflete şi nu pe aceea a unuĭ abil mângâietor de bateriĭ.

IV

Chiar dacă se va da, însă, o rea întrebuinţare sumeĭ luĭ Radu D. Rosetti ; chiar dacă opereĭ premiate pe viitor din premiul câştigat de Rosetti i-ar fi preferabil „un chef, neică, cu baniĭ babachiĭ", rămâne însă stabilit că :

Radu D. Rosetti n'a uitat şi *nu va uita* vremurile de boemie, când îşĭ trăia mişcătoarele strofe din mussetiana *„Prin iarbă"*. O citez, cu întreruperĭ, pentru că am de gând să suprim două versurĭ carĭ mi se par maĭ prozaice :

„Trifoi cu patru foi" — şi iat-o
Fugind sglobie în spre noi,
Strigând, de sună toată valea :
„Trifoi ! Trifoi cu patru foi !"

Iar droaia de copii aleargă,
Găsind înc'un prilej de joc,
Să cate 'n iarbă buruiana
Prevestitoare de noroc.

Poetul, liberându-se de naivităţile mângâietoare, e trist fără 'ndoială :

Căci mă gândesc la vremea când
Găseam şi eu noroc prin iarbă.

Subtilă şi plăcut-melancolizatoare încheierea :

Cătaţi copii ! — şi când găsiţi,
Strigaţi, pădurea să răsune ; —
Odată veţi ofta şi voi :
Trifoiul n'a ştiut ce spune.

BARBU LĂZĂREANU

Vecina

Vecina, —
Cu care'n vârsta nevinovăţiei m'am jucat, —
Alaltăeri, în ziua când în sat
M'am reîntors,
Murise...

Pe-o masă se odihnea întinsă
Între făclii de ceară,
Incinsă
Peste iia fiurată
Cu betele pe care altă dată
Mânuţele-i
Le 'mpodobise
Cu fluturi galbeni de polei...

Fetele, tovarăşe de horă,
O plângeau cu toate, ca pe-o soră
Bună şi blândă ce s'a stâns,
De parc'ar fi voit prin plâns
S'o învieze,

Iar în amintirea serilor de joc
Ii puseseră în jur
Buchete mari de busuioc
Şi flori sălbatece, culese din pădure.
Şi cu atâta grijă o păzeau
Deşi ştiau,
Că de-acuma nimeni n'o s'o fure...

Zaharia Tudor

Barbișonul lui Sterian...

Deschizând ușa cafenelei, Gogu Nenițescu se opri în prag, nehotărât, rotindu-și privirile împrejur. Atâta lume și nici un cunoscut!

Erà a cincea cafenea în care intra, iscodind zadarnic figurile de pe la mese. Nimeni, nici aici...

Ce era de făcut? Să se așeze singur la o masă ca să-și bea cafeaua, asta putea s'o facă și acasă, în odăița lui strâmtă de burlac. Dar acuma, fiindcă intrase...

Făcu câți-va pași în direcția unei mese libere ceva mai la o parte și atunci abia deslușì, îndărătul unei gazete larg deschise, un domn cu ochelari, cufundat în citire.

— Poftim, e Sterian dela Casație, se bucură el.

Și strecurându-se ușurel printre mese, se apropie de cunoscut cu mâna întinsă.

— Ce mai faci, Domnule Sterian?

Cela tresări, cam speriat, bulbucându-și ochii sub ochelari:

— A! Domnul Nenițescu... Mulțumesc, bine. Uit'te citesc gazetele.

— Imi dai voe? zise Gogu așezându-se.

— Poftim.

— Ha, nu te așteptai să mă vezi? Nici eu. Da-mi pare grozav de bine că te întâlnesc. Inchipuește-ți, domnule, am cercetat toate cafenelele fără să dau de-o mutră cunoscută. Tot altă lume. A năvălit provincia pesemne. Noi bucureștenii suntem străini aici. Și eu, domnule Sterian, să-ți spun drept, dacă intru într'un local, o fac numai ca să întâlnesc pe cineva, să schimb o vorbă, două. Altfel, eu nu...

Se opri la mijlocul frazei, băgând de seamă că prietenul, în loc să-i împărtășească bucuria, părea mai degrabă necăjit de întâlnirea asta neașteptată. Iși afundase din nou capul în gazetă și citea încruntat, cu buzele încleștate.

Dar Gogu nu se tulbura ușor.

— O fi având vre-o supărare bietul. Câte n'are omul!

Totuși tăcu. Un chelner trecu grăbit cu șervetul fluturând sub braț.

— O cafea, băete!

— Vine!

Cafeneaua gemea de lume. O larmă se ridica împrejur, umplând încăperea largă. Vocile, râsetele, clinchetul paharelor se întretăiau, se ciocneau, se contopeau într'o învălmășeală asurzitoare la început, cu care te deprindeai îndată.

Gogu se gândea sorbindu-și rar cafeaua: Stau un sfert de ceas și mă scol. Mă duc să văd și la Boulevard. Prea mă plictisesc aici.

Prietenul citea înainte. In fund, pe o estradă, orchestra își pregătea viorile, țipând note răzlețe. Trecu sfertul de ceas.

„Incă cinci minute", se gândi Gogu. „Să ascult măcar un cântec".

Dar chiar atunci, auzi glasul lui Sterian, în dosul gazetei care-l acoperea pe deantregul.

— Ionașcu! A murit Vasile Ionașcu!

Gogu crezu nimerit să apuce prilejul de vorbă:

— Care, magistratul?, zise el într'o doară, chibzuind că poate să fie un coleg al prietenului.

— Ce magistrat?, Nu-i magistrat. Ionașcu, un moșier din Vaslui.

— A!

Și ca să ducă cu orice chip vorba mai departe:

— Erați prieteni buni?

— Aș! L-am cunoscut de mult, sunt vre-o cincisprezece ani... Acuma, el poate nici nu m'ar mai fi cunoscut... Și totuși, — adăogă el ca pentru sine, — pentru dânsul eu am făcut atunci un mare sacrificiu...

— Hei, oftă Gogu cu înțeles. Așa-s prietenii... Recunoștință, azi?

— Stai, nene, n'o lua așa, râse celălalt. Sacrificiu, vorba vine. Mi-am sacrificat pentru el doar barba, o frumusețe de barbă de altfel.

— Cum așa? făcu Gogu interesat deabinelea și trăgând în acelaș timp cu șiretenie gazeta din mâna lui Sterian.

Acesta stătu o clipă, sorbi cât mai rămăsese în paharul cu bere și zise:

— Asta-i o istorie pe care n'am spus-o nimănui până acum. Dar însfârșit...

In acelaș timp se gândea: Limbutul ista e în stare să mă piseze până diseară. Cum nu vreau să mă scol — unde să mă duc? — și nici nu-l pot alunga, hai să-i povestesc mai bine întâmplarea asta care-mi stă de mult pe inimă.

— Dar însfârșit, urmă el, fiindcă ești curios, fiindcă Ionașcu e mort și fiindcă e-atâta timp de-atunci...

— Spune, domnule Sterian!

— Iată. „Când a fost să mă înainteze președinte de tribunal, m'au trimes la Vaslui, unde era loc vacant. Eu, cum știi, sunt bucureștean și până atunci, izbutisem, mai cu noroc, mai cu stăruinți pe ici pe colo, să fiu ținut numai în Capitală. Acuma nu se mai putea. Ori în provincie, ori demisia. M'am gândit, m'am răsgândit și în sfârșit am spus hotărît nevestei să facă bagajele. Da' eram amărât și plecam cu o jale de parcă mergeam să mă 'ngrop în fundul Saharei. De-atâta îmi părea bine, că un frate al meu pe care nu-l vedeam cu anii, avea de câtva timp afaceri prin Vaslui. Ce anume afaceri, n'aș fi știut să spun. Auzisem, așa nelămurit, de o întreprindere în care își băgase vre-o două sute de mii de lei și de oare-cari neînțelegeri cu asociații lui. Mă bucuram: avem să ne vedem mai des. Incolo mi-era inima îndoită. Tot drumul n'am scos o vorbă. Abia când am ajuns, m'am mai înviorat. De la gară chiar, mi-au plăcut străzile îngrijite, casele albe, curate, strada Mare foind de lume pe la răspântii... O să fie bine, mă gândeam. Și chiar în ziua ceea, după dejun, am lăsat pe nevastă în zorul despachetatului și am pornit să dau o raită prin oraș. Pe drum, mi-aduc deodată aminte că la liceu la Sava, am avut, colegi în clasă cu mine, cinci băeți din Vaslui. Mi-i aminteam și de nume: unul Mateescu, un vlăjgan care se ținea numai de pozne, altul Popa, un băiat slăbuț, cu ochelari, apoi Dobrescu, sau Dobreanu, coada clasei... Din toți, mă gândeam, doi sau trei desigur că nu s'au înstrăinat. Am să-i întâlnesc. Dar i-aș mai cunoaște oare?

Deodată, cum intram pe poarta grădinei publice, văd un individ care trecea pe lângă mine, că se oprește scurt și-mi întinde mâna.

— A! Sterian! Ce mai faci? Când ai venit?

Eu, furat de gândurile mele, mi-am închipuit numai de cât că era unul din foștii colegi. Intâi mi-a venit să-i spun: Te cunosc prietene, am învățat doar împreună, dar uit'te, nu-ți mai știu numele. Insă mi-a fost rușine. El cum mă cunoscuse dintr'odată? De numirea mea, mă gândeam, o fi aflat din ziare, dar de cunoscut mă cunoscuse singur.

I-am strâns și eu mâna cu putere și i-am răspuns vesel:

— Bine mulțumesc. Azi am sosit. Imi pare foarte bine că te întâlnesc.

Și văzând că poartă ochelari, mi-am zis: Trebue să fie Popa. Insă figura lui nu-mi spunea nimic.

— Și mie-mi pare bine, zise el. Inchipuește-ți că eram să trec fără să te cunosc. De-o lună de zile de când am început să port ochelari, nu mai disting bine figurile pe stradă. Iar fără ei, mi-e și mai greu.

De-o lună de zile! îmi zic eu. Atunci nu-i Popa. Și nu-i nici Mateescu. Acela era de pe-atunci cu o palmă mai înalt. Poate-i Dobreanu. De sigur că din cauza ochelarilor nu-l recunosc. Fără sticlele acelea trebue să aibă altă înfățișare. Și ce-mi dă prin gând:

— N'or fi buni ochelarii, amice. Dă-mi-i puțin să-i văd, că eu mă pricep.

Și pe când el și-i scotea, eu îl priveam iscoditor. Un obraz [illegible] afumat parcă, sprâncene și mustăți stufoase, nas coroiat, un chip destul de expresiv, de altminteri, pace! M'am făcut atunci că privesc cu deamănunul ochelarii de calitatea cărora habar n'aveam și i-am spus dându-i înapoi:

— Sticlele sunt bune. Iți trebue însă un număr mai mare.

Mergeam acum alături pe aleea grădinei când văd pe amicul meu că se răsucește scurt spre mine și-mi spune cu un aer mustrător:

— Știi, domnule Sterian, că n'ai avut dreptate să mă combați în ședința din luna trecută.

Am rămas trăsnit. Ședință? Așa dar un magistrat? Luna trecută și eu nu-mi aduc aminte? Ce-i cu mine? Imi sfredeleam creerii cercând să aflu și-mi venea să-l țip în ureche: „Cine ești domnule?" Dar m'am stăpânit, mulțumindu-mă să-l privesc încă odată lung și cercetător.

— Da, da, urmă el. Nu te uita așa ciudat la mine. Imi pare bine că te-am întâlnit ca să-ți lămuresc cum stă chestiunea. Ai să vezi că n'ai dreptate.

Și începu să vorbească iute și aprins la față depre un drum de fer, despre niște acțiuni vândute, despre nătângul cutare. Pe măsură ce el se înfuria, eu mă linișteam. In sfârșit mă luminasem. Necunoscutul meu nu era nici Dobreanu, nici vre-un magistrat, ci un vasluian cam miop care mă confunda cu frate-meu. Atunci abia mi-amintii de asemănarea ce-o găsea lumea între noi, asemănare ajutată încă de un barbișon a la Napoleon pe care-l purtam amândoi la fel. Bine, mi-am zis, să-i spun și scap de îndată.

Tocmai dumnealui intrase într'o argumentare amănunțită a cheltuelilor care era necesare pentru bunul mers și propășirea, etc... când l-am întrerupt:

— Uite, domnule, aș vrea să-ți spun, ascultă-mă...

Dar el mi-o tăie scurt:

— A! Știu ce vrei să zici, că adică ar putea merge și așa... Ei nu, dă-mi voe să-ți demonstrez...

Și se porni pe un ton ridicat și cu gesturi largi cari voiau parcă să răstoarne toate obiecțiunile ce le-aș fi făcut. Alte două încercări de întrerupere nu le putui manifesta de cât prin două monosilabe repede gâtuite de vocea mereu mai furioasă a convorbitorului meu.

Și, atunci m'am resemnat. Am ascultat aproape jumătate de ceas un discurs întreg din care am înțeles doar că toți oamenii din orașul acela erau niște pungași; începusem a compătimi pe bietul frate-meu de capcana în care intrase el cu cei două sute de mii de lei ai lui, dar mă mai consolai că are totuș parte de un asociat ca tovarășul meu care, după spusele lui, era mai imaculat de cât arătătorul ce-l tot vântura în sus.

Așteptam aiurit sfârșitul potopului de vorbe ca să-mi pot lua rămas bun, când domnul Ionașcu — i-am aflat pe urmă numele — mă apucă de un nasture de la sacou, mă opri pe loc și mi se răsti:

— Ei, acum când te-am lămurit, spune, mai poți da dreptate lui cutare, nu-i așa că consimți la propunerea de care-ți vorbii?

Eram gata să consimt la orice numai să scap, când mă gândii că s'ar putea ca fratele meu să fie de altă părere și să-l bag în cine știe ce bucluc. Dacă i-aș spune acum cine sunt? Dar mi-am închipuit imediat mutra ridiculă ce-am s'o fac când el va izbucni, enervat: „Bine, nene, atunci de ce mă lași să vorbesc?"

Stând astfel în cumpănă o bucată de vreme pe care el o interpretă ca o matură gândire, mă hotărâi să evit ridicolul. Am făcut un gest din umeri care nu însemna nici da, nici nu și am rostit tărăgănat:

— De, domnul meu, din punctul dumitale de vedere, bine-înțeles... Dar, dar...

M'am oprit, simțind că-l supăr.

— Biinee! zise el atuncea, apăsat. Și schimbând vorba:

— Dar pe Marinescu l-ai văzut?

— Nu, răspund eu, sincer de data asta.

— Atunci, nu știi, n'ai aflat nimic?

— Nimic.

Mirat de liniștea și lipsa mea de curiozitate, domnul Ionașcu mă privi lung și nedumerit. Eu am plecat ochii, stingherit de privirile lui, ca un hoț prins asupra faptului. Așteptam atunci un trăsnet sau o minune. Dar el:

— Imi pari mai slab, schimbat. N'ai fost cumva bolnav?

Intr'adevăr, fratele meu era mai plin la obraz.

— Da, da, mă grăbii să răspund aproape vesel. Nici acuma nu mi-i bine. Trebue să mă întorc acasă, scuză-mă.

Și i-am întins mâna.

N'am făcut cinci pași și m'aud strigat înapoi:

— Domnule Sterian, uitam să te 'nteb. Aud că ne vine la tribunal un președinte Sterian, sunteți rude?

— Da, am răspuns roșind puțin. E chiar fratele meu.

— Așa? Imi pare bine.

In sfârșit, ne-am despărțit. Eram enervat la culme și-mi făceam mii de mustrări: Nerod, dobitoc, să lași să vorbească în pustiu peste o jumătate de ceas un om care mâine te va recunoaște și va povesti tuturor istoria, în mijlocul hohotelor de râs! Iar poimâni toți aprozii și-o vor șoșoti unul altuia cu palma la gură! In provincie, mai mult ca ori-unde, totul depinde de prima impresie. Dacă de la început îmi ese vorbă că sunt țicnit, unde-i autoritatea, prestigiul meu?

Ajuns acasă, m'am trântit pe pat, furios. N'am putut sta, n'am putut citi. Am prins a măsura odaia în lung și'n lat. In ascultarea nervoasă de care eram cuprins, îmi treceau prin minte planuri nebunești: să scriu domnului Ionașcu și să-i explic totul, cerându-i tăcerea (uitam că nu știu cum îl cheamă) să-mi dau demisia telegrafic și să plec înapoi chiar în noaptea aceea, și încă altele... Deodată, cum treceam prin fața unei oglinzi, o idee: Să-mi rad barbișonul! Fără podoaba aceia aveam să fiu altul. Deși eram convins că bărbuța mea mă prinde de minune, totuș n'am ezitat și am sacrificat-o. Țineam să semăn mai puțin cu fratele meu și mai ales cu mine. Nevastă-mea care mă cicălea de mult să mă rad, a rămas foarte încântată crezând că i-am făcut ei pe plac!

Peste câte-va zile, am făcut cunoștință la tribunal cu domnul Ionașcu. M'a întrebat de fratele meu, pe care, zicea, îl văzuse nu de mult.

— Da, zic, a fost și a plecat imediat. Era cam suferind.

— Am băgat de seamă. Era tras la față, schimbat. Dar semănați bine, pe onoarea mea. Uite, dacă ai purta și dumneata barbișon, și așa cum a slăbit el acum, mai că m'aș confunda!"

Afară se lăsase întuneric. Cafeneaua, luminată de becurile electrice, părea mai caldă și mai prietenoasă. Gogu se simțea bine. Iși aprinse o țigară și zise, măgulit oare-cum:

— Și n'ai spus la nimeni încă istoria asta?

— La nimeni. Afară bine-înțeles de frate-meu care a trebuit să știe și să nu uite că a fost cam bolnav și că s'a întâlnit într'o zi cu d-l Ionașcu în poarta grădinei publice.

— Nostimă pățania dumitale, zise Gogu, bucuros că-i venise rândul la vorbă după atâta ascultare. Uite, tot așa i s'a întâmplat lui văru-meu, anul trecut...

Dar, în acelaș clipă, o zarvă se iscă în cafenea, acoperindu-i vocea. Trei țigănuși năvăliseră înăuntru, țipând gazetele de seară. Din toate părțile, zeci de mâini se întinseră spre ei, nerăbdătoare și chemările nu mai conteneau. Când, în sfârșit, larma se potoli, Gogu vru să urmeze vorba:

— Văru-meu, tot așa...

Dar domnul Sterian, care cumpărase și el o gazetă proaspătă, își înfundase capul într'însa și citea cu încăpățânare „Ultimele știri".

ALICE GABRIELESCU

Lumea lui Caragiale

de PAUL I. PAPADOPOL

Continuăm cu demonstrațiile în jurul lui Caragiale și anume cu discuțiunea „sine ira et studio" a studiului d-lui Eug. Lovinescu privitor la acest scriitor.

Că marele dramaturg e original, chiar față de umilul său înaintaș, Vasile Alecsandri, am dovedit-o, cred cu prisosință.

Curios ni se pare că — pe deoparte — prin ajutorul acestei metoade, d-l Lovinescu contestă originalitatea lui Caragiale, iar, pe de alta, spre a-i majora vina, recurge la practicele ei, se face culpabil față de sine însuși prezentând, aș putea zice — reproducând, acuzațiunea pe care un ziar liberal din București o publica, în numărul său dela 13 Aprilie 1885 și care se referă la „lumea lui Caragiale".

Vom remarca două coincidențe și o contradicție:

1. Acuzațiunea ziarului liberal n'a fost luată în serios de nimeni — afară de sus zisul critic, care încearcă s'o redovedească, după ce Titu Maiorescu o răsturnase cu totul;

2. Amândoi acuzatorii se referă numai la comedia „De-ale Carnavalului", recunoscută, în unanimitate, ca o operă slabă.

3. Contradicție mi se pare faptul de a susține lipsa de originalitate a personagiilor lui Caragiale — aproape toate luate din Alecsandri — și a vorbi totuși de o „lume a lui Caragiale" și nu de o „lume a lui Alecsandri copiată de Caragiale".

Oricum ar fi, rămâne stabilit adevărul că d-l Lovinescu, cel care vede în Caragiale pe Alecsandri, cade în acest păcat al reluării temelor vechi, fără însă să le dea amploarea eternității, cum făcuse cel acuzat cu înaintașul său.

* * *

Continuăm prin a ne arăta nedumeriți de metoda criticului contemporan. Deși pe deplin conștient de valoarea lui Caragiale, despre care zice că a avut „darul suveran de a creia oameni" în timp ce eroii lui Alecsandri „sunt uitați de mult, neridicându-se la valoarea simbolică a unor *tipuri*".

Și mai jos:

„Caragiale e singurul nostru dramaturg care a dat eroilor săi actele stării civile" — adică: o recunoaștere a valorii superioare a marelui poet, de a căreia stilizare nu-i locul să ne ocupăm aici, precedată și succedată însă — curios — de alte judecăți, dacă nu negative și opuse, de sigur foarte circumspecte. Iată-le:

1. „Cațavencu, Pristanda, conu Leonida, Brânzovenescu, trăiesc, însă, închizând în ei note sufletești răslețe, dar având și o flacără de viață ce nu se poate tăgădui".

2. „Caragiale a înmulțit populațiunea țării noastre cu un șir întreg de cetățeni, reprezentând mentalitatea unei pături într'o anumită epocă".

Așa dar: personagiile lui Caragiale trăesc, dar necomplete sufletește pentru că închid în ele „note sufletești răslețe", sunt vii, dar numai în parte — „au *și o flacără* de viață", trăiesc, dar — păcat! — reprezintă numai „mentalitatea *unei pături* într'o *anumită* epocă" — iată cel puțin trei mari contradicții cari sunt dovada cea mai vie de nedumerirea d-lui Lovinescu în ce-l privește pe Caragiale.

Bine înțeles că în toată această discuțiune nu mă interesează aprecierile pozitive pe care autorul acestui studiu le face; ce urmărim este cu totul altceva: pornind dela ideia notorie privitoare la genialitatea lui Caragiale, voim să răsturnăm, după ce le-am evidențiat, contradicțiile și judecățile negativ-dubioase din acest studiu.

Iată-ne din nou în fața a treia. Inainte de a trece însă la analiza lor de aproape — relevăm o nouă caracteristică metodologică care constitue, în acelaș timp, originalitatea criticului și a sistemului de critică de care ne ocupăm:

Se pare că — rupând cu trecutul, renunțând, adică, de astă-dată, la orice contact cu depozițiile criticii antecedente — d-sa încearcă o nouă clasificație a operelor literare geniale. Departe de a se conduce, cum mi se pare normal, după tipul literar, pur sau impur, pe care opera mare îl prezintă — d-sa ia ca normă mediul social: cariera, cartierul, gradul de cultură, etc., pe care le au personagiile acestor opere. In modul acesta, dintre operele literare geniale, cele mai mari vor fi numai acelea din care vom cunoaște lumea regilor și a capetelor încoronate. In al doilea rând ar veni operele inspirate din lumea miniștrilor, generalilor, parlamentarilor, funcționarilor superiori — rămânând ca abia pe ultima treaptă de genialitate creiatoare să fie așezate operele în care facem cunoștință cu lumea mahalalelor și a satelor — cum sunt acelea ale lui Caragiale.

Această clasificație, pe care, dacă nu în întregime, desigur în ce-l privește pe Caragiale, d-l Lovinescu o aprobă, suferă de două scăderi:

1. Greutatea de a clasifica profesiunile, „lumile", cum zice d-sa; și apoi:

2. Imposibilitatea de a contopi toate personagiile unei opere mari — și calitativ și cantitativ într'o singură lume.

* * *

Bine înțeles că acest sistem critic ne repugnă. Ne vom permite însă — pentru a arăta natura motivului acestei repugnanțe — să-l urmărim în însăși raționamentele sale.

Primul este încercarea cu totul arbitrară de a deosebi poezia de pictură:

„Pentru un scriitor nu e tot una de ne zugrăvește un om sau o gorilă, cum ar fi pentru un pictor" — zice d-l Lovinescu, fără să țină socoteală de cele mai elementare deducții psihologico-estetice.

Și deducția:

„Lumea lui Caragiale nu e departe de lumea gorilelor" pentrucă „el a statornicit pentru totdeauna cioburile ce deformează ideile timpului" înțelegând prin aceste „cioburi" tocmai pe eroii marelui dramaturg. Și mai departe — în mod insinuant — d-sa creează o treaptă de opere literare inferioare și acestea. Ele ar fi acelea — mă gândesc la Gârleanu — în care e vorba despre animale:

„Scoborind câteva trepte *mai jos*, un scriitor ar putea cerceta cum se oglindesc frumusețile lumii din afară în mintea unei maimuțe. La ce cugetă de pildă un cimpazeu dinaintea unui apus de soare? care e părerea unei gorile scăpate din cușcă despre estetica orașului?" și mai jos: „Noi vedem lumea cu ochiul nostru: cum o va fi văzând-o însă o muscă prin miile de fațete ale ochiului său?"

Și concluzia: „Sunt atâtea puncte de vedere nouă, ce s'ar deschide cercetării, dacă am putea pătrunde în conștiința animalelor". Insemnează oare că toate operele acestea sunt izbite de inferioritate creatoare? Care-i părerea criticului de la „Sburătorul"? Nici pozitivă, nici negativă — pentrucă — tot așa cum am mai arătat-o — studiul d-sale e mereu „în doi peri" — lipsit de curajul unor opinii hotărîtoare, deschise și precise. Caracterul când apreciativ-pozitiv, când apreciativ-negativ, când numai expozitiv al acestor cercetări — ne duce la încheierea de mai sus.

* * *

Care-i adevărul în această chestiune?

Libertatea absolută de inspirație. Pe lângă aplicațiunile subiective — aproape fiecare scriitor are și aplicațiuni obiective. In operele în proză ale lui Eminescu și în unele nuvele ale lui Delavrancea — întâlnim meditativi. In alte opere ale acestuia din urmă, întâlnim, casi în Caragiale, lumea mahalalelor, în altele aceea a satelor. Să existe, în însuși faptul acesta, posibilitatea unei valorificări? Credem că nu. Poetul, și în general artistul, indiferent, prin urmare, dacă e pictor sau artist al condeiului, e liber să-și epuizeze materia în orice domeniu, dar mai cu seamă, să se folosească de tipurile, ideile și evenimentele care-i constitue fondul național, să trateze numai acest fond permanent însă în continuă îmbogățire, cu o singură condițiune: tratarea acestui material atât de inform și, uneori, atât de disparat în chiar acelaș minte, să fie în așa fel făcută încât să dovedească ușor existența puterii creatoare, a geniului sau numai a talentului care dă viață creațiunilor neînsuflețite, care impresionează, pătrunde, mișcă, atrage.

* * *

Toate operele — prin urmare — cari se remarcă prin această caracteristică, urmare firească și imediată a originalității, unității, universalității, omenescului și adâncimii lor, sunt deopotrivă de mari cu singurele circumstanțe ale tipului și familiei literare pe care ele le reprezintă.

1. In modul acesta, vom deosebi mai multe tipuri de opere geniale:

operele geniale clasice — superioare tuturor celorlalte;

operele geniale romantice — pe al II-lea plan; și în fine:

operele geniale realiste, pe al III-lea — fără să mă gândesc la tipurile — parnasian, simbolist, cubist, futurist, impresionist sau expresionist — de dată recentă și de durată nesigură.

Cum stăm cu Caragiale — din acest punct de vedere? Desigur foarte bine: opera sa, nefiind nici numai fantazie, nici numai realitate, nestârnindu-ne nici entuziasm, nici desgust de viață, reprezintă la perfecțiune tipul clasic și poate fi alăturată de acelea ale lui: Aristofan, Plaut, Terențiu, Molière, Goldoni, cu cari ea se aseamănă în puterea de creațiune și în culoarea sentimentală, dar se deosibește radical prin caracterul specific al comicului său.

* * *

După considerațiunea genului, familiei și chiar speciei de care țin, operele literare se pot iarăși clasifica. Dacă în fața unei opere dramatice în 3—5 acte, vom pune un monolog sau numai o comedioară, dacă alături de un poem satiric vom pune o epigramă, dacă lângă o schiță vom înfățișa un roman în câte-va volume și dacă lângă o fabulă de câte-va versuri vom alătura o epopee — nu vom fi pe acelaș picior de genialitate. „Divina Comedie" va fi, din acest punct de vedere, creațiune superioară oricării opere lirice geniale dar de extensiune redusă.

Și din acest punct de vedere — I. L. Caragiale, reprezentant a două importante genuri — epic și dramatic, și, în ele, a importante familii și specii — schiță, nuvelă, amintire, comedie, dramă, comedioară, monolog — se ridică de-asupra altor scriitori.

Dacă ar fi vrut d-l Lovinescu să-i găsească — cu orice preț — o vină lui Caragiale, ar fi putut-o face comparându-l cu creatori de talia lui Shakespeare și scăzându-l pe considerațiunea puținelor opere și, în deosebi, a puținelor capo-d'opere — mai ales dramatice — care-i poartă numele. Genialitatea lui Caragiale este într'adevăr desăvârșită; ea se manifestă însă ca tare numai în câteva dintre operele sale, rămânând ca restul să fie considerat ca opere de talent sau de îndemânare stilistică.

Cu alte cuvinte, vom deosebi — în cercetarea și aprecierea celor vre-o șase volume rămase dela acest scriitor — trei feluri de opere:

1) poetice — acelea care dovedesc genialitatea creatoare;

2) de proză poetică — cele doveditoare de talent (poetice nedesăvârșite);

3) prozaice — din care reese mai ales scriitorul.

Deosebirea treptată și completă a acestor opere și analiza lor amănunțită este una din obligațiunile generației de azi față de marele dispărut.

Eu — nu știu dacă o voiu face; deocamdată mă mulțumesc să determin o viziune mai clară a acesteia în genere, reducând una din încercările, care, plecând mărturisit dela neînțelegerea ei, mai mult o depreciază decât o apreciază.

PAUL I. PAPADOPOL

In vii, la toamnă...

Lyel

Ne-om întâlni la toamnă iară
Pe-aceleași drumuri adumbrite, lungi
Pe unde-am fost în Mai ast-primăvară.

Și chinuiți de doruri îndelungi
Noi vom porni din cramă singurei
Pe cărăruia strâmtă, ce-a deschis
Sub flori de tei,
Fâlfâetoare aripe de vis.

Inlănțuiți vom sta, ca eri, sub nucul
Ce-abia 'nflorea când dragostea ți-am spus —
Pe când supus,
Va râde, dăruindu-ne butucul
Povara lui de poamă 'ntârziată.

Tu o să rupi o boabă din ciorchine
— Mai roșie ca gura-ți bujorată —
Și-asemeni unei amfore prea pline,
Noi o vom lua pe rând
Sorbind licoarea ei însângerată.

Curând
Când soarele învins se va lăsa,
Știu c'ai să pleci...
Și frunze ruginii
In urma noastră dacă vor cădea,
Pătând
Cărarea adumbrită dintre vii...

Mi-oi aminti sorbind d'intr'un potir
Sculptat cu frunze veștede, streine,
De clipa când nedepănatul fir —
Ne-a înfrățit cu boaba de ciorchine.

George Baiculescu

Opera senzaţional de frumoasă şi originală a unui sculptor Român la Paris

Caracteristica sculpturei lui Swiecinski

II

Pe frontispiciul frumosului program al expoziţiei marmurelor sale la galeria Brunner, Swiacinsky a pus ca motto, următoarele din Pliniu.

> **Praxitele,** intrebat fiind, care din marmurele sale îi plăceau mai mult; răspunse:
> Acela pe care **Niclas** şi-a pus mâna.
> Atât de mult aprecia Praxitele pictura lui Niclas
>
> **Pliniu: Hist. nat. cartea XXV 20.8)**

Uitasem, în articolul meu, din numărul trecut al „Adevĕrului literar", să spun cititorilor, că bas-reliefurile reprezentând scenele din **Ramayana şi** a căror fotografii cititorii le-au văzut în acel articol — erau colorate· Swiecinsky continuă în această privinţă concepţia artistică a marelui sculptor a vechii Ellade. Caracteristica creaţiunilor sale în marmoră este **polichromia.** O socoate absolut necesară Sculpturei şi aceasta a izbit mai mult în expoziţia lui. Şi nu-i o colorare ştearsă, discretă, ci — cum spune **Paul Vitry** — coloraţiunea e francă, chiar brutală **„în cât face dintr'o marmoră pictată de el echivalentul momentan a unei marmore policromate".** Francis de Miomandre, care a consacrat o pagină din partea artistică a **„Feminei",** sculptorului nostru, scrie în această privinţă: **„Nu-şi poate închipui cine-va, până nu o vede, cât de evocatoare este culoarea; mai ales bas-reliefurile şi busturile devin mai rezissante".**

* * *

Darul divin de creator se releveazā însă la sculptorul nostru prin ceea ce numesc francezii la **„taille directe".** Swiecinski n'are nevoie de schiţe, mulajuri, încercări preliminare, cari se preceadă opera lui definitivă. Opera lui se naşte direct din blocul de piatră în care zace ascunsă.

Ioana d'Arc

Iată ce scrie, în această privinţă, criticul de artă din revista **„Craponilland"**, care-i consacră o pagină întreagă la partea artistică :

„O massă de humă este pentru el ca pântecele unei femei gravide, ca şi chirurgul el ştie dinainte, cum se află aşezat în ea, opera, care nouă tuturor ne apare cu totul neînceputā încă. El n'are alta de făcut de cât, să facă să cază de pe superfluul, care o încătuşază, ca şi Leone Batista Alberti, Swiecinski se va face mâine şi arhitect, dacă va fi nevoie".

O admirabilă ilustraţie a acestor aprecieri, ne-o arată **„la jeune fille Basque" şi marmora : „Jeune fille)).**

Swiencinski n'are nevoie, ca mai toţi sculptorii de modele. Aţi **văzut din fotografiile numărului precedent** al „Adevĕrului literar" cum l'a creat pe Moisi şi pe profeţi. **Paul Vitry,** directorul departamentului sculpturei a muzeului Luvru din Paris, scrie în critica sa asupra operei lui Swiecinski.

Fecioara

„Imaginaţie fecundă, fantezie creatrice, simţ plastic ascuţit şi grijă ingenioasă a decorului posibil, acestea sunt tendinţele simultane sau rând pe rând dominante a acestei opere diverse şi atrăgătoare, care proclamă fără sfială independenţa sa de studiul naturei pe care o violentează uneori rămânându-i totuşi fidel în mijlocul fanteziilor sale· Accentul de viaţă a cutării bucăţi, caracterul cutărui cap de studiu, strâns şi viguros, mărturiseşte educaţia primă indelebilă şi strigă simţul observaţiunii şi puterea adevărului, care rămâne totuşi elementul primordial şi vital al ori-cării creaţiuni plastice".

DOCTORUL YGREC

Henri de Régnier

Nimfa izvorului

De te purtară paşii spre fericita vale,
în care reci izvoare murmură lung prin trestii,
îţi aminteşte bine, drumeţe, că răcoarea
e datorită mie şi liniştii acestii.

Izvorul meu deşteaptă florile'n auroră
şi fructele le coace sub soarcle de foc ;
iar dacă, stând aproape de inima-i sonoră,
o vezi, aproape goală, pe nimfa istui loc,

Inchină-te. Porneşte pe drumuri, mai departe,
fii bucuros de umbra sub care-ai petrecut
dc murmurul de trestii plin de tăcere par'că
şi de ulciorul simplu din apa mea, băut.

în româneşte de **B. Fundoianu**

Răspunde marea

— Din volumul ce va apare în curând —

Mă uit la tine mare avară şi haină,
Ce-ascunzi din începuturi comori în sânul tău;
Corăbiile multe vrăjite de lumină
Din vremuri legendare din vremuri ce-or să vină
Le-ai înghiţit,.. atâtea!... şi-ai să le'nghiţi mereu!..

In zilele cu soare te tot alinţi într'una
Şi faci pe umilita cuprinsă de alean...
Iar noaptea, fără vrere, îţi dai de gol minciuna,
Rânjindu-ţi bucuria pe când te bate luna
Şi-ţi luminează 'n funduri palate de mărgean.

De-adânc amar de vremuri ascunsă şi pustie
Aduni mereu în tine minuni peste minuni;
Avuturi ce pământul le-aşteaptă de-o vecie...
Le'ngrămădeşti acolo... potop de bogăţie
Şi tot nu te mai saturi... aduni şi tot aduni?...

Cu mii de ochi pământul îl tot pândeşti din zare,
Il furi de mii de veacuri şi tot nu ţi-e destul...
Şi oarba-ţi lăcomie se 'ntinde 'n mii de ghiare,
Ii scormoneşti ţărâna... i-o duci în depărtare
Şi-o laşi apoi,.. să-ţi saturi adâncul nesătul...

Şi suflete 'ncercate de visuri şi de jale
Le ademeneşti să-ţi cânte... să-ţi faci cu ele nimb...
Furi până şi credinţa drumeţilor pe cale
Şi'ngropi speranţe multe prin valurile tale...
Tot... tot ne iei o, mare! Şi ce ne dai în schimb?...

Şi marea se opreşte de-odată... şi măreaţă : —
In vastul ei mândria şi liniştea s'ascund —
„O, muritori, v'ajungă!... Vă dau o dimineaţă
In răsărit de soare... vă dau un vis în ceaţă...
Vă dau un cer albastru şi-o zare fără fund!..,

Zaharia Bârsan

Poeme de P.-B. Shelley

Imnul lui Apollon

Orele neadormite cari veghează în vreme ce au dorm sub perdelele ţesute din stele, adăpostit de lumina clară a lunei, orele neadormite îmi gonesc visele de sub pleoape şi mă deşteaptă când mama lor, Aurora fumurie, le spune că visele şi luna au plecat.

Atunci mă deştept şi sărind peste bolta albastră a cerului, umblu pe deasupra munţilor şi a valurilor, lăsându-mi mantia sub spuma oceanului; paşii mei aprind norii; scorburile se umplu de fiinţa mea luminoasă şi aerul îşi oferă pământul, strângerilor mele goale.

Razele soarelui sunt liniile mele, cu ele ucid înşelătoria, căreia îi place noaptea şi urăşte ziua, toţi oamenii care fac sau gândesc răul mă ocolesc, în vreme ce spiritele bune şi acţiunile sincere fură din gloria razelor mele o putere nouă, până ce începe din nou domnia Nopţii.

Eu hrănesc norii, curcubeiele şi florile, cu toate culorile lor de eter; discul lunei şi stelele imaculate în leagănele lor eterne, sunt învestite de puterea mea, ca sub o haină, toate lămpile, cari lucesc pe pământ sau în cer, sunt licăriri dintr-una singură putere, care a mea este.

La jumătatea zilei mă înalţ pe cele mai înalte piscuri ale cerului; atunci paşii mei dârji rătăcesc, coborând norii serilor atlantice, şi de întristare că îi părăsesc, plâng cu gene încruntate.

Ce privire mai minunată decât zâmbetul cu care îi mângâiu din insula occidentală ? Sunt ochiul prin care universul se priveşte singur şi îşi cunoaşte divinitatea ; orice armonie instrumentală sau poetică, orice profeţie, orice vindecare, orice lumină a artei sau a naturei ale mele sunt; victoria şi lauda toată, cântecului meu se cuvine.

IMNUL LUI PAN

Din păduri şi din munţi venim, venim; din insule încinse de valuri, cu talazurie sgomotoase, amuţite la auzul fluerului meu fermecat.

Vântul din trestii şi păpurişuri, albinele din clopoţeii asfodelelor, păsările din boschetele de mirt, greerele din vârful teiului şi şopârlele de sub ierburi, au amuţit, ca odinioară bătrânul Tmolus, la auzul fluerului meu fermecat. Curse Peneu şi se culcă în umbra Pelionului, întunecata Tempe, trecând dincolo de lumina zilei muribunde, la auzul fluerului meu fermecat.

Silenii, Silvanii, Faunii şi Nimfele pădurilor şi apelor, pe marginea vâlcelelor umede şi stropite de râuleţe, sau la intrarea cavernelor înrourate, amuţiră îndrăgostiţi — ca şi tine acum Apollon, de pofta, ce v'o aţâţă în voi, fluerul meu fermecat. Am cântat danţul stelelor, am cântat pământul dedalian şi cerul şi răsboaiele Monştrilor, şi Iubirea, şi Moartea, şi Naşterea.

Apoi am schimbat accentele, am cântat cum dealungul menalusului am urmărit o fecioară ca să sărut o trestie; Zei sau oameni, toţi suntem iluzie! Atunci inima ni se sfâşie şi sângele ni se nărue. Toţi au plâns — cum o să faci şi tu acuma, îmi închipui, dacă anii şi invidia nu ţi-au îngheţat sângele — de ciuda fluerului meu fermecat.

PADURARUL ŞI PRIVIGHETOAREA

Un pădurar cu inima oţelită şi împotrivită armoniei (îmi închipui că inimele astea nu pot fi născute bune) nu putea să sufere cântecul privighetoarei care într'o pădure apropiată, umplea de melodie, întunerecul înfometat, de erau stele sau lună.

Ca un isvor într'o vâlcea sau ca lumina lunei luptând pe cer cu noaptea, ca o chiparoasă într-o câmpie de parfumuri, ce 'şi înalţă aroma ca norii ridicaţi din corola florilor, tot aşa cântecul acestei fericite privighetori, în pădurea aceia domoală, de când începea să cadă seara şi până murea steaua dimineţei, cântecu ei se deşira în mijlocul tăcerei.

Trandafirii închişi şi palidele violete o ascultau prin somn, asemenea abisul cerului cu planetele lui şi urechea liniştită a pământului legănat de noapte, şi singurătatea apelor risipite pe alături, toate ascultau cântecul fericitei privighetori.

Fiecare sferă, fiecare floare, rază, nor sau val, fiecare freamăt al atmosferei mute, fiecare bestie culcată în caverna ei întunecoasă, fiecare pasăre legănată pe ramura ei stufoasă, fiecare fluture de arg... proaspăt ieşit din mormântul crisalidei lui, ca dintr'un leagăn vecinic aşteptând, ca cel îndrăgostit de ceva frumos şi prea îndepărtat, vecinic pregătită să se consume într'o lumină senină şi neîngăduită, ca o lampă de lumină muritoare, inconştientă, cum sunt adesea amanţii omeneşti — aşa fiecare formă, slujindu-şi credinţa în templul nopţii, gusta tremurătoare, neînchipuitele delicii, învăluită de farmec ca de o infinită atmosferă, în vreme ce pasărea cânta mereu şi cântarea ei ridica un uragan de sunete, alungând posomorâtele lor vise; armonia se prefăcea în iubire şi fiecare suflet iubea, afară de unul singur....

Şi aşa omul acela se întoarce cu securea şi ferăstrăul, în clipa când seara cădea şi după ce omorâse toţi arborii, cari păstrau printr'o lege a naturei, în fiecare din ei un suflet de nimfă şi graţie cărora iarba era vecinic proaspătă căci era păzită de umbra lor şi izvorul era brodat cu dantela frunzelor şi chema din înălţimea pădurei cântecele vânturilor către somn; sau plângeau picăturile repezi cari cădeau imaculate, ca lacrimile fără amărăciune ale naturei.

Ca templul vast al unei metropole încercuită de coloane şi de turnuri, brodată cu reţeaua ramurilor, pădurea îşi cântă leagănele păsărelelor aeriene, şi în mijlocul boschetelor liniştite, frunzele, şi florile tremurau ca norii umezi.

De pretutindeni se înălţa un parfum religios şi o gamă de melodii adormite, arome, roze şi murmure, purtate parcă de harpa unui spirit orb, care vâsleşte adierea, când gravă şi când ascuţită, deşteptând frunzele şi valurile, până ce totul se contopeşte într'un singur ton, ca acela care produce în creer o melodie auzită o singură dată, un accent ce moare pentru totdeauna....

Lumea e plină de pădurari cari gonesc Driadele iubirei dincolo de îngrădirea vieţei şi gonesc privighetorile de prin toate văile.

CLAUDIA MILLIAN

ANIVERSĂRI ŞI CENTENARE

In 1822 a apărut prima ediţiune completă a operei lui Wordsworth

Imi pare bine că în jurnalul meu de aniversări găsesc data aceasta, de când se împlineşte un secol, de la publicarea operei complecte a poetului englez Wordsworth.

N'ar avea de sigur nici o importanţă satisfacţia mea, dacă n'aşi lega de ea, imediata nevoe de înfrăţire a lui Shelley cu Wordsworth.

Fiindcă se împlineşte un secol de la moartea celui dintâiu şi un secol de la editarea celui de al doilea; fiindcă între inteligenţa şi inspiraţia amândurora au fost atâtea puncte tangibile, fiindcă amândoi s'au cunoscut, s'au iubuit şi s'au preţuit, vreau să le împrospătez deopotrivă memoria, desgropând în jurul lor, două comemorări, ale aceleeaşi date.

Deşi Wordsworth era mai bătrân ca Shelley, deşi acesta murind la treizeci de ani, şi-a întrerupt brutal creaţiunea lui bogată, deşi Wordsworth a trăit până la 80 de ani, vieţile lor au avut afinităţi destule, cari au putut să-i înfrăţească pe lângă atâtea alte posibilităţi de înrudire ale rasei.

*

William Wordsworth, s'a născut în Cumberland în 1770 şi a murit la Westmorcland în 1850.

Primele studii şi le-a făcut în Cockc-mouth şi apoi în Laucashire, unde pe lângă limbile clasice a studiat deosebit de atent, pe Gray şi Goldsmith.

In 1787, perzându-şi tatăl, fu trimis de unchiul lui să-şi termine cursurile, la Universitatea din Cambridge, urmându-şi studiile poetice şi familiarizându-se cu Milton Chencer, Spencer şi Shakespeare.

In 1791 se duse în Franţa, unde salută Revoluţiunea Franceză, cu entuziasm şi convingere.

Alături de Burus. Coleridge, Southey, Campbell, aclamă începutul libertăţei popoarelor.

In anul următor se întoarse la Londra, hotărât să intre în politica militantă a Angliei.

In acelaş an, Wordsworth apare în mişcarea literară engleză, mai întâiu cu **Plimbarea de seară,** apoi cu **Schiţe descriptive** şi în urmă cu **Vinovat şi Nevinovat,** care a dat adevărata măsură a talentului său poetic.

De la publicarea acestei opere, poezia lui a mers tot spre evoluţiune·

Printre marii lui prieteni, Coleridge a fost unul din cei mai devotaţi, devenind inseparabili din 1795 până la sfârşitul vieţei lor.

Odată cu începutul acestei **prietenii,** Wordsworth scrie **Baladele lirice,** în care se simte şi colaborarea lui Coleridge în **Bătrânul marinar.**

In 1807 Wordsworth îşi publică **Poemele,** foarte criticate cu deosebire de **Revista din Edimburg şi în 1809,** apare pentru prima oară ca scriitor politic, cu **Incercări asupra capitulaţiunei Coutra.**

Ceeace însă îi desemnă şi mai bine crezul său politic au fost **Sonetele libertăţei** în care a celebrat eroismul şi speranţa într'o liberare definitivă, după cum am văzut şi la Shelley.

După mai multe călătorii în Scoţia, Wordsworth văzu întreaga Europă, şi se folosi de tot ceeace umilinţa şi durerea altora poate oferi unui poet, ca să scrie tot mai mult şi mai simţit, ca până atunci.

In 1842, era doctor în drept la Oxford şi în 1843, urmă după Southey — poet laureat. Intre aceste date, se vorbeşte de anul 1822, acum un secol, când toată opera lui literară, a fost publicată complect şi când asupra marelui său talent, nu se mai putea sta la îndoială sau la discuţiune.

Wordsworth era uns ca unul din cei mai mari poeţi ai Angliei şi prin umanitarismul lui, s'ar putea spune al Europei de atunci.

Genul lui Wordsworth, a format un puternic curent în poezia contemporană lui, şi şcoala Lakiştilor şi-a desemnat perfect origina, sau şcoala lacurilor, cum i se spunea de critică. Fără emoţiuni violente, sensibilitatea lui poetică, înregistra toate durerile şi toate emoţiunile celor mici ş umili şi găsea pretutindeni un prilej de iubire şi de admiraţiune — ceeace constitue iarăşi un punct comun cu poetul Shelley şi un izvor de adăptare pentru cel din urmă.

Wordsworth a fost poetul sentimentelor intime, exprimate simplu şi emoţionant, fără fast stilistic sau sens mitologic.

Fiind bun şi cu un suflet delicat şi omenesc; în formă poezia lui este familiară şi în fond religioasă.

Cu fondul acesta larg şi generos, poezia lui a creiat pe lângă curentul ei de influenţă, încă unul adversar, care cuprindea pe discipolii şi partizanii şcoalei clasice a lui Pope de oparte, şi pe admiratorii scepticului Byron, pe altă parte·

Wordsworth, dacă pe vremea lui a fost discutat şi adesea contestat, astăzi întruneşte sufragiul tuturor spiritelor, care cred în poezie, nu ca într'o formă numai estetică, ci ca într'o mărturisire sufletească, din care se poate ridica o ideie şi un cult.

NICOLA ICONARUL

CRONICA SPORTIVA

„Din trecutul Sportului Român"

1914

Sporturile de iarnă a căror întemeere și organizare la noi se datorește Principelui Carol, au găsit și anul acesta o vreme prielnică.

Lipsind Principele Carol din țară, concursurile s'au ținut sub înaltul patronaj al Principesei Maria, actuala Regină a României.

Au participat echipe în număr suficient și ceea ce este mai îmbucurător, multe din echipele școlare.

Rezultatele au fost următoarele:

Concursul național interșcolar la Bobsleigh. — „Cupa Grupului escursioniștilor în Macedonia".

1) Echipa „Liceului Lazăr".

5) Echipe la Start).

Concursul Național de Bobsleigh.— „Cupa, George V. Bibescu".

1) „Liceul „Mihaiu Viteazu".

2) Regimentul II artilerie;

3) Societatea Turiștilor Germani.

(9 Echipe la Start).

Concursul Internațional „Interclub de Bobsleigh. — „Cupa Kronprințului Germaniei".

1) „Școala Evanghelică".

2) Liceul „Mihai-Viteazu".

8 Echipe la Start).

Concursul de Sky.— „Cupa I. N. Cămărășescu".

Școlari.— 1) Fischer, (Școala Evanghelică).

2) Vlad Berindey (Liceul Lazăr).

Senior.— 1) Rolf, Gelling (Soc. Turiștilor Germani).

Impărțirea premiilor și trofeelor a fost făcută de Principele Nicolae care de asemeni arată un deosebit interes sporturilor de iarnă.

Intrarea școlarilor în rândul amatorilor a fost succesul întrunirii de iarnă—și succesul a fost cu atât mai mare, că cele mai de seamă trofee au revenit la două din aceste echipe, concurând alături de amatorii ce aparțineau unor cluburi vechi.

Echipele cari au concurat sunt următoarele: Societatea Turiștilor Germani, Clubul Sportiv Român, Tennis-Club-Român, Societatea „Săniuța", Cercul Sportiv Râmnicu-Vâlcea.

Vânătorile oficiale în noul teritoriu jud. Silistra.

Aceste vânători s'au făcut în scop de a recunoaște locurile și cantitatea vânatului în vederea viitoarelor întruniri oficiale și meritul revine în special d-lui Cămărășescu, prefect de Durostor.

S'au găsit mistreți și lupi în număr mare dar s'au împușcat puțini; în schimb s'a făcut o hecatombă de vulpi.

Locuitorii acestor ținuturi, în special turcii și bulgarii sunt vânători pasionați și peste 1000 de gonași iau de obiceiu regulat parte la asemenea vânători.

FEBRUARIE.

Asaltul de arme de la Ploești, organizat de activul sportman Alexandru Bellu și la care a luat parte și trăgători, atât amatori cât și profesori din București, a fost prezidat de d. Nicolae Filipescu.

Asalturile de floretă și spadă au fost susținute de d-nii Alexandru Racoviță, Dinu Cesianu, Grigore Filipescu, Dinu Arion, B. Cantacuzino, B. Bedroz, Mihail Savu, Căpitan Solomonescu și de profesorii S. Lachèvre, Morin, Vannier și Bussière. Programul mai conținea și o demonstrație a bastonului de către doi gradați dela Școala specială din Mânăstirea Dealului și un asalt amical de box între profesorul L. Blanc cu unul din elevii săi.

9 MARTIE.

S'a redeschis Seria Match-urilor în vederea campionatului de foot-ball Rugby. Cele două echipe existente, au inaugurat terenul oficial amenajat în Parcul F. S. S. R.; Rezultatul a fost: „Sporting-Club" 16 puncte învinge „Tennis-Club" 3 puncte.

16 MARTIE.

La întâlnirea de revanșă, „Tennis-Clubul" învinge „Sporting-Club" cu 6 la 3.

23 MARTIE

Sporting reușește să bată din nou Tennis-Clubul cu 14 puncte la zero.

Cu deosebită satisfacție remarc că acest sport a prins repede rădăcini și în rândurile elevilor, de pildă echipele liceelor Sf. Sava și Lazăr.

30 MARTIE.

CAMPIONATUL FOOT-BALL RUGBY. Echipele I:

„Tennis-Club" bate „Sporting Club".

Arbitru D. Manu.

Echipele II:

„Sporting Club" bate „Tennis Club".

Arbitru D. G. Iconomu.

CAMPIONATE INTERȘCOLARE „CUPA MALLA".

I Liceul „Lazăr" bate „Sf. Sava" 20 la 3.

II Liceul „Matei Basarab" bate „Școala de Arte și Meserii" 9 la 3.

4 APRILIE.

FOOT-BALL-ASSOCIATION.

Echipa Românească la Constantinopole. — Match-uri cu Clubul „Galata Serail" și cu „Echipa națională turcă".

O echipă de jucători a câtorva Cluburi din țară sub comanda d-lui Clive și anume d-nii Brazier, Sparkes Wadmore, Greenhalh Catteral, Matheus, Chambers, Wilde Bolton și subsemnatul, era anunțată la Constantinopol ca echipă românească; denumirea membrilor arată clar că erau numai străini—englezi și olandezi, — singurul care a figurat în echipă ca român eram eu. Ni s'a făcut o prea frumoasă primire. Rezultatul primului match contra echipei turcă reprezentantă a Constantinopolului a fost de 1 la 0, în favoarea echipei Bucureștiului.

6 APRILIE.

Al doilea match contra Clubului Colegiului Galata-Serail, s'a terminat prin înfrângerea Echipei Bucureștiului, 4 la 2, însă trebuie spus că acest club poseda jucători internaționali de forță.

Ni s'a oferit un grandios banchet în Sala Hotelului Chachine Pascha la care au luat parte pe lângă membrii echipelor și reprezentanți ai autorităților militare, navale și municipale.

Ne-am înapoiat în țară cu o neștearsă amintire, făurind visuri mărețe...

7—13 APRILIE.

Meeting-ul de primăvară de Lawn-Tennis (terenurile Clubului „Doherty"). Rezultatul technic.

Criteriul simplu. Categoria I-a: A. San Gali 6 puncte; I. Rosetti-Bălănescu 5 p., M. Iconomu 4 p., G. Iconomu 3 p., Davila Bluman și Constantinescu 2 p.

Dublu Mixt. Finala: D-ra Alexandrescu și San Gali bat pe d-na Hallay 4; D-ra M. Golescu 3 p. și Lady Kennart:

8 MAI.

A. S. R. Principele Carol, întors în țară cu ocazia zilei de 10 Mai vizitează Parcul Sportiv al F. S. S. R. și asistă la un match de Rugby între amatorii (Seniori) și școlari. (Echipe combinate) cari s'au terminat cu isbânda echipei de școlari 16 la 3. Arbitru, d-l Tănăsescu.

11 MAI.

CAMPIONATELE LAWN-TENNIS.

Cupa Cămărășescu (dublu Inter-Club) Concurenți „Tennis-Club", „Doherty-Club", „Mass-Club".

Această cupă a rămas din nou „Tennis-Clubului Român" cu echipa Alfred San Gali și I. Rosetti-Bălănescu" care bate Mass-Club, Birman și Suțu 6 la 0, 6 la 0, și în finală pe R. Polizu și Iconomu (Tennis-Club Român) 6 la 0, 6 la 2 și 6 la 1.

CAMPIONATELE INTER-ȘCOLARE LAWN-TENNIS.

Rezultatele *simplu:* Marcovici (Liceul Lazăr) bate M. Crupenski 6 la 3, 6 la 3.

Dublu Marcovici și Grueff, (Liceul Lazăr) bat Comănescu și Brabețeanu (6 la 4, 6 la 1).

Cu toate lucrările sumare ce s'au putut efectua în Parcul Sportiv al F. S. S. R. terenul acesta a început să fie vizitat de un public destul de numeros și Societățile afiliate încep a trage foloase reale.

18 MAI.

„Sporting-Club Român" organizează o reuniune atletică deschisă amatorilor și școlarilor.

22 MAI.

CAMPIONATELE ROMANIEI DE ATLETISM.

Cuncursurile generale inter-școlare.

Alergarea 100 de metri plat I Seceleanu. 12 sec. 1/5 Liceul M. V.

Alergarea 200 metri gard. I. Seceleanu 57 sec. 2/5. *Școala* Art. & Mes.

Alergarea 400 mtr plat. I. Seceleanu. 57 sec. 2/5 Liceul Mihai Viteazu.

Alergarea 1500 m. plat. R. Schmettau 4 minute 57 Sc. Arte și Meserii.

Alergarea 500 metri plat. Polienii. 21. 17 4/5. Liceul Sava.

Sărituri lungime fără vânt. V. Schmettau 2 m. 64 Școala de Comerț.

Sărituri lung. cu vânt. R. Schmettau 5 m. 51. Școala Arte și Meserii.

Sărituri în înălțime cu vânt: G. Cikovsky 1 m. 63. Școala Evanghelică.

Sărituri cu prăjina: I. Neacșu, Liceul Lazăr și Gaudy. Școala Evanghelică 2 m. 47.

Aruncarea discului: Grigoriu 17 m. 65, Școala de Arte și Meserii.

Aruncarea greutății: Luca Dimitri Școala de Arte și Meserii.

Aruncarea Suliței: R. Schmettau 34 metri și 20. Școala de Arte și Meserii.

Marș pedestru 15 klm.: Gheorghiu 1 ceas 33 minute și 30 sec. Școala de Arte și Meserii.

Alergarea cu bicicleta 1000 metri: Drugeanu 2.8.2/5.

Alergarea fond 60 km. I. Niculescu Ovidiu 2 ore 18 minute. Școala de Arte și Meserii.

9 IUNIE.

CAMPIONATUL ROMANIEI DE ATLETISM AMATOR.

Grija evenimentelor mondiale de acum resfrângea efectele ei la noi ca și pretutindeni: concentrările chemau în rândurile oastei o mare parte din sportmanii noștri. Sportul cădea pe planul al 2-lea pentru cei ce-l practicau, dacă nu chiar pe al treilea.

SEPTEMBRIE.

„Olympia" cel mai vechiu club din Capitală, se desființează. Elementele străine din acest club au părăsit țara noastră, și puținii rămași dintre cari cea mai mare parte elevi au trecut la „Cercul Atletic București" și o altă parte a fuzionat cu „Clubul Colentina".

Cu începerea toamnei vedem pe rugby-iști din nou la lucru și d-l Georghe Iconomu crează un nou Club sub denumirea „Rugby-Club".

15 NOEMBRIE.

Mat-chul de Foot-Ball Rugby pentru „cupa Tennis-Club-Român" se termină în favoarea Sporting-Clubului care bate chiar echipa Rugby-Club cu 9 la 0 iar pe aceea a Tennis-Clubului Român cu 14 la 8.

D. Jean Hussar într'o călătorie în Moldova se oprește mai multă vreme la Iași, unde ia contact cu „Societatea de sport muzică și gimnastică" precum și cu „Liceul Militar" cât și cu „Școala de Arte și Meserii" și face primele demersuri pentru și înființarea unor echipe de Rugby.

DECEMBRIE.

Inimosul și mult apreciatul sportman, d. Pavel, formează o nouă societate de foot-ball asociație și anume „Colțea" care cu timpul era chemată a lua un bun rang printre cele existente.

L. Br.

Franța-Belgia

Matchu-ul de Atletism

Această importantă serbare a avut loc în fața a 10.000 spectatori adunați pe terenul „Cercului Sportiv" dela Shaerbeck din apropierea Bruxelles-ului.

100 m. 1) **Brochard** (B.) sec. 9/10; 2) **Mourlon** (Fr.) la un piept.

400 m.: 1) **Montefiore** (Fr.) 53 sec.

200 m.: 1) **Brochard** (B.) 23 sec. 2/10.

800 m.: 1) **Moren** (B.) 2 m. 2 sec. 8/10.

110 m. garduri: 1) **André** (Fr.) 15 sec. 9/10.

1500 m.: 1) **Groschlaude** (Fr.) 4 m. 22 sec. 3/10.

5000 m.: 1) **Van den Brolle** (B.). 16 m. 9 sec. 3/10.

800 m. ștafetă (4×200) 1) **echipa franceză** 1 m. 34 sec. 6/10.

Săritură lungime: 1) **Wilhelm** (Fr.) 6 metri 43 cm.

Săritură înălțime: 1) **André** (Fr.) și **Hénault** (B.) cu 1 metru 78 cm.

Săritură cu prăjina: 1) **Duthil** (Fr.) 3 m. 40 cm.

Aruncarea greutății: 1) **Pierre** (Fr.) cu 12 m. 96 cm.

Aruncarea discului: 1) **Pierre** (Fr.) cu 42 m. 02 cm.

CAMPIONATELE ȘCOLARE DE ATLETISM IN STATELE-UNITE

Ele au avut loc în luna Iunie. Atragem atențiunea asupra rezultatelor obținute — fără a mai spune că trei recorduri școlare au fost bătute; rezultatele denotă desvoltarea luată de atletism în școlile americane și atențiunea ce se dă activității fizice de către organele școlare.

100 yarzi: 1) **Leconey** 9 sec. 7/10 (adică 93 metri 43 cm.).

220 yarzi: 1) **Leconey** 21 sec. 3/10 (201 m. 15 cm.).

440 yarzi: 1) **Driscoll** 49 sec. 5/10 (402 m. 30 cm.).

880 yarzi: 1) **A. Brown** 1 m. 55 sec. 2/10 (804 m. 60 cm.).

1 mille (1609 metri) **Shields** 4 m. 18 sec. 4/5.

2 mille **Higgins** 9 m. 32 sec. 1/5.

120 yarzi garduri (109 m. 72 cm.) **Hauers** 15 sec 3/10.

220 yarzi garduri (201 metri) **Taylor** 23 sec. 9/10.

Săritură lungime **Legendre,** 7 metri 18 cm.

Săritură înălțime **T. Brown** 1 m. 93 cm.

Aruncarea discului **Hartrauft** 42 cm. 67 cm.

Aruncarea greutății **Hartrauft** 14 m. 77 cm.

Aruncarea ciocanului **Merchant** 52 m. 45 cm.

Aruncarea suliței: **Bronder,** 55 m. 92 cm.

Săritură cu prăjina **Norris,** 3 metri 88 cm.

In treacăt vom spune că așa zișii școlari sunt mai toți elevi ai școlilor denumite „colege" un fel de universități; chiar și așa fiind, performanțele sunt pur și simplu remarcabile și arată „clasa" tinerilor atleți americani abea veniți pe arena sportivă și dă de bănuit ce va fi selecțiunea ca „clasa" în vederea jocurilor olympice din 1924.

PADDOCK „FOR EVER"

Atletul Charley W. Paddock e cu adevărat un fenomen al vitezei pe distanțe scurte.

Fiind chemat în insula Harvai el a reușit acolo a stabili o nouă serie de recorduri ale lumei și anume:

50 yarzi pe iarbă în 5 sec. 1/5 (fost 5 sec. 2/5).

50 yarzi pe urmă de cenușă în 5 sec. (fost 5 sec. 1/5).

60 yarzi pe iarbă în 6 sec. 2/5 (fost 6 sec. 3/5).

80 yarzi pe urmă de cenușe 7 sec. 4/5 (fost 8 sec.).

100 yarzi pe iarbă 9 sec. 3/5 (fost 9 sec. 4/5).

120 yarzi pe urmă de cenușe în 11 sec. 2/5 (fost 11 sec. 3/5).

125 yarzi pe urmă de cenușe în 11 sec. 3/5 (fost 12 sec. 2/5).

175 yarzi pe urmă de cenușe în 16 sec. 4/5 (fost 18 sec. 1/5).

Știri diverse

La întrunirea Comitetului Internațional Olympic care a avut loc în Iunie trecut la Paris, au participat delegații oficiali ai Americei Centrale, Belgiei, Equatorului, Franței, Engliterei, Olandei, Mexicului, Monacului, Portugaliei, Suediei, Elveției, Ceho-Slovaciei, Ungariei, Egiptului, Peru-ului, Spaniei, Finlandei, Luxemburgului și Rusiei (? !)

România, deși are un delegat ofical în sânul C. J. O. și anume d-l George Plagino, nu a fost representată, oficialitatea noastră ne judecând la justa sa valoare acest Comitet.

In treacăt vom spune că ședința de deschidere a Comitetului a fost presidată de d-l Poincaré, Președintele Republicei Franceze, un om care nu a prea trecut nici odată de ușuratic în gesturile sale.

* * *

Programul marilor întâlniri de rugby a echipei naționale a Engliterei, a fost stabilit. Primul „match" va avea loc la 2 Decembrie 1922, ultimul—contra Franței—la 2 Aprilie 1923 la Paris.

* * *

Comitetul Internațional Olympic nu a mai luat în cercetare chestiunea organizărei jocurilor olympice pentru 1924; așa dar ele vor avea loc la Paris conform hotărârei luată anul trecut la Lausanne.

* * *

Biroul Circulațiunei din Statele-Unite arată în statistica sa pe 1921 că Statul a încasat 122.478,654 dollari pentru „licențele" liberate.

Repartițiunea vechiculelor, automobile pe categorii, este următoarea :

turism 9.432.844

camioane 982.604

taximetre și autobuse 50.547.

* * *

Misiunea engleză pornită anul trecut pentru a încerca ascensiunea muntelui Everest, cel mai înalt vârf al masivului Himalaya și după suprafața globului, a dat greș, însă a reușit a ajunge la 8174 metri de-asupra nivelului mărei, ceea ce constitue un nou record al lumei.

Ciclism

„Ocolul Italiei" — Milan, Padua, Abbazia, Bologna, Pescara, Neapole, Roma, Florența, Genua, Turino, Milan; adică 3086 km. — a avut loc cu un deplin succes deși concurenți străini nu erau înscriși.

Palmarezul se stabilește astfel :

1909 : **Ganna ;** 1910, **Galetti ;** 1911, **Galetti ;** 1912, echipa **Atala;** 1913, **Oriani ;** 1914, **Calzolari ;** 1919, **Girardango ;** 1920, **Belloni ;** 1921, **Brunero**.

* * *

Kramer, veteranul profesioniștilor pe distanțe scurte — viteză — nu pare nici anul acesta dispus a se retrage ; mai mult el continuă seria victoriilor începută acum 20 ani. Intr'adevăr Kramer a învins de curând la New-York pe reputatul profesionist **Arthur Spencer,** ceeace nu e un ducru tocmai ușor căci Spencer e unul din cei mai ageri specialiști din lume.

* * *

Kaufmann, campionul Elveției a învins la Milano într'un „match" în 3 reprize pe **Schilles** (campion francez și **Bergamini** (campion italian). Printre cei învinși în eliminatori figurau australianul **Spears** (fost campion al lumei), **Stabe** și **Mori.**

* * *

Pe velodromul Nework (New-York) marele match **Piani-Kramer** a atras un public foarte numeros. Piani a câștigat 2 reprize din 3.

* * *

Georges Sérès a fost declarat campion profesionist pe 1912 al Franței pe 100 km. cu antrenament mecanic.

Sérès, care a mai fost de 2 ori campion, a obținut titlul invidiat, pe velodromul Parc des Princes din apropierea Parisului ; el a parcurs sus zisa distanță într'o oră 28 minute 7⅘ sec.

S'au clasat apoi Ganay, Godvier, Guignard, etc.

* * *

Una din cele mai interesante competițiuni cicliste pe drumuri și anume Paris—St. Etienne a fost câștigată anul acesta de cunoscutul profesionist **J. Rossins.** Acesta a parcurs cei 491 km. în 17 ore și 26 minute.

* * *

Cursa organizată de ziarul parisian „L'Intransigeant" și denumită „Le Circuit de Paris" (al 4-lea dela fondare) a avut loc cu un deplin succes, pe un parcurs de circa 200 km. prin diverse orășele și centre din împrejurimile Parisului.

Invingătorul a fost reputatul specialist **Henry Pelissier** (7 ore 15 minute și 22 3/5 secunde) urmat în ordine și la câte o lungime unul de altul de **J. Brunier, Francis Pelissier, Lacquehay, Marcillac.**

In general veteranii nu au participat, reservându-se se vede treaba pentru alte probe mai importante.

Brunero a câștigat marea cursă denumită „Ocolul Italiei" (119 ore 43 minute) urmat de **Aymo** (119 ore 55 m. 29 sec.), **Enrici, Sivocci, Schierano, P. Aymo, P. Ferrari,** etc.

Scrimă

Campionatul de spadă pentru profesori care a avut loc la Paris cu ocasia serbărilor de scrimă denumită „La Grande Semaine" a dat următorul rezultat:

1) **Beautain** 7 vict. și 7 lovituri 2) **H. Laurent** 7 vict. și 8 lovituri 3) **Bourdon** și **Mellière** 5) **Schmalzer** și **Pluvinet** 7) **R. Tilloy,** etc.

Campionatul de floretă pentru doamne (amator) a avut loc în acelaș timp.

Invingătoarea a fost **d-ra Dickson** (suedeză) cu 5 vict. și 10 lovituri; 2) **d-ra Elsen** (suedeză) cu 5 vict. și 11 lovituri; 3) **d-na Savis** (engleză); 4) **d-ra Davies** (engleză); 5) **d-ra Prost** (franceză) 6) d-ra **Hellquist** (suedeză) etc.

Campionatul „intersăli" a revenit **sălei Boucké** (Ducret, Tainturier, dela Tour du Pin, de Craecker și Crebessac) asupra **sălei Laurent** (Amson, J. Lacroix, Billard, Lifschitz și Barre).

Tennis

Campionatul Franței a avut loc la Paris pe terenurile societăței Racing-Club-de-France.

In una din semi-finale **Borotra a** învins peveteranul **Decugis** însă nu fără o aprigă luptă (7—5, 2—6, 7—5, 7—5) iar în finală victoria a revenit lui **Cochet** care a învins pe **Borotra** (6—3, 7—5, 6—2).

Pentru atribuirea titlului de campion al Franței pe anul 1922 **Cochet** a trebuit să lupte contra lui **Jean Sama-Zenik** campionul anului 1921, și l'a învins (8—6, 6—3, 7—5).

D-ra Suzanne Lenglen își păstrează și anul acesta titlul de „lady champion" învingând pe **d-na Golding** (6—4, 6—0).

In „dublu-domni" învingătoare a fost echipa **Brugnon-Dupont** asupra echipei **Gobert-Couitéas** (6—1, 6—4, 6—3);

în „dublu doamne" echipa **d-na Pigneron-d-ra S. Lenglen** asupra echipei **d-na Danet—d-ra Conquet** (6—3, 6—1);

In „dublu mixt" echipa **d-na Golding-Borotra** învinge echipa **d-na Pigneron-Hirsch** (4—6, 6—3, 6—2) și la rândul ei este învinsă de echipa **d-ra S. Lenglen-Brugnon** (6—0, 6—0) care devine detentoarea titlului de campion al Franței pe 1922.

In vitrina librăriilor

ISTORIA BISERICEI CREȘTINE UNIVERSALE, CU DEOSEBITA PRIVIRE LA ISTORIA BISERICEI ROMANEȘTI UNITE CU ROMA de **Ioan Georgescu** profesor la liceul din Beiuș și la școala normală română din Oradea Mare. Un volum de 324 pagini. Blaj, editura Tipografiei Seminarului teologic. Cartea — aprobată de autoritățile bisericești — e rezervată cursului superior al școalelor secundare și normale, dar — după cum scrie pe copertă — poate fi utilizată și de „marele public cetitor".

A apărut:

TULBUREA și alte nuvele de Constanța Marino-Moscu, un volum de 180 pagini cu desene de Alexandru Moscu, editura „Viața Românească", Prețul 20 de lei.

Dai cu o mână și iei cu alta

de **A. NORA**

Intr'o bună zi, sacerdoții cari oficiază în „Templul Nemuririi" din calea Victoriei luară o hotărâre vrednică de înalta lor misiune de îndrumători ai curentelor : să pue capăt haosului ortografiilor și să statornicească una, pe care s'o impue prin simplitatea ei. Marele pontif, Titu Liviu Maiorescu, fu învestit, de sacrul sobor, în tradiția de ierarhie ce constitue soclul solemnului așezământ, cu nobila sarcină a sintetizării celui mai potrivit sistem. Rezultatul strădaințelor se cristaliză în câteva norme scurte, netezi, dar, tocmai prin conciziunea lor, cu atât mai lămuritoare, și închise într'o broșurică de buzunar, ce se puse la îndemâna publicului pe arhaicul preț de 10 bani. Se vede că răspundeau unei necesități larg simțite, căci se bucurară de norocul unei îmbrățișări quasi-unanime.

Tipografiile din întreaga întindere a țării le adoptară, și zețarii, și linotipiștii, și le însușiră repede. Și, dintr'odată, dispărură și *ĭ*, și *ŭ*, și *ĕ* și, în locul lor, fu unsă, ca deplin stăpânitoare, *â*. Dar, cum intră în firea omului să închege într'o formulă redusă tot ce'i receptează creerul, din toată acea expunere de reguli, una se imprimă în mintea celor interesați ca o chintezență : nu se mai întrebuințează *î*, ci *â*. Și acum încă, până a nu citi aceste observațiuni până la sfârșit, dacă cercetezi pe orice culegător, gazetar, literat, asupra punctului de unde ai prinde firul ultimei ortografii, vei primi pe dată, fără clipă de gândire, indicația nesovăitoare :

— Nu se mai scrie nimic cu *â*, ci numai cu *î*.

Și, consecinți acestui criteriu, înfățișat sub o inflexibilitate de o eternă rezistență, își îmbracă cuvintele, într'o vrednică statornicie, după croiala adoptată, fără a se teme de fantoma unei erezii. Și, totuși, dacă ar fi spicuit mai pe 'ndelete călăuzitoarea broșurică, ar fi găsit, într'un ungher nu tocmai pierdut, o mică excepțiune, pe care, în graba de a ne împăuna în depozitari ai unor noi cunoștinți, o lepădarăm, ca „o mamă denaturată fructul unei dragoste vinovate". Datorită acestei vitregii, citim, în toate cărțile, ziarele, revistele :

hotărât, coborât, târât ; hotărâre, coborâre, târâre ; hotărând, coborând, târând.

Dezacordul apare mai ales oribil în titlurile mari :

Hotărârile conferinței dela Genova

E un *â* monstruos, înfricoșător, care ia proporții de animal din familia ichtyosaurilor. Fiindcă excepțiunea glăsuește limpede că *î* continuă a trăi la verbele de conjugarea a IV-a, sau, cum se rostește textul Academiei : „în terminările flexionare ale verbelor în — ri", ca : *a hotărî, a ocărî, a pârî, a târî, a coborî,* precum și la substantivele și adjectivele în directă derivațiune. Vom scri dar corect :

hotărît, ocărît, pârît, amărît, târît, coborît ; hotărîre, ocărîre, pârîre, amărîre, târîre, coborîre; hotărînd, ocărînd, pârînd, amărînd, târînd, coborînd.

Cu *î*, nu cu *â*, domnilor tipografi, literați, profesori, colegi de breaslă.

* * *

Ideia fonetică a condus la noua ortografie : cum vorbim, așa scrim. S'a exclus etimologismul. Și, în această privință, nu numai accentuarea principiului, din capul broșurii, ci și micul glosar care o închee nu lasă să subziste nicio îndoială. Pe seama cării betegii să arunci, atunci, încăpățânarea de a utiliza forma :

vecinic, pacinic, obicinuit ?

Când până și urechea cea mai depărtată de speculațiunile cărturăricești aude un *ș* de o sonoritate neîndoioasă :

veșnic, pașnic, obișnuit.

* * *

Dacă însă a izbutit, în imensă măsură, să provoace o reacțiune în domeniul scrierii, stabilind oarecum o unitate, Academia, în chipul în care e alcătuit glosarul menit să alunge incertitudinile, îți stârnește tocmai o sumă de nedumeriri, toate ținând de latura inconsecvențelor. Dece „izmă" și nu și „prizmă" (ci „prismă"); „cismă" și nu „cizmă" ? S'ar fi cuvenit altfel să ortografiezi „isvor" (iar nu „izvor" — cum e bine, dealtminteri). Dece „expansiune" și nu „extensiune" (ci „extenziune)? sau : dece „extenziune" și nu și „expanziune" (ci „expansiune") ? Apoi, dacă proclami fonetismul ca definitiv program, te abați dela calea trasă când mă povățuești la o siluire :

grăească, voească, nuea, căească, cheltueală, îndoeală.

E o derogare dela principiul arborat : scrim cum auzim. Fiindcă e de netăgăduit că se aude, la hotarul flexionării, *i*, iar nicidecum *e*. Și ar trebui deci:

grăiască, voiască, nuia, căiască, cheltuială, îndoială.

Și să nu cauți sprijin, întru o justificare, la o regulă de etimologie, fiindcă, atunci, surpi însuș propria'ți clădire.

* * *

Dar acolo unde intenția afișată se remarcă izbită de nulitate și contrazicerea răsare mai vădită ca peste tot e în exterminarea fără milă a lui *ĭ* (i scurt), reducându-se, cu aceasta, o rotiță a ortografiei la un mecanism convențional și lovind în inimă principiul. Căci acest *ĭ*, e de necontestat, există în vorbire și trebuia, deci, menținut, iar nu să'l decapitezi și să pui în locu'i o regulă care, oricum ai motiva-o, tot arbitrară rămâne. Ba, dacă te vei refugia iar la explicațiuni etimologice, ar fi să'mi rostești o pledoarie în conflict cu drapelul desfășurat.

Hotărîrea pare cu atât mai stranie cu cât ai substituit peste acest semison două vocale : *iu*. Adică, în loc de o scurtătură : două sunete întregi. N'ar fi fost mai logic, mai în acord cu graiul, să scrim : „vioĭ", iar nu „vioiu" ; „traĭ", iar nu „traiu" ; „teĭ", iar nu „teiu" ; „altoĭ", iar nu „altoiu"; „maĭ", iar nu „maiu"; „tramvaĭ", iar nu „tramvaiu"; „zăvoĭ", iar nu „zăvoiu" ? Amintesc aci și de pluralele acelor substantive unde, din pricina desființării lui *ĭ*, foarte mulți, în neputință de a sesiza natura articolului, îl omit ; astfel, scriu : „copii" (ca plural articulat), când indexul academicianilor îți impune „copiii" (deși ar fi fost firesc : „copiiĭ) ; „fii", iar nu, cum se cere: „fiii (fiiĭ"). Și, după toate acestea, ca o compensație a asasinării lui *ĭ*, aduci un element străin, introducând accentul grav la vocalele intonate, ceea ce contribue la complicare, iar nu la simplificare.

Gravii docți, neputându-se dezbăra de deprinderile lor de oameni ai catedrelor, cu cataloage, note și absențe, și sub obsesia vreunui verb elin pe care nu'l va fi rostit cu destul patos un nenorocit de student, și-au zis : „Hai să blagoslovim și noi cartea noastră, dacă nu cu spiritele conjugărilor grecești, măcar cu ceva vreun accent".

Și au blagoslovit-o.

A. Nora

POVEȘTI PENTRU TINERET

Mintea și Norocul

de ALI-BABA

Mare ceartă între Minte și Noroc.

— Ba că eu am putere mai multă. — Ba că tu nu preuești nimic. — Ba că numai de mine au oamenii nevoe. Ba că fără mine nu pot să facă un pas în viață.

Norocul în deosebi era cu gura mai mare și mai lăudăros. Ci-că el și numai el, că de s'ar duce el, s'ar prăpădi omul cu desăvârșire

— Tu, Minte, zicea el umflându-se în pene, nu ești față de mine nici cât negrul sub unghie. Ia, bunioară, mai acum câtăva vreme treceam printr'un sat, unde zării o clădire măreață.

„Al cui e palatul acesta ?" am întrebat eu pe oameni.

— E al unui negustor, care s'a îmbogățit foarte repede, fiindcă vindea numai noroc și nici o altă marfă.

Mai încolo zării o cocioabă dărăpănată.

— Dar aici cine locuește ?

— Tot un negustor, care stă flămând cu zilele. El vindea minte, dar nimeni nu-i cumpăra, fiindcă toată lumea cere noroc, iar de minte nu duce lipsă nimeni.

Vezi dar, surato, câtă puțină trecere ai tu și ce se alege de cei ce vor să trăiască depe urma ta.

Cu toate acestea Mintea nu se dădea bătută cum că norocul ar avea mai mare trecere și putere decât dânsa.

In sfârșit, căzură la învoială să meargă prin lume și să aleagă pe un om asupra căruia fiecare să-și încerce puterea. Umblând ei așa din sat în sat, ajunseră într'o zi cam pe înserate în vârful unui deal. Un păstor tânăr și voinic stătea lungit la umbra unui arbore și cânta din caval o doină ciobănească. Tălăngile oilor și susurul râului îi țineau hangul.

„Ciobănașule dragă, ești mulțumit de soarta ta ? N'ai vrea mai mult noroc ? N'ai vrea mai multă minte și pricepere ?"

Așa îi vorbiră cei doi tovarăși.

— Păi, n'ar fi rău nici una, nici cealaltă, răspunse păstorul. Dar nu mă plâng nici așa cum sânt. Am avut atâta noroc ca să dau peste un stăpân bun, care nu mă ceartă și nu mă bate. Și — slavă Domnului — am atâta minte, ca să-mi caut de treaba mea, păzindu-mi bine turma de oi. Ce-mi trebue mai mult ?

— Iată un om asupra căruia ne putem încerca puterea, își ziseră Mintea și Norocul. Să-i dăm din belșug și minte și noroc și să ne întoarcem după câtăva vreme, ca să vedem ce s'a ales din ciobanul acesta.

Și după ce îl încărcară cu harurile lor, se duseră în lumea largă, iar păstorul văzând că se înoptează, se sculă să strângă oile și să le ducă la conacul boierului. Nu făcu însă câtiva pași și simți că pământul de subt picioarele sale se înmoae și se afundă.

„Ce o mai fi și asta?" își zise el. Se plecă și văzu că se deschide o gaură. O mai lărgi, o mai mări, când ce să se ivească înaintea ochilor săi ? O oală plină de galbeni strălucitori, de nu te puteai uita la dânșii.

„Mare noroc a dat peste mine !" își zise ciobanul sărind în sus de bucurie. Scoase oala și începu să numere galbenii. Erau șease mii în cap. „Bogdaproste", făcu el, „cu atâta bănet îmi cumpăr o turmă pe seama mea și nu mai stau slugă la boier".

Norocul său nu se opri aici. Ii pusese Dumnezeu mâna în cap și pace. Ii sporea orișice. Și pe piatră să fi pus mâna ci se prefăcea în aur. In curând nu se găsea în toată Impărăția unul care să-l fi ajuns în bogăție.

Și nu era numai bogat. Dar n'avea pereche și în minte și desteptăciune. Ce zicea era sfânt și din cuvântul său nu eșia nimeni. Veneau să-i ceară sfat până și oamenii socotiți ca cei mai înțelepți în Impărăție.

Și iată că — așa cum se întâmplă în toate poveștile — vestea despre nenumăratele sale bogății și despre mintea și marea lui înțelepciune ajunse până la urechile împăratului.

Iar împăratul avea o fată, o singură fată. Și de frumusețea acestei fete soarele pălea de necaz, iar luna își ascundea fața. Căci ce împărat din poveste ar fi acela care n'ar avea o fată în vârsta de măritat și ce fiică de împărat e aceea care să nu fie mai frumoasă decât toate fetele de pe pământ ?

Și împăratul și-a măritat fata după cel ce fusese păstor și s'a făcut o nuntă, cum se făceau odată nunțile împărătești, când se cheltuia o jumătate din averea Impărăției.

Seara s'au întins în grădinile palatului mese încărcate de tot felul de bunătăți. Și fură chemați crai și feciori de împărați și tot norodul.

După puțin timp vin la ospăț și cei doi binefăcători ai păstorului adică Mintea și Norocul. Il văzură pe ciobănașul lor stând între împărat și mireasă. Fetele și până și femeile măritate nu mai puteau de ciudă, văzând că fata de împărat a avut parte de un bărbat așa de frumos, iar bărbații nu se mai săturau ascultându-i vorba plină de duh și înțelepciune.

„Surată Minte", îi grăi Minții Norocul, vezi ce am făcut eu din păstorul sărac și care era slugă la alții?"

— Ba să am ertare, cumetre, îi întoarse Mintea vorba, dacă acest păstor a ajuns ginere de împărat, apoi știut este că la aceasta am lucrat noi amândoi. Ba încă l'am ajutat mai mult eu cu mintea ce i-am dat, decât tu cu norocul tău.

— Știi că ai haz ? îi zise Norocul râzând cu dispreț. Văd că îți place să te lauzi cu isprăvile altora și să te împodobești cu pene străine. L'ai ajutat tu ? ! De-ar fi rămas numai pe tine, ar fi tras, biet de el, pe dracu de coadă toată viața.

— Așa e ? grăi Mintea supărată. Atunci, iată că îmi iau îndărăt tot ce i-am dat și-l las în seama ta. Să vedem ce are să se aleagă dintr'ânsul.

Și mintea își luă din păstor toată înțelepciunea, lăsându-l numai cu norocul. Și să vezi ciudățenie ! Păstorul care până acum îi vrăjea pe toți cu vorba sa, se prosti de o dată, se tâmpi, în cât ai fi zis că îi închisese cineva mintea într'un cerc de fier. I se stinse văpaia din ochi și-i pieri farmecul înfățișărei, Stătea bleg cu capul în jos, nu înțelegea mai nimic și nu răspundea decât cu mare greutate.

Și ce răspunsuri? Fiecare vorbă o prostie cât casa de mare.

Dintru început împăratul și mireasa își închipuiră că ginerica face într'adins pe prostul, vrând pesmene să glumească. Dar prea se lungea gluma și prea erau boacăne boroboațele lui ginerică.

Și mai poftim încă ! Incepu să mănânce cu degetele, să înghită bucăți de carne, să bea vin din sticlă și să facă fel de fel de neghiobii și mojicii.

„Băiete, ia seama, că râde lumea de tine", îi șopti împăratul la ureche. Băiatul n'auzea însă de urechea aceea. Il mai lovi încet cu cotul și mireasa, ca să se lase de posne, dar pricepe ceva bățul,ca să priceapă și păstorul. ?

Oaspeții râdeau pe înfundate și își ziceau: „halal de ginere de împărat ! Asta e tânărul cel vestit pentru mintea sa ?".

Ceva mai încolo Mintea și Norocul ședeau și se uitau. Bietului Noroc îi venea să crape de ciudă, pe când Mintea nu mai putea de bucurie.

La sfârșitul mesei se dădu fiecărui invitat câte o ramură de mere, rupte din merii din grădinile împărătești. Fiecare rupea câte un măr, îl curăța și apoi îl mânca. Numai ginerică nu-și dedea această osteneală, ci se puse să mănânce merele cu ramuri, cu frunze cu tot.

Miresei să-i vie leșin de rușine. Impăratul însă nu mai putea răbda.

„Dobitocul ăsta să-mi fie ginere și urmaș ?" strigă el isbucnind dintr'o dată. Și chemând pe oștenii de pază, le porunci zicându-le : „chiar acu să-l luați și să-l duceți la spânzurătoare".

In vremea aceasta păstorul tăcea ca un nătâng și nici nu-și dădea seama de cele ce se petreceau în jurul său.

„Surată Minte ! se rugă atunci Norocul, toată nădejdea e la tine. Numai tu poți să-l scapi, pentrucă ajutorul meu nu i-a fost deajuns".

— Recunoști că eu am mai mare preț și trecere de cât tine ?

— Recunosc și mă închin înaintea ta, grăi Norocul, care o sfeclise rău de tot.

Mintea se apropie de păstor și suflă asupra lui, dându-i îndărăt toată priceperea și deșteptăciunea. Păstorul simți ca și cum l'ar fi trezit cineva dintr'un somn adânc. Se întoarse spre oștenii cari îl duceau la spânzurătoare și le zise: „duce-ți-mă înaineta împăratului!" Iar acestuia începu să-i vorbească în felul următor :

„Socoteam că e mai adâncă priceperea împăraților și mai mare răbdarea lor. Văd că m'am înșelat. N'ai putut să înțelegi că am făcut în adins pe prostul și n'ai avut răbdare să aștepți ca să vezi cum am să fiu a doua zi."

Impăratul nu mai știa pe ce lume se găsește, văzând că ginere-so vorbește din nou ca un om în toată firea.

— Dar, îngăimă el, când te-am văzut că mănânci ramura de măr cu lemn și cu frunză....

— Ai crezut că sunt nebun deabinelea, nu-i așa ? îi tăie vorba păstorul. Află dar că eu am făcut-o aceasta pentru cinstea ta. Am voit să arăt învățaților că tot ce se dă din partea împăratului trebue primit ca bun și că nu e îngăduit să fie lepădat și aruncat. De aceia am mâncat — numai gura și stomacul meu știe cum — ramura de mere cu frunze cu tot și spuneam că e dulce, cu toate că simțeam că înghit otravă".

„Și am mai văzut", zise la sfârșit păstorul „că n'ai avut răbdarea să mă chemi întâiu la judecată, ca să-mi dau socoteală de purtarea mea și după aceea să mă trimiți la spânzurătoare".

Impăratul îl cuprinse în brațe, i se rugă de iertare și nunta începu din nou mai veselă și mai strălucită.

Și așa s'a făcut dovada că tot mintea e mai folositoare decât norocul.

ALI BABA

PEREGRINĂRI

Descătușare

6 Iulie, spre seară, după București, Ploești, etc.

Am privit două ore prin fereastra vagonului (după ce, greu, am isbutit să'mi ocup locul numerotat). De câte ori o revăd, natura îmi apare mereu fragedă și inepuisabilă.

Atâtea luni am rătăcit prin furnicarul de piatră și asfalt, al Capitalei ! Pași zoriți ori târâtori — și imagini ce nu mai puteau atrage. Iar arborii din bulevarde îmi păreau adesea artificiali, vopsiți cu un verde metalic, maladiv... Deși sub mine huruie acum roțile, ascult tăcerea vastă și fecundă a priveliștilor terestre, prea des striate — pe acest parcurs — de siluete de fabrici, și de sonde ori de convoiuri de trenuri trepidante.

Ascult tăcerea lumii vegetale. Lanurile se pierd în zare sau își opresc valurile de digul străveziu al păduricelor. Simt respirarea miriadară a plantelor și a copacilor — și, adesea, îmi pare că văd cum se înalță și coboară pieptul însorit al pământului. Imi vin ùnde de miresme desfășurate din truda lentă a atâtor elanuri înlănțuite de răbufneli seci pe cari le trimite plămânul incandescent al locomotivei.

Mașina și omul nu vreau să'și atenueze obsesia. Totuși, minute lungi, mă pierd în pacea fără hotar a țarinilor. Uitate sunt „datoriile sociale" și munca mereu precupețită — și chiar năzuințele cari m'au pornit cu trenul acesta. Odihnă mută, oarbă și surdă — în înțeles „normal" — dar care stă de vorbă cu muțenia vegetală, care vede armoniile mereu distrămate și mereu refăcute ale naturii, — și care ascultă glasurile ce urcă din inima planetei spre nesfârșirea ce pare transparentă și totuși opacă în puritatea ei... Nori rari, fugari și capricioși : făpturi de spumă ce dau expresia neantului care va fi țintuit, curând, de astrele diamantine.

Privesc — și toate celelalte simțuri s'au concentrat par'că în privire. Văd miile de chipuri întinse pe covoarele Reveriei — dar gust, tot prin privire, și seva atâtor rodnicii și aud murmurul atâtor creșteri și cântecele atâtor frumuseți. O senzație unică cuprinde pe toate celelalte. Mi se trezește un simț nou, ce mă contopește cu lumea desfășurată pe ecranul de sticlă al compartimentului.

Contemplația e fără dorinți și fără idei. Pace, înseninare — răsplată fără măsură. Omul lăuntric și-a deschis porțile — și sufletul vagabondează deasupra câmpiilor și se încurcă prin plasa copacilor ; poposește, după lungi plutiri prin oceanul eteric, pe insulele argintii și arămii ale norilor — și se tăvălește apoi prin holdele ce-au început să fie secerate. Sufletul meu e un copil și, prin el, se bucură natura. Un copil — ce are însă și înțelepciunea nativă prin care pătrunde și dincolo de aparențele creațiunii firești.

Căci altceva e creațiunea **voită** a cugetătorului. In sfârșit ! Ideia mi-a dat puțin răgaz. Mașina subtilă din craniu s'a oprit cu miile ei de rotițe și pârghii. Universul numai era sdruncinat și recreat în alt univers, prea fragil și prea tiranic deseori.

Demiurgul cerebral a adormit — și Pan a reînviat, tânăr și etern. Oricât s'ar ivi azi coșuri fumegânde și sonde, în locul coloanelor de marmoră elină, viața — cea firească și nesecată — rămâne pură, aceiaș oricând și oriunde. Omul o poate „robi" și „întrebuința" cum dorește și cum trebue. Formele sunt multiple și efemere. Dar esența vieții, el n'o poate atinge — nici nu poate opri elanurile ei.

Și, aceasta am simțit, până ce înserarea s'a lăsat, lină, peste feeria însorită. După contemplație, voioșia naivă a celui care revine la Alma mater. Am trăit, dus la monstrul de fier al Civilizației, aceiaș viață pe care a trăit-o și primul om ce s'a înălțat pe două picioare și a privit prelung în zarea plină de miragii.

Un ceas, două — dar atât de grele de veșnicii, atât de bogate în sulete și lucruri, atât de vibrante și de Aceea ce'mi citește aceste pagini...

EUGEN RELGIS

Individualismul : filosofie a iubirii

Doctrina lui Han Ryner

Aproape necunoscut la noi, bănuit doar de câtiva contemplativi ai conștiinței, Han Ryner e o figură aparte în cugetarea și literatura filozofică contimporană. O figură originală sub raportul epocii în care a apărut, atât de originală că ar părea anachronism superficialilor. De fapt, reprezintă o atitudine nu atât nouă cât reînoită. Adânc înrădăcinată în solul cugetărei antice, doctrina individualistă ryneriană țâșnește din mijlocul lianelor de teorii etice ori estetice, produse ale unei cugetări neînfrânate devenită propriul și unicul ei scop.

Doctrina individualistă a lui Ryner e clădită pe baze hotărât potrivnice acestei concepții. Inainte de a merge mai departe, individualistul lui se va întreba: „Ce trebue să fac ca să merit acest nume ? —Să-mi pun fapta de acord cu gândul. Cea mai penibilă dintre toate renunțările la individualitatea mea, este tocmai desacordul dintre modul cum gândesc și chipul cum acționez. Inarmonia mea e pentru mine cea mai mare dintre dureri".

In așa condițiuni, ce e individualismul rynerian ? Cu toată repulsiunea pe care ca individualist, o are împotriva oricării definiții, Ryner va zice că individualismul său etic e metoda de a te realiza pe tine însuți. Nu recunoști nici o dogmă, nici o tradiție, nici o vointă exterioară. Făcut-ai **tabula rasa** de toate acestea ? Ce a rămas ? Conștiința individuală. Cunoaște-o și acționează în armonie cu ea.

Pornind astfel dela Socrate, doctrina ryneriană trece pela Epicur și se oprește la Epictet. Vei fi fericit tu, individ, când te vei fi liberat de toate servitudinile străine. Fericirea e în sufletul care nu se mai zbate în nici o luptă cu sine. Aceasta e însă la sfârșitul drumului și drumul e nesfârșit.

Vei începe cu Epicur : urmărirea plăcerei, iată începutul înțelepciunei. Nu a plăcerii imediate, (căci ascunde în sine germenele unor viitoare dureri) ci a acelei plăceri echivalente cu complecta lipsă a durerii. Vei recunoaște apoi că sânt lucruri ce depind de tine — acestea sânt adevăratele bunuri și adevăratele rele—și altele, ce nu depind de tine. Nimeni și nimic nu-ți poate viola viața interioară. Tot ce nu-i ea, îți rămâne indiferent. Și astfel, ai intrat în domeniul lui Epictet și al stoicilor, pornind dela un principiu individualist.

Punctul acesta de plecare—să nu o uităm—este recunoașterea faptului că ceeace e mai profund în ființă-ne, e dragostea de plăcere, înțelegând prin acest cuvânt tendința de a suprima durerea.

Dar asupra acestui principiu se ridică contestații. In numele aceluiaș principiu care cere să te realizezi pe tine însuți, Nietzschenii vor spune: „Nu dragostea de plăcere e în adâncul conștiinței mele, ci vointa de dominare, vointa de putere. Pe dânsa voiu s'o realizez. Voiu să fiu supra om !".

Cu aceeaș energie cu care s'a ridicat împotriva moralelor ce se numesc Datoria, Patria, Umanitatea etc., împotriva tuturor acelor morale pe care el le numește **servilisme**, Ryner respinge și această nouă morală ce-și zice individualistă și care nu e decât masca celui mai crud egoism. O respinge pentru două motive, care sânt și cele două forme logice ale individualismului său.

Cum ar împiedeca pe alții să se realizeze, dânsul care voiește să se realizeze? Cum să creeze sclavi noui, el care voiește să fie liber? El, care nu-și recunoaște dreptul de a dezlănțui patimile la un alt individ, cum s'ar crede în drept să exercite o tiranie?

Dar ceva mai mult. Tirania exercitată asupra altuia se îndreaptă și împotriva propriei tale conștiinți. Stăpânul e robul robilor săi. Veșnic preocupat de ei, veșnic cu gândul să și-i păstreze, fie prin forță, fie prin viclenie, prin amenințarea lașă ori prin surâsul ce minte, viața sa e cea mai nestabilă și mai neliniștitoare dintre servituți. Sub aparențele forței, e servilismul cel mai terorizant: **„dominismul"**. Acei cari încearcă să trăiască doctrina lui Nietzsche nu sânt individualiști.

Cum se împacă o astfel de doctrină cu viața socială?

Ea concepe societatea ca o reuniune de indivizi liberi pentru o operă comună, liber consimțită de conștiința individuală a tuturor membrilor săi, tinzând fiecare să se realizeze pe sine. Nu admite nici o constrângere sau subordonare exterioară. Prin urmare, nici societatea actuală, în care domnește constrângerea capitalistă, nici societatea din trecut ferecată de sclavie, nici comunismul cu dictatura lui. Sub toate aceste forme, opera socială nu e decât servitudine.

Dar înțeleptul—individualistul rynerian, nu va lucra la distrugerea societății. Consideră anarhia ca o naivitate, iar societatea ca o limită și tot așa de inevitabilă ca moartea. „Se simte social după cum se simte muritor. Inteleptul desființează în sine respectul și frica de societate, după cum își nimicește frica de moarte. „Se simte social după cum se simte muritor. Ii este indiferentă forma politică și socială a mediului în care trăiește, precum îi este indiferent felul morții ce-l așteaptă".

Crede încă și mai puțin în reforme. „Işi dă seama că reformele schimbă numele lucrurilor, nu lucrurile însăși. Sclavul a devenit servul, apoi salariatul. Nici odată nu s'a reformat altceva decât expresia. Inteleptului nu-i pasă de aceste chestiuni de filologie".

Dar, pornind dela cunoașterea de sine, individualistul a ajuns, pe calea detașării, la iubire. Colaborarea socială trebuie să fie „fiică a libertății spirituale și a libertății de iubire". Când aceste idealuri vor fi devenit realități, toate problemele economice, a căror soluționare într'un anumit senz preocupă atâtea individualități generoase și gata de sacrificiu, vor dispărea de la sine. „Problema economică, zice Ryner, devine cu atât mai complicată și mai îngrijorătoare cu cât se fac sforțări mai multe pentru a o dezlega în mod direct. In ziua când surâsul nepăsător al oamenilor ar neglija-o, ea ar dispărea ca un vis urât".

Așa dar, silește-te, să fii tu însuți. Tot ce e inextricabil în viața socială se va topi dela sine.

Că metoda e lentă? Ce importă? E singura eficace.

* * *

Am rezumat în mod rapid câteva din atitudinile individualistului rynerian. Dar această schiță e departe de a reprezenta chiar în mic toată bogăția de cugetare, diversitatea de argumentare, avânturile mărețe ale austerului filozof. Și n'am spus nimic despre geniul literar al lui Han Ryner pe care un tineret generos, în frunte cu Rosny aîné, l'a aclamat în 1912 ca Prinț al Povestitorilor filozofici.

Poate vom avea prilej să revenim asupra acestor chestiuni.

S. RIVAIN

Tot ce privește „Adevărul Literar și Artistic" (manuscrise, cărți, reviste, ilustrații, corespondență) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

„Adevĕrul Literar și Artistic" va da o deosebită atențiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor și tuturor artiștilor fotografi din țară, cerându-le să ne trimeată desene și fotografii de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

Revista Modelor

IN MIJLOCUL VEREI

Ne gândim tot mai mult la rochii răcoroase; e în adevăr o căldură tropicală și atât de încăpățânată că tot ce am purtat până acum, ni se par prea trainice și prea compacte.

Dacă din imposibilitate nu vom pleca la răcoare, atunci nu ne rămâne de cât o simplă răzbunare, aceia de a ne îmbrăca subțire, subțire de tot, transparent și apoi **Faut pis**, ce vreți să facem altceva ?

Iată linoul salvator.

Inainte, când se vorbea de el, ne gândeam numai de cât la rochiile simple și virginale ale fetițelor de școală, când se duceau la împărțirea premiilor.

Astăzi rochia de linou a devenit o minune și e tot atât de căutată cum este și cea de mătase sau de crêpe.

Mai mult chiar de cât fulardul sau muselina, linonul — cu prestanța și aerul lui religios, cu impresia de proaspăt și nou — este materialul cel mai potrivit zilelor calde, ale anotimpului acesta, iubitor de fructe coapte și de nuduri.

Nu numai că linonul azi, nu mai pare timid ca odinioară el încă își permite și luxul motivelor colorate iar țesătorii inovatori, s'au întrecut între ei prin inspirația culorilor și a impresiunilor desenate. Am văzut linon brodat cu mărgăritare, cu fir vechiu și prins în paftale de argint.

Il poți purta după amiază, la vizite sau recepțiuni elegante și peste el, poți îmbrăca pelerina de dantelă sau mătase.

Cu o pălărie mare, acoperită de pene curgătoare sau flori stilizate, merge de minune, rochia de linon.

Dacă bate vântul, îi simți bine-cuvântarea adierei prin cutele drepte, sau dacă e cald, pare că nimic nu se mai adaugă la greutatea mersului, așa e de ușor și inofensiv linonul.

In el poți fi sau elegantă sau simplă, după cum vrei.

Dacă la o rochie chemise, cu à-jour-e și cerculețe, porți o cazacă tricotată de mătase și în cap o capelină simplă, poți merge pe jos oricât de mult, fără să fi tapajoasă și de prost gust

Dacă ai o rochie de anul trecut ieșită din modă, poți s'o combini jumătate cu linon și ai reușit să-i dai un aer primăvăratec și vesel.

Iată dar, cum putem trece imposibile, prin zilele călduroase, reușind să rămânem senine și mereu tinere.

DIANA

Bibliografie

A apărut :

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanțe elegiaco-satirice gogoși rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format in-octavo editat de Viața Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Caragiale : bucățile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul" și Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum și fabulele Marelui Anonim și stanțele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

Versurile sânt culese și comentate de Barbu Lăzăreanu.

INSEMNĂRI

Il Tamburo di fuoco

O nouă piesă de E. T. Marinetti

Futurismul este invenţia lui F. T. Marinetti. Autorul milanez a apărut în literatura franceză, oblăduit de Madame Réjane, de care îl legau lanţuri de flori. Bogăţia imaginilor lui Marinetti nu a contribuit atât de mult la imortalisarea acestuia, ca sprijinul divinei Rejane. „Le Figaro", care era ziarul highe-life-ului şi-şi păzea porţile de aventuri. şi-a deschis tribuna pentru „Manifestul futurist" al lui Marinetti, care pretindea fără riscul de-a fi internat în ospiciu, dărâmarea tuturor museelor şi pinacotecilor, clenodii ale unui trecut pasiv. Futurighii s'au înmulţit de atunci. Marinetti a fost fluerat cu „*Le Roi Bombance*". pe care nu l'a putut salva Lugnè-Poe; azi decanul futuriştilor trăeşte în Milano înconjurat ca un sfântu Paul de învăţăcei, persiflând trecutul anahronic. Marinetti a fost invitat şi la Moscova în iarna aceasta, ca să vestească nemuritoarele canoane ale futurismului, dar ilariantul redactor al celebrei reviste „Poesia" a trebuit să se întoarcă din Rusia, căci muncitorii l-au asaltat de prea multe ori cu ouă şi cu frunze de legume.

Tyrteul futurist iese iar la lumina rampei cu o lucrare, pe care o intitulează cu emfază burgheză: „*Toba de foc*". Acţiunea să desfăşoară în Africa, între trei personagii: *Kabango*, capul unui trib african, soţia lui *Mabina*, poetul *Lanzirika* şi *Bagamaio* servitorul lui Kabango. Kabango este tipul revoluţionarului modern: studiind în Europa şi-a însuşit toate păcatele şi virtuţile europene, este bun ca Hristos, viclean ca Machiavelli şi răsbunător ca... Luceheni.

Vrând să scape tribul african de „jugul" cuturii europene, deşi înamorat de *Mabina* fata unui „alb" rezistă chemării codrului african şi moare cu îndrăgostita lui, care „i-a supt rana otrăvită de gura de şarpe". — Piesa este un amalgam de episoade brutale şi chinuite. Lirismul care mijeşte în unele părţi (oda soarelui) nu poate acoperi factura unui realism cinic. *Teatrul* futuriştilor din Milano a montat piesa, conform principiilor futurişte: decorul a reprezentat o luncă africană cu urlet de lei, cu vânturi şi cu sunete stridente de tobă şi ţimbal.

In antract a apărut Marinetti pe scenă şi a ţinut un lung discurs, în care a apoteosat homofobia africanilor şi s'a aruncat cu o furie sălbatică asupra dramaturgiei moderne, care nu este deloc în concordanţă cu principiile futurismului. Publicul italian — obişnuit cu astfel de spectacole, a aclamat cu flori... şi cu legume pe autor, iar presa latină se ocupă şi de astădată cu o deosebită atenţiune de noua manifestare a unui suflet patolog.

* * *

Elie Menasche; *Contes de l'Inde cruelle.*)Paris)

Ne-am deprins, prin operele lui Rabindranath Tagore, să cunoaştem o Indie blândă, visătoare la malul apelor sfinte, pierdută în armonii spirituale. Alţi scriitori, cum e Rudyard Kipling şi acum în urmă „Elie Menasché" ne arată cealaltă indie, cu provincii sălbatice, ale căror misticism e însă fanatic şi crud. Sunt descrişi acei oribili paria rătăcitori şi brahmanii roşi de lepră; ni se arată ororile ce stăpânesc India cea incultă şi săracă, ravagiile ciumii endemice, masacrele şi incendiile din păduri, şi obsesia fiarelor din junglă. E un furnicar gigantic de triburi şi o viermărie umană peste care domină rajahii cu bogăţii fabuloase şi administraţia tenace a Englezilor pe cari n'o poate goni răscoala naţionaliştilor însufleţiţi de Ghandi. Depărtarea sporeşte iluziile optice, iar exotismul e pentru Europeni un refugiu faţă de propriile lor mizerii şi erori. Şi, cu toată filosofia mistică a autorilor indieni, autorii europeni contribue la desamăgirea visătorilor: — pretutindeni, omul e aceiaşi făptură cu elanuri divine şi cu „instincte" de bestie rapace.

* * *

O româncă în străinătate

Incă un nume din compatrioatele noastre, care se manifestează în literatura streină. Este doamna **I. P. Nicolau**, soţia cunoscutului industriaş român din Milano **Nicolau.**

Doamna Nicolau este cunoscută în literatura italiană cu mai multe opere. A publicat un studiu de estetică în 4 volume (La donna nell'Arte Italiana); două piese teatrale: (Il buon papà, comedie modernă în un act), şi (Dal Decameron) o comedie în două acte; şi are un roman filosofic: **Sophia,** foarte elogios primit de critica italiană şi un volum de poeme în proză, foarte mare, traduse în franţuzeşte: „Flûtes lointaines".

Noua piesă a d-nei **Nicolau** se intitulează: „**La Sfinge**" şi tratează un subiect modern: conflictul dintre un savant şi milia lui, stăpânită de idei reacţionare.

La Sfinge după cum ni să anunţă, va fi jucată în stagiunea vitoare în teatrele italiene şi va fi representată şi în Suedia, Norvegia şi Olanda. Teatrele noastre s'ar putea asemenea interesa de lucrarea d-nei **Nicolau**, cu atâtea calităţi eminente, necunoscute încă la noi.

Théatre de la Gunare este titlul unui interesant teatru parisian, un surogat al vieţii artistice franceze, creat anume pentru representarea pieselor „refuzate" de marile întreprinderi „comerciale-artistice" din Paris. Iniţiatorii lui sunt tineri nemulţumiţi cu tendinţele mercantiliste ale teatrelor parisiene, cari clasifică succesul după reţeta produsă la cassă şi-şi aleg autorii de marcă din scriitorii „cotaţi la Bursa popularităţii".

Vieux Colombier, fronda artei moderne a realizat indiscutabile succese teatrale, inovând artă nouă.

Este interesant că în urma **Vieux Colombier**-ului pornesc înjghebări artistice cu similar program şi **Théâtre de la Gunare** dacă nu a reuşit până acum să înspăimânte Comedia franceză, totuş a impus o nouă problemă criticei franceze: discutarea literaturei respinse.

Piesa lui Fauré-Fremiet: „Spiritul răsvrătirii", a fost refuzată de aproape toate teatrele parisiene. Subiectul cutezător, ocupându-se de viaţa imundă a celor declasaţi, n'a fost ridicat la rangul de-a fi tratat pe scenă.

Thèâtre de la Gunare a luat asupra sa sarcina de-a reabilita pe autorul nejucat, şi încercarea a avut un succes neaşteptat; Parisul cunoaşte un nou dramaturg viguros, căruia nu-i refuză elogiile nici un critic dela marile cotidiane. Şi teatrul de avantgardă a impus talentul unui minunat artist, care a jucat rolul de frunte: este Constnt **Rémy.** Un alt gest de frondă vine din partea unei înjghebări teatrale: „Ajutor şi Apărare", care represintă pe lângă un succes formidabil piesa lui **Robert Charmy:** „treskivales", o fină analisă a rivalităţei între un tată şi fecior tratată cu o desăvârşită artă şi psihologie, care ar face onoare oricărui dramaturg cu reputaţie.

Teatrul mic,—asemenea o nouă formaţie teatrală—adăposteşte inovaţiile regisorilor moderni. Regisorii difertelor teatre parisiene, oganizează spectacole de artă, „revoluţionând scena franceză" cu noui decoruri şi cu noui concepţii de punere în scenă şi piesa lui **Dancourt** „Piaţa din St. Germain", un bijon literar din 1696, ţine afişul acestui teatru de mai multe luni, şi regisorii au realizat tendinţele scenei moderne: de-a trezi interesul mulţimei faţă cu problemele sufleteşti necunoscute încă.

* * *

Programul pe anul viitor al teatrelor de stat din Viena

Intendatura teatrelor de Stat din Austria, ne trimete programul pe anul viitor al teatrelor de Stat austriace, cu deosebire al teatrelor din Viena. Nivelul artistic, care caracteriza totdeauna activitatea acestor teatre, s'a păstrat şi de astădată cu o impunătoare consecvenţă.

Teatrul „Burg" din Viena (care are şi azi una dintre cele mai perfecte trupe dramatice din Europa) va reprezinta în stagiunea viitoare: „Umbra măgarului" de **Ludwig Fulda,** celebrul dramaturg, care împlineşte acum a 60 aniversare a naşterei sale. Tot **Burgtheater** va representa: „Ludovic Ferdinand, Prinţul Prusiei de **Fritz von Unruh; „Dilema doctorului"** (noua comedie a lui **Bernard Shaw**; „Antoniu şi Cleopatra", „Richard II", de **Shachespeare;** iar cu ocazia jubileului lui **Gerhart Hauptmann** se vor reprezenta: **„Cântec de păstor"** (premieră); **„Griselda", „Blana", Rosa Berud; Cărăuşul Henschel.**

In programul stagiunei viitoare a **Burgtheaterului** mai figurează „Contele Charolais" de **Beer-Hoffmann;** „Dansul de Mai" de **Karl Schönberr** şi o nouă piesă a acestuia; mai multe piese de-un act de **Hoffmansthal, Schnitzler; Richard Schandal, Stefan Weig.**

Staatsoper anunţă următoarele opere noui: „Minierul" de **Franz Schrecrer;** „Fredigundis" de **Franz Schmidt;** „Piticul de Zemslinsky; iar vor fi din nou studiate şi montate „Monna Lisa" de **Max Schilling;** „Ionel şi Julieta" de **Humperdincz;** „Oberon" de Weber. O senzaţie va fi şi premiera baleţului nou scris de celebrul **Richard Strauss: Schaum:** Spuma.

* * *

Teatrul modern American

Presa engleză se ocupă cu o deosebită predilecţie de mişcarea teatrală a Americei. Teatrul american, considerat până azi ca un bluff, lipsit de fond serios, părea o trambulină a **Music hall**-ului. Ziarele franceze ironisau de multe ori teatrul lui **Uncle Sam**, care... nu se putea dipsi de balet fantastic nici în piesele lui Molière. Şi cu câtă perversitate ironiza **Lausanne** teatrul american, condus de invenţii à la Barnum. Teatrul american, a trecut prin o serioasă transformare şi azi este un factor de progres, faţă cu care Europa veche nu mai poate avea cuvinte de bagatelizare. Teatrele americane, îndeosebi acele din New York, după ce au popularizat pe Ibsen, Strindberg, Shaw, Maeterlinck — acum, încearcă, să represinte operile originale ale autorilor moderni americani.

Eugène O'Neill este în fruntea autorilor moderni americani. Piesa lui cea mai nouă: „The hairy ape" (Gorila) este povestea tragică a unui maimuţoi. Un matroz, — asemenea lui Kasper Hauser al lui Verlaine — părăsit de toată lumea, încearcă să îmblânzească **gorila** cu iubirea lui. Fiara se îmblânzeşte, dar după ce observă dragostea matrozului faţă cu o femee tânără, în maimuţoi să trezeşte instinctul de gelozie şi ucide pe om. Piesa „The hairy ape" se joacă a 500-a oară, cu un succes formidabil. O altă piesă a celebrului american „Emperor Jones" (tragedia unui negru, care în zadar încearcă să placă unei femei albe), „Anno Christie" (un tată, care-şi necinsteşte fata şi în sfârşit se sinucide) sânt minunate scene psihologice ale vieţii omeneşti.

Susan Glaspell este o altă promisie a teatrului modern american. **Birth Control** — tragedia femeei nejubite. Piesele domnişoarei Glaspell sunt jucate în **The theatre guild** şi în **The provincetown players** (Vieux Colombier-ul american)..

The cat and the canary este un început interesant, de-a travesti tragedia în operetă bufă. Piesa este montată în adevăr, după metier-ul american: o scenă represintă râul **Hudson,** cu ţărmurii lui, cu castelul gigantic, în care se petrece acţiunea. Este conflictul etern între bărbat şi femee, pe care autorul îl caracterizează ca pe o luptă între motan şi canar. Simbolismul american, iubitor de feerii şi grandiosităţi technice, se impune în faţa spectatorului european, ca o uriaşă forţă de regenerare a teatrului modern.

Noua piesă a lui **Bernard Shaw** „Back to Methuselah" (piesă biblică, jucată în trei serii consecutive), pe care n'au putut-o representa teatrele engleze, din insuficienţa artististică a regisorilor englezi — a cucerit New-Yorkul. **R. E. Jones,** marele regisor american, a montat noua piesă a lui Shaw şi **Fehling** (celebrul regisor, considerat ca un urmaş al lui Jessner) a rămas uimit de ceia ce-a produs talentul yankee-ului. Dar şi în celelalte state americane, se produce artă nouă. Metropolitain House-ul, are pe Pawlowna. In teatrele din strada 63, se represintă actuamente **Shuffle a long,** o comedie sentimentală din viaţa Nigger-ului. Şi americanii nu mai răspund cu ciomege. **Jack London** se prepară să cucerească scena. **Upton Sinclair** o încearcă de nou. In America joacă actualmente peste 7000 de teatre, şi în San Francisco există alături de teatrul chinezesc şi unul al... eschimoşilor.

Iar nouii actori ai Americei pornesc înspre Europa. **Chaplin** nu este american.... dar **Lidy God** va indispune pe Ida Roland, dacă va apare în rolul Salomeei.

* * *

Un englez asupra lui Bartok

Ungurii îşi pricep meseria, de-a se afişa în lume, Domnişoara **Sári Fedák,** împreună cu artistul **Ràtkay** s'au întors acum din America, aducând cu dânşii laude şi dolari. **The great Nation** nu se lasă învinsă uşor. Mr. Blumenthal face tot posibilul ca **Molnàr** să reuşească cu noua sa pieă **„Lebăda"** cu care n'a avut succes în Europa. Dar tot atunci, valorile adevărate ale Ungariei de eri, prigonite de regimul anahronic şi brutal al lui Horthy, se refugiază în străinătate, împotriva atâtor maltratări. Asupra lui **Bela Bartók** ne-am spus părerea. Alături de **Strauss** ese azi, unul dintre cei mai mari compozitori ai epocei. **Bartòk a** devenit celebru mai ales prin admirabilele sale colecţii de folelor musical, utilizând mai ales influenţe româneşti. După cum ştiu, s'au făcut propuneri reale Academiei noastre, ca să poată cumpăra colecţia de folelor musical al lui Bartòk. Ungaria albă fireşte că nu l-a putut înţelege pe acest genial fiu al ei. Acolo, unde puteau fi „compositori": contele **Géza Zicky,** ori un **Edmund Mihalovich,** un Bartòk nu avea ce căuta. **Bartòk** tot aşa nu era înţeles, cum nu a fost apreciat nici **Zoltàn Kodàly.** Operele lui **Bartòk:** Prinul cu barbă albastră şi Prinţul cioplit din lemn — deşi jucate la opera din Budapesta, n'au fost în circulaţie. — **Bela Bartòk** — care a fost mai în urmă în Ardeal, concertând în urbele principale de-acolo, a plecat în luna trecută la **Flankfurt** unde i s'a jucat opera. Iar de-aci, invitat la Paris, de Revue Musicale, a cucerit capitala luminei — de unde a plecat la Londra. **Bartòk** a fost sărbătorit mai ales aci. **Times**-ul, care nu se entusiasmează uşor, a publicat un foileton, iscălit de admirabilul lui critic Cavoderessi, iar M-r. **Edward I. Dent** publică în Nation un articol, în care pe Bartòk îl aşează alături de marii protagonişti ai musicei ungare: **Liszt** şi **Brahms.** Un mai mare elogiu nu i-a putut face **Dent** lui **Bartòk,** decât, asemuindu-l pe acesta cu **Hutterworth.** Revista engleză aminteşte că „Dansul de Urs" al lui Bartòk era înscris în programul lui O'Neil Philipps, elevul lui Busoni — şi crede că atât Cosella, cât şi lord Berners erau inspiraţi de geniul lui Bartòk.

Presa ungară, fireşte, acum, reproduce cu satisfacţie criticile elogioase ale marelui critic englez, dar şi de astă dată uită să amintească că succesul cel mai mare l-a repurtat Bartòk cu operile sale musicale influenţate de folelorul românesc.

* * *

Revista politică No. 3 (15 Iunie—1 Iulie 1922). D. Alexandru G. Papacostea — în articolul *Congresul ţărănesc din Sofia* — constată că „în Bulgaria lupta partidului ţărănesc împotriva burgheziei a luat caracterul unei lupte ce se dă între sate şi oraşe". D-sa consideră aceasta ca o erezie şi aduce în sprijinul acestei susţineri următoarele judicioase observaţiuni:

„*Antagonismele sociale în adevăr, nu pot avea nimic comun cu zonele geografice sau cu circumscripţiunile administrative. Ele isvoresc din procesul de producţiune şi din diviziunea muncii. Intărite şi devenite automate prin continua întoarcere a cauzelor care le produc, ele dau naştere claselor sociale.*

„*Astfel, a existat şi există un antagonism între proprietarii mari sau arendaşii lor, şi între ţărani, cu toate că conlocuesc — pentru că şi unii şi alţii participă la procesul de producţiune şi ca atare vin în concurenţă la împărţirea producţiunii. Pentru aceleaşi motive, există antagonismul dintre proletariatul industrial şi patronii întreprinderilor industriale.*

„*Ne întrebăm însă, ce antagonism exista între toţi locuitorii oraşelor, laolaltă* fiindcă locuesc la oraşe *şi toţi locuitorii satelor* fiindcă locuesc la sate?".

Mai puţin fericite şi mai grăbite sunt relevările cu No. 3 din acelaş articol:

3. „Un alt punct, care s'a desprins din atmosfera congresului de la Sofia şi care de asemenea este străin ideologiei ţărăniste este anti-intelectualismul. *Această tendinţă s'a manifestat, se zice, prin prigonirea Universităţilor şi instituţiilor clericale, a profesorilor şi în genere a tuturor intelectualilor. O asemenea dispoziţie de spirit dacă nu isvoreşte din analfabetism atunci de sigur este de origină* sindicalistă. *Este în adevăr o trăsătură caracteristică uneia din şcoalele socialiste contemporane o peiorizare nu atât a ideaţiunei cât a ideologiei şi o exaltare, foarte vecină filozofiei pragmatiste, a faptei, a acţiunei, şi a experienţei*".

„Anti-intelectualismul de origină *sindicalistă*" *este o* „constatare" lansată pe vremuri de un glumeţ şi care, pare-se, a prins. Prejudecata asta o să devie o legendă şi o să se răspândească la fel cu „legenda omorului ritual".

In „Valul de îmbogăţire" d. Vasile Savel arată cum „o lume întreagă munceşte pentru câteva zeci de mii, a căror profesiune e să îndemne pe alţii la muncă".

Cărţi şi Reviste

Două anchete asupra învăţământului universitar şi secundar.

De câtva timp, revistele franceze întreprind anchete asupra numeroaselor probleme culturale, dându-le cele mai deseori un caracter special şi prea puţin în legătură cu marile realităţi sociale port-războinice.

Inregistrăm, printre ultimile anchete, pe aceea întreprinsă de revista **La Connaissance**, no. 24, asupra raportului ce poate exista între „Geniu şi Universitate". E un fapt constatat că marii maeştri ai literaturii franceze dela Flaubert până la André Gide, şi dela Victor Hugo până la Paul Valery au fost elevi mediocri cari n'au putut îndura disciplina şcoalei normale superioare. Ancheta e formulată astfel:

„Statul pretinde că predă învăţământul literilor, ştiinţelor şi artelor. Cum se face că n'a ieşit niciodată din Universitate, un scriitor de geniu? Aceiaşi întrebare s'ar putea aplica şi şcolilor de „Beaux-Arts", dar ne mulţumim să întrebăm dacă e vreun raport între învăţământ şi formarea scriitorilor."

Poetul **Paul Valéry** spune că Universitatea are teama de risc şi că e o maşină ce nu poate avea de scop producerea individualităţilor. Universitatea produce specialişti în anumite chestiuni, dar ea nu va chema pe poeţi şi prozatori să dea lecţii studenţilor căci „doctorii" au această specialitate.

Pentru **Gonzague Truc**, universitatea e păzitoarea tradiţiilor. Ea cultivă şi repetă o singură formulă: **magister dixit....** Prin universitate, s'a ivit o clasă socială care monopolizează gândirea, crezând că cugetă pentru restul naţiunii. Valoarea intelectuală nu e recunoscută decât inteligenţelor stampilate de Stat.

Poeţii **Fr. Viélé-Griffin** şi **Johan Rictus** au trecut prin universitate şi păstrează oarecari bune amintiri; **René Benjamin** consideră însă ancheta ridiculă, căci geniul nu se poate învăţa, pe când **Maurice Barrès** crede contrariul.

Teoreticianul individualist **Abel Faure,** spune că învăţământul universitar fabrică papagali. Educaţia franceză (ca şi cea a altor naţiuni) are o singură ţintă: Diploma! care este începutul şi sfârşitul, esenţa şi raţiunea însăşi a educaţiei. Diploma e putregaiul ce otrăveşte tot sistemul şcolar, pentrucă ea falşifică metodele naturale ale disciplinei, înlocuind realităţile cu aparenţe. „Patalamaua" ia locul ideilor, a originalităţii personale, a liberii şi spontanei desvoltări a individualităţii. Deaceia sânt dar programe supra încărcate, tortura memoriei şi achiziţia de formule goale. Diploma creiază tipul omului mijlociu, care e cu atât mai ignorant cu cât îşi ascunde sărăcia creatoare cu cunoştinţe fade şi sentinţe fără rost.

Baronul **Ernest Sellière,** dela Institut, atenuează aceste violente constatări ale lui Faure, deşi recunoaşte şi el că Universitatea nu poate trezi geniul, dar nici nu-l poate opri să înflorească acolo unde el există. Concepţia romantică a geniului e în legătură cu nesupunerea, sfărâmarea dogmelor — dar mai există o definiţie a geniului, care se rezumă în: armonizarea dintre trecut şi aspiraţii noui.

Ce concluzii se pot trage din această anchetă? E riscat! — căci Ecole Normale şi Sorbona au dat personalităţi ca Villemain, Cousin, Michelet, Guizot, Edgar Quinet, H. Taine, Sarcey Prévost-Paradol, Jules Lemaître, Emile Faguet, ş. a. — pe când şcoli potrivnice vechilor metode, ca l'Ecole des Chartes şi l'Ecole des Hautes Etudes au dat alte personalităţi, dintre cari e deajuns să cităm pe Anatole France. In general însă, opinia literaţilor e contra Universităţii. Unii critici sunt împotriva ei, numai pentru motivul, sugerat de autorul anchetii — şi anume: pentrucă n'au putut ajunge profesori universiari!

*

Apropiată de ancheta asupra universităţii, e aceea întreprinsă de revista „*Athéna*" asupra învăţământului secundar. D. *Fr. Dufour*, dă în No. 6 al revistei concluziile. Se recunoaşte că învăţământul secundar trebuie să ducă la cel superior universitar printr'o serie de eliminări din programul prea încărcat. Elevii capătă prea multe detalii, şi ei sunt astfel preschimbaţi repede în enciclopedii vii. Iniţiativa, spiritul critic, caracterul sunt slăbite prin acest învăţământ.

Majoritatea celor anchetaţi mai recunosc că trebuie revenit la învăţământul unic sau, în cel mai rău caz, la bifurcarea clasică şi ştiinţifică. Pentru dezvoltarea intelectuală a elevilor se mai propune restabilirea profesorului principal, care va executa programul învăţământului unic, fără perdere de vreme şi fără îmbuibare zadarnică.

In privinţa limbilor vechi părerea generală e pentru sacrificarea limbii eline, care nu se poate studia repede — şi care e destinată specialiştilor. Unii cred acelaş lucru şi despre studiul limbii latine, care opreşte programul intelectual şi nici nu foloseşte spiritului literar. Sunt şi apărători calzi ai limbei latine care trebuie predată nu numai ca limbă — ci să servească la formarea culturii literare.

In general, se crede că literile nu ajung să nutrească inteligenţa omului de azi. Educaţia copilului trebue dată în scopul sporirii spirtului de observaţe, a cunoaşterii legilor naturale, — a inducţiunii care e tot aşa de necesară ca şi spiritul geometric sau „spiritul de fineţă". Cunoaşterea sufletului şi cunoaşterea lumii sunt două nevoi egale; putem avea o cultură literară, dar trebuie să ştim să observăm, să experimentăm, urmând pas cu pas pe acei cari servesc ştiinţa creatoare.

Das Herz Frankreichs

(Eine Anthologie französischer Freigcissbyrid herausgegeben (und übersetzt von Ywan Goll Claire Goll-Studer). Georg Müller Muncehen.

Germanii moderni observă marile greşeli ale izolărei prusace, care i-a împins spre o universală boicotare a spiritului teuton. Inainte de războiu erau încercări de-a apropia cultura germană de cea franceză. Ne vor rămânea neuitate articolele lui Anatole france-Boutroux, Levedan, Jaurès. „Deutsche Rundschau" revista preţioşilor, a publicat admirabile lucrări din autorii francezi iar casa de editură *Jusel* din Lipsca, 'a popularizat aproape întreaga literatură galică în minunatele sale „Jusel Bücherei". In cursul războiului, fireşte, au slăbit raporturile culturale între germani şi francezi. „Lira" lui Lissauer, faimoasele proteste ale lui Gerhart Hauptmann, împotriva literaturii franceze au contribuit mult la înăsprirea legăturilor intelectuale între cele două popoare—dividat în tranşee şi în coterii de „à Berlin" şi sale-Boche"... Inzadar erau „aiurările pacifiste" (cum le numea Daudet pe ale lui Romain Rolland), versurile lui Duhamel şi romanele lui Barbusse — şi Nicolai, Einstein, Foerster... izolaţi, pândiţi de acerbii soldateskei Potsdamului, nu mai puteau întinde ramura de măslin. Războiul, cel puţin pe câmpiile sângerate, a trecut. Dacă a rămas unul, tăcut— asemenea unui foc mocnit, în suflete ascunse — aceasta nu mai poate împiedeca reluarea relaţiilor amicale între literaţii diverselor popoare. *Robert de Flers*, preşedintele Asociaţiei Autorilor Dramatici francezi a dat semnalul—şi, literaţii francezi au hotărât, că-şi vor deschide iar porţile colegilor germani şi la sărbătorirea lui Molière au fost invitaţi delegaţi germani, prezentându-se în numele scriitorilor germani poetul *A. Wildgans*, directorul Burgtheaterului din Viena.

Iwan Goll nu ne este simpatic, deoarece şi dânsul face parte din tagma expresioniştilor, literari, cari au degradat nivelul artei la scamatorie şi clownerie. Totuş, încercarea lui, de-a populariza în limba germană pe poeţii „păcei" francezi, este lăudabilă şi curagioasă, mai ales acum, când junkerismul nu poate uita cântecile de eternă ură ale lui Lissauer.

„Este drept şi cuminte a asculta după atâtea discursuri ale miniştrilor şi ale jurnaliştilor cuvintele acelor, cari sunt eterni reprezentanţi ai poporului: poeţii.

„Există alături de sabia lui Foch şi o inimă a Franţei. Cartea încearcă să adune versurile francezilor, cari nici în anii de omor n'au uitat că sunt oameni, şi cari au glăsuit mai întîi pentru înfrăţire.

„Este adevărata inimă a Franţei. Şi dacă este adevărat că poeţii sunt iubitori, este şi mai adevărat că iubitorul se apropie de poet.

Prefaţa nu trădează decât un bun şi cald suflet de poet — şi introduce clasice versuri franceze: *Edouard Dujordin: Către poporul german*, versul atât de des citat şi huiduit de presa şovină; *Ara Pacis* de *Romain Rolland; Cântarea Rinului* de *Henri Guilbeaux* (azi leader comunist)—judecat în contumacian la moarte) *Omului murind* de *Marcel Martinet; La ţărmurii morţei* de *L'Charles—Boudovin; Cruci de lemn* de *Claude le Maguet* (apărută în cursul războiului); *Pălăria de mătase* de *Maurice Bataille; Europa* de *Jules Romains* (poetul socialist cu renume mondial); *Fratelui meu Marcel* de *Maurice Wullens; Morţi*[...] *Renè Arcos; Nimicuri* de *Louis* de *Gonzague-Fried; Unor oam*[...] de *Georges Duhamel; O, om frate!* de *Ioseph Rivière; Glasu*[...] *menesc* de *Marcel Leborbier; Arborele Europei* de *Cherles* [...] *drac;* iar dintre autorii mai moderni, *Vieaţa* de *Paul Vaill*[...] *Couturier;* şi lui *K. Liebknecht* de *Georges Pioch.*

Traducerile lui Iwan Goll sunt minunate şi redau emo[...] profunde ale poeţilor pacifişti, cu o măestrie desăvârşită. [...] magistrală, o adevărată Capo de operă a traducerei îndeos[...] *Ara Pacis* de *Romain Rolland* face o impresie neuitată asu[...] cititorului.

Presa germană serioasă se bucură de traducerile ce le-a fă[...] *Jwan Goll* din poeţii francezi; ziarele Contelui *Westarp* găs[...] însă şi de astădată ocazia potrivită că să ridiculizeze „paci[...] mul" blagueur francez".

Ediţia primă s'a vândut în câteva săptămâni în cincizeci mii de exemplare. *Also sprach Sarathustra...*

Joc de inteligenţă

ŞAH

SURPRIZE

Cum se poate da matt în puţine mutări.

Aceste maturi, numite „*Schuster matt*" pot fi aplica[...] cu succes unui începător.

No. 1.

Alb — Negru

1. g2—g4 e7—e5
2. f2—f3 Dd8—h4+mat.

No. 2.

1. e2—e4 e7—e5
2. Dd1—h5 Re8—e7
3. Dh5×e5+mat.

No. 3.

Gambit From.

1. f2—f4 e7—e5
2. g2—g3? Lovitura bună e f4×e5
2. . . . . e5×f4
3. g3×f4 Dd8—h4+mat.

No. 4.

Matul lui Berger

1. e2—e4—e7—e5
2. Nf1—c4 Nf8—c5
3. Dd1—f3 d7—d6?

Lovitura corectă e Cg8—f6, parând atacul şi pregătind rocada.

4. Df3×f7+mat.

No. 5.

Atacul Damei

1. e2—e4 e7—e5
2. Nf1—c4 Nf8—c5
3. Dd1—h5 Cg8—f6?

Lovitura bună Dd8—e7, parând matul şi apărând pionul e5.

4. Dh5×f7+mat.

No. 6.

Partidă vieneză

1. e2—e4 e7—e5
2. Cb1—c3 g7—g6
3. Cc3—d5 Cg8—f7
4. Cd5—e6+mat.

No. 7.

Partida nebunului regelui

1. e2—e4 e7—e5
2. Nf1—c4 Cb8—c6
3. Cg1—f3 Cg8—e7
4. Cf3—g5 f7—f6?

Trebuia d7—d5.

5. Nc4—f7+mat.

No. 8.

1. e2—e4 g7—g6
2. Cb1—c3 Cg8—f6
3. Cc3—d5 Cf6×e4
4. Dd1—e2 Ce4—d6?

Lovitura bună f7—f5

5. Cd5—f6+mat.

No. 9.

Partida nebunului regelui

1. e2—e4 e7—e5
2. Nf1—c4 Dd8—g5?

Lovitura bună: Cg8—f6 sa Nf8—c5

3. Dd1—f3 Cb8—c6?
4. Df3×f7+Re8—d8
5. Df7×f8+

No. 10.

1. e2—e4 e7—e5
2. Nf1—c4 Nf8—c5
3. Dd1—f3 Cg8—h6?

Lovitura justă Cg8—f6

4. d2—d4 Nc5×d4
5. Nc1×h6 g7×h6
6. Df3×f7+

Punctul cel mai slab e pio[...] nul f7 la negru şi la alb f[...] Prin urmare când alb joac[...] Dd1—f3 se va răspunde c[...] Cg8—f6; iar dacă albul joa[...] că Dd1—h5 se va răspund[...] Dd8—e7.

După l'ABC des Echecs.

DESPRE NUMEROTAŢIE (NOTAŢIE).

Cerânduni-se din partea mai multor amatori relaţ[...] asupra notării partidelor, le răspundem:

Unul din mijloacele cele mai recomandabile, pentr[...] a se întări cineva la şah, este rejucarea de partide jucat[...] —bine înţeles ale şahiştilor renumiţi.

Notaţia este de 2 feluri a) notaţia *descriptivă*; *b) notaţi*[...] *algebrică.* Prima e adoptată în Anglia, Franţa, Americ[...] etc. A doua în ţările din nordul Europei, România etc[...] *Notaţia descriptivă.* Ea constă în: La tabla de şah sun[...] 8 coloane verticale şi 8 orizontale. Cele 8 verticale poart[...] numele pieselor mari aşezate pe prima linie la începutu[...] fiecărei partide. Astfel este coloana turnului, a calulu[...] a nebunului etc. Şi fiindcă sunt 2 turnuri, 2 cai etc. s[...] zice: coloana turnului damii, col. calul regelui, etc. U[...] exemplu P4TR înseamnă, *Pionul mută pe căsuţa 4 di*[...] *coloana turnului regelui*; D4CD înseamnă: dama mut[...] pe căsuţa 4-a a coloanei calului damei.

Numeraţia algebrică se deosebeşte de cea dintâi, car[...] se poate începe şi de la alb şi dela negru. Notaţia algebric[...] se începe numai dela alb şi anume: Dela stânga spre dreapt[...] patratele orizontale se însemnă cu cifre cele verticale c[...] litere. Astfel turnul alb al damei se află la a1, cel negr[...] la a8. Regele alb se află la e1, cel negru la e8 etc. Cân[...] se vede notat e2—e4, înseamnă pionul dela e2 (din faţ[...] regelui) mută 2 patrate înainte şi vine la e4. Figuril[...] (piesele) se înseamnă prescurtat numai cu litera iniţială[...] C(cal) N(nebun) R(rege) etc. Cf3—h4, înseamnă: calu[...] dela f3 mută la h4.

— înseamnă la
× „ ia
! „ lovitură foarte bună
? „ lovitură foarte slabă
\+ „ că dă şah
++ „ că dă şah mat
0—0 rocada mică
0—0—0 rocada mare.

Notaţia algebrică se recomandă, fiind mult mai uşoară

P. I. Negreanu
Lt. I. H. Gudju

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

SERIA III — ANUL III
2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate
Duminică 16 Iulie 1922
86
Revista "Transilvania"
Adevărul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Prea curând

(SCHIȚĂ)

de I. AGÂRBICEANU

Inainte cu o săptămână l-a rugat pe un cunoscut despre care știa că are trecere pe lângă șef, să-i pregătească o audiență. Ieri și-a avizat telegrafic sosirea aceluiași prieten, iar azi așteaptă de-un ceas într'o anticameră să-i vie rândul. Prietenul i-a dat deslușiri depline: șeful se afla într'o încântătoare dispoziție sufletească, n'o să fie nici o greutate să pătrundă până la dânsul. I-a dat chiar un bilet de recomandație, deși șeful îl cunoștea pe Ilie Adamovici. Adevărat că au trecut vreo trei ani de când nu l-a mai văzut.

S-ar fi putut folosi de bilet să pătrundă mai de vreme: cunoscutul acela al lui se bucura într'adevăr de oarecare considerațiune înaintea șefului, dar Ilie Adamovici nu se grăbea. Ii plăcea să șadă în fotoliul acela din anticameră și să atragă privirile celor ce așteptau și ei să le vină rândul. Era bărbeirit proaspăt, de doi ani își purta mustățile rase, și cum purta un costum de stofă scumpă, după cea din urmă modă, și ghete fine de lac, Ilie Adamovici era încântat de impresia ce-o face asupra celorlalți. „Vor crede, desigur, că sunt un englez", își zicea el cu satisfacție. Și în toată clipa își cerceta mutra în oglinda din față. Avea motive să creadă așa, pentru că, iată, doi vechi cunoscuți ai săi au intrat în odae, au trecut pe lângă el, și nici prin gând nu le-a trecut să-l recunoască. Strașnică shcimbare! Nu se grăbea să intre. Când alții cari eșiră înaintea lui îi luară pe dinainte, servitorul își ținu de datorie să-l facă băgător de seamă.

— Domnul e la rând!

— Nu, mai stau. Eu am mult de vorbit cu domnul șef. Se îngălbeni puțin după ce răspunse: stricase impresia de englez pe care credea că o lăsase în oamenii cari așteptau ca pe spini pe scaunele lor. Dar repede își dădu seama că se stricase într-o parte, dresese în alta: multe perechi de ochi îl priveau acum cu mai mult interes și chiar cu oarecare invidie. Văzându-i, el simțea că-i crește curajul de-a cere dela șef lucrul pentru care venise.

Când văzu că în sală nu mai rămăseseră decât trei oameni asupra cărora nu-i mai păsă de face vr'o impresie sau bun—erau rău îmbrăcați și păreau necăjiți de tot — Ilie Adamovici întinse servitorului biletul de recomandație, se ridică și se apropie de ușe. Inima-i bătea cu tărie, și îi veni un fel de amețeală. Simțea că nu mai este așa de sigur ca mai înainte. Și când servitorul îl pofti să intre, ciocăni încet de tot în ușe.

Șeful îl privi mirat; din fața, din ochii lui se vedea bine că nu-l mai cunoaște.

— D-l Ilie Adamovici? „întrebă el uitându-se la bilet". De nume îmi aduc aminte dar de persoana d-tale nu-mi mai amintesc. Fără îndoială te-ai schimbat foarte mult!

— Da, adevărat, domnule șef, m'am schimbat, îngână vizitatorul, simțind cum i se tae picioarele din genunchi.

Șeful zâmbi cu bunătate și zise:

— Dar, desigur, schimbarea nu e spre paguba dumitale. Stai numai! (Și șeful își duse mâna la frunte). N'ai fost dumneata revizor școlar?

Fața rasă a lui Ilie Adamovici se lumină ca o lună plină.

— Aveți desăvârșită dreptate.

— Și, înainte, n'ai fost învățător în Bozi?

— Da, domnule șef. Sunt fericit că vă aduceți atât de bine aminte, zise el. Adamovici, deși amintirea asta din urmă făcu să slăbească strălucirea din fața lui.

Fu poftit să șadă.

— N'am mai avut prilejul să vă văd de trei ani și'mi pare nespus de bine că sunt acum printre cei dintâi care pot să vă felicit.

Șeful clipi din ochi, nu înțelegea.

— Totdeauna am susținut că dumneavoastră singur vedeți limpede și totuși fundamental lucrurile, că sunteți singurul caz politic din țară. Da, am avut de luptat!

— Cum ai spus? întrebă șeful nedumerit.

— Am avut de luptat! răspunse cu însuflețire d-l Adamovici. Am luptat alăturea de dumneavoastră, v'am fost mereu un gregor credincios, deși n'ați știut nimic, deși n'am mai avut prilejul să vă văd. Eu, cum mă știți, nu sunt omul care să mă îmbulzesc. Dar pe câți a trebuit să-i conving!"

El începu să nădușească; își scoase batista și începu să-și sbicească fața mare și grasă. Șeful se chinuia să-și adune mai bine amintirile despre omul acesta. Dar oricât se silea nu putu să descopere mai mult decât ceeace îi venise în minte la intrarea lui. Și chiar atât cât își aminti putea să mulțumească numai memoriei lui lăudată de toată lumea. Așa ca prin ceață se zbătea să țâșnească însă ceva în legătură cu vizitatorul, dar nu reușia.

— Da, eu am făcut propagandă dela om la om, domnule șef, "începu din nou d-l Adamovici". Și nu numai că nu-mi pare rău, dar sunt foarte mândru că am contribuit și eu cu ceva la triumful politicei d-voastră.

— Dar, de ce triumf vorbești, prietene?

— Veți forma încurând guvernul, par'că nu știe toată lumea? „vorbi cu însuflețire tot mai mare d-l Adamovici". Va fi o fericire pentru țară. Ei, lupta a fost strașnică, dar în sfârșit s'a plătit s'o ducem! De câte ori nu le-am spus adversarilor politici că soluția crizei sunteți singur dumneavoastră. Trebue să ști, domnule șef, că mai ales în provincie, unde trăesc și eu, oamenii sunt foarte mărginiți. Mărginiți și pătimași. N'a fost ușoară lupta cu ei. Dar în discuții totdeauna i-am pus pe brânci. Acum văd și ei că s'au înșelat și se pocăiesc. Toată țara va fi cu dumneavoastră.

— Dar te asigur, — începu plictisit șeful, că tot ce spui dumneata în legătură cu venirea la putere, sunt pure fantasii. Lumea vorbește, se'nțelege, dar încă nu e nimic sigur. Și se gândi iar: „Nu cumva îl cunosc eu mai de aproape pe omul ăsta de'și îngădue să-mi troncăne atâtea?"

D-l Ilie Adamovici păli de-odată. Nu-i scrisese cunoscutul acela că șeful e într'o încântătoare stare sufletească? De ce-i spune că nu-i sigură venirea la putere? A mirosit unde bate el? Dar' nu va bate în retragere, oricât i-ar da să înțeleagă. Nu! pentru nimic în lume!

— Dumneavoastră aveți datoria să vorbiți așa. Lucrați cu fapte. Dar, domnule șef, toată lumea știe că guvernul, el însăși își numără zilele. Eu sunt dintre aderenții cei mai sinceri, cei mai convinși ai d-voastră. Mă laud? Nu, Doamne ferește! Dar întrebați județul întreg. De doi ani am făcut cât alții în zece pentru partid. Da, am lucrat în umbră, în tăcere. Dar tot județul e azi în picioare pe lângă partid datorită acestei munci tăcute. Toate lucrurile mari și temeinice se fac în taină, domnule șef. Dar' iată eu am și hârtii foarte prețioase care adeveresc că nu mă laud".

El băgă mâna în buzunar, dar șeful îl opri.

— Nu e nevoe" zise el. Sunt încredințat că-mi spui adevărul. De altfel înșirarea între rândurile noastre de luptă e o datorie pentru orice om de omenie și patriot adevărat... Dar' de care județ e vorba?

D-l Adamovici, zăpăcit puțin de faptul că șeful nu știa din care județ e, îi spuse numele.

Atunci, de-odată în capul șefului se făcu lumină. Amintirea aceea care tot cerca să țâșnească și nu putea în legătură cu persoana vizitatorului — se desvăli.

— Așa dar dumneata nu mai ești revizor școlar! zise el c'un fel de strictețe în glas. Fața i se posomorî și se ridică de pe scaun.

— Nu, nu mai sunt. Am, mulțumită lui Dumnezeu din ce trăi și am deplină libertate. Aceasta e condiția principală: libertatea! Ca rezivor credeți că mi-aș fi putut mișca degetul cel mic pentru partid, pentru d-voastră? Apoi aveam nevoe de timp liber pentru a-mi complecta cunoștințele. Pot să spun, fără să mă laud, că n'am pierdut cei trei ani în care n'am avut nici o slujbă. Și îndrăznesc să vă mărturisesc că azi împrejurările în județul nostru și opinia publică e de-așa încât nimeni nu se gândește să vadă pe altul în postul de viitor prefect decât pe mine".

Șeful nu-l mai asculta. Se plimba prin cameră cu pași grei. Se gândea: omul acesta a trecut și prin fața tribunalului; după revizorat trecuse comisar de alimentație, își făcuse avere și scăpase teafăr din mâna justiției. Își aminti că-și dăduse în petece cu agenții electorali ai tuturor partidelor. Auzise cuvintele lui din urmă, se opri, îl privi drept în față și-i zise:

— Da, am să te fac prefect". Adamovici zgâi ochii la el: îi spuse cuvintele c'o voce așa de schimbată, așa de aspră, încât se înspăimântă.

— Da, am să te fac prefect, dar întâi vom revizui un proces, domnule Adamovici. Poți pleca. Ai cuvântul meu".

Vizitatorul eși fără să se mai gândească să strângă mâna șefului.

Pe drum își zicea mereu: „Ce prostie să asculți de un cap de femee!

Trebuia să mai aștept doi trei ani. Afacerea aceea e prea proaspătă în amintirea oamenilor. Știam eu! Dar nevasta, de-un-an, îmi toacă la ureche că toată lumea a uitat'o. Și acum, poftim!"

Era întristat adânc dar nu era desnădăjduit. Vor mai trece câțiva ani! Ce lucru reușește dela întâia încercare?

I. AGARBICEANU

Expoziții în Ardeal

Letiția Al. Stamatiad.— Biserica dela Dumbrăvița

Richard Beer-Hofmann

Cântec de leagăn pentru Mirjam

In românește de H. Bonciu

Fă nani copile — adoarme, — i târziu!
Te uită acolo pe cer purpuriu,
Sub coama de munte, cum soarele moare..
Tu nu ști ce-i moarte și nu ști ce-i soare,
Intorni spre lumină mirate pupile,
Fă nani — mult soare te-așteaptă și zile,
Copile fă nani — fă nani copile.

Fă nani, copilule — vântul adie;
De unde sosește, spre unde — se știe?
Ascuns este drumul, tăcut ca o stâncă,
Și ție, și mie, și tuturor încă!
Orbi — singuri străbatem tăcerea pustie,
Nici unul nu poate tovarăș să fie —
Fă nani, copilule — vântul adie.

Fă nani, copile — să n'asculți ce-ți zic.
Cuvântul ți-e sunet, câștigul ți-e mic,
Cuvântu-ți răsună ca picuri de apă,
Câștigul din viață cu mine se'ngroapă,
Căci omul nu poate să lase nimic,
Se strânge câștigul și lunecă anii, —
Fă nani, copile — fă nani, fă nani!

Copilule, dormi tu? — Suntem doar un mal
Și sângele foștilor, falnicul val,
Asvârle adâncă neliniște 'n mine,
Din toți cari trecură, spre cel care vine.
Se simte vre unul că-i singur prin ceață?
Cu toți laolaltă prin tine-s în viață —
Hai, viața mea, nani — fă nani, dulceață!

Viena — Oberlaa 1922.

H. Bonciu

Expoziții în Ardeal

Letiția Al. Stamatiad. — Vedere depe Mureș

Dina

Voinică, bălae și curată, Dina, văduvă între treizeci și patruzeci de ani, cu sânuri mari, cu dantură superbă, umbla desculță și era femeia de casă a regimentului. Ea spăla rufele tutulor, văruia infirmeria la inspecțiile generale și ținea garderoba la seratele militare. In cazarmă era cunoscută. Recruții oftau în urma ei, sergenții o grămădeau prin șanțuri și anunțată din vreme se strecura discret în locuința ofițerilor așteptându-i, cu pretențiuni modeste, în picioare, liniștită, rezimată de ușă. Ochii ei de o culoare gris, ce s'apropia de albul orbilor îți făceau o impresie stranie, temperată repede de firea ei placidă și de gesturile sale măsurate. Se dădea cu indiferența cu care spăla rufele și pleca fără vorbă imediat ce era liberă.

Se știa în oraș că maiorul Călin, om mic, uscat și nervos, exasperat de această liniște animală o gonia din pat, bătând-o cu picioarele. Ea pleca fără murmur, se'ntorcea fără mânie ori de câte ori era chemată.

Locotenentul-colonel Isac, om trecut de cinzeci de ani, gras, cu capul între umeri, cu fața aprinsă de mâncări grele, era neînsurat și de o sgârcenie proverbială. Cei cari îl cunoșteau mai de mult afirmau că păstrează fișicuri de bani mari de aramă, strânși din soldele lui de grad inferior. N'avea nici o calitate, nu se ducea nicăiri, nu-l văzuse nimeni nici la cofetărie, nici la cafenea și n'avea nici un prieten. Mânca mult, mesteca încet cu respirație greoaie de cal hornar. Avea doar o singură pasiune: îi plăcea vioara la nebunie. O învăța de ani de zile, cu gagiști din regiment, fără cea mai mică dispoziție muzicală, cu truda unui tăetor de lemne; fără nici un progres. Vara se plimba prin cameră în cămașa de noapte lungă, înflorită, trăgând laborios din arcuș, umflându-și nările, încercând zadarnic să-și acorde vioara, întrerupându-se numai pentru a tăia o lubeniță, de cari pivnița casei în care locuia, era plină.

Intr'o zi, pe la toaca de seară, când soarele începe a păli, eșind din casa ei fără garduri, ferindu-și rochia de scaeți, Dina, legănându-și ritmic șoldurile pline, se îndrepta spre casa colonelului, purtând un rând de rufe acoperite cu îngrijire cu o cârpă curată de borangic. Colonelul, basarabean de origină, zărindu-i fusta prin ușa întredeschisă, o întrebă vorbind pe nas, cu voce leneșă, tărăgănată: „Ai venit Dino? Ai adus cămeșile?"

Dina, care știa rostul, deschise fără a răspunde ușile de la un spălător de brad și se ciuci să așeze rufele.

„Ce mai spui?"... și pe neașteptate, ațâțat de mutismul ei, o apucă de subțiori și suflând greu, cu ochii turburi, cu buzele lipicioase, o târî cu'n dram de împotrivire pe patul răvășit. „Iaca doi franci", zise el după un timp „poate ai nevoie să târguești ceva.- harbuz vrei?" și plin de nădușală, fără a o întreba mai mult, îi puse în mână argintul și o felie din lubenița ce clocea pe masă, apoi o împinse binișor spre ușă. Dina eși tăcută, cu fața nepătrunsă ca o apă stătătoare și se făcu nevăzută.

Oamenii declasați acceptă cu resemnare, orice deosebire, orice umiliri, orice injurii, căci au renunțat de mult la orice pretențiuni. Dar dreptul lor câștigat prin muncă împlinită, în mod cinstit, e sfânt, căci munca, socot ei, răscumpără orice rușine.

Câteva zile mai târziu, la casierie, ofițerii adunați la soldă, glumeau între ei, zeflemisind pe cei cari luau leafa întreagă.

Infiptă, în picioare, lângă sobă, cu ochii pierduți în zare, Dina aștepta să se isprăvească cu d-nii ofițeri.

— „Vino 'ncoace Dino!... Lăsați să dau Dinei că ea are treabă..."

— „O așteaptă Popescu..."

— „Par'că tu n'o aștepți... fire-ai al dracului..."

— „Ia tăceți frate, că nu se mai înțelege nimeni... Cât ai să primești Dino? Știi?"

— „Treizeci și cinci de lei, că așa am fost tocmită."

— „Scade șase lei, birul..."

— „Par'că l-am mai plătit odată..."

— „L-ai plătit acum trei luni.. Cât mai rămâne?... Mai rămâne 29 lei... nu e așa?"

— „Ba așa."

— „Scade doi lei, cari ți i-a dat d-l colonel..."

— „Care?!"

— „Nu ți-am dat doi lei, ce, ai uitat?... ori te faci Tănase"

Dina privi pe colonelul Isac aiurită, se îmbujoră ca o sfeclă, apoi îngălbeni, se brăzdă la față ca marmora și adunându-și puterile într'un sughit de scârbă îl scuipă în mijlocul ofițerilor înstelându-i tunica ca o decorație străină. Și pentru întâia oară în viața ei, năvăli pe ușă mai repede de cum intrase, blestemând cum îi venia la gură.

A doua zi de dimineață eșia pe barieră, în urma unui cărucior cu boarfe, ducând de mână un băiețel ca de vreo 7 ani, cu păr bălaiu, cu ochii măsii, cu chipiu prea mare, fără trese.

Poliția făcuse dreptate.

GH. BRAESCU

Moralitatea în Artă

de N. PORSENNA

Traducerea în limba română a celor zece mono-acte care alcătuesc piesa **Reigen** (Hora dragostii) a lui Arthur Schnitzler, îmi sugerează câteva reflexiuni asupra problemei estetice, pe care ne-am obișnuit s'o numim: moralitatea în artă.

Trebue însă statornicit dintru început că și în privința acestei probleme, ca a tuturor care bat la poarta gândirii omenești, există două concepțiuni bine deosebite, adeseori diametral opuse una alteia. Una este concepțiunea vulgară a temei, alta este concepțiunea ei superioară. Este aproape aceeaș deosebire ca între prejudecată și idee nouă.

Raportându-ne strict la arta scrisului, când citește o carte de literatură, mulțimea dorește să fie satisfăcută din punct de vedere moral: dacă virtutea cade, vițiul trebue însă pedepsit, și pedepsit cu cruzime. O scriere în care triumfă răul, sau nu-i vine măcar pocăința, în lipsa pedepsii, este considerată drept imorală.

„Ceia ce scrie aci văd zilnic petrecându-se în lume" — este formula de ostracism a cărților. Prin urmare, ca o carte să fie morală, nu trebue să descrie lucrurile astfel cum se petrec în viața de toate zilele, ci așa cum ar **trebui** să se petreacă, după rețeta moralo-religioasă a mulțimii. Aceasta apreciază prin instinct numai cărțile de educație. Rostind adevărul crud, o operă este decretată ca imorală.

Atunci, ce este moral în scara valorilor vulgare? Moral este numai ceea ce intră în spiritul de ficțiune, de neadevăr. Moral este ceea ce intră doar în patrimoniul acelor aspirațiuni, cari n'au decât o slabă tangentă cu realitatea. Prin urmare, toți propagandiștii moralei nu fac decât **mint**, mai mult sau mai puțin conștient, într'o mai mare sau mai mică măsură. Morala nu este adevărul, căci adevărul este realitatea, iar realitatea este viața.

* * *

După principiile de morală curentă ar trebui decretate ca imorale operile cari denigrează viața socială și dificultățile raporturilor dintre oameni.

După această teorie, filozofia pesimistă a lui Schopenhauer ar trebui arsă; Werther ar fi o lucrare profund imorală; mai multe cărți cari au îmbogățit cultura umanității ar trebui prohibite, iar restul tuturor celorlalte ar urma să fie sever censurate, fiindcă nu există una care să nu cuprindă pagini subversive, ce zugrăvesc în culori funebre durerile și vanitățile vieții.

Logica vulgară ar zmulge însă vieții partea ei cea mai interesantă și mai plină de poezie: **cântarea durerii**, care este un stimulent al vieții însăși. **Ideia morții** este un reactiv grandios, plin de o măreție tragică, și dă ideii de viață, **per a contrario**, o valoare dublă; acest lucru îl simte și logica culgară și abdică dela consecvența cu sine.

Astfel, moralitatea unei opere de artă s'a restrâns într'o atât de mare proporție, că s'a mărginit la o sferă unică: la **impudoare**, la indecență. Ceace se înțelege astăzi propriu zis prin **carte imorală** este cartea în care se dezvălue cu o anumită amplitudine misterele vieții sexuale și anumite relațiuni sociale, în legătură tot cu această problemă. Frunza de viță, pe care religia creștină, în tendința ei de prozelitism ascetic, a aruncat'o peste aceste mistere, e în bună parte sorgintea acestei psichologii.

Anticii n'aveau aceeaș concepție ca și noi asupra pudorii, și nu știu dacă prin aceasta erau mai imorali. Dacă totuși operile lor păstrează o limită decentă în cântarea misterelor dintre sexe, este pentrucă arta impune anumite rezerve în tratarea orișicărei chestiuni, chiar străine de morală și fiindu-i indiferent punctul de vedere moral.

După noaptea sinistră a cruciadelor, îmbibată de spirit mistic și de un trancendentalism morbid, opera lui Bocaccio a fost totuși salutar ca un adevărat triumf al vieții, într'un secol în care morala avea încă întreaga autoritate. Deși lipsită de rezervele decente, ea a avut însă meritul de a fi un reactiv formidabil, o întoarcere, o „renaștere" la viață.

* * *

Acestea fiind date, ne permitem întrebarea: o operă poate fi morală sau imorală?

Răspunsul este condiționat de oarecari elemente. Astfel, unul din elemente este atitudinea conștientă a autorului. Dacă lucrarea este efectuată înadins, ca o predică **ad hoc**, ca un fel de tratat al imoralității, neatârnat de punctul moral pe care-l atacă, fără îndoială că există o operă imorală.

Dacă autorul este indiferent, obiectiv, impasibil în fața subiectului său, și dacă mai ales, — aceasta este condițiunea **sine qua non**, — întrunește elementele artei, imoralitatea ei n'are nici un sens. Filozofia lui Schopenhauer nu este imorală, — literatura lui Boccaccio nu este imorală.

O operă cu atitudini și intențiuni morale este morală, dacă întrunește deasemeni condițiunile artei. In acest sens, predicile lui Massillon, **Invierea** și **Puterea Intunericului** ale lui Tolstoi sunt opere morale, sau mai bine zis moralizatoare. Deci, ceeace imprimă caracterul etic unei cărți este **tendința ei**, conform regulilor moralei curente, iar nu conținutul.

In consecință, chestiunea morală a unei opere de artă nu este atât de șubredă, ca să credem că o putem exclude complect din cercul preocupărilor noastre, nici atât de absorbantă, ca să constitue un criteriu obligator. Ceeace primează este **realizarea artistică a operii**, și aceasta scuză majoritatea operelor decretate ca imorale.

„Gândirea poetică" are prioritate asupra „gândirii morale".

Multiplicitatea convingerilor moderne face ca noțiunile de „moral" și „imoral" să nu mai aibă un înțeles absolut. Simplitatea psihologică a strămoșilor oamenilor moderni permitea o concentrare într'o direcție a moralei. Convingerea religioasă nu îngăduia discuțiunea problemelor divine admise de Biserică, dar îl proslăvea pe Bocaccio. Astăzi un nou Bocaccio n'ar mai avea un înțeles sub raportul artei pure și n'ar mai primi cununa lui Apollo; dar o scriere anticlericală nu se mai lovește de intoleranță.

Așa încât, în loc de noțiunile „moral" și „imoral" societatea **modernă** divide și specifică: **indecent, ireligios, pesimist**, etc.

Moralitatea în artă nu mai are contur definit.

N. PORSENNA

Gh. Gh. Nădejde

de **BARBU LĂZĂREANU**

O comisiune instituită prin tragere la sorţi din sânul Universităţii din Iaşi, în virtutea unui articol al legii Instrucţiei publice, hotărîse, în ziua de 5 Iunie 1881, ca d-l Gheorghe Nădejde să fie suspendat din funcţiunea de profesor de la gimnaziul „Ştefan cel mare" din acel oraş.

Punctele de acuzare erau că frate-său şi dânsul s'au fost dedat propovăduirii unor idei cari „se reduceau în substanţă" la următoarele :

I. „In Univers nu-i de cât materie şi spaţiu. Dumnezeu nu are unde sta, de cât doar numai în minţile oamenilor". Asta în ceea ce se referă la religie.

I. *Bogăţia izvorăşte din muncă,* iar cel ce se înavuţeşte fără să muncească îşi însuşeşte „prin vicleniî ori altfel, munca altora". Aceasta întru cât priveşte obârşia mizeriei printre oameni.

III. Sfântă e numai „proprietatea asupra roadelor muncii *proprii*" nu însă şi proprietatea moştenită sau „aceea ce un om mai dibaciu, mai activ, mai întreprinzător, reuşeşte a câştiga, servindu-se şi de braţele altora nu numai de ale sale proprii".

IV. Numai dragostea şi simpatia — „inclinaţiunea" — se cuvine să hotărască în căsătorii; unirea făcută pe temeiul „unor consideraţiuni străine iubirii reciproce între soţi" e imorală. Asta în ce priveşte familia, care trebue să fie o legătură „fără nici o formă civilă sau bisericească".

Mai erau trei punte.

Unul privea, în deosebi, pe Ioan Nădejde care din „naţionalist înfocat" ce fusese în vremea „desbaterilor questiunii israelite" (i se dăduse chiar însărcinarea de a redacta „o programă de luptă") s'a convertit la „cosmopolitism".

Din celelalte două puncte, unul era referitor la înlăturarea autorităţii paterne, ori de câte ori i s'ar reclama copilului „ceva absurd".

„Comisiunea judeciare", găsindu-l pe Gheorghe Nădejde mai puţin vinovat de cât pe Ioan Nădejde (recunoscut, acesta, „culpabil în modul cel mai grav"), îl suspendă din învăţământ pe timp nedeterminat „a căruia limită rămâne la aprecierea Onorabilului Ministeriu".

Gh. Gh. Nădejde — autorul cărţilor intitulate : *Entroducere în ştiinţele Naturale* şi *Noţiuni de chimie* — află loc într'un institut privat, începu să dee lecţii particulare de ştiinţi şi geografie şi să colaboreze la *„Contemporanul"*, pe care fratele său îl scosese ca „să lovească fără milă şi cruţare ce e rău şi şarlatanism şi să laude ce e bun şi rod al unei munci cinstite".

I.

Pe atunci cărţile didactice erau o spăimântătoare întrunire, sub aceleaşi scoarţe, a unor greşeli, lipsuri, debitări de enormităţi, stăruiri unde nu se simţea nevoe şi foarte pripite treceri peste lucrurile asupra cărora trebuia să se insiste. Mai mult : o bună parte se întâmplau să fie doar nişte „bucăţi traduse pe sărite" cu termeni ştiinţifici neînţeleşi, exprimări echivoce, tălmăciri neconplecte.

O primejdioasă rămânere'-n-urmă cu ştiinţa. „Compilatorii" fără însemnătate să dau drept „autori". Şi activitatea lor „prelucrătoare", inaugurată de „diferiţi membri colaboratori ai diferitelor societăţi ştiinţifice, literare etc." se manifesta astfel :

a) **activitatea frazicidă,** adecă acel soiu de activitate prin care autorul jertfeşte fraze sau perioade întregi, după cum cade sorţul, şi

b) **activitatea sucitoare,** adică acea activitate prin care autorul suceşte şirul cuvintelor.

Gh. Nădejde întreprinde în *Contemporanul* o serie de migăloase recenzii asupra „Cărţilor noastre de studiu". El vrea să contribue la modificarea manualelor : în locul prescurtătorilor abstracte şi cu neputinţă de înţeles a cărţilor din altă limbă, dânsul reclamă o „lucrare mai ostenitoare", o expunere în mod limpede „potrivit cu mintea acelor ce au să studieze, a ceea ce este esenţial în fie-care parte din ştiinţi". Campania n'o duce numai împotriva compendiilor; el o întinde şi la tractate. Autorilor le cere atât : să citească în mod îmbelşugat, să statornicească în capetele lor ceea ce vor să desvălue copiilor, să-şi aducă apoi aminte de priceperea vârstei care li se încredinţează spre educare şi „să gândească cum ar face să poată înţelege copiii" ceeace ei, dascălii prelucrători de cărţi, vor fi înţeles.

In criticarea „Zoologiei d-lui B. Nanianu", — o execuţie care se urmează în patru numere ale „Contemporanului" şi care atrage luarea-aminte bine-voitoare a „Convorbirilor literare", — Gh. Nădejde spune :

„Nenumăratele greşeli de ştiinţă, ce se întâlnesc mai pretutindenea, fac cel mai mare rău începătorilor, cari, fiind convinşi că cele scrise în carte sunt drepte, le introduc în minte fără nici o rezervă şi prin aceasta îşi falşifică, poate pentru totdeauna, desvoltarea ştiinţifică. Cărţilor didactice rău scrise, datorim, desigur, în mare parte, lipsa gustului de a studia ştiinţele, neîncrederea în rezultatele căpătate prin ele şi aproape complecta necunoştinţă despre lume, a majorităţii **chiar dintre acei aşa numiţi culţi".**

II.

Articolele de tot felul şi cu diverse destinaţiuni, dobândeau, prin tipărirea lor în *Contimporanul*, o consacrare socială. Puteau să trateze despre botanica doctorului Brânză sau despre pricinile vătămătoare desvoltării copiilor, de hemoglobină ori despre Cobâlcescu, să desvălue — ironic — mijlocul ocolirii pământului în 24 de ceasuri; să stigmatizeze pe poeţii şi zoologii plagiatori; să descrie ciuma siberiană şi holera găinilor; să judece monstruozităţile literare; să-şi râdă de stranii reforme ale limbii ori de anume teorii geologice; să vorbească despre magetismul animal; să expue minunile ştiinţii; să depingă acul „furmicelor" ori scandalurile din seminare; să te îndrepte spre cunoaşterea stelelor căzătoare şi a creerului femeii : toate deveniau mărturii şi legi şi judecăţi şi îndemnuri şi legăminte. Cu tot didacticismul lor, ele par'că erau rostite, cu glas puternic, pe munte, din mijlocul focului, din nour şi din negura deasă şi scrise, apoi, pe table de piatră.

III

Ele erau har şi binecuvântare nedreptăţiţilor şi tinzătorilor spre atot cunoaştere ; blestem şi pedeapsă încăpăţânaţilor şi răilor.

Denunţarea bătăii în şcoală, bunăoară, se înălţa la rangul unei depoziţiuni împotriva unui sistem, devenia mijloc de dovedire a unei teorii pedagogice. Cine era semnatarul articolului ? Un „Vedetot". In contra cui era îndreptat ? Contra lui Mărdărescu, profesor la şcoala No. 2 din Tătăraşi. Mărdărescul suduia ; elevilor li dădea porecle : pe unul Hăjdău, îl striga : Nătărău ; de regulament nu se sinchisea : punea „regulamentul la partea corespunzătoare şi bătea deasupra"; scotea băeţii şi, poruncindu-le să se ţină de vârful cizmelor, le administra 10—14 beţe ; vergile din grădină le împletea în 4 şi trăgea 25 ; lovea copiii cu capul de catedră şi zicea că bate telegraful. Scurte reflexii însoţesc numele şi pronumele elevului stâlcit ; anul şi luna când loviturile au avut loc, părţile cu deosebire atinse şi consecinţele bătăii :

„In luna Septembrie din anul acesta a bătut pe un şcolariu Frunză Petru din clasa a III-a aşa de grozav, în cât i s'au umflat mânele şi şezutul de a părăsit copilul şcoala şi s'a apucat de vândut perje. Nu zic că a vinde perje e rău, dar trebuia să lase pe copil să-şi învețe clasele primare măcar"...

Mărdărescul acela înfăţişa, aşa dar, unul din sutele de aspecte şi nume ale aceluiaş „domnu' Vucea" cel cu : „Ha, tătarul !.. l'am prins pe tătar... dă-i tătarului !"

Dar când indiscretului *Vedetot* i se răspunde că „s'a abătut dela scopul revistei ce-i dăduse ospitalitate", Gh. Nădejde vine să arate că înlăturarea pricinelor înjositoare ale moralului e un „lucru de domeniul ştiinţei şi încă din acelea cari cer o mai grabnică luare în consideraţie" şi îndreptăţeşte, astfel, amestecul „Contemporanului" în atari chestiuni. Iată-l demonstrând logiceşte, cu probe puse în ordine, distribuite 'n chip metodic :

„Bătaia practicată în şcoli, putem s'o împărţim în două categorii : a) bătaia aşa numită **tâlhărească** şi b) bătaia **sistematică,** adică practicată după oarecari regule..."

Odată clasificarea făcută, Gh. Nădejde arată cum se manifestează fiecare din aceste „mijloace pedagogice". Bătaia **tâlhărească** constă din : „darea cu pumnii peste cap sau în spate şi în general pe unde (sângele) năpădeşte, în aplicarea de palme viguroase până la învineţirea obrajilor, în zgâlţâituri de cap şi de urechi până ce se tulbură creerii, în lovituri cu piciorul sau cu genunchiul, în aplicări de lovituri de palce (vergi împletite în 3, 4 sau mai multe), etc".

Cu privire la această întâia categorie n'are nevoie să se întârzie într'o „argumentare ştiinţifică" spre a dovedi că cei cari o practică se cuvine a fi îndepărtaţi din învăţământ şi daţi judecăţii.

Pentru desrădăcinarea celeilalte — a celei **sistematice** — aplicată cu ,sânge rece" şi „în număr relativ strâns" Gh. Nădejde încearcă desfăşurarea unei demonstrări cu conchideri. Intâi vine analiza bătăii „din punct de vedere fiziologic" :

„Loviturile aplicate cu o tărie mai mare sau mai mică, fac o impresie vie asupra nervilor şi prin aceştia asupra creerilor, cauzând o simţire neplăcută pe care o numim **durere;** în acelaş timp vasele sangvine cele mai delicate, sunt parte zdrobite, parte astupate, aşa încât globulele sângelui neputând trece mai departe, se grămădesc în număr prea mare, lărgesc prea tare tuburile în cari se află, cauzând ceeace numim **imflare;** prin lărgirea vaselor sangvine, nervii apropieţi sunt strânşi mai tare decât de obicei, aşa încât necontenit trimet la creeri impresiuni, cari produc simţirea de durere".

Un cortegiu de efecte **generale** de o mai gravă însemnătate, trece apoi sombru şi — convingător: iritarea părţilor învecinate locurilor zgândărite prin bătăi, trezirea — prin aceasta — înainte de timp, a unor dorinţi, o bună parte din energia nervoasă sustrasă „întrebuinţării ei neapărate". Dar preliminările bătăii : frica de durere; sentimentul umilirii care modelează, pentru mai târziu, un suflet de sclav ; ruşinea faţă de camarazi ! Apoi, degradarea dascălului care se slujeşte de acest mijloc de educaţiune :

„In ce poziţie **respectuoasă** se prezintă elevul înaintea **austerului** profesor! Oare ce-aţi zice, când un elev în alte ocaziuni, d. e. întâlnind pe profesor pe uliţă i s'ar prezenta în acest chip? De sigur că aţi striga: este o necuviinţă, o lipsă de creştere nepomenită! Apoi oare ceeace este necuviincios într'o împrejurare, poate deveni cuviincios şi **pedagogic** în alta?".

IV.

Gh. Nădejde a mai scris : schiţe publicate în ultimii ani ai *Contemporanului* (sub pseudonimul L. Gîrbea); piese cari s'au reprezentat pe scena teatrului naţional din Iaşi. A 'mai răspândit cercetări — îndopate de lucruri autentice — asupra învăţământului nostru. Din ele nu lipsesc ochirile comico-groteşti cari se înrudesc pe alocuri cu relevările lui Caragiale în Marius Chicoş Restogan şi cu „Inspecţia" lui Pătrăşcanu.

Piesele rămânea-vor în repertoriul dramatic ? Lexicografia română dărui-va oare un pic de atenţiune revărsării de rusticităţi (cam grele) şi de suburbienisme provinciale din schiţele lui Gîrbea (precum, d. e., cuvintelor şi expresiilor : *hrentueşe-te şi torăeşte cât şapte gânsaci, a suci câteva litre de vin, se brânţăluia, de-abia bleşteşti, o moroncea, bărbierul să-l hărăcsească)?*

Ca documente, însă, ale vremii neoiobage (în şcoală, în tocmelile agricole, ş. a. m. d.) s'ar putea aduna paginile pe cari Gh. Gh. Nădejde le-a dedicat bătăii, celei practicate în public, şi celei petrecute în mod clandestin.

Dintr'o schiţă „Culesul popuşoiului" — un simplu reportaj în cari întâmplările sombre se'nghesue una într'alta ca într'o enormă ciorchină neagră — redau următoarele rânduri asupra brutalităţii executorie :

„Când feciorii boereşti aduseră porunca de plecare la cules de pe Vlădineşti, tot satul resună de bocetele, blăstămuri şi văicărări! Să meargă cale de atâtea poşte pe jos, pe-o asemenea lapoviţă şi frig, goi şi cea mai mare parte desculţi?! Mai bine să moară pe loc!

„Boerul prevăzuse încurcala şi dăduse mai dinainte poruncă primarului să fie gata a executa pe Mălineşteni.

„A doua zi câţiva călăraşi împreună cu vătăşeii dela primărie şi cu feciorii boiereşti umblau din casă în casă şi scoteau pe oameni. Cel ce se împotrivea era scos în ghionturi şi în lovituri cu stratul puştei, târâit de chică şi prin glod, până în mijlocul satului, unde îi strângeau pe toţi grămadă sub paza călăraşilor.

„Pe femei le târau de cozi, le ghionteau, nu ţineau seamă nici că's bolnave, nici că's îngreunate, nimic! Poruncă boierească! Cu boerul nu-i de hopşit!".

E bine ca asemenea pagini (indiferent de valoarea lor *literară*) să fie retipărite, cu deosebire acuma când s'a făcut la noi o asociaţie de oameni cu licenţă şi doctorat în drept, cu medalii şi premii academice, şi cari — pe baza competinţelor lor juridice, cu terezeaua lui Themis în mână şi invocând când pe Aristide cel ostracizat, când pe Astreea, care'n vârsta de aur a făcut să stăpânească dreptatea pe pământ — caută să legitimeze ş să legifereze bătaia cea ruptă din rai", bătaia pentru delicvenţi.

Faţă de „argumentările" lor (cari ne deschid prăpăstii de beznă şi de întoarcere înapoi) vom opune din când epicele lupte ale literaţilor : împotriva bătăii în armată, împotriva bătăii în şcoli, împotriva bătăii în temniţi.

Şi revenind la vremea când *L. Gîrbea* şi *Gh. Nădejde* semnau „Vede-tot", reproducem următoarea apostrofă tremurândă de indignare :

„...Copiii daţi la şcoală ca să fie educaţi, să servească drept mijloc prin care un om stors îşi mai procură plăceri sensuale? Meargă la doctor şi ceară medicamente aţâţătoare, acel ce au nevoe, dar nu caute să dobândească aceasta făcând un lucru oprit de lege, condamnat de morală şi pedagogie şi recunoscut de ştiinţă ca stricătoriu !"

E o înfierare definitivă şi a unor dascăli şi a altora, cari când bat (sau văd cum se bate) li se cam trezesc „simţurile tocite".

BARBU LAZAREANU

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ţine seama nici de rugăminţele speciale pentru păstrarea lor.

Tot ce priveşte „Adevărul Literar şi Artistic" (manuscrise, cărţi, reviste, ilustraţii, corespondenţă) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

„Adevărul Literar şi Artistic" va da o deosebită atenţiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor şi tuturor artiştilor fotografi din ţară, cerându-le să ne trimeată desene şi fotografii de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

Limba internaţională

de **EUGEN RELGIS**

Pacifismul şi internaţionalismul nu mai sunt azi simple idei; aceste noţiuni corespund unor realităţi elementare, cari devin din ce în ce mai evidente — cu toată diversitatea naţională şi cu toate antagonismele politico-economice.

Instrumentele de progres pacific şi internaţional îşi păstrează rostul lor iniţial, oricât ar fi ele folosite uneori în scopuri războinice. Telegraful rămâne o invenţie minunată; el ajută oamenii să comunice între ei de oriunde şi orcând: — planeta va fi curând „o vastă cameră unde glasurile cele mai diverse se vor încrucişa într'o cordială înţelegere". Aeroplanul ajută de pe acum la desfiinţarea graniţelor, mai mult decât discursurile revoluţionare. El e, poate, ultima etapă a progresului comunicaţiei. S'a arătat (între alţii şi de G. Fr. Nicolai) că mărimea statelor e în directă legătură cu progresul comunicaţiei. Statele mici din evul mediu aveau diligenţa ce străbătea 200 klm. pe zi; Statele-Unite s'au format când trenul a putut parcurge într'o zi distanţa dela oceanul Atlantic la cel Pacific; statul unic, universal, se va realiza când aeroplnul va ocoli pământul în două zile...

Progresul technic înseamnează totodată progresul păcii şi internaţionalismului. Interesele economice nu mai pot fi localizate. Petrolul din Baku e cerut în Anglia, orezul din Indochina e cerut la Paris, motoarele din Germania sunt cerute în Balcani, creditul american e cerut pretutindeni. Deasupra svârcolirilor naţionale, e mâna de oţel şi de aur a industriei şi finanţei internaţionale. Deasupra concurenţii şovine, e interesul egal al popoarelor de a'şi schimba produsele, echilibrându-se într'o comunitate încă neoficială. Actuala „Ligă a Naţiunilor" e arbitrară şi beteagă; ea poate fi totuşi un embrion al viitoarei Confederaţii mondiale a popoarelor libere.

Trebuesc doar cât mai multe instrumente de internaţionalizare paşnică. Ele se ivesc din necesităţile crescânde ale popoarelor. După factorul technic şi cel economic, factorul **linguistic** se precizează acum ca un instrument pozitiv al progresului.

Nimeni, afară de troglodiţii politicei jefuitoare şi asasine, nu mai poate nega rostul unei limbi internaţonale. O maşină poate fi folositoare şi un tablou poate fi admirat, oriunde şi de oricine. O limbă, oricât ar fi de răspândită, rămâne pentru majoritatea omenirii o cutie cu secrete. Preponderenţa limbii engleze, de pildă, e în legătură cu hegenomia economică şi politică a Anglo-saxonilor. Dar aceste superiorităţi sunt transitorii şi întemeiate, în general, pe silnicia imperialistă.

Ori câtă civilizaţie, ori câte opere geniale ar fi exprimată într'o limbă, ele cuprind totuşi numai o parte din spiritul uman, o parte din năzuinţele şi adevărurile omenirii. Trecute prin lentilele unei limbi, ideile şi sentimentele au anumite culori, anumite forme, anumite influenţe. Traduse în altă limbă, ele se deformează, pălesc, îşi pierd vigoarea. Intre un francez şi un japonez, între un rus şi un american, rămâne digul limbii natale, cu toată simpatia ce i-ar atrage.

„In primul rang ar trebui pusă chestiunea limbii internaţionale"; ea este o „necesitate absolută"*) „E necesar ca limba universală să existe efectiv, căci ea este una din pietrele mişcării sociale viitoare, chiar una din bazele ei" **). Cei cari sunt în fruntea avangardelor spirituale şi sociale proclamă o necesitate ce sporeşte odată cu progresul technic, economic, socialist şi spiritual. Proletarul ce cheamă la luptă pe tovarăşii săi de peste ţări şi mări; savantul sau technicianul ce vine la congrese internaţionale; orice om dornic de cultură şi omenie simte nevoia unui organ de înţelegere comună.

Trebue o limbă **auxiliară,** ce nu poate una din limbile naţionale existente, — ci o limbă nou-creată, simplă şi sintetică tot-odată, uşoară şi suplă, fără partcularităţi şi fără alt patrimoniu decât însăşi fondul general-uman. Limba natală nu e exclusă ; ea rămâne cu dreptul ei milenar, ca o expresie specifică a geniului unei ţări. Ea e ca nuanţa florii, armonizată cu celelalte flori din grădina omenirii. Că progresul culturii duce însă la simplificarea limbilor, aceasta e evident. Popoarele culte ale Europei, vorbesc numai vre-o 50 de limbi din cele o mie de limbi vorbite pe restul globului.

Până azi, au fost peste două sute de încercări pentru făurirea limbii internaţionale. Pe rând ele au sucombat şi, după limba „Volapük" a lui Schleyer, — limba **„Esperanto",** creată de doctorul Zamenhof pela 1888, rămâne ca un model, atât prin constituţia ei (fiind o quintesanţă a tuturor limbilor indo-europene), cât şi prin răspândirea ei neîncetată. S'au ivit în ultimul timp şi alte limbi internaţionale, cum sunt **ido** sau **esperantido,** considerate de fapt ca derivate sau chiar „plagiate" ale limbii esperantiste. Lupta pentru întâetate e îndârjită; dar, toate disputele linguistice vor fi interminabile.

Chestiunea alegerii unei limbi trebue încheiată prin autoritatea unei internaţionale (proletare sau intelectuale), care va putea aplica pretutindeni limba aleasă. Şansele sunt pentru Esperanto; o practică de 35 de ani a dovedit viabilitatea sa. Există numeroase societăţi, ziare, reviste şi biblioteci esperantiste în ţările culturale ale Europei, precum şi în America, Japonia, China. In Bulgaria esperanto se predă obligator în multe licee, şi facultativ în Germania, Ceho-Slovacia, Italia... E sigur că, în curând, în ţările socialiste, limba auxiliară internaţională va fi predată tuturor elevilor. Trebue să se aleagă limba; chiar esperantiştii nelegaţi de vanitatea linguistică, ci de convingerea rostului progresiv al limbii universale, sunt gata să primească orice hotărâre, pentru a înlesni desvoltarea **„sentimentului** internaţionalist".

Ideia internaţionalistă există, dar nu devine practică, adică nu modifică fundamentul, spiritul şi raporturile dintre oameni, decât atunci când se desvoltă sentimentul internaţionalist — prin practicarea limbii auxiliare la orice prilej. — „Cei cari au aceiaşi limbă nu se înţeleg totdeauna. Cum s'ar putea înţelege, cunoaşte şi iubi mai bine, oameni cari n'au un mod comun de exprimare? Pentru a duce turmele umane la abatorul patriotic, nu e nevoe ca ei să vorbească aceiaşi limbă; dar pentru a împiedeca reîntoarcerea la astfel de hecatombe stupide şi criminale, trebue ca sentimentul internaţionalist să covârşească sentimentul patriotic în inima majorităţii indivizilor"*).

Această convingere a făcut ca mulţi dintre acei cari propagă limba internaţională, să nu se mărginească la acţiunea linguistică. Având o unealtă internaţională, dânşii duc cu ajutorul ei şi o acţiune socială. „Până acum, limba universală... părea o uşurare pentru negoţ, un fel de eleganţă şi rafinament pentru intelectuali — şi această propagandă avea ceva superficial, aristocratic şi mondan". „Esperantiştii burghezi vor fi din ce în ce mai miraţi şi înspăimântaţi de tot ce poate eşi din acest talisman: un instrument ce îngădue tuturor oamenilor, oricari ar fi ei, să se înţeleagă"**).

In adevăr, mulţi esperantişti sunt revoluţionari şi mulţi socialişti şi intelectuali sunt esperantişti. Ni se pare că acţiunea cea mai firească şi mai rodnică a celor cari practică limba internaţională e aceea întreprinsă de **Sennacieca Asocio Tutmonda** (S. A. T.) adică de „asociaţia mondială lipsită de orice caracter naţional", cu sediul provizor la Paris şi cu aderenţi din peste 15 ţări. Principiul fundamental care indică metoda şi cadrele desvoltării posibile a acestei asociaţii se poate rezuma în următorul citat din statutul ei: — „Societatea ideală nu se va ivi de-a gata printr'o Revoluţie, pe care unii o socot ca un panaceu. E deci necesar ca, de pe acum, fiecare să se prgătească pentru menirea sa de cetăţean universal. Trebue să ne descătuşem de tot artificialul şi neomenescul fixat, în inima şi creerul nostru, printr'o educaţie exclusiv naţională... S. A. T. tinde să creeze un popor anaţional".

Pentru aceasta, practica unei limbi internaţionale, relaţiile directe sau scrise între oamenii de orice rasă, pot contribui la schimbarea mentalităţii retrograde, la grăbirea acelei „mutaţii" umanitare în mulţimea covârşită de fetişismele statului militarizat.

„Asociaţia noastră — ne spune E. Lanty într'o scrisoare din 14 Mai 1922 — nu vrea să fie un fel de internaţională din care numai fruntaşii au raporturi între dânşii. Ştiinţa modernă ne-a arătat care e rolul pe care-l joacă infiniţii mici în producerea fenomenelor". Lucrătorii, ca şi intelectualii trebue să comunice între ei, la orice prilej, într'o limbă auxiliară internaţională, ca să se simtă făcând parte de pe acum din marele organism social, suprapus tuturor statelor naţionale. — „Planul organizaţiei noastre este **supernaţional** şi nu internaţional. Noi nu tindem numai la internaţionalism ci la universalism — şi acesta e, fără îndoială, ceiace înţelegi prin expresia d-tale: umanitarism".

In adevăr umanitarismul, al cărui pacifism se bizue pe realitatea biologică a întregii specii umane şi pe evoluţia firească, internaţională, a civilizaţiilor — umanitarismul acesta e şi el supranaţional. Universalismul său nu e verbal, ci o expresie a realităţii umane care, pe această planetă, se străduește să frângă zăgazurile, devenite artificiale, ale statelor naţionale, ale imperialismelor cosmopolite şi ale mentalităţilor antagoniste, de clasă.

Cu atât mai mult, umanitarismul îşi cere şi un mod unitar de expresie. In orice limbă ar răsuna cuvântul omului, el e binevenit şi capabil de înoire. Dar într'o limbă unică, ce poate fi înţeleasă în cele cinci continente, de sclavi şi de stăpâni, umanitarismul — ca şi S. A. T. — îşi găseşte un nou instrument ce grăbeşte şi asigură biruinţa.

EUGEN RELGIS

1) Romain Rolland, într'o scrisoare către E. Lauty.

2) H. Barbusse, într'o scrisoare către I-iul congres al lui S. A. T. din August 1921, publicată în „Esperantista Laborista" Iul.-Aug. 1922.

1) E. Lauty : din en est la question de la langue internationale pg. 24.

2) H. Barbusse, în revista „Esperantista Laborista" Iul.-Aug. 1921.

ANIVERSARI ŞI CENTENARE

In 1622, apar Las Soledades de Gongora

Sunt trei sute de ani, de când în Spania, scriitorul Don Douis Gongora Y Argote, plictisit de literatura curentă şi netedă, dornic de excentricitate şi însetat după noutăţi, creia o manieră nouă şi ciudată, care porni un curent puternic şi prinse un mare număr de imitatori.

Gongora, care la început s'a manifestat ca poet sincer, făcându-se cunoscut prin balade şi piese mici istorice, numite de spaniole **letrile,** după douăzeci de ani de literatură liniştită, dar nemulţumit cu succesul căpătat, părăseşte literile, se face preot şi caută protecţiunea curţii regale. Dar cu toate sforţările şi cu toate stăruinţele ducelui de Lerme, abia poate ajunge **aumônier** al lui Filip al III-lea.

Văzând că toate visele lui de glorie, sfârşesc mai toate la fel, se întoarse în oraşul său natal, la Cordova, şi bătrân creă genul fals şi literar, cunoscut sub numele de gongorism.

Inspirat de concepţiile italieneşti, el adoptă stilul **culto,** care consista într'o ridicolă complicaţiune de metafore, de archaisme şi de hiperbole.

Iată cum descria el frumuseţea unei copile „care putea să ardă norvegia cu cei doi sori (adică ochii) şi să albească Etiopia cu mâinele ei".

Aşa de absurd şi bombastic, stilul acesta prinse nu numai în Spania, ci chiar în Franţa, detractând estetica literară a întregului secol al XVII-lea.

In 1622, apăru sub îngrijirea lui Don Ramon Fernandez întreaga lui operă compusă din sonete, balade, **octavos,** tercetos, şi poemele intitulate : **El Poliphemo, Las Soledades, Pyramo Y Tisbe,** în care gongorismul predomină şi curentul său, pare mai întărit ca ori când.

* * *

Nu e de mirare, ca peste trei sute de ani, dela Gongorism, muzeul curiozităţilor literare, să nu expuie în vitrina lui de azi, alte maniere, prin care mediocritatea îşi cere, cu răsunet, gloria !

Astăzi în Franţa, Tristan Tzara, plecat dela noi, ajunge să stabilească ridicolul curent **Dadaist,** care tinde să suprime orice metodă sau orânduire, raţională, a manifestărilor de artă şi strigă cu orice chip, abolirea logicei. In Italia, Futurismul lui Marinetti, caută de asemeni să elimeneze toate formele organizate de raţiune şi echilibrate de spirit, turteşte sfera cugetării, deviază centrul şi frânge curbele, pentru ca să creieze „o artă nouă", individuală şi izolată. Nu reuşesc însă nici într'o parte, nici în alta, şi sistemele lor vor rămâne, în antologiile viitoare, ca o pagină gongoristă, ca o excursiune, într'un peisaj steril.

NICOLA ICONARUL

Paştile ori Paştele?

de ARHIM. SCRIBAN

I

Sunt anî de atuncî, d. *Ioan Gorun* a discutat cel dintâî cum trebuie să se zică: *Paştile* orî *Paştele*. Şi s'a rostit hotărât pentru *Paştile*.

Din nou a trezit chestiunea aceasta d. *Slavici* în proaspetele sale artico'e „Păsărească de azi" din *Adeverul literar* pe Maî şi Iunie c. Maî pe larg a luat-o la cercetat d. *Septimiu Popa* în *Adev. literar* din 4 Iunie c., într'un art. care dovedeşte mult studiu şi cercetare pentru lămurirea acesteî chestiunî.

Şi d. Slavici şi d. Popa sunt de acelaşî părere: trebuie zis numaî *Paştî*, *Sfintele Paştî*, *Paştile*. Decî, împreună cu d. Gorun sunt unanimitate. Părerile rostite până acum sunt pentru forma *Paştî* şi *Paştile*.

Dacă afară de ea, se maî aude şi forma *Paşte* şi *Paştele*, d. Popa nu şovăeşte a spune că acesta este un mahalagism şi mă pofteşte şi pe mine să-l scot din partea mea de „Predicî populare".

II

Pe ce se întemeiază susţinerea că trebuie zis *Paştî*, *Paştile* şi nu *Paşte*, *Paştele?*

Pe faptul că aşa s'a zis totdeauna, că acesta e singura formă pe care o găsim în cărţile vechî bisericeştî. După ce înşiră multe documente pentru a dovedi aceasta, d. Popa încheie: „Din toate acestea apare, cred, cât se poate maî evident că forma: *paştele*, *paştelut*, *acest paştî* e cu totul neromânească". 1)

Va să zică terenul de argumentare este limba veche. Cum zice ea, aşa e bine. Fiindcă forma *Paşte* nu-î în ea, nu e bine. Aî formă românească, numaî dacă te potriveştî cu formele vechî.

Acestea sunt vederile şi ale d-luî Popa şi ale d-luî Slavici şi, pe cât mi-aduc aminte, şi ale d-luî Gorun.

III

Eu sunt de altă părere. Dar fiindcă părerile nu merită ţinute în seamă, decât dacă-şî arată îndreptăţirea, iată am să mă silesc şi eu să-mî arăt pe ce-mî întemeiez părerea deosebită.

Maî întiî, nu tăgăduiesc nimic din ce afirmă domniî pomeniţî maî sus (pe graî păsăresc se zice „preopinenţiî meî"). In cărţile vechî, în adevăr, aşa este, cum grăiesc dumnealor. După ce-am citit scrisul d-luî Slavici eu am desfăcut cărţile mele bisericeştî, am controlat şi am găsit tocmaî aşa cum spusese autorul luî „Popa Tanda". Cărţile slujbeî bisericeştî pretutindenî au *Paştî*, *Sfintele Paştî*, *Paştile Domnuluî*. Numaî d. Popa maî află că în Biblia Sinoduluî s'a strecurat şi câteva mahalagisme, găsind ici şi colo *Paştele*, în loc de *Paştile*.

Da, au dreptate deplină şi nu tăgăduiesc nimic din ce au constatat.

Atuncî cum pot fi eu de altă părere?

Iată pot, de oarece cărţile vechî sunt una, iar limba e alta. Ele pot cuprinde limba românească din cutare vreme, dar nu *toată* limba românească.

Dacă în 1400, 1500, 1600 s'a scris şi s'a pronunţat într'un fel, este acesta un temeî pentru că în 1900 să se scrie şi să se zică tot aşa? Ce? limba stă pe loc?

Eu înţeleg să ne împotrivim furişărilor străine în limbă, carî vin din graiurî străine, dar nu înţeleg să scăpăm din vedere schimbările carî se petrec dela sine, după legi organice în însuşî cuprinsul limbeî româneştî, despărţit de orice pătrundere străină.

Iată pentru ce eu socotesc neîndestulător terenul de discuţiune de a spune că aşa e în cărţile vechî.

Cu atâta discuţiunea nu e isprăvită, şi eu pot primi foarte bine tot ce spun d-niî numiţî maî sus despre constatările lor, fără să le primesc şi încheierile. Eu voiu lărgi câmpul schimbuluî de păreri. Voî aduce şi alte temeiurî şi vom vedea cine o avea dreptate. Nicî atuncî n'am să spun că dreptatea e de partea mea, dar am să-mî arăt temeiurile şi am să mă îndrept către filologi să se rostească eî. Dar cine o citi temeiurile mele nu cred că o să treacă uşor peste ele şi cred că o să le socotească tot atât de grele pntru a ţine în cumpănă („pe păsăreşte" a contrabalansa") părerea cealaltă.

Şi acum, haî la treabă, să vedem care pot fi acele temeiurî.

IV

Forma *Paştî*, *Paştile*, *Sfintele Paştî* e un plural cu înţeles de singular. Limba tinde să înlăture aceste forme, din pricina nepotriviriî logice. Omul gândeşte obiectul de care vorbeşte e o unitate, un întrg, un singular. De ce să-l gândească ca plural? Şi dacă greutatea aceasta e maî puţin simţită când rosteştî izolat cuvântul plural cu înţeles de singular, ea se simte maî viu când e vorba să însoţeştî acel cuvânt de un adjectiv. Acolo logica, decî gândirea, vine cu drepturile eî şi pune adjectiv singular substantivuluî plural. De ce? Din cauză că mintea simte ca pe unul singur, nu ca pe maî mulţî, realitatea aceea care se exprimă prin formă de plural.

Nu putem duce demonstraţiunea aceasta având în vedere numaî cuvântul *Paştî*. Dar să luăm alte plurale, să procedăm pe cale de analogie şi vom vedea cum logica limbiî nu suferă formele plurale şi le consideră ca singulare. Cu unele cuvinte, procesul e terminat, cu altele e în curs. *Spatele* era odată plural dela *spată*. Azî cine-l maî socoteşte plural? E singular cât toate zilele.

Dacă discuţiunea aceasta ar fi fost acum 200 de anî, d-niî Gorun, Slavici şi Popa ar fi putut apuca pe ceî carî socotesc *spatele* ca singular, aşa cum azî apucă pe ceî care zic *Paşte* şi *Paşteluî*. Dar limba a mers înainte şi a răsturnat limba de plural.

Procesul acesta se vede foarte bine azî cu numele de localităţî. Cele maî multe sunt plurale. Dar după logica gândiriî, ele sunt unităţî, şi atuncî se produce conflictul din vorbire, că le cugetî ca singulare, dar în formă ele sunt plurale. Eî bine, nu se poate ca acest conflict să nu răsune şi-l şi vedem în limbă.

Avem Botoşanî, Ploieştî, Piteştî, Lupenî, Galaţî — toate plurale. Câţî nu sunt azî carî zic *Botoşaniul*, *Piteştiul*, *Galaţiul!* Eu chiar şi refuz a scrie altfel. Râdă cine-o vrea! aici are să ajungă limba! Eu observ lucrul acesta foarte bine din întrebuinţarea adjectivelor. Văd cum omul simte o greutate de a pune adjectivul la plural în acord cu forma de plural a numeluî de localitate. Decî el lasă localitatea cu forma de plural, dar pune adjectivul la singular.

Un exemplu pentru ceste afirmaţiunî ale mele mi-l dă ziarul *Galaţiî Noî* din Galaţî.

Intr'un şir de articole cu titlul „Galaţiî şi nevoie luî" care apare în cursul luniî Iunie c., îmî fac plăcerea de a urmări cum autorul acordă adjectivele întrebuinţate în legătură cu numele de „Galaţî". Eî iată, maî toate adjectivele sunt la singular. Maî întiî titlul: „Galaţiî şi nevoile *luî*". De ce n'a zis „lor"?

E adevărat că zice uneorî *Galaţiî noştri*. Dar de cele maî multe orî găsesc acordurile cu adjective singulare. Iată, în No. dela 11 Iunie c. găsesc nişte titlurî: „Cel maî mare venit Ţăriî îl *aduce* Galaţiî". De ce nu *aduc* dacă e plural?

Să nu ni se spuie că e forma greşită de a pune predicatul la singular şi subiectul la plural, cum se vorbeşte des la Bucureştî. Nu e acest caz la Galaţî, fiindcă eu, care-s gălăţean, ştiu că în graiul de acolo nu există ţigănismele vorbiriî dela Bucureştî.

Dar să urmărim ziarul maî la vale. Iată alt titlu: „El (adică Galaţiî) salvează Statul". De ce *el* şi nu *eî?*

Maî încolo: *Veniturile pe carî le trimite Galaţiî*. Apoî din No. dela 12 Iunie: *spre a ridica Galaţiî la nivelul importanţeî sale*.

De ce nu *Galaţiî trimet* şi *importanţeî lor*, dacă Galaţiî e plural?

Eî bine, nu e. Aici e chestiunea, şi omul vorbeşte cum simte realităţile acestea ca pe nişte singulare, nu plurale.

Ia cercaţî d-voastră de ziceţî: *Eu am venit în aceştî Bucureştî, nespălaţî şi plini de praf, ale căror strade gem de gunoaie.* Sau: *serviciile acestor Ploieştî nu funcţionează bine*. Nu vi se pare o silnicie aceea pe care v'o impuneţî de a face tot acorduri plurale, din calculul literar că trebuie să fiî în regulă?

Nu e mult maî firească şi cum, de fapt o vorbim, fraza: *Am venit în acest Bucureştî* (de câte orî încă: *Bucureştiul ăsta!*) *nespălat şi plin de praf, ale căruî strade gem de gunoaie?* sau: *serviciile acestuî Ploeştî* (Ploeştiuluî ăstuia) *nu funcţionează bine?*

Aici stă limba românească în aceste chestiunî. Aşa vorbim noî azî. Pluralele acestea zboară, fiindcă sunt simţite ca singulare. Ele nu se pot păstra prin calculul omuluî de condeî care-şî zice că e formă de plural şi trebuie s'o acord aşa. Siliţi-vă să faceţî astfel şi veţî vedea că vă supără la ureche. Zicî *Bucureştiî-noî*. Dar ia împinge întrebuinţarea acordurilor dintre adjectiv şi substantivul luî şi dintre acestea cu pronumele şi cum am făcut eu în frazele citate şi veţî simţî singur că în limbă este ceva schimbat. Intrebuinţarea acestor plurale, cu efect de plural în toate ramificaţiunile frazeî devine greoaie şi nu le întrebuinţăm astfel decât printr'o sforţare. Pe cursul eî viu, limba deja merge altfel. Pe canalurile artificiale ale scriitorilor maî umblă încă şi formele vechî. Dar cursul viu măleşte canalurile şi înămoleşte acolo formele vechî.

Iată pentru ce am spus maî sus că consideraţiunea către forma veche a limbeî nu ajunge pentru ca să mă judecî numaî printr'însa cum am să scriu azî.

V.

Analogia cu numirile de localităţî ne-a dus până la o bucată de drum şi cititoriî au început să înţeleagă încotro îî mână argumentarea mea. Şi cu *Paştele* e acelaş lucru. E o formă de plural care nu se menţine. Ea e simţită ca singular, fiindcă e o sărbătoare, şi atuncî cum poţî opri cursul? Până acum, pe cât simt eu, numaî *Floriile* şi *Rusaliile* se păstrează sfidătoare şi stau, cu toată puterea pluraluluî. Paştile nu maî pot (eu scriu însă: *Paştele nu maî poate*). Limba vie a făcut *Paştele* şi *Paşteluî*, şi forma se întinde. Dacă uniî cărturarî maî scriu *Paştî* şi *Paştile* este că eî se îmbracă în disciplina scrisuluî, decî *pe cale de disciplină* maî scriu aşa, nu pe calea *spontaneităţiî graiuluî*. El zbucneşte altfel, dar uniî scriitorî îl silnicesc să nu iasă din calapodul vechî.

Nu se maî poate. Eu am cercetat o mulţime de articole scrise cu prilejul Paşteluî, ca să fac o dare de seamă în revista Sinoduluî, despre cugetarea creştinească la vremea sărbătorilor în ziarele şi revistele noastre. Eî bine, m'am minunat cât de mulţî sunt scriitoriî carî întrebuinţează forma *Paşte şi Paşteluî*.

De unde scot eî aceasta?

Din vorbă. Aşa se vorbeşte azî Eu din copilărie m'am trezit zicând *Paştele*. Şi în casa noastră nu se vorbea ca la mahala. Tatăl meu era om de condeî, cu cultură clasică dela care cred că am moştenit noî copiî gustul de a ne ocupa de limbă. Cu toate acestea am zis totdeauna *Paşte* şi *Paşteluî*. Ţin minte că ziceam: *Vine Paştele*, *Vinerea Paşteluî*, *Sâmbăta Paşteluî*. Abia după ce am devenit teolog, zic acum *Vinerea Patimilor*, *Sâmbăta Mare*. In copilărie n'am zis aşa.

Pentru d. Popa însă, aceste forme sunt mahalagisme şi mă invită să le înlocuiesc în cartea mea de predicî. Aici sunt motivele pentru ce nu mă supun, iar în numărul viitor îî voî arăta că foarte multe forme nobile de azi au trecut prin treapta de mahalagisme, iar azî le întrebuinţezî. Am de spus multe şi în laturea asta, dar rămâne pe atuncî.

Arhim. Scriban

1) Citez pe d. Popa, schimbându-î şirul cuvintelor. Inşirarea sa e nefirească şi, din pricina asta, îngreuiază înţelesul. Să se compare cum îl citez maî sus şi cum îl reproduc exact aici dedesupt: „Apare, aşa cred, cât se poate maî evident din toate aceste că forma *paştele*, *paşteluî*, *acest paştî* e cu totul neromânească..."

Noapte de Iunie

Fragi coapte ne-au servit la masă.
Şi către miezul nopţii: vin.
In fumul de ţigare, ascunse
Femeia capul ei frumos.
Abatele dormì pe scaun
Şi-alături în odăi dansau
Bărbatul a 'nceput să joace
Cu cavalerul doamnei, cărţi.

Rămasem singuri în odae
Femee ea, şi eu poet.
Femee tânără ca focul,
Şi dulce ca un vis de iarbă.
Şi fragile 'ncepură vorba:
E miezul nopţii şi e vin
Pe buzele ce-aşteaptă glasul,
Ori poate şi-au ucis cuvântul.
Pe scaun doarme unchiul grav
Şi numai horcăitul lui
E conştiinţa ce păzeşte.
Alături: dans, şi cărţi de joc.
Incearcă şi tu-al tău noroc.

Şi fragile...

Femeia îşi deschise ochii
Ca să pornească noapte-aprinsă
Din sufletul adânc.
Şi mâinile ei gâtuiră
Un trandafir nevinovat.
Petalele cădeau pe capu-mi
Parfumul ce îndeamnă sânul.

Şi fragile.

Vieaţă dulce, roşie şi caldă,
Dulce şi trecătoare,
Parfumată şi frumoasă.
Clipele trecătoare — fragi dulci,
Sărutări — fragi dulci.

Fragile îndemnau...

Şi luna îşi adormea strălucirea
Şi vântul pornì afară să trezească zorile
Vuiau afară arborii
Noaptea clocotea în mrejile infinitului.

Fragile... — ...

Şi femeia mi-a strâns tare şi lung mâna.
Şi-a luat rămas bun dela noapte.
Şi dela mine.

Şi s'a trezit abatele.
Dansul alături a contenit.
Părechile înfierbântate intrau la tisană.
Bărbatul şi prietenii năvăliră
In salon cu pofta trecută a norocului
Şi eu priveam tremurând fragile,
Dulci... roşii... fragile.
Pe cari nu le-am putut gusta.

Şi Abatele le-a mâncat.

Femeia luminà albă în noapte,
Şi de departe auzeam
Fluerând trenul.

Emil Isac

Duiliu Zamfirescu: Caracterizare

(După vol.: „Pe Marea Neagră")

de PAUL I. PAPADOPOL

I. Ultimul volum al lui Duiliu Zamfirescu apare ca un protest împotriva extravaganţelor lirice contemporane şi ca o confirmare a direcţiunii sănătoase care a condus literatura noastră spre cele mai strălucite şi mai reale ale ei succese.

Intr'adevăr — în general — acest volum conţine multe note de odă uşoară (uneori chiar anacreontică), puţine de pastel şi mai puţine de elegie stăpânită, toate mai ales în legătură cu atitudinea poetului faţă de viaţă şi de existenţa în genere (atitudinea filosofică). Interesant e că totuşi acest poet (mai cu seamă în comparaţie cu personalităţile liricei noastre) reprezintă într'adevăr o originalitate.

* * *

II. Iubirea lui D. Z.? Ea nu există decât în amintirea poetului, înconjurată de impresiuni frumoase, şi ar fi fost cel mai puternic motiv de evocări elogioase pentru o personalitate pesimistă. Dar D. Z. — departe de a lua acest drum — raţionalizând, vede imposibilitatea unei continuităţi erotice:

Când totul în mine e tânăr şi viu
Şi numai amorul e mort.

amorul, acela căruia i se adresează în altă parte cu:

Adio, dulcea mea durere,
Ce-atât de mult m'ai chinuit —

şi în contemplarea căruia se lasă poetul, redându-ni-l şi nouă cu notele cele mai duios impresionante şi anume, ca aspect:

E mort făcătorul de dulce minuni,
Poetul cel tânăr pe veci,
Cu palida frunte sub rece cununi,
Cu mânile albe şi reci.

Şi iată-i soarta:

— S'a dus fără vină şi fără noroc
In lumea de unde-a purces,
Plutind peste margini de timp şi de loc
Dar singur şi neînţeles.

Acelaş lucru, aceiaş evocare liniştit-duioasă în: „Adio":

Tu eşti sfioasă şi curată
Ca floarea albă de cireş
Dar ai făptură vinovată
Cu ochii negri şi adânci.

păcat însă că:

nu mai am putere
Să te urmez pân' la sfârşit.

iar — printr'o alegorie — poetul e

bietu
Nebun, culegător de flori —

care se ridică cu greu

Până la stâncile din nori

dar

Când ajung până la floare
Ea se ridică tot mai sus.

Aceasta e iubirea lui D. Z. — o iubire pe care o vede depărtându-se, o aşteaptă un moment — dar care suportă o uşoară dezamăgire

Dar nimeni nu vine, şi zarea-i pustie
Şi căile toate-s pustii

după care evoacă uitarea ca un balsam alinător:

Uitare, tu sfântă suroră blajină
A oamenilor tuturor,
Coboară din umbre-ţi puterea divină
Şi pace dă inimii lor.

* * *

III. Acesta e firul principal; pe lângă el însă abundă notele erotice de exteriorizare, de portret, care, păstrându-şi originalitatea proprie, ne aduc în minte forţa creiatoare a marilor noştri evocatori lirici, Coşbuc şi Eminescu. Iată câte-va din acestea:

Eşti 'naltă, subţire ca un crin,
Cu glasul mişcător ca un suspin,
Cu ochii de mireasă, visători,
Şi gura, ca potirul unei flori.

Şi mai de aproape:

Cu gene rourate şi târzii,
Cu mersul plin de farmecul încet
Al tânăr-visătorului poet —

iar ca generalizare:

Eşti scrisă numa 'n graţii şi păreri
Eşti ritm de elegante mlădieri,
In primăvara florii de migdal,
In cadrul mişcător al unui val.

Sau din: „Copila din codru":

E-atât de tânără şi nouă,
Şi fragedă şi străvezie,
Că par'c'ar fi un bob de rouă,
Sau ritmul dintr'o poezie.

Când umblă, vântul se desfată
Că poartă 'n el aşa făptură,
Iar ramurile din pădure
S'au aplecat şi stau s'o fure,
Ca, pururea, o altă fată
Să nu mai aibă aşa gură.

* * *

IV. Aceiaş contemplativitate în poezia filosofică. In bucata: „Unei copile dela schit", îi spune acesteia:

Lasă cântecul de strană
Şi rostul dela liturghie
Şi vino, seara, în grădină
S'asculţi, în glas, privighetoarea
Şi să 'nţelegi [illegible]e suspină
Aleanul, apele[illegible]oarea,

pentrucă — şi aici intervine reflexiunea poetului —

Soarta noastră una este
Să vrem ce nu poate să fie,
Pe Făt-frumosul din poveste
Şi geniul din poezie.
Şi truda noastră să ne lege
Tot mai adânc de vrerea firii
De a iubi şi-a nu'nţelege
Nespusă taină a iubirii.

Acelaş sentiment e mult mai potenţat în bucata: „In parcul dela Genzano". Şi aici poetul se adresează unei copile — arătându-i adevăratul rost al lumii acesteia şi îndemnând-o să se supună:

La glasul celora ce cântă

şi să-şi întindă

braţele'n neştire
Către ştrengarul fiu de zână
Cerându-i împuternicire.

după care urmează un prea frumos tablou de iubire, în care notele erotice se îmbină, în mod admirabil, cu cele descriptiv-naturiste.

Strofa, însă, care reliefează trăsătura filosofică adevărată a poetului nostru e aceasta:

poezia cea mai fină
E pururi numai în lumină,
In gura ce-ţi şopteşte taina
Copilului nemuritor,
In braţul care-ţi mişcă haina
Şi-ţi prinde sânul binişor
Ca o divină mângâere
A tot ce-i violent şi cere.

Iată — ce e „poezia" — iată, după D. Z. — partea frumoasă, atrăgătoare a vieţii, iată realitatea pentru care trăim, iată scopul exstenţei noastre pământeşti. Şi nu numai atât — dar, pe de-asupra, tot complexul de acte şi fapte care i se alătură fără să-i strice armonia, tot ceea ce contribue să o completeze, s'o releve şi s'o desăvârşească.

Omul, zice poetul, trebue să se închine tinereţii; să iubească muzica:

Zii, cobzar, mereu din strună
Pân' s'o face dimineaţă —

să iubească femeia şi natura, să glumească pentrucă

Timpul zboară...

şi încă:

doar suspinul de isvoare
Şi glasul de privighetoare
Şi luna, toate-s fum.

iar omul e totdeauna slab, o jucărie în mâna părerii:

Bate ornicul din roate;
Tu-ţi închipui c'o să bată
Clipa dată;
Pe când el le bate toate
Azi, sau mâni, sau eri — sau poate
Niciodată.

Tu, imensa vecinicie,
O împarţi în părticele
Şi din ele
Baţi o mie şi o mie
Tu eşti vremea. Cine ştie
Ce-i prin stel

Ceruri şi eternitate,
Sori, planete şi pusderii
De materii,
Toate la un loc le bate
Infinita vanitate
A părerii.

* * *

V. In poezia lui D. Z. găsim însă — pe lângă această minunată resemnare contemplativ-liniştită — şi o tresărire optimistă, atunci când, adresându-se Dunării, îi spune:

Vremea, care schimbă toate
Multe vrea şi poate,
Multe le preface şi le 'ntinereşte:
Pune vis în codri, umbră în poiene,
Doruri pe sub gene,
Viers şi bucurie pune'n tot ce creşte

* * *

VI. Elementele pasteloide, atât de bogat împrăştiate în poeziile lui D. Z., nu rămân mereu pe planul al II-lea. In două pasteluri — unul pur „Primăvară" şi al doilea alegoric „Crinul" — ambele pline de multă lumină şi mişcare, izbuteşte să ne dea fiorul tainic al frumuseţilor naturii, strecurând, ici-colo, gânduri discrete în legătură cu rezignarea care-l caracterizează.

* * *

VII. Aceasta este — în trăsături generale — caracterizarea volumului din urmă al lui D. Z. — în care găsim o poezie superioară, atât ca fond cât şi ca formă, aproape întregei producţiuni poetice lirice contemporane dela noi, nelipsită totuşi de diferite inadvertenţe, asupra cărora nu cred necesar să mai insist.

Ceea ce trebue însă reţinut e caracteristica de contemplativ-rezignat, uneori duios, alteori voios, mai mult senin decât optimist pe care o are sufletul poetului nostru şi care-l pune alături de ceilalţi clasici români: Creangă, Caragiale şi Coşbuc.

Privit mai de aproape, D. Z. face, ca fond, trecerea dintre Iosif şi Coşbuc iar, prin eleganţa formală, se apropie de Al. Macedonsky şi D. Anghel.

PAUL I. PAP[illegible]

In pension

de ANTON CEHOV
traducere din ruseşte de *G. M. Ivanov*

In pensionul particular al m-me Jevuzem sună ora douăsprezece. Internele, veştejite şi anemice, se plimbă prin coridor cuviincios şi cu mâinile la braţ. Pedagoagele, galbene şi pestruiate, cu expresia unei nelinişti extreme pe faţă, nu'şi iau ochii de la ele şi cu toată liniştea ideală, strigă din vreme în vreme : „Mesdames ! Silence !“

In camera profesorilor, în această misterioasă Sfânta Sfintelor, şed Directoarea Jevuzem în persoană şi profesorul de matematică Găuritov. Profesorul şi-a terminat de mult ora, şi ar fi trebuit să plece, însă el a rămas să roage pe directoare să-i mărească leafa. Ştiind zgârcenia „bătrânei vrăjitoare“, el ridică chestia măririi lefii nu în mod direct, ci diplomaticeşte.

— Mă uit la chipul D-voastre, Bianca Ivanovna, şi'mi reamintesc trecutul... — începe el, suspinând. — Ce femei frumoase erau înainte, în timpurile noastre ! Doamne, ce frumuseţi ! Să-ţi sugi degetele ! Iar acum ? S'au dus frumuseţile ! Femei adevărate nu mai sunt acum, şi toate, iartă-mă Doamne, sunt ca nişte ţâri şi scrumbii. Care mai de care mai pocită...

— O, nu, şi acum sunt femei foarte frumoase ! răspunde cu un „rr“ sforăitor Jevuzem.

— Unde sunt ? Arataţi-mi, unde sunt ? Se aprinde Găuritov. — Nu mai vorbiţi, Bianca Ivanovna ! Din bunătatea inimei D-voastre şi pe o ştucă pocită o puteţi numi o frumuseţe, vă cunosc eu pe D-voastră. Iertaţi-mă pentru aceste chel-expresioane. însă eu vă vorbesc sincer. Eri am fost dinadins la concert să mă uit la femei : o slută lângă slută, o pocitanie lângă pocitanie ! Să luăm de pildă clasa noastră superioară. Doar toate sunt, cum se zice, nişte boboci, mirese, însăşi crema, ei, şi ce ? Optsprezece bucăţi şi măcar una din ele să fie cel puţin drăguţă !

— Vorbiţi, un neadevăr ! Pe cine aţi întreba, toţi vă vor spune că în clasa din urmă sunt foarte multe fete frumoase ! De exemplu : Coşchina, Ivanova a II, Palţeva... Palţeva e ca un tablou ! Eu sunt femee şi tot mă uit lung la ea...

— Lucru de mirat... — mormăie Găuritov. Nu văd nimic frumos în ea...

— Nişte ochi negri admirabili ! Se agită Jevuzen.. Negri, ca păcura. Uitaţi-vă numai la ea : ea... ea... e o perfecţie ! In antichitate, ea ar fi fost un model pentru pictarea zeiţelor !

De când e pe lume, Găuritov n'a văzut o femeie mai frumoasă ca Palţeva, însă pofta de a i se mări leafa învinge simţimântul lui de dreptate şi el continuă să dovedească „vrăjitoarei bătrâne“, că în prezent nu mai există frumuseţi.

— Când însă te uiţi la chipul vre-unei dame bătrâne, simţi că ţi se recreiază sufletul, — spune el. — E adevărat, că nu vei remarca nici tinereţe, nici prospăţime, în schimb însă ochiul se bucură de regularitatea trăsăturilor... Lucrul principal e — regularitatea trăsăturilor ! Pe câtă vreme, Palţeva a Domniei Voastre n'are pe faţă nici o trăsătură, ci un fel de smântână... acreală...

— Asta însemnează, că D-voastră nu v'aţi uitat bine, răspunde Jevuzem. Mai întâiu uitaţi-vă bine şi atunci vorbiţi...

— Nimic, nimic frumos nu e în ea, — suspină cu amărăciune profesorul Găuritov.

Jevuzem sare, se repede spre uşă şi strigă :

— Chemaţi-mi pe Palţeva !... Uitaţi-vă bine la ea, — spusea ea profesorului, depărtându-se de la uşe : Faceţi atenţia la ochii şi nasul ei... Un nas mai frumos nu puteţi găsi în toată Rusia.

Peste un minut în camera profesorilor intră Palţeva, o fată de şaptesprezece ani, brună, bine făcută, cu ochii negri, mari şi cu un frumos nas grecesc.

— Apropiaţi-vă... îi zice Jevuzem cu o voce severă. M-r Găuritov mi se plânge, că D-voastră... D-voastră sunteţi neatentă în orele de matematică. D-voastră sunteţi în general distrată şi... şi...

— Şi învăţaţi prost la algebră... — mormăie Găuritov examinând faţa elevei Palţeva.

— E ruşine, Palţeva ! — continuă Jevuzem. — Nu e bine ce faceţi ! Vreţi, într'adevăr, să vă pedepsesc la rând cu fetiţele mici ? Sunteţi o domnişoară în vârstă şi trebuie să daţi altora pildă, iar nici de cum să vă purtaţi aşa de rău... Ia, ia mai apropiaţi-vă !

Jevuzem vorbeşte încă multe „chestiuni de aceste generale“. Palţeva o ascultă distrată şi mişcându-şi nările, se uită peste umărul lui Găuritov în fereastră...

„Să dai o lume întreagă şi tot e puţin“, — se gândeşte matematicul, examinând-o. E o splendoare de fată. Şi'şi mişcă nările, e de rasă... Simte, că în Iunie va zbura la libertate, şi când va fi liberă, va uita şi pe Jevuzem aceasta, şi pe fiecarul de Găuritov, şi algebra... Ii trebuie ei algebra !! Ei îi trebuie nemărginiri... străluciri... îi trebuie viaţă... !“

Găuritov suspină şi continuă să cugete :

— Oh, nările aceste ! Nu va trece nici o lună, şi are să o dea dracului toată algebra mea... Şi eu, Găuritov, voi deveni o amintire plictisitoare, incoloră... Iar când mă va întâlni îşi va mişca nările şi „bună-ziua“ nu'mi va zice. Slava lui Dumnezeu de nu m'ar strivi măcar subt trăsură“.

— Succese mari poate să obţină numai cel ce e atent şi sârguitor, — continuă Jevuzem, — iar D-voastră nu sunteţi atentă... Şi dacă vor mai continua plângerile, atunci eu voiu fi nevoită să vă pedepsesc. E ruşine !

— „Nu o asculta, îngeraşule, pe coaja asta de lămâie uscată“ — se gândeşte Găuritov. — Nu-i de loc ruşine. Tu eşti incomparabil mai bună de cât toţi noi la un loc“.

— Duceţi-vă ! porunceşte sever Jevuzem.

Palţeva face „révérance“ şi iese.

— Ei, ce ? V'aţi uitat bine acum ? întreabă Jevuzem.

Găuritov nu aude şi continuă să se gândiască.

— Ei bine, continuă directoarea. — E rea după D-voastră?

Găuritov se uită fără viaţă la Jevuzem, îşi vine în sine şi amintindu-şi de leafă, se înviorează.

— Chiar de m'aţi ucide, tot nu găsesc ceva frumos în ea... răspunde el. — D-voastră, de pildă, sunteţi în vârstă, iar nasul şi ochii D-voastre sunt mult mai frumoşi de cât ai ei... Pe cinstea mea... Uitaţi-vă numai bine în oglindă !

La urma urmelor m-me Jevuzem consimte că într'adevăr aşa e şi măreşte leafa profesorului Găuritov.

Greşelile Academiei

E parcă în tradiţia celei mai reacţionare instituţii să continue cu greşelile de care se căeşte mai târziu. Molière n'a fost din Academie şi Victor Hugo a trebuit să candideze de patru ori până când Chateanbriand şi Lamartine au izbutit să-l introducă printre cei patru zeci de nemuritori. Zola, a cărui ultimă şi mare ambiţie a fost un fotoliu academic, a fost veşnic înlăturat de voturile membrilor, care nici nu luau în consideraţie pe realistul scriitor capabil de pornografii în opera sa desconsiderată de foarte mulţi.

Iată că acuma e nevoe de alegerea cuiva la locul rămas vacant prin moartea lui Jean Aicard. S'au prezintat Abel Hermant, Porto-Riche şi Louis Madelin. Voturile s'au împărţit şi nici unul n'a fost chemat să facă elogiul poetului defunct, luându-i locul în marea companie.

Se spune că Porto-Riche indignat, nici nu va mai candida, pa[...]ă pe care cel mai ilustru dramaturg contemporan o [...]tituţii ilustre, dar învechită în rele.

CRONICA SPORTIVA

Un discurs bine venit

Ca ocazia punerei pietrei fundamentale a Stadionului ce se clădeşte la Craiova pe terenul denumit Lunca, d-l Vice-Preşedinte al Comisiunei Interimare locale a pronunţat următorul discurs, pe care-l supunem meditărei tuturor Primarilor din ţară căci conţine multe idei ce ne sunt scumpe şi dovedeşte că Idealul pentru care luptăm de atâţia ani începe să fie priceput şi în unele sfere oficiale:

Pentru ca cu toţii să fim pătrunşi de marea importanţă, de înalta semnificare a acestor multiple îndrumări sportive, numite jocuri de naivi, să-mi daţi voe să inzist a dovedi că pentru noi cultura fizică, adică restabilirea la punct a energiei naţionale, *e o chestiune vitală, esenţială.*

E de prisos să mai adaog că locul pe care ni l-am cucerit în lume sub strălucita conducere a şefilor noştri *nu se poate păstra decât prin noi înşi-ne şi prin încordarea la maximum a energiei noastre.*

Şi o găsesc cu atât mai mult de datoria mea să relevez acestea, cu cât şi eu sunt un proselit din timpul din urmă, un adept de după războiu al acestei idei. Puţini aleşi, în frunte cu Alteţa Sa Regală, au avut vederea atât de depărtată ca să înţeleagă această supremă nevoe a neamului, înainte de 1916.

După războiu câţi mai au oare nevoia să fie convinşi?

In adevăr d-lor, căci d-voastră mă adresez acum, acest punct e câştigat pentru noi: Duşmanii ne-au admirat ca vrăjmaşi, aliaţii ne-au lăudat ca prieteni.

Românul sub haina militară în timpul războiului celui mare, a stârnit, a smuls admiraţia celui mai puternic duşman al nostru prin însuşirile lui de vigoare morală depăşind forţele-i fizice, prin sobrietatea lui suportând toate lipsurile, prin rezistenţa lui cumplită trecând prin toate încercările şi în faţa celei mai zdrobioare superiorităţi de număr, de technică, de arme perfecţionate, prin neîntrecutul lui dispreţ de moarte.

Printr'o nedeslegată taină a naturei, românul, pe care o soartă vitregă l'a făcut să sufere secole întregi atâtea juguri, — dând piept cu duşmanul, vede ieşind, vede ţâşnind din adâncul firei lui aparent pacinice şi apatice strălucite virtuţi războinice, vede redeşteptându-se în el legionarul român care a ţinut sub picior întreaga lume veche.

La Mărăşeşti ca şi la Oituz, la Mărăşti ca şi în Valea Jiului vorbea strămoşul, era strigătul de războiu, era pieptul care se umfla, era pumnul care se ridica deasupra a 60 de generaţii.

O singură scădere faţă de strămoşi, o singură lipsă în acest admirabil concert de calităţi războinice, lipsă pe care ochiul ager al Alteţei Sale Regale, al Alteţei voastre, a apreciat-o la justa-i proporţie, a constatat-o că nu-i ireparabilă, s'a convins că o poate îndrepta.

Românul, nehrănit îndeajuns şi trăind în rele condiţiuni — ţăranul mai ales — nu putea atinge maximum de desvoltare trupească şi muşchiulară cu care natura l-a dotat, neantrenat decă printr'o muncă inegală şi istovitoare el nu-şi putea pune în valoare nici măcar forţele cari îi rămâneau.

Resolvirea chestiunei agrare şi condiţiunile economice post-belice cari au aruncat factorul economic, capitalul, în planul al doilea şi a scos munca în primul plan, a schimbat multe, îmbunătăţind fundamental situaţia materială a celor mulţi; Seria întreagă de instituţiuni, începând cu admirabila instituţie a cercetaşilor ş sfârşind cu acea pe care o sărbătorim azi, e menită să remediee a două lacună, să împlinească restul.

Buna condiţie materială a celor mulţi mereu crescândă îi va face să fie cât mai apţi pentru cultura fizică atât de necesară.

Urmând pe această cale generaţia de mâine, soldatul regelui Carol al II-lea, va păstra eroismul viteazului dela Mărăşeşti, căci fondul moral înăscut, transmis atâtea generaţii are să iasă crescut din această grozavă încercare care a fost marele războiu şi el va avea pe deasupra *vigoarea trupească la înălţimea marelui lui suflet.*

Fără lăudăroşenie dar şi fără falsă modestie care seamănă a slăbiciune, trebue să repetăm şi noi ceea ce ne-o spun alţii: soldatul nostru, cultivat şi antrenat prin sporturi, la technică egală şi arme egale, va fi cel mai redutabil soldat al Europei.

Civis romănus sum, va fi o distincţiune la fel cu acea cu care se făleau strămoşii noştri.

Ca încheere, aducând mulţumirile noastre cele mai plecate şi recunoscătoare iniţiatorului Idei, acelui care a dat înalta impulsiune, Alteţei noastre Regale, mulţumim de asemenea admirablilor colaboratori pe care Alteţa noastră i-a găsit în cei cari-l înconjoară şi mulţumim în sfârşitul d-lui General Razu, d-lui General Mihăescu, subcomitetului de educaţie fizică şi tuturor celor cari n'au cruţat nimic *înfruntând şi nepriceperea scopului şi reaua voinţă* poate, pentru a atinge ţinta dorită.

Câmpul acesta unde se va cultiva energia naţională va da în viitor roade pe cari cu greu le putem în întregime întrezări.

Privind opera voastră Alteţă Regală, d-lor, în limitele înţelegerei noastre ne simţim mândri că oraşul nostru a fost ales ca unul din acele focare de cultură fizică care va completa, va desăvârşi, pe soldatul-cetăţean de mâine.

Ne simţim mândri, căci înţelegem cel puţin atât, că gestul ce-l sărbătorim azi nu e punerea unei simple pietre a unei construcţiuni oarecare, ci e o imensă stâncă de granit pe care titanii neamului o pun la temelia *României Mari.*

Alteţă regală, vă mulţumim pentru înalta Voastră solicitudine, d-lor iniţiatori locali, vă mulţumim pentru munca ce aţi depus şi depuneţi ca să dotaţi Craiova cu o aşa frumoasă şi plină de viitor instituţiune“.

Olympice

Irlanda a fost admisă ca naţiune olympică cu unanimitatea voturilor de către membrii Comitetului Internaţional Olympic întruniţi în şedinţa lor anuală (Paris, Iunie 1922).

* * *

Comitetul Internaţional Olympic a acordat patronagiul său jocurilor Sud-Americane cari vor avea loc în luna Septembrie la Rio-de-Janeiro.

Contele Baillet-Latour (Belgia) a fost delegat a representa acolo C. I. Olympic.

* * *

Statele-Unite prin graiul delegatului său d-l Garland, au declarat că-şi, pun candidatura pentru organisarea Jocurilor Olympice cu ocasia celebrărei Olympiadei X-a (1932).

* * *

Statele-Unite au obţinut patronagiul C. I. Olympic cu ocasia inaugurărei oficiale a monumentului Stadion clădit în California la Lov-Angeles.

Baronul P. de Conbertin preşedintele C. I. O. va merge acolo în calitate oficială.

* * *

Camera Deputaţilor din Franţa a votat suma de 10 milioane franci pentru organisarea Jocurilor Olympice din 1924 cari au fost date în sarcina Parisului de către Comitetul Internaţional Olympic.

Acest fapt care are o deos[...] importanţă s'a petrecut în ziua de 15 Iunie 1922.

„Congresul Internaţional“ al Sporturilor de iarnă

Acest congres a avut loc sub preşidenţia contelui Clary în zilele de 12—14 Iunie.

Congresul înregistrează lista oficială a federaţiunilor internaţionale aşa cum a fost stabilită în 1921 la Lausaune: a) **Uniunea Internaţională de patinagiu** cuprinzând federaţiunile belgiană, canadiană, daneză, finlandeză, franceză, engleză, olandeză, suedeză, ungară, germană şi rusă; b) **Liga internaţională de Hocky** cuprinzând federaţiunile elveţiană, belgiană, statelor-unite, canadiană, engleză, franceză, suedeză şi ceho-slovacă; c) **Comisiunea internaţională de ski:** Ceho-Slovacia, Polonia, România, Englitera, Franţa, Elveţia, Suedia, Norvegia, Germania şi Austria.

Acest congres a emis părerea de a se creea încă 3 federaţiuni internaţionale :

1) bobsleigh, skeleton, luge, tobogan, sparkstotting ;
2) curling
3) ice-yachting şi patinagiu cu ajutorul a pânze.

Congresul a stabilit şi lista probelor ce vor figura pe programul sporturilor de iarnă organisate cu ocasia jocurilor Olympice (1924): a) **patinagiu** (vitesă şi figuri); b) **ski** (fond, semi-fond, combinat, sărituri); c) **probe militare cu ski-ul** pe echipe, c[...] tragere; d) **hockey pe ghiaţă;** e) **curling** şi dacă va fi po[...] demonstraţiuni de bobsleigh, skeleton, luge, sparkstot[...]kikoring.

Programul se va desfăşura înt[...]0 Februarie 1924.

In treacăt vom aminti că sporturi[...] de iarnă nu fac parte din programul jocurilor olympice şi sunt numai patronate în 1924 de Comitetul Olympic francez, aşa că medalia olympică nu va putea fi acordată ca premiu.

Congresiştii înainte de a se despărţi au emis părerea că congresul din 1924 să aibe loc acolo unde vor fi executate jocurile mai sus citate şi tot de o dată ca campionatele lumei a sporturilor de iarnă să nu mai aibe loc în anii când sunt organizate anume concursuri zise olympice.

Innot

Fenomenalul înnotător **J. Weissmuller** despre care am vorbit în mai multe rânduri a stabilit un nou record al lumei — 100 yarzi pe spate în 1 minut 4 sec. 4/5 în loc de 1 m. 6 sec. 22/5 — învingând totdeodată şi pe **Kealoha** vechiul recordman.

Weissmuller a stabilit la Honolulu încă alte 2 recorduri : 400 metri în 5 m. 8 sec. 1/5 (fost 5 m. 14 sec. 2/5 al lui Norman Ross) şi 400 yarzi în 4 m. 40 2/5 sec.

* * *

D-ra H. Wainwright a stabilit la New-York un nou record pe distanţa de 150 yarzi şi anume, în 1 minut 49 3/5 sec. în loc de 1 m. 49 sec. şi 49 4/5 sec. (d-ra Boyle).

Scrimă

Una din cele mai importante şi interesante probe la spadă a programului denumit „La Grande Semaine d'Escrime“ care se desfăşoară anual la Paris, e incontestabil match-ul între echipele Paris şi Provincie.

„Provincia“ de îndelungată vreme posedă trăgători reputaţi, însă nici odată nu a reuşit să învingă Parisul.

Anul acesta „provincia“ a reuşit a face „match“ nul (68 victorii contra 68) şi acest succes va da de gândit parisienilor în compunerea viitoarelor lor echipe representative.

Echipa „Paris“ era compusă din d-nii **Liottel** (10 victorii), **R. Ducret** (7 v.) **Dr. Heitő** (6 v.), **Noblecourt** (7 v.), **La Tourdu Pin** (6 v.), **Lafontan** (6 v.), **Follacci** (6 v.), **Crebessac** (5 v.), **Paul Weill** (5 v.) **Rodrigues** (5 v.), **de Craeker** (3 v.), **Lifschitz** (1 v.).

Echipa „Provincie“ era compusă din d-nii **Cornereau** (9 v.), **Tempie** (9 v.), **Peronnin** (7 v.), **Velin** (7 v.), **Delevoye** (6 v.), **Hardy** (6 v.), **G. Buchard** (5 v.), **W. Buchard** (5 v.), **Haas** (5 v.), **Bernard** (3 v.), **Chastelain** (3 v.), **Cirotteau** (3 v.).

* * *

Campionatul Franţei de Spadă (amatori) a dat următoarele resultate :

1) **Hardy** (9 victorii, 9 lovituri) 2) **G. Buchard** (9 v. 9 lovituri) 3) **Lafontan** (8 v.) 4) **Dubordieu** (8 v.), 5) **Tainturier** (7 v.', 6) **Cornereau** (6 v.), 7) **Billard** (6 v.), 8) **Frater** (englez) 9) **Dr. Heidé** (norvegian) 10) **de Castellane** 11) **Cornic** 12) **Milner** (american).

La acest campionat luaseră parte 152 concurenţi.

* * *

Campionatul Europei la spadă care a avut loc la Paris a dat următoarele resultate la finală :

1) Dr. **Heidě** (norvegian) 6 victorii şi 8 lovituri; 2) **Liottel** (fr.) 6 vict. şi 10 lov., 3) **Cornereau** (fr.) 6 vict. şi 11 lov. 4) **R. Ducret** (fr.) 5 vict. 5) **Tainturier** (fr.) 4 vict. 6) **Albarel** (elveţian) 4 vict; 7) **Deleroye** (fr.) 4 vict. 8) **Feyerick** (belgian) 3 vict; 9) **Empeyta** (elveţian) 3 vict. 10) **Lafontan** (fr.) 2 vict.

In acelaşi an au avut loc şi probele pentru „Cupa internaţională“ pe echipe la spadă şi ceasta „cupă“ a rămas şi anul acesta în posesiunea Franţei.

Rezultatul a fost: 1) **Franţa** (3 victorii), 2) **Belgia** (2 v.), 3) **Englitera** (1 vict) 4) **Elveţia** (0 vict).

* * *

Importanta competiţiune de scrimă cu spada, „Criteriumul Campionilor“, adică proba la care nu pot participa decât acei cari au câştigat vreodată campionatul Franţei, a întrunit anul acesta numai 5 concurenţi.

S'au clasat : 1) **G. Amson** (francez) 4 vict. 2) **Lafontan** 3) **Trambert** 4) **Dubourdieu** 5) **Hardy.**

Ciclism

René Vermandel a câştigat în cursul lunei Iunie titlul de campion profesionist al Belgiei pe anul 1922.

Au participat 37 concurenţi şi plecarea a fost dată din centrul oraşului Spa.

Invingătorul a parcurs cei 142 km în 5 ore 26 minute şi 42 sec.

S'au clasat apoi şi în ordine : 2) **Thys** (la 4 lungimi) 3) **F. Sellier** 4) **Rossius** 5) **Scieur** 6) **Beekman** 7) **L. Buysse** 8) **Lenaers,** etc.

* * *

Henri Suter a câştigat campionatul Elveţiei profesionist ; parcursul era Berna—Neufchâtel—Chaux de Fonds-Bienne—Berna, circa 150 km; timpul a fost: 5 ore şi 18 minute.

Categoria amatorilor a văzut victoria lui **Carcano.**

Tennis

In vederea „Cupei Davis“ match-ul Franţa—Belgia — care a avut loc la Copenhaga — a fost o victorie pentru prima numită.

In dublu, echipa franceză **Cochet—Barotra** a învins echipa daneză **Tegner—Worms** (3—6, 6—2, 2—6, 10—8, 6—2).

In simplu **Barotra** a învins pe **Tegner** (danez) cu 6—0, 3—5, 6—4, 1—6, 6—4 iar **Ingerslev** (danez) învinge pe **Conitéas** (fr.) 8—6, 6—3, 6—1.

* * *

Washer învingând în finală pe **Watson** a fost declarat campion al Belgiei pe anul 1922; resultatul a fost (6—4, 6—2, 5—7, 6—1).

D-na Borman a câştigat campionatul doamnelor.

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

De la albastrul Cerului la fotografia atomilor

de L. FLORIN

III

In sfârşit, voi sfârşi în cronica de astăzi studiul nostru **„De ce e Cerul albastru ?“** care a ocupat în „Adevĕrul literar“ atâtea coloane şi fireşte sfârşitul acesta, ca orice sfârşit de articol ştiinţific, e interesant, captivant şi mai puţin plictisitor ca detaliile date în primele 2 cronici „de ce e Cerul albastru ?“)

Ştiinţa trebuie popularizată la noi cu linguriţa ! Inchipuiţi-vă un medic care ar da unui bolnav să bea o sticlă întreagă de doctorii în loc să prescrie la ceas o linguriţă ? Desigur bietul bolnav ar fi omorât. Şi acum închipuiţi-vă că aşi dispune de timp şi **„Adevĕrul literar“** mi-ar pune la dispoziţie săptămânal câte 10 coloane; de sigur mi-aşi omorî cititorii !...

Numai la noi există această nenorocită mentalitate, nenorocită pentru publicul cititor care nu se plictiseşte când îşi pierde vremea înghiţind cele mai proaste piese de teatru şi articole literare din nenumăratele jurnale, nenorocită şi pentru acela care mânat de dragostea pentru a răspândi ştiinţa şi a creia focare ştiinţifice în ţară, risipeşte fără economie timp şi energie.

In America bună-oară ziarul **„The New-York Times“** publică uneori suplimente ştiinţifice de 20—30 pagini (format mai mare ca al „Adevĕrului literar“) şi bieţii americani nu se plictisesc digerând câte 100—200 coloane ştiinţifice.

Şi acum după această introducere de bună dispoziţie, să ne permită cititorul să intrăm în fondul chestiunei. Cum cele de mai jos trebuiesc citite cu răbdare, cititorii grăbiţi n'au de cât să citească „rubrica modei“ şi altele, de oarece ar fi păcat să-şi piardă preţiosul lor timp pentru o biată cronică ştiinţifică atât de grea de mistuit !

Fizicianul **Houllevique** ne spune că tot atmosfera noastră, care prin compoziţia specifică a **aerului** ne pricinuieşte albastrul Cerului, ne dă şi nuanţele delicate ale crepuscului şi aurorei. Astfel pe măsură ce soarele se apropie de orizont, razele sale străbat atmosfera tot mai oblic şi grosimea păturei difuzante de aer creşte proporţional cu apropierea soarelui la orizont. Particulele difuzante sunt foarte mari la orizont, astfel praful şi beşicele de apă; lumina solară directă este dar absorbită, în deosebi razele ei verzi şi albastre; iată de ce discul soarelui ne pare atunci congestionat, în timp ce razele roşii din juru-i dau norilor culorile gălbii şi acele movuri minunat etajate până la orizont.

Cerul la orizont ne pare roş din cauza **difuziunei luminei** în trecerea ei prin praful şi picăturile de apă **în suspensiune. Care sunt însă particulele din atmosferă producătoare prin difuziune a albastrului ceresc ?** Iată întrebarea.

A răspunde la această întrebare înseamnă **a explica albastrul Cerului.**

S'au emis felurite ipoteze, despre **care am vorbit în prima** parte a studiului nostru. Să le rezumăm în câteva cuvinte :

1) **Tyndall,** celebrul fizician şi popularizator al **Ştiinţei,** era de părere că **praful** atmosferei **era pricina albastrului ceresc** prin difuziunea sa.

2) Alţii erau de părere că **picăturile de apă suspendate în** aer ar provoca albastrul ceresc prin **refracţia numai a unora** din vibraţiunile razelor solare.

3) Fizicianul **Spring,** profesor la **Universitatea din Liège** credea că **oxigenul lichid** din părţile superioare **ale atmosferei** ar cauza albastrul cerului.

4) Un alt fizician admitea din contră **că ozonul, un gaz rar** ce se găseşte în atmosferă (e o stare **alotropică a exigenului,** adică o moleculă de oxigen are 2 atomi şi o moleculă de **„ozon“** are 3 atomi de oxigen) ar fi adevărata **şi adevărata cauză a** albăstrimei cerului.

In tratatele de chimie pentru uzul tuturor şcolilor secundare din lume (a vedea şi **Chimia** d-lui prof. Ţienschi pentru cl. V liceală) se învaţă că **„ozonul e un gaz transparent, dar privit în mare cantitate e albastru şi lui s'ar datori albastrul Cerului“.**

Un tânăr prieten, student la Şcoala Politechnică (care în paranteză e un bucher pseudo-intelectual, o biată ecuaţie ambulantă !) venind la Iaşi în vacanţa de Paşti, m'a vizitat pentru a-mi atrage atenţiune că şi-ar fi amintind că în manualele de liceu se învaţă că cerul e albastru din cauza **„aerului“ şi** deci subsemnatul împreună cu confratele **Houllevigue,** redactorul ştiinţific al ziarului „Le Temps“ şi cunoscutul popularizator francez, am fi descoperit... America a doua oară !

Presupunând că obiecţia **politechnicianului nostru ar fi** fost adevărată, meritul lui Corindon n'ar fi de loc **eclipsat.** Totuşi răsfoind manualele de chimie am **găsit numai ipoteza ozonului,** nu şi a **aerului.**

Dacă Corindon a admis prin simplă **imaginaţie** că **albastrul** cerului s'ar datori aerului, lordul **Rayleigh** (John William Strutt), savantul fizician englez care a împlinit vârsta de 81 de ani, a fost cel dintâi care a dovedit în mod ştiinţific că **albastrul cerului se datoreşte compoziţiei însuşi a aerului.** Explicarea lui Rayleigh e dată printr'o serie savantă de formule, care permit calcularea numărului moleculelor difuzante, după natura luminei difuzate.

Metodele întrebuinţate de Rayleigh pentru a dovedi că albastrul cerului s'ar datori difuziunei **aerului** a permis măsurarea mărimilor moleculare.

Doi fizicieni au făcut experienţe delicate în laborator asupra unei mase izolate de aer şi luminată de o lumină artificială, anume fizicianul englez **R. J. Strutt** (fiul lui Rayleigh) şi fizicianul francez **Cabannes.** Aceşti fizicieni au întrebuinţat un aer cu totul purificat de praf, închis într'un vas de sticlă şi luminat cu o sursă de o intensitate bine definită. S'a măsurat proporţia de lumină difuzată lateral şi s'a dedus că numărul particulelor difuzate cuprinse într'un centimetru cub de aer normal ar fi 30 miliarde de miliarde (30.000.000.000.000.000.000), după cum am menţionat şi în partea I a articolului.

Jean Perrin a determinat acelaş **număr prin metode cu** totul diferite.

Ceiace e şi mai interesant e faptul că **prin măsura gradului de polarizaţie** a luminei difuzate **s'a putut determina forma** moleculelor. E într'adevăr o minune a **Ştiinţei** ca oamenii să poată afla cu mintea lor forma moleculelor, atât de mici că nu pot fi zărite chiar dacă am avea ultra-microscoape de mii de ori mai puternice. Astfel Cabannes a găsit că moleculele orgonului sunt **sferice** (pentru-că dau polarizaţie totală), iar Strutt a găsit că moleculele heliului sunt ca nişte **bastonaşe.** Houllevigue speră ca până în câţi-va ani se va putea obţine în laborator **„fotografii“ autentice ale... atomilor !**

Şi cum să nu poată fi fotografiaţi nişte atomi când astronomii au reuşit să fotografieze cu ochianele lor uriaşe, milioane de stele şi nebuloase, invizibile cu ochiul liber şi invizibile chiar când ochiul e înarmat cu cele mai bune instrumente măritoare, de oarece placa fotografică e mai sensibilă ca ochiul.

Şi astfel căutând rezolvarea unei enigme, savanţii au ajuns să rezolve şi altele fără voia lor, putând afla odată cu pricina albastrului cerului şi forma curioasă a moleculelor.

— SFÂRŞIT —

L. FLORIN

POVEȘTI PENTRU TINERET

Cele trei cereri

de ALI-BABA

La marginea unui sat sau oraș—nici eu nu v'aș putea spune bine, căci nu prea am fost prin locurile acelea—se găsea o casă singuratică. Casa nu era nouă, dar nici dărăpănată. Nici un zgomot și nici o voce nu se auzea dintr'însa. Căci cine să facă zgomot? In casă nu trăiau decât o babă gârbovită și un moșneag și mai bătrân și cu o barbă albă ca zăpada.

Dumnezeu nu le dăduse copii și nici alte bucurii în viață. Dar nici de ceva necazuri și neplăceri n'avuseseră parte moșneagul și baba cea gârbovită. E adevărat că oameni cu avere nu erau, cu toate acestea nu duceau lipsă de ceva, pentru că aveau tot ce li-era de trebuință.

Trăiseră o viață întreagă liniștiți, nesupărați și nu le mai rămânea decât puțini ani până să închidă ochii pentru vecie. Totuși, dela o vreme încoace nu se simțeau mulțumiți. Se plângeau și cârteau într'una. De ce și împotriva cui? Bine-bine n'ar fi putut-o spune nici ei. Atâta numai că nu-i vedeai veseli și mulțumiți.

Și, ca să spunem întregul adevăr, moșneagul, de, tot calea valea, se împăca mai lesne cu traiul și soarta. Nu era chip însă să o vezi pe babă zâmbind sau să auzi o vorbă dulce și bună din gura-i știrbă. Când se scula dimineața, era mai posomorâtă decât o zi ploioasă de toamnă și cât era ziua de mare o auzeai mereu cârtind și bombănind. Că hâr, că mâr, că asta-i strâmbă, că aia-i sucită, nu găsea nimic pe plac și pe gustul ei.

Intr'una din zile se întâmplă însă ceva neobișnuit. Pe când moșneagul se întorcea dela pădure cu un car de lemne, iată că-i ese în drum un tânăr îmbrăcat numai în straie albe. Fața acestui tânăr strălucea ca soarele din cer, iar la umeri avea o pereche de aripi mai fine și mai frumoase decât aripile celei mai frumoase păsări.

Unchiașul rămase încremenit la această vedere. Tânărul cel frumos îi zâmbi însă prietenește și îi zise cu blândețe: „Moșule, nu te speria, că eu nu fac nici un rău. Sunt îngerul lui Dumnezeu, care m'a trimis ca să caut să te împac și să te mulțumesc pe tine și pe babă. Că s'a săturat auzindu-vă cum tot vă plângeți și cârtiți. De aceea, am venit să vă spun din partea Domnului și Stăpânului nostru că vă dă voie să-i cereți trei lucruri. Cereți tot ce v'o plăcea, tot ce credeți că este în binele și folosul vostru. Și să mai știi că Dumnezeu n'are să întârzie să vă împlinească dorința. In clipa în care ați cerut, vi s'a și împlinit cererea.

„Du-te dar acasă și sfătuește-te și cu baba. Dar gândiți-vă bine la ce aveți de cerut, pentru ca pe urmă să nu vă plângeți din nou și să nu ziceți că v'ați înșelat".

Așa îi vorbi îngerul Domnului și pe dată se înălță la ceruri, făcându-se nevăzut.

Moșneagul se duse acasă și îi povesti babei din fir în păr tot ce i se întâmplase și tot ce-i spusese îngerul.

Acum căzură câteși doi pe gânduri mari și grele. Ce să ceară? Pentru ce să se hotărască? Să ceară bani? Să ceară sănătate, viață lungă, tinerețe, putere, copii? Se tot frământau, tot numărau și socoteau, dar vedeau că lucrurile bune și cari le-ar fi prins bine erau mai multe decât trei. Și nu era chip să ajungă la o înțelegere și să se hotărască într'un fel.

Incepură chiar să se ia la ceartă, pentru că moșneagul cerea una și baba cerea alta. Cât p'aci moșneagul să o înhațe pe babă de cânepa dracului, iar baba să-și vâre unghiile în obrajii moșneagului.

In vremea aceasta se oprește sub ferestrele casei lor un flăcău înalt, voinic și așa de bine făcut, că nu te mai săturai privindu-l. Pasă-mi-te acest tânăr nu era om ca toți oamenii, ci *Ucigă-l crucea*, — departe de noi și de locurile acestea.

Cum a prins de veste că Dumnezeu cel sfânt vrea să facă oamenilor un bine, a spumegat de mânie și s'a zvârcolit de răutate în căldarea sa de smoală fierbinte. După aceea a fugit ca o vijelie din fundul iadului și a venit pe pământ, ca să se pună deacurmezișul planurilor lui Dumnezeu și să-i zădărnicească faptele cele bune.

Se preschimbă, așa dar, într'un flăcău frumos și voinic și se opri sub ferestrele casei în care moșneagul și baba erau gata-gata să se ia la bătaie. Iar baba, îndată ce-și aruncă privirile asupra lui Ucigă-l crucea, simți că un fior îi străbate prin tot corpul și că un cuțit îi străpunge inima. Își aduse aminte, acum, când se găsea cu un picior în mormânt, de vremile când era și ea o fată tânără și frumoasă de secera inimile flăcăilor. Și baba cea știrbă și gârbovă vru să se întoarcă din nou la vremurile acelea.

Își înălță așa dar ochii spre cer și zise: „Dumnezeule, fă-mă din nou cum eram la vârsta de 18 ani, ca să mă pot duce după flăcăul ce așteaptă afară".

Și să vezi minune! Cât ai clipi din ochi, părul babei din alb ce era se făcu galben ca mătasea, corpul gârbovit și uscat i se îndreptă și se mlădie, iar fața i se rumeni și i se întineri așa că ți-era mai mare dragul să te uiți la ea.

„Rămâi cu bine, moșulică", grăi ea râzând și fugi după Ucigă-l crucea.

— Așa ți-i vorba, babă afurisită? făcu moșneagul supărat foc. Las' că am eu ac de cojocul tău. Nu de florile mărului mi-a spus Dumnezeu să-mi aleg trei lucruri.

„Doamne, Dumnezeule", zise după aceea moșneagul, „prefă-o pe babă într'o vacă și adu-mi-o înapoi în grajd".

Și iată că baba, care întinerise o clipă pentru ca să-l părăsească pe bietul unchiaș și să dea bir cu fugiții, fu preschimbată într'o vacă și, având un lanț de gât, stătea legată înaintea ieslelor.

Ii rămăsese moșneagului încă o cerere de făcut. Dar aci e aci! „Ce să cer?" se întreba singur, tot frământându-se cu gândul. „Să cer bani? La ce-mi folosesc, dacă mâine poimâine închid ochii și sunt dus la mormânt. Să cer să mai trăiesc o sută de ani? Dar ce traiu are să fie acela, dacă dă peste mine boala și sărăcia. Ce să fac, Doamne, Doamne! Ce să cer, ca mai târziu să nu mă căiesc?"

Și pe când se tot muncea cu gândul și își ștergea nădușelile, își aruncă privirile asupra babei prefăcută în vacă.

Aceasta ședea cu capul în jos, mâhnită, amărâtă, iar din ochi îi curgeau lacrimi.

Moșneagului i se făcu atunci milă, văzând cum ajunse aceea cu care el își trăise viața întreagă. I se făcu milă și-l apucă dorul de ea. Și își zise în sinea lui: „Ce să fac cu viața și ce să fac cu banii, dacă e vorba să fiu osândit să trăiesc singur ca un cuc? Nu-i vorba, și-a avut și baba toanele și hachițele ei, dar tot nu pot zice că a fost rea pentru mine. Haide dar să-mi iau din nou pe baba, care să-mi poarte de grije, iar cât despre celelalte lucruri, cum o vrea Domnul din cer".

„Dumnezeule", zise el după aceea, „fă ca baba să fie așa cum a fost".

Vaca s'a prefăcut din nou în babă, dar odată cu aceasta s'au sfârșit și cele trei cereri.

De atunci cei doi bătrâni n'au mai cârtit împotriva soartei, ci s'au mulțumit cu ceea ce aveau.

ALI BABA

Psalm

Pre Domnul lăudați-l
Căci stăpânește cerul
Și visurile noastre
Și viermele și fierul!

Pre Domnul lăudați-l
Căci stăpânește apa,
Câmpiile și munții
Și leagănul și groapa!

Pre Domnul lăudați-l
Căci stăpânește viața
Și strălucește 'n soare
Și risipește ghiața!

Pre Domnul lăudați-l
Căci Dânsul e cuvântul
Și-aprinde 'n noi iubirea
Și 'nsuflețește vântul!

Pre Domnul lăudați-l,
Căci Dânsul viețuește
In fiecare piatră
Și 'n roze înflorește...

Al. T. Stamatiad

Sculptorul Hildebrand

Despre **Wittelsbacher Brunnen**, din squarul Maximilianplatz, müncheneții susțin că este cea mai frumoasă fântână din lume. Eu din parte-mi le dau dreptate. Nici o fântână din câte le-am văzut la Viena, la Berlin, la Paris și'n alte orașe apusene, nu mi-a plăcut atât de mult. Mișcarea uriașului armăsar și a uriașului taur, simbolizând, unul puterea fecundatoare, cel-l'alt puterea distrugătoare a apei; formele splendid cizelate din piatră gălbuie; compoziția grupului și aranjamentul întregului monument, isbesc ochiul dela mare depărtare și produc o impresie de măreață simplicitate. De când m'am dedat cu totul științei, operele de artă nu mă ating prea mult; pot zice chiar că evit impresiunile adânci, fiind instinctiv pornit a-mi economisi puterile sufletești. Totuși, de câte ori trec pe lângă acest monument, — și trec aproape zilnic — frumusețea senină și luminoasă care se degajă dintr'însul, mă înseninează și mă înalță!...

Fântâna a fost creată de sculptorul Adolf von Hildebrand, pentru a comemora sfârșirea lucrărilor de aducere a apei potabile a orașului tocmai din mijlocul munților. Münchenul suferia cumplit de febră tifoidă; dar cum s'a adus apă curată dela munte, boala a pierit ca prin farmec.

Adolf von Hildebrand a murit de curând. La expoziția de anul acesta din Glaspalast am admirat atle nouăsprezece opere ale sale. De două ori am petrecut câteva ceasuri în celebra expoziție, care cuprinde nu mai puțin de trei mii de opere artistice. Extrem de puține mi-au plăcut și cele de Hildebrand în primul rând.

„Tata Rin", pentru o fântână din Strassburg. Un uriaș cu musculatură de atlet, cu figura ce aduce vag aminte de un gnom, dar par'că puțin și de nu știu ce animal aquatic, cu barba ca de stuf încâlcit, cu o expresie generală de statornicie liniștită, puțin somnolentă...

Marsyas, silenul pasionat cântăreț din fluer, rivalul lui Apollon, este un bătrânel încă svelt și tânăr la corp; trăsăturile delicate contrastează plăcut cu o barbă scurtă, sburlită, neîngrijită și — cum o bănuești — puțin căruntă; privirea e plină de maliție, de inteligență și de neturburată bucurie de viață. Se uită cu o încântare naivă la flaut, pe ale cărui găuri ține degetele și gura se rotunjește și se ascute inconștient, gata să sufle în instrumentul muzical... Atitudinea lui e fermecătoare în grația ei inconștientă. Nici o preocupare dintr'acelea pe cari le-a adus în lume creștinismul, nu turbură sufletul și mintea silenului. Se bucură de viață fără a filosofa asupra ei și fără a se îngrozi de scurtimea ei, — așa cum numai cei vechi știau să se bucure, — și îmbătrânește păstrând un suflet de copil, care nu știe nimic de barba căruntă și de încrețiturile dela ochi...

Bustul doamnei von Stockman, — după cât aflu, o aristocrată de viță veche, care protejează mult literile și artele — n'ași fi crezut ca piatra să poată trăda atâtea taine ale sufletului omenesc... Fruntea luminoasă și delicat boltită, exprimă nu numai cugetarea, dar par'că și o nobleță a gândurilor; ochiul, și semnele de oboseală ce-l înconjoară, povestesc avânturile către ideal, pe cari amara experiență a bătrâneții le-a potolit, dar nu le-a putut nimici; linia nasului delicat-aquilin, cu nările ușor vibrante, prețuește mai mult decât toate titlurile de nobleță; colțurile coborâte ale gurii desvăluesc decepții și piedici, pe cari le-a învins însă mândra încăpățânare a buzei inferioare eșită cu hotărâre înainte și energia bărbiei aproape virile...

Sub bustul acesta Hildebrand ar fi putut scrie: **aristocrația** — deși tipuri de acestea se'ntâlnesc și'n aristocrație destul de rar, și se'ntâlnesc, nu mai rar, în alte clase...

Bustul Döllinger, Bustul F. von Miller, Bustul Placci sunt tot atât de vorbitoare. In **Fetița care citește**, în **Cei doi copii**, în **Pețire**, în **Arcași**, în **Flora**, în **Cei cari se scaldă**, în **Fata cu rațe**, în **Fata cu broaște țestoase**, în **Cel care mână scroafa**, — fermecătoarea simplicitate și naturaleță dovedește, pe lângă daruri înnăscute, lungi studii migăloase... Căci în artă ca și știință, tot ce e complicat, e superficial, iar ceeace e adânc, e simplu...

H. SANIELEVICI

CHESTIUNI FEMENINE

Femeile Islamului

Nu se știe bine dacă pe vremea Islamului femeia a fost sclavă sau liberată. Ceeace e sigur, este că sub Mahomed orientala își pierduse strălucirea, care pare să fi avut-o în alte vremuri; mult mai depărtate.

In Arabia, femeia a fost privită dela naștere ca un fruct al blestemului divin și când nu era omorâtă, suferea toate înjosirile și disprețuirile nedemne, pentru o ființă omenească.

Cândva în Orientul misterios, însă s'a instituit o cavalerie barbară, compusă din soldați — poeți și din trubaduri, cari au inaugurat cu pasiune și violență, respectul și admirația pentru femeie.

Așa, în cetățile arabe, se vedeau strânși adoratorii sub baldachine de mătase verde brodată cu aur, și acolo recitau stanțele lor de dragoste, închinate femeilor, care la rândul lor îi îmbărbătau și îi inspirau, îndemnându-i la victorie și la poezie.

Inainte de Mahomed femeia ținea un loc de frunte, în Societatea musulmană. Iată-le cântând pentru învingători:

Suntem fecioarele frumoase ale aurorei
Avem la gât mărgăritare,
Avem parfum de mosc în păr,
Și pe fricoși, disprețuim.

Autorul acestei romanțe este o femeie numită Hind, din tribul Koreișitelor.

Hind avu multe discipole, printre care avu curajul să refuze soțul bătrân ales de tatăl ei și să-l îndepărteze prin spiritul ei mordant și prin satirele ei tăioase. Apoi își cântă frații morți în răboiu, determinându-și tot mai mul culoarea și linia inspirațiunei sale.

Odată cu aparițiunea lui Mahomed, femeia își păstrează personalitatea și mai adaogă încă caracterului ei, un aer nou de misticism, cu care Kadidja, Aicha și altele, capătă o adevărată înfățișare de apostole și mucenice.

După moartea lui Mahomed, profeții și preotesele se înmulțiră, cu fiece zi ce trecea.

Aicha se făcu șef de partid politic, pe care-l conduse cu un sincer fanatism, cu toate că Coranul, coborâse femeia, la o ființă mai inferoară decât fuse înainte, ea totuși se ridică prin propria ei forță, cântă înainte și, își înstrună lira, cu accente de o rară disperare poetică.

Zobeida, soția lui Harun-al-Rașid, era cunoscută prin poezia ei elegiacă, după cum Chodah, numită *Gloria Femeilor*, se făcuse celebră, prin cultura ei sufletească și livrescă.

Ajunsă, profesor de universitate, în jurul ei se aduna toată floarea tinereței și inteligenței, lângă coloane unde ea își explică: *Cartea amanților nenorociți*.

Iată dar în povestirea Islamului, domnind femeea, cu toată gloria și cinstea care se cuvine unei superioare.

ROZINA

CONCURS

Asociațiunea pentru literatura română și cultura poporului român din Sibiu, ne trimite o înștiințare cu scopul de a reaminti scriitorilor noștri că, *publică concurs pentru cea mai bună lucrare scrisă în românește asupra* **temei istorice,** *cu subiectul:*
Revoluțiunea din anul 1918 și unirea Ardealului cu România.

Condițiunile de concurs sunt următoarele:
1. Lucrările se vor trimite în timp de un an dela data publicării concursului.
2. Manuscriptele, fără subscriere, însoțite de un plic închis, cuprinzând numele și adresa autorului și în afară prevăzută cu un motto sau pseudonim, — vor avea să fie înaintate secretariului literar al „Asociațiunii", Sibiu, str. Șaguna 6.
3. Lucrările intrate la concurs se vor da spre censurare Secțiunii istorice a „Asociațiunii", exclusă fiind orice apelație contra hotărîrilor acesteia.
4. Lucrării celei mai bune, vrednice de premiat, i se va acorda premiul de lei 2000, pus la dispoziția „Asociațiunii", pentru acest scop, de către d. R. W. Seton Watson (Scotus Viator).
Prezidentul Asociațiunei este d. Andrei Bârseanu.

Ideal...

Domnului C. G. Costa-Foru

...Pe munții mei, fantastici răscolitori de ceruri
Cu 'nhorbotate coame și piscuri reci de nea
— Tu pari un templu antic din aspră piatră grea,
Ce'ntinde brațe albe, — cătând în vis, eteruri...

Doar fu'gerile repezi de-o clipă, prin furtuni
Iți mângâie rotundul coloanelor, — și iarăși
Rămâi un singuratec, tânjind după tovarăși
Și cioburi de nădejde stă uitor aduni...

Cu resemnarea ghieții închizi între cristale
Clocotitoare patimi și năzuinți de foc —
Deși te port cu mine, pribeag, din loc în loc,
Deși te 'mbrac în haine de nuntă sau de jale...

...Nu pot urcà,.. Coboară! — să văd cum clătinând
Te pleci — și cum cu sgomot te prăvălești în hăuri
— Să văd ce noi fantome vei izbutì să făuri
Și cum o să te 'nghită adâncu'n veci flămând...

Coboară-te! Intr'astfel, vom fi din nou aproape
Și tu-mi vei spune basme cu piscuri reci de nea —
Din templul tău, doar sloiuri morman vor rămânea
Sub care, veșnicia vremelnic să ne'ngroape!...

Zărindu-te în noaptea de smoală cum le nărui
Cum cazi, gemând năprasnic, din stânci în alte stânci,
Voiu auzì torentul în negre văi adânci,
Și-așà, — voiu înțelege Durerea fiecărui!..

George Silviu

Revista Modelor

CEVA DESPRE PĂLĂRII

Am vorbit până acuma numai despre capitolul rochiilor, al stofelor și al celorlalte detalii, ale toaletei femeiești.

Fac mea culpa, dacă furată de grija permanentă a siluetei noastre, am uitat o clipă să mă opresc și la acest bibelou de artă, care trebue să fie „pălăria".

Prețuesc prea mult însă părul femeei și capricioasa lui mișcare, ca să mă entusiasmez de ceea ce este destinat să-l acopere și să-l eclipseze o bună parte din viață.

Totuși trebue să cedez mai întâiu tradițiunei modei și apoi gustului femeesc, foarte atent în genere, asupra acestui capitol.

Iată-mă dar elogioasă și cu bunăvoință, îndreptată asupra pălăriei, în așa fel însă, ca să nu uit să vă vorbesc de figură, de oval, de linii, în fârșit de tot ceea ce trebue ținut în seamă, când intrăm la modistă.

Aveți figura prelungită, pălăria trebue bine intrată pe cap; ovalul vă este rotund, atunci acoperiți fruntea cu o șuviță buclată, și lăsați-o să se vadă, pe sub bordul pălăriei.

Dacă linia nasului amintește pe cea greacă, pălăria s'o alegeți cu borduri largi; dacă aveți tipul șifonat și nasul retronssé, pălăria trebue să fie mică, bine adoptată pe peptănătură.

Iată aici alături, pour toulès les formes et pour tous les goûts. O pălărie cloche din mătase în cerculețe și o coroană de fructe în caboșoane, jur-împrejur.

Galbenă pentru păr negru și cafenie pentru blonde.

Un **béguin** cu bordul rulat și fundul moale, din catifea cerișe, cu petale de cyclameu bleu, merge minunat, cu o brunetă fină.

O altă formă de catifea neagră, ca un turban din care se lasă o aripă dublată cu aur; o văd purtată de o blondă ștearsă, și mi se pare că în catifea s'a rătăcit o șuviță de păr.

Iată acum o pălărie bretonă de catifea albastră, strânsă cu o fundă de argint cu pastile albastre.

Și fiindcă îmi închipui că mi-am răscumpărat oarecum neglijența de până acum, închid provizoriu capitolul acesta, cu promisiunea să reviu în primele zile de toamnă, deci cu alte noutăți.

DIANA

In vitrina librăriilor

ISTORIA BISERICEI CREȘTINE UNIVERSALE, CU DEOSEBITA PRIVIRE LA ISTORIA BISERICEI ROMANEȘTI UNITE CU ROMA de **Ioan Georgescu** profesor la liceul din Beiuș și la școala normală română din Oradea Mare. Un volum de 324 pagini. Blaj, editura Tipografiei Seminarului teologic. Cartea — aprobată de autoritățile bisericești — e rezervată cursului superior al școalelor secundare și normale, dar — după cum scrie pe copertă — poate fi utilizată și de „marele public cetitor".

A apărut:

TULBUREA și alte nuvele de Constanța Marino-Moscu, un volum de 180 pagini cu desene de Alexandru Moscu, editura „Viața Romănească". Prețul 20 de lei.

Ion Pas. — *Drumul morții*. Insemnările unui soldat.

Biblioteca cooperatistă, No. 1. — Tovărășia Săteanului.

Jean de Leresty. — Cântul Gloriei.

I. Găvănescul. — *Etica* curs profesat la universitatea din Iași, (Viața Românească).

George Pascu. — *Istoria literaturii române în sec. XVII.* (Viața Românească).

Henry Marcus. — Schakespeare: Sonete.

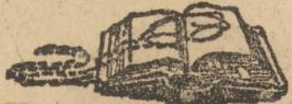
Cărţi şi Reviste

Edmond Rostand. — *Cantique de l'aile.*

Fasquelle, editorul ilustruluĭ dispărut, a strâns într'un nou volum, cu titlul de maĭ sus, o parte din poemele maĭ vechĭ. Este maĭ mult o reeditare a unor bucăţĭ ce nu se maĭ găseau nicăerĭ. Găsim aci „La journée d'une précieuse" delicios comentar la Cyrano, poate chiar sămânţa care avea să dea frumosul rod de maĭ târziu; poema „Pour la Grèce" scrisă pentru slăvirea Eladeĭ biruită în războiul cu Turciĭ; „Ode à Krüger" omagiu adus bătrânuluĭ viteaz care ţinu piept Engliterei în războiul cu Transvaalul.

In acest volum care complectează admirabil opera mareluĭ poet „cel maĭ poet dintre francezĭ şi cel maĭ francez dintre poeţĭ" maĭ găsim salutul pentru marele entomologist Emile Fabre, răspunsul dat elevilor colegiuluĭ Stanislas, când aceştia l-au sărbătorit după triumful luĭ Cyrano şi în sfârşit acel „Cantique de l'aile" prin care poetul salută îndrăsneala primilor cuceritorĭ aĭ aeruluĭ.

E poate ultimul volum, care maĭ apare în scoarţele verzĭ din colecţia Rostand, la Fasquelle.

Claude Ferval. — *Viaţa şi moartea Cleopatreĭ.*

Figura enigmatică şi fatală a Cleopatreĭ trebuia să urmărească imaginaţia uneĭ scriitoare, care şi-a pus în gând, cum a făcut cu La Vallière, să reinvie în cadrul unuĭ roman personalităţĭ istorice.

Era chestia să scriĭ un studiu istoric sau un roman reconstitutiv în genul luĭ Salammbo. Autoarea a preferat o a treia cale, agreabilă cititorilor de romane cu maĭ puţină pretenţie istoriografică, dar cu gust pentru poveştile de dragoste.

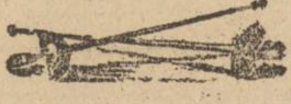
Marcelle Tinayre. — *Le bouclier d'Alexander.*

Exista odată în Grecia un bijutier numit Nicias, pe care împăratul Adrian îl preţuia mult. Unul din fiiĭ luĭ, Crisante, e atras de timpuriu pentru cariera de marinar. După ce colindă mările, tânărul marinar se înapoiază la casa părintească, tocmaĭ când Nicias primise dela Roma o înştiinţare, că împăratul dorind să-şĭ complecteze colecţia de arme istorice, vrea cu orice preţ scutul luĭ Alexandru cel Mare. Se zice că era un scut pe care marele cuceritor al Asieĭ îl dăruise regineĭ Amazoanelor, Talestris în schimbul uneĭ clipe de dragoste de o dureroasă amintire pentru amândoĭ.

Talestris se angajase să dăruiască scutul, feteĭ ce se va naşte din acea clipă de dragoste. Dacă fructul amoruluĭ lor, ar fi un băiat, atuncĭ după obiceiul Amazoanelor scutul trebuia înapoiat tatăluĭ. De oarece nicĭ un copil de sex masculin nu fu adus regeluĭ Macedonieĭ, era dela sine înţeles că Talestris avusese o fată şi că fata aceasta a transmis scutul celorlalte fete din generaţiile viitoare.

Crisante porneşte călăuzit de un Scyt numit Toxares, în căutarea uneĭ descendente a regineĭ Talestris, refugiată prin munţiĭ Asieĭ. După câteva zile groaznice, eĭ ajung în ţinuturĭ râpoase şi sălbatece păzite, zice legenda, de un arcaş cu săgeţĭ otrăvite. Toxares părăseşte pe Crisante, care rămas singur, dă cu ochiĭ de un cavaler frumos ca lumina zileĭ. Cavalerul îl opreşte să treacă. E Perseis, strănepoată a aceleĭ Talestris.

O veche profeţie anunţase că un om venit dupe mare va ucide ultima amazoană. Profeţia se împlineşte, dar Crisante nu vrea să fure scutul pentru ca sufletul frumoaseĭ fete să se poată odihni. Preferă să rătăcească, până la sfârşitul vieţiĭ pe valurile măreĭ, ferindu-se să se maĭ întoarcă în patrie.

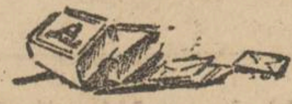
Constanţa Hodoş. — *Judecătorul. Dramă.*

O foarte ciudată concepţie despre teatru îşĭ face autoarea acesteĭ drame, care nu ştim cum trebue să fie la reprezentare, dar citită produce efectul uneĭ comediĭ reuşite. Cu un subiect de o banalitate soră cu apa sălcie, tratat şi răstratat de toţĭ ceĭ ce încearcă melodrama şi cu o falşitate în crearea personagiilor, drama d-neĭ Hodoş, maĭ are şi un dialog din care extragem următoarele rândurĭ. O femee îşĭ părăseşte casa şi în vreme ce-şĭ face cuferele, filosofează aşa:

Lucia: *Gândurĭ! Da, au venit acum şi gândurile ca vântul care răscoleşte gunoaiele! Ca şuvoiul de ape, năvalnic, pe care nu-l poţĭ opri, nicĭ întoarce!.. Intr'o necontenită goană îmĭ poartă sufletul, îmĭ răscolesc trecutul, din copilărie, până astăzĭ. Din cele maĭ depărtate şi cele maĭ micĭ ascunzişurĭ ale vieţeĭ, până acum, la ultima, nefasta fază a sorţiĭ mele. Unde aşĭ putea găsi pricina cumpliteĭ mele nenorocirĭ?... O rază de lumină dă-mĭ, o rază măcar, care să-mĭ arate calea pe care am pornit. Şi pentru ce am pornit?* (îşĭ frânge mâinile).

Şi îşĭ maĭ vâră în cufăr o pereche de papucĭ.

E nostim, că pentru a-şĭ împlini broşura de 16 paginĭ, autoarea maĭ adaugă şi câteva reflecţiĭ asupra teatruluĭ. Se războeşte cu însuşĭ Caragiale şi continuă să se certe cu teatrele Naţionale, pentru că probabil nu-ĭ joacă piesele, cu publicul care probabil nu apreciază talentul domnieĭ-sale şi maĭ ales porneşte o filipică pe atât de comică pe cât vrea să pară serioasă, împotriva autorilor noştri consacraţĭ, ale căror succese vin să turbure visurile zămislite dintr'o sinistră mediocritate.

Biret-Valmer. — *Les jours sans gloire.*

Colonelul Philippe Groux, care în războĭ a fost un erou, e cucerit din nou de patima joculuĭ îndată ce s'a sfârşit campania. Deşi făgăduise soţieĭ sale să nu maĭ joace, totuşĭ întâlnind într'o seară un fost prieten, la Cazino, Trollmann, se hotărăşte să reinceapă rămânând dator acestuia suma de 40,000 de francĭ. Troliman care e un om de afacerĭ veroase urmărea prin aceasta să pună mâna pe câteva maşinĭ americane lăsate de aliaţĭ sub îngrijirea luĭ Prosper Bourgillard fiul unuĭ fost ministru.

Acest Prosper la începutul războiuluĭ fusese locotenent în compania luĭ Groux. Locotenentul dezertase şi comandantul a trecut cu vederea greşala, lăsându-l să se mute la o altă unitate. Aci însă, Prosper a făcut pe eroul, a câştigat legiunea de onoare şi e gata să fie alesul luptătorilor în alegerĭ pentru Cameră. E prin urmare în mâinile fostuluĭ său şef, care printr'un simplu denunţ l-ar putea prăbuşi pentru totdeauna. Groux face tot ce poate ca să mulţumească pe prietenul de joc, dar părăseşte Franţa, ca să respire aiurea, aerul trebuincios uneĭ primeneĭ sufleteştĭ.

Jérôme et Jean Tharaud. — *La tragédie de Ravaillac (Ed. Plon).*

Ceĭ doĭ fraţĭ autorĭ încep să dea la iveală roadele uneĭ colaborări literare interesante, care aminteşte întrucâtva pe ceĭ doĭ Rosny sau Goncourt. In alt mod, fireşte — şi în alte proporţiĭ. Exotismul e însă caracteristica lor esenţială. In **La noce arabe** ni se vădesc moravurile feerice şi crude totodată ale Orientuluĭ, iar în **L'Ombre de la Croix** toată atmosfera Ghettouluĭ galiţian e evocată cu o pătrundere a amănuntuluĭ şi a spirituluĭ, rară la scriitoriĭ francezĭ.

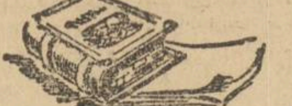
In **La tragedie de Ravaillac** e vorba de asasinarea luĭ Henri IV, dar cu totul altfel de cum ne-au deprins povestirile oficiale. Relatările fraţilor Tharaud sunt sesisante şi curioase; ele se întemeiază însă pe documentele procesuluĭ, carĭ au fost multă vreme uitate. Ceeace dă valoare specială acestuĭ roman e analiza psihologică, cercetarea adâncă a sufletuluĭ criminaluluĭ. Ravaillac e arătat ca un sărman om, amărât de mizerie şi obsedat de superstiţiĭ. Era un mistic, chinuit de credinţa că el are o mare misiune de îndeplinit. Actul asasinăriĭ îĭ părea divin şi destinat să schimbe din adânc starea de lucrurĭ din Franţa monarchistă. Fraţiĭ Tharaud au prezintat realităţile dispărute, cu vervă şi dibăcie; stilul e simplu şi totuşi bine făurit, evocator şi limpede.

* * *

Ultimul număr (Iunie) al revisteĭ **Esope,** organul „Federaţieĭ naţionale a artelor, literilor şi ştiinţelor" cuprinde darea de seamă a congresuluĭ ţinut de F. I. A. L. S. la Bruxelles şi ale căruĭ rezoluţiĭ au fost publicate de curând şi în „Adevărul literar". Din conferinţa de deschidere ţinută de admirabilul poet-filosof **Han Ryner,** despre **„Intelectualiĭ şi civilizaţia"**, desprindem un pasaj unde se vorbeşte de armonizarea ce trebue să se realizeze între munca intelectuală şi cea manuală:

„Carneade întreabă pe Chrysip: „Ţi-ar plăcea maĭ mult să fiĭ o raţiune de om închisă în trupul unuĭ măgar sau o inteligenţă de măgar ce sălăşlueşte în corpul unuĭ om?". Intelectualiĭ având mâini stângace ca şi picioarele măgaruluĭ, credem că e firesc ca muncitoriĭ cu mâinĭ vrednice şi omeneştĭ să aibă un spirit tot aşa de incult ca al animaluluĭ. Să devenim şi uniĭ şi ceilalţi oameni întregi. Acesta e primul progres necesar şi prima nevoe a uneĭ vieţĭ armonioase"... „Muncitorul trebue să fie intelectual, nu prin putere creatoare, ci prin pricepere şi voioşie; intelectualul trebue să lucreze cu mâinile cel puţin atât timp cât pierde cu ridicule relaţiuni mondene şi cu goana după onorurĭ ce desonorează. El va avea atuncĭ nu numaĭ maĭ multă sănătate fizică, dar şi maĭ multă putere de pătrundere şi echilibru spiritual; numaĭ munca manuală ne face să ne unim cu ritmul fecund al naturiĭ".

Darea de seamă a congresuluĭ prezintă chestiunĭ foarte interesante relativ la acţiunea profesională a intelectualilor. Multe discuţiĭ a prilejuit **Banville d'Hostel** cu ideia unuĭ parlament internaţional al intelectualilor. D-sa a citit şi rapoartele delegaţilor federaţieĭ, dintre carĭ şi raportul asupra situaţieĭ din România al d-luĭ **Eugen Relgis.** Acest raport e publicat în întregime în Esope şi se adaogă că activitatea şi scrierile umanitariste ale d-luĭ Relgis „au fost aplaudate în mod deosebit".

Grădinarul — poeme de dragoste — de Rabindranath Tagore, — apărut de curând în traducerea d-luĭ Sylvian Lorin, — într'un volumaş de peste nouăzecĭ de paginĭ.

E o cinstită încercare de tâlmăcire a mareluĭ poet indian, — atât de puţin cunoscut la noĭ. Limba — deşi uneorĭ strânsă în şerpuirĭ anevoioase de stil, e plină de frăgezime şi de armonie; ea redă când linişte desăvârşită, când sbuciumul surd, când frământarea în clocot a sufletuluĭ omenesc înfiorat, ce ezită între misticismul contemplativ şi furtuna iubiriĭ.

Volumul ne trezeşte însă şi alte gândurĭ pe carĭ ne simţim obligaţĭ să le spunem. Nu ajunge numaĭ opera literară bună, — în speţă: traducerea admirabilă. Sunt şi alţiĭ carĭ contribuie la apariţia uneĭ cărţĭ, carĭ ar fi trebuit să-şĭ facă maĭ... conştiincios datoria: în primul rând, editorul. E într'adevăr dureros să vezĭ în ce condiţiĭ inferioare, fără gust şi cu economie de spaţiu e tipărit volumul. In timp ce, — nu în străinătate, dar chiar la noĭ în ţară, — unguriĭ şi nemţiĭ scot de sub tipar opere de-o frumuseţe, — editoriĭ noştri continuă să nesocotească cel maĭ elementar simţ estetic. E o batjocură a scrisuluĭ. Acesta trebuia să-şĭ recapete cel puţin îngrijirea dinainte de războiu, — şi care nu maĭ poate fi licitat de editorĭ speculanţĭ, carĭ să-l scoată pe hârtie de băcănie.

Bibliografie

Au apărut în editura „Cartea Românească":

Razna (note de călătorie) de Radu D. Rosetti, ediţia II-a cu o scrisoare de Nicolae Iorga. Un volum de 178 paginĭ.

Nu te supăra. — Schiţe glumeţe din viaţa bucureşteană dinainte de războĭ. Un volum de 165 pagini, şi *Obraze şi măşti* — 212 pagini, ambele volume de I. Gorun.

VIAŢA ROMANEASCA No. 6, cu articole, poeziĭ şi studiĭ de Vladimir Corolenco, Otelia Cazimir, N. Popovschi, Lazăr Iliescu, D-r Gr. Graur, Tudor Pamfile, Demostene Botez, etc. etc.

A apărut:

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanţe elegiaco-satirice gogoşi rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format în-octavo editat de Viaţa Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a luĭ Caragiale: bucăţile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul"** şi **Almanahul Claponuluĭ"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum şi fabulele Mareluĭ Anonim şi stanţele luĭ Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

Versurile sânt culese şi comentate de Barbu Lăzăreanu.

Povestirile luĭ Spulber, schiţe şi amintiri de Al. Lascarov-Moldovanu. Un volum de 154 pagini în octavo mare, editura „Ramuri" Craiova. Volumul cuprinde următoarele bucăţi: Răzăşul. O dragoste de demult, Dragoş banditul, Intâmplarea părintelui Ştefan, Pe stradă, In fundul Barnarului, Slăbiciunea luĭ Jigălie Cinci gâşte şi un porc, Moş Stoica-arhitectul, Intr'o zi, Neculaĭ Hâncu, Butnariu Mama Aşezăriĭ vechĭ, Boul luĭ Ionasc, O despărţenie, Intr'o zi la Bogza, Vatra, Doina.

Insemnări

Numărul din Iunie (No. 6, Anul 53) al revistei *Transilvania*, în cronica revistelor româneşti, spune despre publicaţia noastră:

„*Maĭ rar număr atât de interesant ca No. 81 din 11 Iunie a. c. al „Adevărului literar şi artistic" închinat în întregime memoriei luĭ I. L. Caragiale, dela a căruĭ moarte s'au împlinit zece ani. Pe lângă nemerite şi puţin cunoscute bucăţĭ din marele dispărut, acest număr cuprinde şi admirabile caracterizări ale omuluĭ şi opereĭ. De regretat că şi această revistă şi-a redus numărul paginilor*".

Impărtăşim şi noĭ regretul bătrâneĭ şi importanţeĭ publicaţiĭ a Asociaţiuniĭ pentru literatura română şi cultura poporuluĭ român. N'avem însă — pentru moment — încotro. Vitregia cu care ceĭ în drept procedează la distribuirea şi vânzarea hârtieĭ a lovit şi în noĭ cu predilecţie.

Şi aşa cum apărem acum, facem un enorm sacrificiu. Nu suprimăm însă „cronicile, însemnările şi dările de seamă"; ci suntem nevoiţi ca din cele maĭ bune lucrări să alegem pe cele maĭ scurte. Iar studiile carĭ ar lua întinderĭ nemăsurat de marĭ şi carĭ ar necesita strângerea şi publicarea în câteva numere consecutive suntem constrânşi să le amânăm.

Dela toamnă, sperăm să sporim numărul paginilor spre mulţumirea şi a celor carĭ ne urmăresc cu atenţie şi prietenie, şi a colaboratorilor carĭ îşĭ aşteaptă rândul.

Barbey d'Aurevilly

F. Clerget, care a consacrat un volum opereĭ considerabile şi atât de felurite a aceluia care e numit „un profet al trecutuluĭ" — se ocupă în ultimul număr al revisteĭ parisiene „*Athéna*" de M-lle Louise Read ce a publicat vreo treizeci de opere postume ale acestuĭ scriitor, care a trăit retras şi sărac dar şi „cu măreţie prin gândirea pe care a ciselat-o ca un bijutier". Prin devotamentul acesteĭ femeĭ, care i-a dat un sprijin neîncetat în viaţa luĭ penibilă, s'a inaugurat un muzeu, adică o cameră, unde s'au adunat toate documentele şi lucrurile, ce-au înconjurat pe d. Aurevilly timp de 27 anĭ; el a locuit aceeaş cameră, dela 1862 până la 1889, unde a scris vreo 60 volume cuprinzând romane, articole, studiĭ, teatru, polemicĭ.

De curând a apărut un caet de 300 pag., care e cel maĭ curios amalgam de note, intitulat *Disjecta Membra*. D'Aurevilly şi-a notat cugetările, schiţele de roman, impresiile, unele poezii — toate împestriţate cu vignete, arabescuri, semne simbolice şi scrise cu cerneală de toate culorile. Acest caet s'a publicat în facsimil, cu toate petele şi ştersăturile şi ajută la urmărirea elaborărilor intelectuale ale unuĭ spirit aristocrat însufleţit de o credinţă religioasă înaltă şi de cultul pur al arteĭ ce dă adevărata autoritate.

Notăm unele din observaţiile şi apropierile din „Disjecta Membra". Despre Goethe, despre care a scris şi un studiu, d'Aurevilly spune că el era făcut din două bucăţĭ dela doĭ oamenĭ marĭ: dela un poet şi dela un savant „neisprăvit". — Despre moravurĭ: „Nu eştĭ decât o femee, dacă eştĭ frumoasă şi iubită; dar eştĭ prinţesă, dacă fiind urâtă ştiĭ să te facĭ iubită". — „Vedem în inima femeilor prin găurile ce le facem în amorul lor propriu". — Pentru acest cucernic, religia de stat nu maĭ e (în 1875) decât o necredinţă de stat, iar succesul a făcut din glorie o prostituată scârboasă. Societatea aceasta ne desgustă, de geniĭ; votul universal e o „imensă prostie", iar politeţa nu maĭ e bună la nimic într'un secol utilitar şi resoneur.

Cultul arteĭ şi al nobleţeĭ spirituale se vădeşte în notele acestuĭ solitar: „Dacă nu posezĭ singur, nu posezĭ deloc". — „Nimic nu e maĭ frumos decât ceea ce nu maĭ vedem". — „Nimic nu vădeşte maĭ bine neantul vieţiĭ şi al morţiĭ, decât moartea oamenilor marĭ şi uşurinţa cu care lumea se lipseşte de dânşiĭ".

Barbey d'Aurevilly a apărut în vremea unuĭ materialism grosolan (încă din veacul trecut) şi s'a întors spre trecut, cu mândrie, opunându-se unuĭ liberalism ce are cultul banuluĭ şi al onorurilor. El credea ca autoritatea ce rezultă din credinţa religioasă poate mântui lumea aceasta sceptică, atee şi utilitară. Influenţa luĭ d'Aurevilly e temeinică printre intelectualiĭ francezĭ, pentru carĭ el rămâne un exemplu de stăruinţă şi sinceritate. El s'a întors spre trecut ca să salveze viitorul. „Nu se poate cunoaşte lumea ce nu există încă, decât studiând lumea ce-a fost". Invăţămintele istorieĭ sunt prea des uitate, şi acesta e sfatul esenţial din „Profeţiĭ trecutuluĭ", una din operile luĭ d'Aurevilly, el însuşĭ un profet al trecutuluĭ — şi un demn continuator al spiritelor înalte şi neliniştite, cum au fost Chateaubriand şi Lamennais.

Centenarul luĭ Fabre

Celebrul entomologist Fabre a murit acum câţiva ani atât de bătrân, în cât se şi serbează centenarul dela naşterea sa. In Decembrie anul viitor toată Franţa va cinsti această aniversare cu un fast deosebit. Pregătirile încep de pe acum.

S'au făcut demersuri serioase cu scopul de a îngriji, ca nu cumva casa, grădinile, muzeul şi colecţiile mareluĭ savant să ajungă pe mâini străine, incapabile de a păstra Franţeĭ una din strălucitele sale comori.

Locurile unde a trăit Fabre, sunt în Provensa. El nu le-a părăsit niciodată. Deşi fusese invitat de ea, Academia franceză nu s'a putut bucura de prezenţa luĭ în incintă, pentru că bătrânul prieten al insectelor a răspuns că nu-şi părăseşte marele său laborator. Cel ce-a fost premiat cu premiul Nobel pentru „Souvenirs entomologiques" şi „La vie des insectes" îşi adunase în vastele sale grădini, toată flora de pe suprafaţa pământuluĭ, ca să atragă toate insectele supuse uneĭ conştiincioase şi severe observaţiĭ.

Maeterlinck spusese despre el, că e cel maĭ savant dintre naturalişti şi cel maĭ minunat poet.

Intr'adevăr cărţile luĭ Fabre cuprind micĭ poeme de o rară delicateţe. Studiile sale se citesc, ca nişte adevărate povestiri şi sunt miraculoase învăţămintele pe care omul le trage din viaţa furnicilor, a greerilor, a păiejenilor şi a milioanelor de vieţuitoare pe care le călcăm, cu acea seninătate absurdă ce caracteriză fatuitatea omuluĭ leneş şi bun de nimic.

Ce este scriitorul

Iată o interesantă definiţie dată de academicianul francez René Boylesve, precum şi o caracterizare a misiuneĭ pe care scriitorul o are într'o societate civilizată:

„Trebue oare să fie purtătorul de cuvânt al societăţiĭ sau trebue să rămână **el, el** însuşi, în pofida lucrurilor care îl înconjoară?

Dacă opera luĭ nu este decât expresiunea societăţiĭ, atuncĭ se mărgineşte la rolul de pictor credincios sau de istoric. Ar fi încă un rol mare şi frumos. Dar, conştient de acest rol, oarecum modest şi subordonat obiectuluĭ, se expune a-l juca în aşa fel încât să mulţumească din ce în ce maĭ mult societatea, care prin definiţie, îl întrece şi îl subjugă. E în primejdie s'o zugrăvească după cum îi place ei să se vadă că e! Devine potretistul care execută tabloul uneĭ femeĭ doritoare să fie frumos înfăţişată. Scriitorul se coboară făcând concesii societăţiĭ. E îndrăgostitul de amantă; valorează cât valorează ea; n'adaogă nimic la suma cunoştiinţelor şi frumuseţilor omenirĭ. Or care i-ar fi talentul, poate fi socotit ca scriitor de mâna întâi?

Un scriitor de mâna întâi este acela care înzestrat cu o puternică personalitate, propune ori impune lumeĭ viziunea şi concepţiunile sale. El propune lumeĭ să vadă lucrurile aşa cum le zăreşte el. Intâlneşte, căci trebue să întâlnească piedicĭ, de oarece natura e rebelă schimbărilor şi adoră cele spuse înainte, dar tenacitatea stăpânuluĭ impune până când fiecare îşĭ închipue că vede ca el, fiecare crede să se fi descoperit luĭ însuşi.

Lumea e făcută şi e guvernată de individualităţi puţin numeroase; n'are nicĭ opiniunĭ, nicĭ viziunĭ, e creată ca să fie condusă.

Scriitorul trebue deci, înainte de toate, să-şi respecte personalitatea. Nu e om, ca ceilalţi oameni. Scade când s'o pune la rând cu toţi şi la nivelul comun. Nu trebue să aştepte cuvântul de ordine, ci cuvântul trebue să fie impus de el".

* * *

Moartea luĭ Bernard Buchbinder. Din Viena se anunţă, că **B. Buchbinder,** cunoscutul autor popular, a murit în zilele trecute împlinind frumoasa vârstă de 76 anĭ. Defunctul era cunoscut maĭ ales prin libretele, comediile şi bursiesqueriile sale. A scris peste 120 de piese de teatru, din care „Fata pădurarului", „Soldaţiĭ Marieĭ", şi „Clariţa poştaruluĭ" au fost jucate în aproape toate teatrele apusene.

Joc de inteligenţă

ŞAH

GAMBITUL ALLGAER

Găsirea uneĭ lovituri decisive

Dela un timp încoace, gambitul Allgaer a început să fie, la Cercul de Şah, jocul favorit al jucătorilor tari.

In afară de Dr. Adolf, care e maestru desăvârşit al acestui gambit, în ultimul timp şi D-l Fichner a început să-l joace cu mult succes, numărând — vorba d-sale — printre „victime" chiar pe partenerul său obişnuit, M. Wechsler, care cu toată superioritatea jocului său n'a putut rezista jocului agresiv al adversarului.

Ştiam însă că gambitul Allgaer, e cel mai slab gambit şi am căutat să văd părerile autorilor mai principali.

Cu această ocazie am adunat şi un bogat material din care am scos „*Origina jocului de şah*", de care voi vorbi cu altă ocazie.

In ce constă gambitul Allgaer?

Mişcările tipice sunt:

1.	e2—e4	e7—e5	4.	h2—h4	g5—g4
2.	f2—f4	e5×f4	5.	*Cf3—g5*	h7—h6
3.	Cg1—f3	g7—g5	6.	Cg5×f7	Re8×f7.

In această situaţie alb trebue să piardă. In general se recomandă gambitul Kiéseritzky, care se joacă la lovitura 5-a în loc de cal f3—g5, cal f3—e5.

Revenind la gambitul Allgaer, după lovitura 6-a a negrelor (Re8×f7, alb are 3 posibilităţi de a răspunde, după cum a arătat 3 mari şahişti: Horny, Thorold şi Walker şi anume:

I. 7. Dd1×g4 numit gambit Allgaer-Horny.
II. 7. d2—d4 numit gambit Algaer-Thorold
III. 7. N.f1—c4+ numit gambit Allgaer-Walker.

Dintre toate trei variantele, cel din urmă e cel mai bun, de aceea mă voi opri mai mult asupra lui, indicând însă în treacăt, loviturile caracteristice ale celorlalte două.

I. *Allgaer-Horny*

7. *Dd1×g4* Cf8—g6	11. Df3—f2 Ce5—g4
8. Dg4×f4 Nf8—d6! vizând punctul g 3.	12. Df2—f3 ca să apere punctul g3 12. Dd8—e7
9. Df4—f3 Cb8—c6	13. d2—d3 De7—e5
10. c2—c3 Cc6—e5	şi câştigă.

II. *Allgaer-Thorold.*

7. *d2—d4* d7—d5!	9. Cb1—c3 Nf8—b4
8. Nc1×f4 slab e4—e5	10. Nf1—e2 N×C+
8. Cg8—f6	11. b2×c3 C×e4 şi câştigă.

III. *Allgaer-Walker.*

7. Nf1—c4+ d7—d5!	11. c2—c3 Th8—f8
8. Nc4×d5 Rf7—e8	12. 0—0.

e mai tare decât Rf7—g7; atât Dufresne cât şi Dr. Tarrasch susţin aceasta.

9. d2—d4 Cg8—e7 asemenea mai bună decât Cf6.

10. Nd5—b3 Nf8—g7

Aci se opresc toate analizele ce le am la îndemână din toate manualele mai noi. Dufresne ultima ediţie, Dr. Tarrash, în prea interesanta lucrare „Die moderne Schach partie".

In ceace priveşte Em. Lasker nu pomeneşte nici un cuvânt în lucrarea sa „Schachstrategie".

Asemenea nici în „l'ABC des Echéchs" manualul francez cel mai cunoscut, nu se mai spune nimic.

Dufresne, cel mai autorizat manual dealtfel, încheind analiza cu lovitura 12. 0—0 spune: „negrul păstrează figura, nu e însă scăpat de pericol".

In adevăr se observă uşor că alb în afară de rocadă şi de 4 piese în joc, ocupă pionii centrului, pe când negrul e complet blocat.

Pentru moment am crezut că răspunsul bun ar fi 12...... Ce7—g6, dar am constatat îndată că e foarte slab. Intr'adevăr:

12. Ce7—g6	16. T×f4 Dh2+
13. h4—h5 Dd8—h4	17. Rf1 Dh1+
14. h5×g6 g4—g3	18. Re2 D×g2+
15. Nb3—f7+ Rd8	19. Rd3 şi stă mai bine.

După o analiză mai amănunţită, pe care n'o mai arăt în toate detailele, am găsit o lovitură simplă, care asigură în mod decisiv victoria negrelor, care lovirută este:

12. .... *c7—c5*!

Voiu analiza răspunsurile albelor.

I. 13. *Nc1×f4* c5×d4
14. e4—e5! Cg6
slab 14... d4×c3; 15. C×c3; D×D; 16. Ta1×D cu o situaţie mult superioară.
15. Ng3 d4×c3
16. Dc2 ameninţând punctul g6; dacă 16T×T; 17. C×T; rău ar fi cu regele, căci urmează 17 Df1+, apoi f7 şi câştigă.
16. Dd4+
17. Nf2 T×N
18. D×g6+ Rd8
19. T×T c3×b2!
20. D×N b2×T, face damă şi câştigă

II. 13. *d4—d5* Ne5

urmând calul g6, ameninţând punctul h4.

14. g2—g3 Cg6	24. Rf2 Nh2 şi câştigă.
15. h4—h5 f4×g3!!	(*a*) 18. De2 Dh2+
16. h5×g6 Dh4	19. D×D g3×h2+
17. T×T R×T	20. Rg2 g4—g3
18. Df1+ a) Re8!	21. N×h6+ Re8
19. Df7+ Rd8	22. g6—g7 Nh3+! şi câştigă.
20. Rf1 (b) Dh3+	(b) 20. Nf4? Dh2+.
21. Re2 g3—g2	21. Rf1 g3—g2;+
22. Df2 Df3+	şi câştigă.
23. D×D g4×D	

III. *variantă.*

13. *d4×c5* D×D	(a 14. T×D? Ca6
14. N×D (a) Ne5	15. Na5+ Rf7
15. b2—b4 a7—a5	
16. b4—b5 a5—a4	
17. Na3 Ne6	Alb nu poate apăra pionul c5—16. b2—b4, c×b4; 17. c3×C?; N×T a1 şi câştigă.
18. Ne2 Cd7	
19. Nb5 Tc8	

Mă opresc aci deocamdată, rugând însă pe d-nii Mayer şi Schlarko din Timişoara, Dr. Roth din Sibiu şi Tzimkovici din Chişinău — în afară, bineînţeles de maeştrii din Bucureşti — să-mi comunice observaţiile dumnealor asupra corectitudinii loviturii şi dacă apărarea propusă de mine *c7—c5*, au mai găsit-o undeva.

Asemenea, rog pe D-l *E. Lancel*, cunoscutul redactor al coloanei de şah din „*La Nation Belge*" să-mi comunice dacă lovitura e indicată în vre-un manual.

Lt. G.

Turneul de vară din Bucureşti

Mare parte din memrbii cercului fiind plecaţi în vilegiatură, turneul s'a amânat pentru mai târziu, când se va anunţa din timp.

P. I. Negreanu.

Lt. I. H. Gudju.

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

Atelierele soc. ADEVERUL Sărindar 9—11.

SERIA III — ANUL III No. 87

Ziarul ADEVERUL LITERAR

In ţară
In străinătate

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

Duminică 23 Iulie 1922

FONDAT în 1893

Kir Dumitru

de I. CIOCÂRLAN

Când l-au văzut Lozienii pentru întâiaş dată în satul lor, Kir Dumitru venise cu o mână de zarzavat împrăştiat pe *pomostina* uneĭ cotigĭ, la care trăgea şchiopătând o mârţoagă de cal slab şi şoldit.

Adus de cele patru vânturĭ, străinul înalt, slab şi îmbrăcat în sdrenţele portuluĭ de alt neam, s'a târît de-alungul satuluĭ pe lângă hodoroaga luĭ veche, până când a dat de maidanul din faţa bisericuţeĭ de lemn.

Aci după ce maĭ întâĭ şi-a sucit capul, privind cuprinsul din preajmă, a cârmit din drum puţin la dreapta, oprind gloaba tocmaĭ la poarta Diaconiţeĭ, unde a şi dihămat, dând jos toată marfa luĭ de s'o ducă un om la subţioară.

Fiind zi de Duminică, gospodariĭ din Lozia carĭ scoborau în vale la biserică, dădură în dimineaţa aceea cu ochiĭ de străinul ce poposise în satul lor.

Uniĭ îĭ dedeau bună dimineaţa, căutându-şi de calea bisericeĭ, fără să ia în samă ardeiul şi castraveţiĭ carĭ erau maĭ urâţĭ decât aĭ lor din grădinĭ; iar alţiĭ i-aruncau în treacăt vorbe de glumă.

— Ehe, bine venişĭ la noĭ Bulgarule! Decât n'o prea brodişĭ în Lozia cu marfă de asta. Vorba ceea: „venişĭ să vinzĭ castraveţĭ la grădinarĭ".

Şi românul trecea la vale, se strecura pe sub clopotniţă, pitită de maĭ să se lovească cu capul de grinzile puse curmeziş, iar bulgarul înfundându-şĭ mâinile în sdrenţele *dulvarilor*, ridica umeriĭ în sus, oftând de nenorocul care-l mânase în dimineaţa aceea pe valea Lozioareĭ.

Dar n'apucă să prindă bine în gând, firul altor planurĭ de câştig, ce se ţeseau în mintea luĭ şi râsul altuĭ Lozian îl înţepa de isnoavă:

— Ba că chiar o nimerişĭ *Ţucane*, maĭ bine aduceaĭ ulcele.

Dumitru Petcu, c'aşa-l chema pe negustorul nostru, o primi şi pe asta de bună şi fără să zică ceva, holbă numaĭ ochiĭ când la grămăjoara luĭ de zarzavat plătit, când spre Românul, care după ce l-a împroşcat cu vorbe luătoare în râs, îl privia cu coada ochiuluĭ, făcându-se c'aşteaptă pe alt tovarăş ce venea din urmă. Dar nicĭ istălalt nu se lăsa maĭ pe jos, cum soseşte se şi miră:

— Ira, măi vere, dar cu ce nu picară negustorul ista în sat, cu mărgele, cu lulele...?

Şi Româniĭ râdeau trecând repede uniĭ după alţiĭ iar Petcu nostru, după ce şi-a potrivit fesul slinos din creştetul capuluĭ, şi şi-a înfipt mâinile cruciş în sdreanţa de brâu, nu s'a maĭ uitat cu grijă la marfa lui plătită, ci lungind gâtul dintre umerii mari, osoşĭ, a cercetat cu privirea prinprejur până peste cele două dealurĭ, de par'că ar fi pus la cale cine ştie ce planurĭ marĭ.

Pe la prânz, după ce clopotele bisericuţiĭ au sunat voioase vestind eşirea, Lozieniĭ s'au împrăştiat iarăşĭ pe uliţele satuluĭ urcând spre casele lor, carĭ râdeau luminoase în tufişurile livezilor de pe coaste; iar negustorul din poarta diaconiţiĭ îĭ petrecea cu ochiĭ galeşĭ, văzând că nu s'abate nimenĭ pe la marfa luĭ. Dar tot a fost uşurat oarecum, căcĭ de rândul acesta măcar că zarzavaturile i-au rămas iarăşĭ ne'ncepute, totuşĭ nu i-a maĭ aruncat nimenĭ vorbe dureroase.

Intr'un târziu, prin maidanul satuluĭ nu se maĭ vedea nicĭ picior de om. Dumitru Petcu, perduse orice nădejde de vânzare... Era necăjit şi flămând ca un câine fără stăpân, dar nicĭ nu-ĭ trecea prin gând să cârtească împotriva noroculuĭ, care-l îndemnase să apuce în dimineaţa aceeea cu cotiga pe valea Lozioareĭ.

Iĭ şoptea par'că cineva că asta are să-ĭ fie spre bine.

Şi tot gândindu-se la râsul românilor, începu să-şĭ pue ceapa, ardeiĭ şi castraveţiĭ pe *pomostina* căruţeĭ.

Dar când era gata să plece iar în jos pe vale, de nu cu marfa petrecută şi cu bani buni adunaţi, dar cel puţin cu înfiripărĭ de planurĭ marĭ, iată că-ĭ răsare înainte Diaconiţa, care slabă, mititică şi înghemuită ieşise cea din urmă dela biserică.

Ca bună creştină, cum învăţase ca să fie încă de pe vremea când trăia diaconul Toader, răposatul, n'a ţinut în seamă că-ĭ străin cel căzut în preajma sălaşuluĭ său şi l-a îndemnat să-ĭ calce pragul caseĭ ca oaspete creştin.

Şi aşa când soarele se lăsase în deseară, Dumitru Petcu, înviorat de ospăţul de „boda prosti", iar dobitocul de troscutul înfulicat din bătătura cea cu iarbă a Diaconiţeĭ, porniră la drum pe Lozioara în jos. De data asta însă stăpânul era aşezat în cotigă, iar gloaba şoldită se 'ncumeta să meargă câteodată chiar şi în pas maĭ repejior.

Vezĭ, când să plece, stăpânul îĭ spusese planurile luĭ de mare negustor şi-ĭ făgăduise să-l aducă iar în ograda binecuvântată cu iarbă întremătoare. Şi el par'că înţelesese, căcĭ şi-a pus toate puterile la mijloc, făcând cinste săpânuluĭ, să meargă în căruţă măcar până la marginea satuluĭ.

Se strecurase câteva săptămânĭ la mijloc şi Petcu nu-şĭ maĭ arătase prin Lozia fesul luĭ slinos de „*tucan*" după cum îl poreclise ceĭ localnicĭ. Când treceau Româniĭ acum spre biserică, în poarta Diaconiţeĭ nu li se maĭ încurcau ochiĭ de zarzavagiul slab şi zdrenţăros.

Şi de altfel, după aşa mare pagubă de negustor nicĭ că se gândeau să jălească. Din tot satul numaĭ baba Sanda Diaconiţa avea cuvânt să fie cu grijă la zăbava luĭ Petcu, de oarece îĭ făgăduise plată bună de câţiva gălbinaşĭ, pentru căsuţa dela drum, unde zicea că are să deschidă „*dughiană*" cu mărfurĭ scumpe.

Ca femee bătrână, lipsită de sprijin şi fără alte neamurĭ în sat, decât nişte strănepoţĭ carĭ în loc de bună dimineaţa, o întrebau de n'a murit, se bucurase de-aşa veste. Se gândea că poate străinul acela, care de altfel s'arăta să fie suflet bun, primit în casa eĭ, îĭ va îngriji de cele de lipsă până la sfârşitul vieţeĭ, care nu credea să fie departe.

Lozieniĭ, auzind de planurile Bulgaruluĭ şi maĭ ales de nădejdea babeĭ, au făcut haz.

Insă într'o bună dimineaţă, spre bucuria eĭ şi mirarea oamenilor, Dumitru Petcu, îşĭ opri cotiga iar la poarta Diaconiţeĭ. De data asta, măcar că venise într'acelaşĭ port, cu aceiaşĭ cotigă târîtă de gloaba şoldită, totuşĭ pe pomostinea căruţeĭ nu maĭ atârna zarzavatul veştejit, ci printre amestecul de pae se zăria marfă de să nu crezĭ ochilor: „ulcele", „lulele" şi câteva şireagurĭ de mărgele!... Iar maĭ dedesupt o balercuţă cu băutură „bună" cum zicea negustorul, întovărăşită de covrigĭ şi alte bunătăţĭ de prin cele târgurĭ. Până să-şĭ rânduiască marfa la locul eĭ, zăbavă n'a fost; maĭ multă trudă a avut negustorul până ce-a dat gardul la o parte din dreptul bojdencuţeĭ rătăcită într'un colţ de ogradă şi până a deschis o uşă şi o fereastră spre drum, aşa cum se cuvenea să aibă orĭce crâşmă care trage nădejde de năvala muşteriilor!

Vestea despre sosirea negustoruluĭ cu şalvarĭ largĭ şi cu fes pe cap se dusese repede în tot satul, aşa că în dimineaţa de Sântămăria, când casa părăsită a Diaconiţeĭ deschidea ochiĭ de dugheană la drum, nimenĭ nu s'a mirat... Româniĭ treceau repede ca şi altă dată, spre biserică, doar numaĭ copiiĭ şi femeile 'şĭ maĭ strâmbau gâtul uitându-se la sticlele cu băutură roşie carĭ străluceau la geamul cu tarabă — şi maĭ cu seamă la deşiratul de negustor care stând în uşa tăiată de curând, ajungea cu fesul până în pragul de sus.

In ziua aceea, după eşitul bisericiĭ, Româniĭ s'au strecurat încet printre uliţele umbrite. Puţinĭ din eĭ şi maĭ ales ceĭ carĭ-şĭ aveau drumul chiar pe la poarta Diaconiţeĭ, n'au putut să scape însă de ispita ochiuluĭ de crâşmă nouă, şi s'au abătut pe la Petcu. Uniĭ aşa maĭ mult să vadă ce „brumă de dugheană are şi negustorul cel nou" iar alţiĭ să maĭ râdă de fesul slinos al tucanuluĭ.

Dumitru, i-a întâmpinat cu drag, făcându-le plecăciunĭ până la pământ, a primit „hiritisirile" de câştig din partea unora şi a luat tot în nume de bine şi vorbele celor care cercau să-l supere făcând glume pe socoteala portuluĭ şi a dugheniĭ luĭ.

Pe lângă mâna de oamenĭ carĭ i-au păşit întâĭ pragul, au maĭ venit şi câteva femeĭ în frunte cu baba Diaconiţa şi-o spuză de copiĭ, carĭ dădeau năvală să caşte gura la şireagurile de simiţĭ şi covrigeĭ de zahăr, pe carĭ şi-ĭ închipuiau că, trebue să fie tare bunĭ.

După îndemnul Diaconiţeĭ, care i-a şoptit ceva la ureche, — Petcu îşĭ face loc printre muşteriĭ şi plecându-se sub tejghea, scoate balercuţa cu rachiu pe care mititică cum era, a prins-o la subţioara dreaptă şi a cinstit după cum se cuvenea pe toţĭ muşteriiĭ cu câte un păhărel de rachiu dulce cu mirosurĭ, iar copiilor le-a dat să guste câte o fărâmă din covrigiĭ dela care nu se îndurau să-şĭ maĭ deslipească ochiĭ.

Româniĭ văzând omenia luĭ Kir Dumitru, cum îĭ zicea Diaconiţa, au găsit de datoria lor să nu iasă din dughiană fără să-ĭ facă saftea, şi-au poruncit un alt rând de păhărele, aruncând banĭ sunătorĭ pe teşgheaua nouă-nouţă.

Dumitru Petcu bucuros de dărnicia Lozienilor, şi-a făcut cruce cu stânga — dreapta fiindu-ĭ ţeapănă din ce pricină, nu ştie nicĭ el, căcĭ aşa se trezise — apoĭ a strâns fifiriciĭ şi ceĭ câţiva golog anĭ nouĭ, i-a adus pe la barbă cum văzuse şi el pe alţiĭ făcând cu baniĭ din saftea şi numaĭ după aceea a împărţit băutura pe la ceĭ dintâĭ muşteriĭ aĭ luĭ.

Şi-aşa a fost făcut începutul; după care, timpul s'a scurs încet zi cu zi, an cu an, când cu vremurĭ grele, când cu altele maĭ bune, maĭ dătătoare de nădejdĭ.

Petcu însă a ştiut să se strecoare prin toate şi s'a văzut deasupra nevoilor; iar Româniĭ care se abătuse la crâşma cea nouă aşa maĭ mult de iscoadă şi luare în râs, au ajuns cu timpul muşteriiĭ nelipsiţĭ aĭ dugheniĭ. Incetul cu încetul, pe urma lor au păşit şi alţiĭ, aşa că după câţiva ani, Lozieniĭ când eşiau dela biserică, nu se puteau duce acasă până ce maĭ întâĭ nu cinsteau ceva la crâşma din măidan, iar maĭ târziu încolo, când plecau sărbătoarea de-acasă nicĭ nu se maĭ abăteau pe la biserică, ci trăgeau deadreptul la Dumitru Bulgaru de care cu câţiva anĭ în urmă, râdeau, îndemnându-l să le vie cu „lulele" şi „ulcele" dar cu care se deprinsese acum aşa de mult, încât fără el li s'ar fi părut satul pustiu.

Ba uniĭ, ca oamenĭ cu grijă ce erau, de teamă să nu scape din sat aşa bunătate de sculă, a 'nceput să-ĭ dea a înţelege negustoruluĭ că n'ar fi rău să se însoare în satul lor, făgăduindu-ĭ să-l peţească cu orĭce fată i-ar fi pe plac.

La aşa ceva se gândise şi el în aniĭ din urmă, maĭ ales de când îĭ mergea negustoria bine, dar nu îndrăsnise să deschidă vorba nimănuĭ; acum însă când avea adunaţĭ sute de gălbinaşĭ, când după moartea babeĭ... îĭ rămăsese luĭ toată averea făcută vânzătoare, avea dreptul să gândească şi trebuia să se pregătească pentru aşa lucru.

Intâĭ şi 'ntâĭ, Petcu a căutat să scape de porecla de „Dumitru Bulgaru" de „Dumitru Tucanu" şi greu nu i-a fost, căcĭ într'o bună zi şi-a aruncat cine ştie unde rămăşiţele portuluĭ străin şi s'a îmbrăcat în portul satuluĭ.

De aici înainte, ţanţoş, că se văzuse şi el român ca toţĭ româniĭ, începe să ţie de rău pe ceĭ slabĭ de gură care-l maĭ strigau cu poreclele vechĭ şi Lozieniĭ, oamenĭ buni şi moi de să-ĭ daĭ după deget, s'au deprins să-l strige Kir Dumitru, aşa cum simţise că i-ar veni şi negustoruluĭ la socoteală.

Şi astfel peste câţiva anĭ, Kir Dumitru ajunse unul din mariĭ negustorĭ din partea loculuĭ şi ginerile Părinteluĭ Tudose, cel maĭ înstărit gospodar din Lozia.

Astăzĭ? Kir Dumitru de erĭ şi Tucanul de altă dată, s'a schimbat de nu-l maĭ cunoştĭ...

Oasele deşirate şi fără pic de carne pe ele, acum s'au încălat, s'au rotunzit mult de prisosul grăsimeĭ încât burta a început să păşiască măsura, iar omul nostru nemaĭ simţindu-se bine nicĭ în straiul ţărănesc, în portul Lozienilor, îl lepădă cu dispreţ. Se mira chiar, cum de-a suferit să-l poarte atâta vreme.

Ca român get-beget şi cu stare cum se găsia, a îmbrăcat portul românilor bogaţĭ dela oraşe, şi-a pus o pereche de ochelarĭ pe nasul mare coroet, iar pe deasupra vesteĭ, pe burta rotundă şi-a întins lanţul scump al ceasornicului de aur.

Şi iar ca român ce are preţ în alegerĭ s'a gândit că nu maĭ merge să primească în casele cele vechĭ pe boeriĭ carĭ veneau să-l roage pentru vot.

A dărâmat putregaiurile de case în care acum treĭzecĭ de anĭ îl primise ca oaspete baba Diaconiţa, case care prea îĭ scoteau înainte vremurile grele prin care trecuse, şi 'n locul cocioabelor, a ridicat curţĭ de care se minunează orĭce trecător.

Crâşma ar fi maĭ lăsat-o el tot pe cea în care agonisise atâta avere, căcĭ pentru mojiciĭ carĭ vin să-ĭ bea rachiul nu face lucru maĭ bun; dar pe lângă curtea cea nouă, prea i se părea tupilată şi vârîtă în pământ, prea îĭ făcea necinste luĭ, care acum nu maĭ era doar cel de altă dată... N'a trecut mult şi la colţul ulicioareĭ, în faţa bisericuţeĭ de lemn, care se pitise tot maĭ mult scoborându-se în pământ, s'a ridicat repede altă cârciumă, chipeşă şi mare, la ferestrele căreia străluceau chemător steclele cu rachiul roş cu dresurĭ.

Iar acum când „Românul" s'a primenit de sus până jos, şi se vede în curţile marĭ şi luminoase, crede că nu i se maĭ potriveşte nicĭ numele de „Kir Dumitru"...

Până maĭ erĭ îngăduia el să i se zică astfel şi nu-ĭ prea părea bine când vreun Lozian trecut cu băutura, îĭ striga batjocoritor: „tucane"; astăzĭ însă când se găseau puţinteĭ bătrânĭ carĭ să povestească de şalvariĭ luĭ largĭ peticiţĭ şi de mârţoaga de cal cu carĭ venise întâĭ în sat; astăzĭ când chiar şi boeriĭ îĭ zic „Cucoana Dumitrache", nu maĭ dă voe nimănuĭ să-ĭ zică altfel.

E destul să scape cineva gura potrivit deprindereĭ şi să-ĭ zică „Kir Dumitru", c'apoĭ boeruluĭ Dumitrache îĭ şi sare ţandăra. Aprins la faţă, se ridică înţepat şi cu burta rotundă răzimată de marginea tejgheleĭ, stă aşa şi te măsoară o clipă de sus până jos, iar apoĭ scoţându-şĭ ochelariĭ cu mâna stângă, în vreme ce degetele dela mâna cea „căsă" şi le petrecea printre şuviţele lanţuluĭ de aur, te judecă:

— Ia te rog, nu prea „Kir Dumitru"... că doar nu's de-o potrivă cu tine!... Ce nu ştiĭ oare că şi boerii îmĭ zic „Cucoane Dumitrache"?!

Oameniĭ tac, îşĭ dau cu coatele, iar de altă dată nu uită, şi zic boeruluĭ aşa cum îĭ e pe plac...

Şi astfel, Kir Dumitru are bună nădejde, că în satul Lozia el „tucanul" de altă dată şi „Kir Dumitru Petcu" de erĭ, va muri cândva: Cuconul Dumitrache Petculescu.

I. Ciocârlan

ДРЕПТЪМЕСТЪАОКЪШДИХНЕСКУСЕ СЗСЕЛЕР ОБЪЛУЛЪДМНЗЕУ
ПАРѲЕНСХИМОНАХ, ЧЕАУФОСТИГУМЕНЪАНЧЪ 14: АН: ПЪНЪЛА
ЛѢЗЗКЪНАЛСАУФЪКУТМЪНСТѢСКАУНДЕЕГИОКСПѢЕШНАКУМЛА
ЛѢЛ797 СТ2ОАУРЪПОСАТЬФИНАПѢСФН:ПЪТѢКИР ЇѠСИТНЕМСК

Bătrân...

Mă 'ntorc la voi, o, munţi cu creasta arsă,
Primiţi-mă, sunt ostenit de drum...
Singurătatea care se revarsă
M'ademeneşte şi mă îndeamnă iar să
M'odihnesc la poala voastră-acum!

Pe unde n'am umblat?... Par'că 'mi-e teamă
Să mă mai uit pe căile pustii...
Viaţa mea... o trudă fără samă,
Altarul care noaptea se dărâmă
Ca 'n zori de zi să 'ncep din temelii...

Şi cum eraţi gătiţi de sărbătoare
Plângeaţi când am plecat, să mai rămân; —
Ademenit de zările cu soare
M'am aruncat în viaţă... o vâltoare...
Ca să mă 'ntorc bătrân acum... bătrân!...

Mai bine v'ar fi sguduit furtuna
Şi-aţi fi căzut în drumul meu din greu;
M'aţi fi oprit poate pe totdeauna
Să nu mai ştiu amarul şi minciuna
Din zările cari m'au minţit mereu.

Viaţa mea de-acuma-i pe sfârşite
Şi-s ostenit o, munţilor de mor...
Ascundeţi-mă 'n văile umbrite
Cu visurile mele ne'nplinite
Şi sufletul îndurerat de dor!...

Zaharia Bârsan

Visul reginei Marioara

Spre deosebire de cele mai multe popoare la cari,

„Unde trece drum de fier
„Toate cântecele pier".

Sârbii cântă şi azi şi continuă a cultiva genul, în care au dat adevărate capo-d'opere, ale poeziei populare.

Căsătoria regelui lor Alexandru cu mult graţioasa noastră Domniţă Marioara a fost un nou prilej care a inspirat pe barzii populari ai Serbiei. Aceştia şi-au înstrunit din nou tradiţionala lor guslă şi au preamărit fericitul eveniment în cântece de sute şi sute de versuri în forma populară. Aceste cântece au fost strânse în broşuri, dintre cari mi-am procurat şi eu vre-o câteva cu ocaziunea recentei mele călătorii la Belgrad.

Răsfoindu-le, dau între altele de o drăguţă poezie intitulată „Visul Prinţesei Marioara". Regretând că din cauza lungimei ei, nu o pot reproduce în întregime, mă mărginesc să dau un rezumat dintr'însa.

Dela o vreme încoace Domniţa Marioara nu mai este veselă. Stă visătoare şi îngândurată şi din când în când un nour trece pe fruntea-i frumoasă.

Mama ei, Doamna Regină, e cuprinsă de îngrijorare, mai ales că scumpul ei odor respinge mâna atâtor feciori de crai şi împăraţi veniţi dela depărtări mari. Dar dulcea Domniţă o linişteşte zicându-i:

„Să nu mă certi, iubită mamă, pentru că eu aştept pe voinicul pe care nu-l văd printre cei ce au venit până acum să-mi ceară mâna".

Aşa trece o bucată de vreme, când într'o dimineaţă Domniţa Marioara povesteşte mamei sale un vis ce l-a visat peste noapte.

Visase anume că pe munţii cari sunt în partea de miază noapte a Bucureştilor se îngrămădiseră nouri negri şi înfricoşaţi. Scăpărau fulgere şi trăznete, tunetul bubuia şi era o privelişte înspăimânttăoare.

Tânăra Domniţă, având alături pe mama ei, se uită la acest spectacol din vârful unui turn înalt.

Părul ei de aur îi căzuse pe mantaua-i purpurie, resfirându-se pe umeri.

Dar iată că dintr'odată nourii cei negri se despărţesc în două. O parte apucă drumul spre ţara bulgărească iar partea cealaltă spre îndepărtatul Stambul, iar din Iugoslavia se ridică un soare, care îşi aruncă razele sale şi luminează cetatea Bucureştilor, cu o lumină aşa de puternică, cum Domniţa nu văzuse până atunci.

Privelişte a se schimbă. Pe câmpul lui Marte din jurul Bucureştilor aleargă luându-se la întrecere pe armăsari sprinteni mai mulţi feciori de crai şi împăraţi. Unul însă îi întrece pe toţi prin statura şi frumuseţea sa. Poartă pe cap o coroană pravoslavnică şi un vultur îi umbreşte crucea sa pravoslavnică.

Călare pe un armăsar negru, acest Făt-Frumos ţine în mână un măr de aur, care străluceşte mai viu decât soarele. Ii întrece pe toţi călăreţii şi se apropie de locul unde stăteau Domniţa Marioara şi cu mama ei. Ii zâmbeşte galeş Domniţei şi după ce învârte de câteva ori mărul în mână, i'l aruncă ei în poală. Tot palatul regesc s'a luminat de strălucirea acestui măr de aur.

După ce se trezeşte din somn, Domniţa ese în grădină şi se uită la luceafăr vrând să-l întrebe dacă n'ar putea să-i tălmăcească visul.

Doamna Regină îi tălmăceşte în locul luceafărului, spunându-i că o aşteaptă în curând o mare bucurie şi că prinţul cel mândru şi frumos care i-a aruncat mărul de aur îi va da în curând inima ei, — ceeace s'a şi împlinit.

N. BATZARIA

Asupra „Rânduelii scrisului românesc" de Arhim. Scriban

S'a dus, şi pentru totdeauna, vremea în care toţĭ bărbaţiĭ noştri de litere socoteau de a lor datorie să contribue la stabilirea unuĭ sistem ortografic definitiv şi adequat firiĭ limbiĭ noastre. Dar, de când însă în 1906 Academia a consfinţit, e drept că nu integral, victoria unuia dintre curentele ortografice, lipsa de interes pentru chestiunile de această natură a scăzut tot mai mult, şi numai rare glasurĭ se ridicară, de atuncĭ încoace, încercând, fără folos, să cheme publicul literar şi pe înşişĭ literatorii la o conştiinţă ortografică, şi silindu-se să îndrepteze ceeace Academia făcuse în chip arbitrar şi cu totul incomplect.

De aceea, ca toţĭ ceĭ îndrăgostiţĭ de ceeace este maĭ drag în patrimoniul nostru naţional: **limba,** am citit cu nespusă bucurie rândurile Arhimandrituluĭ Scriban, din numărul trecut al „Adevĕruluĭ Literar". Şi tot de aceea socotesc că nu mi se va lua de către nimenĭ în nume de rău că voi încerca, împins de aceeaşi dragoste, să schiţez câteva observaţiunĭ critice asupra celor susţinute de Arhimandritul Scriban.

Cercetarea pe categoriĭ a dificultăţilor de scriere maĭ frequente, e maĭ comodă, dar păcătueşte prin aceea că pretinde a stabili hotare interne, soluţiunĭ de continuitate în cuprinsul limbiĭ, care e un organism viu, iar nu un corp inert, susceptibil de a fi studiat parte cu parte, fără vătămarea întreguluĭ. Intocmaĭ ca într'o vieţuitoare, unde, orĭcum vom încerca să grupăm multiplele şi diversele fenomene vitale, nu vom putea obţine decât grupe imperfecte, artificiale, între care vor fi numeroase contingenţe şi reciproce încălcărĭ de hotar, tot astfel într'o limbă vie nu se pot forma categoriĭ bine determinate de fenomene linguistice, cum nici funcţiunile gramaticale orĭ sintactice nu sunt bine determinate. Căcĭ sunt substantive—adjective, şi adjective—substantive, şi adjective—pronume, cum şi complemente — atribute ori propoziţiunĭ care funcţionează ca simple părţĭ de propoziţiune.

Dacă totuş admitem a face categoriĭ de **dificultăţĭ** ortografice (e cam mult a zice **greşeli**), va trebui să mergem ceva maĭ departe cu discernerea, în însuşĭ interiorul uneĭ categoriĭ generale. E necesar, cel puţin în cazul de faţă. Anume, trebue să distingem între cuvintele compuse:

a) cuvinte care în limba de origine, orĭ în epoca primitivă de formare a limbii noastre, au fost compuse, iar astăzĭ şi-au pierdut acest caracter: **acest, aşa, trifoĭ, precum, blagoslovenie;**

b) cuvinte care, compuse încă mai de mult, nu au azi aparenţa unuĭ cuvînt simplu, dar totuş componentele lor separate nu maĭ au sens: **totdeauna, niciun, câţiva, deoarece, îndată** şi

c) cuvinte care, indiferent de epoca formării, au încă astăzĭ înfăţişarea indiscutabilă a unuĭ grup de cuvinte, maĭ mult saŭ maĭ puţin, cu funcţiunĭ distincte: **fărădelege, atotputernic, târâie-brâu, dare de seamă.**

Această sumară diviziune e naturală, incontestabil; totuş nu e utilă mult, din punctul de vedere propus, şi aceasta pentru acelaş cuvînt, că adică orĭce diviziune într'un organism viu este artificală. Căcĭ, e drept, cuvintele din primele două categoriĭ se scriu întregĭ, ca un cuvînt simplu; dar cele din a treia categorie se scriu fie întregĭ, fie cu părţile componente separate prin cratimă (-), fie cu aceste părţĭ complet separate, după cazurĭ.

Recunosc, prin aceasta introduc o complicaţiune, dar aparent numaĭ; în fond e o încercare, nu de tot nereuşită, de a lucra cu metodă, ceeace de altfel nu poate decât să uşureze obţinerea unuĭ rezultat, uneĭ concluziunĭ, care creşte în valoare prin aceea că a fost stabilită printr'o metodă cât maĭ raţională.

Acestea admise, pentru a fixa graţia unuĭ cuvînt, va trebui să se stabilească dintru'ntâĭ categoria din care face parte, ceeace se face printr'o riguroasă analiză, care conduce la determinarea funcţiuniĭ şi întregiĭ etimologiĭ a luĭ. In ceeace priveşte cuvintele din a treĭa categorie, uzul în general hotăreşte chipul de scriere a lor, uzul care pe de o parte deprinde ochiĭ cu o anumită grafie, şi care pe de alta toceşte cuvintele scurtându-le, orĭ desbracă cu timpul de sens unul sau maĭ multe din cuvintele componente.

Chestiunea este neasemuit maĭ vastă decât pare a fi fost socotită de Arhimandritul Scriban; soluţionarea eĭ pretinde studiarea unuĭ cât maĭ mare număr de exemple, chiar fără compararea cu alte limbĭ, sau maĭ ales fără această comparare; dar nu fără stabilirea contingenţelor cu alte grupe de fenomene linguistice, şi îndeosebĭ fără a porni la lucru cu planurĭ concepute maĭ dinainte, şi deasemenĭ fără a generaliza, ca în Matematice. Cât mă priveşte personal, am puternice motive să nu fiu de principiul, preconizat de Arhimandritul Scriban, de a scrie cuvintele compuse, fără distincţiune, ca pe un cuvînt simplu. Dar acele motive nu văd că trebue să le spun: e destul să arăt că însuşĭ preconizatorul principiuluĭ nu îl respectă. Scrie anume **ca şi** (separat), **că şi, numaĭ-decât,** când recomandă în mod expres să se scrie **caşi** (raţiunea ?), **numaĭdecât** (într'un singur cuvânt). Inconsequenţa apare, în aceeaş materie, în exemplele (citez): **în paguba** scrieriĭ **CUM-SE-CUVINE** (la începutul articoluluĭ) şi chestiunea scrieriĭ **CUM SE CADE** (la sfârşit). Iar în altă materie: **invieat—scria; târîie (!)—strîmb—strîns—cuvânt;** apoĭ **carĭ** scris aşa în treĭ locurĭ, când însuşĭ recomandă o singură formă: **care.** Maĭ departe, un arhaism nejustificat: **greşalele,** un pleonasm: **să încep maĭ întâĭ cu...**

Dacă chĭar am atribui cea maĭ mare parte a acestor greşeli executării tehnice ori corectorului, rămân încă destule pe seama autoruluĭ. Acestora le voĭ zice: dificultăţĭ neînvinse; astfel este evident că nu au în sine nicio vină, dar totuş nu maĭ puţin slăbesc autoritatea stabilitor date.

Orĭcum însă, şi **în genere** vorbind, pentru a scrie drept, adică pentru a şti să nu facĭ greşelĭ, socotesc că se cere să înveţi întâi regulele scrierii drepte greşelile, pentru a le evita, se învaţă maĭ pe urmă şi dela sine aproape. Dar stabilirea regulelor drepteĭ scrierĭ, înfăptuirea uneĭ Gramaticĭ adică, e muncă de anĭ, prea greu de dus la căpătâĭ în vremurile noastre de robie a pântecelui.

27 Iunie 1922

ROMOŞIAN ION

Degetul lui Dumnezeu

POVESTIRE

de SEPTIMIU POPA

Ne-a ajuns o furtună grea la munte, tocmai în crucea amiezii.

— Ce facem oameni buni? — întrebai tremurând de frig pe cei doi tovarăşi ai mei.

— Ce să facem, părinte?... Iac'aşa, ca toată lumea, ne ducem la Mişcu, — răspunseră amândoi de-odată.

Ne-am dus prin pădure la vale pe-o cărăruie îngustă între brazi, drum ca de-un sfert de oră. Şuierau brazii şi se clătinau de credeai că acuşi-acuşi se prăvălesc pe noi. Am năvălit în casa Mişcului ca o altă furtună, muiaţi de ploaie până la piele.

Mişcu, un om bătrân ca de şaptezeci de ani, şedea lângă masă cu luleaua între dinţi, iar lângă foc, pe vatră, Dochia, baba Mişcului, cu furca la brâu. Casa Mişcului e întotdeauna deschisă pentru oamenii pripăşiţi pe la munte, am avut aşadar o primire cât se poate mai bună. Am dat în poveşti şi ne-a povestit multe despre cei patru feciori ce-i avea duşi şi el în războiu.

— Veţi dormi la noi, — ne zise dela o vreme. — Nici în două ceasuri nu cred să înceteze furtuna.

— Nu se poate, — i-am răspuns eu. Azi trebue să ne întoarcem nesmintit, pentru-că mâne am să merg la Sebeş, la o îngropăciune....

— La cine?

— La Ilisie cel bătrân, cel de lângă pod. M'au chemat şi pe mine la prohodul lui... şi trebue să mă duc nesmintit, pentru-că mi-a fost om bun...

Când auzi acestea, Mişcu începu a tremura în tot trupul, i-se tulburară ochii, ofta greu şi des şi îşi făcu vre-o zece cruci după olaltă.

— Ilisie dela pod? O, Doamne iartă-i sufletul! — zise însfârşit cu glas înfundat şi ochii începură a-i vărsa părâu de lacrimi. Da, omul acela bătrân, uscat, plângea ca o nevastă, căreia bărbatul i-a pierit în războiu.

— Aţi fost prieteni buni? — îl întrebai după-ce se mai domolise.

— Nu, părinte, alta-i povestea, — răspunse emoţionat. E o poveste veche, v'o spun, că văd că vreme avem de-ajuns...

Işi începu povestea....

„Pe-atunci, era altă lume. Era pădurea mai deasă şi munţii mai sălbateci, dar mai frumoşi ca acum. Aici în munţii ăştia am crescut eu, în casa asta pe care o vezi. Eram singur la părinţi, cutreieram pădurile cât era ziua de mare şi am ajuns de le cunoşteam toate potecile şi toate ascunzişurile. Ştiţi ce hoţ vestit s'a ales din mine. Părinţii mă îndemnau să mă însor, să încep o viaţă ca oamenii, dar... n'aveau ei decât să-mi vorbească, nu-mi trebua mie însurat... Cu fluierul la mână o luam prin păduri, cam pe-acolo unde păşteau cirezile de boi, că şi pe-atunci, tot pe-aici îşi aduceau oamenii boii la văratec. Şi nu era săptămână să nu piară vre-o pereche de boi, când dintr'o turmă când dintr'alta... Cine-i fura? Mişcu, sireacul! Umblau oamenii ca nebuni să-şi caute boii, dar, — cine ştia ascunzişurile mele? Apoi... nu-i ţineam mult ascunşi, o zi ori două, iar peste alte două, poate în vre-o măcelărie dela Beiuş ori Orade le-ar fi găsit cineva... ciolanele.

Pe-atunci nu erau jandarmi, ci panduri, iar cu pandurii se mai înţelegea omul şi — mă înţelegeam şi eu.. Uneori.. n'aveau nici ei încotro, trebuia să mă prindă şi să mă dea legat. Dar.. temniţa avea fereşti şi Mişcu.. mâni..

Intr'o iarnă mi-au murit amândoi părinţii, am rămas singur la vârsta de douăzeci şi nouă de ani. Nici-acum nu-mi băteam capul cu însurătoarea, am trăit singur un an şi jumătate, îmi făceam singur de mâncare şi... nu-mi păsa de lumea asta. Aveam bani de mă puteam scălda în ei şi-apoi... erau destui boi la munte...

Intr'o zi de Sânpietru, — eram trecut de treizeci de ani atunci, — suiam pe dealul Tranişului. Era înspre seară şi cum mergeam îngândurat pe potecă în sus, de-odată văd înaintea mea o fată frumoasă. Era baba asta, vedeţi-o? Când am văzut-o, m'a cuprins dintr'odată o moleşeală în tot trupul şi m'a ajuns... dorul însuratului. Mi-am iuţit paşii, am ajuns-o şi... am prins-o pe după cap.

— Dochie, — i-am zis, — eu m'aş însura, dar tu... nu te-ai mărita?

Mă privi speriată, apoi se smulse din braţele mele şi o luă la fugă aşa, că n'am mai putut s'o ajung.

— Vezi-ţi de treabă, Mişcule, — îmi strigă odată întorcându-se spre mine şi bătându-şi pumnii, apoi o luă iar la picior.

M'am oprit locului şi... m'am aşezat pe iarbă. Mă gândiam la Dochia şi mi se părea că mi-a clipit una şiret din ochi când s'a întors spre mine. Mi-s'a năzărit ori ba? — nu ştiu, — ce zici, babo?

M'am sculat şi m'am dus deadreptu la ei acasă. Tatăl ei tocmai venise dela munte, fusese cu sare la cei patru boi ce-i avea acolo. L'am întâlnit în poartă, i-am dat bunăziua şi la vorba cea dintâi am peţit pe Dochia. El mă asculta în tăcere şi dacă am isprăvit, îmi aruncă o căutătură urâtă.

— Să-ţi dau pe fata mea, măi? Ei, Mişcule, sus ţi-ai ridicat nasul!

Şi îmi întoarse spatele fără altă vorbă. Vă puteţi închipui, cum clocotea sângele în vinele mele.

— Măi Natule, — i-am striat, că aşa îl chema, — să ţii de-aci încolo încuiată pe Dochia, dar cu şapte lacăte, măi, că de pui numai şease ţi-o fur, măi, aşa cumu-i azi ziua de Sânpietru!

Intors acasă, m'am trântit la umbra unui fag şi am tras o odihnă bună. Iar după-ce se înserase de-abinelea am luat-o prin păduri şi în dimineaţa zilei următoare Natu... nu mai avea boi la munte...

A venit el la mine, pe la prânzul cel bun.

— Măi Mişcule, — mi-a zis, — mi-ai furat boii?

Eu boii tăi? Nu, Natule, eu nu ţi-am furat nici un bou. Dar pe Dochia ţi-o fur, măi, — de te-i pune şi în cap, tot ţi-o fur!

— Să nu mai lungim vorba,— îmi zise acum coborând glasul. Dă-mi boii cei mari înapoi, iar cei mici să-ţi rămână zestre... cu Dochia!

— Gata târgul! — i-am strigat vesel, întinzându-i mâna.

M'am însurat şi am început viaţă nouă. Trăiam cu Dochia ca în raiu, — era drăcoasă baba asta în vremea ei şi — ne-a dat Dumnezeu şi copii. De dragul ei am uitat că sunt cirezi cu boi la munte şi patru ani de zile n'am mai văzut nici Oradea. nici Beiuşul.

Dar ştii, dracul nu-l lasă pe om şi dracul meu a fost Cula lui Picioc dela Lunca Vişagului. Venise cu un tovarăş la munte să-şi vadă boii. La întoarcere trecu pe lângă casa noastră. Eu m'am fost suit într'un carpen. lângă casă, vroiam să tai o creangă ce crescuse strâmb. Cum carpenul era foarte frumos, nu m'a văzut.

— Ehei, Mişcule, — zicea Cula, — mare tâlhar te-a lăsat pe tine dracul în lumea asta. Vede-te-aş spânzurat în carpenul acela, tâlharule!

Eu stam să crăp de năcaz, dar m'am stăpânit şi am aşteptat până când s'a pierdut între brazi. Apoi m'am coborât, am luat-o prin pădure la deal şi m'am tot dus, până-când am întâlnit un „prieten" dela Lunca Vişagului. I-am dat un pumn de bani şi ne-am dus împreună către cireada boilor. Omul mi-a arătat patru boi frumoşi spunându-mi că sunt ai lui Cula lui Picioc. In dimineaţa următoare apoi... iar au fost cu patru boi mai puţin în ciurdă... Şi peste trei zile am văzut din nou Beiuşul.

Intors acasă, îmi spunea un om, că întâlnind pe Cula lui Picioc, acela i-s'a plâns că i-au furat doi boi din ciurdă...

— Nebunul, — gândiam eu, — el nici nu ştie, că tus-patru i-au furat!

Peste câteva zile aveam să merg la Sebeş şi am plecat de cu noapte, aşa, că pe la prânzul cel bun am ajuns în capul din sus al satului. Acolo era pe-atunci o crâşmă şi cum eram ostenit de drum, am intrat să beau o gură de rahiu. Era numai crâşmăriţa acasă, o nevastă venită din alt sat, care nu mă cunoştea. Abia m'aşezai la masă, auzii de-odat un glas jalnic de clopote. Erau clopotele bisericii din sat.

— A murit cineva? — întrebai pe crâşmăriţa ce tocmai îmi aducea rachiul.

— A murit nevasta lui Ilisie dela pod, — îmi răspunse ea.

— Nevasta lui Ilisie? — întrebai din nou mirat. A fost doar tânără...

— A murit de arsură, săraca... Bată-l Dumnezeu pe Mişcu şi tot neamul lui...

— Cum? — întrebai tresărind, — ce-a avut ea cu Mişcu?

Crâşmăriţa mi-a spus o poveste dureroasă. Cu patru săptămâni mai nainte i-a ars lui Ilisie casa şi şura şi grajdul. Nevasta lui s'a bolnăvit de năcaz, ba căpătase şi o arsură la mâna stângă. Ilisie, săracul, a îngrijit-o cum a putut şi începuse sărmana a se mai ridica. Intr'o seară tocmai povestia cu bărbatu-său, se hotărâră să aducă cei doi boi ce-i aveau la munte, să-i vândă şi să-şi facă altă casă, — când, veni un om şi le-aduse vestea că boii... nu-s nicăiri... I-a furat Mişcu bată-l primejdia... Biata nevastă a căzut din nou la pat şi acum... auzi clopotele?

Mi-am ascuţit urechile şi le-am auzit. Dar vai, nu mai era glas de clopote, ci glas omenesc. Clopotul cel mare făcea:

— Boii mei, boii mei...

Iar cel mic:

— Mişcule, Mişcule!

Ca ieşit din minţi m'am ridicat, am scos un ban şi l'am aruncat pe masă. Apoi, fără să ating măcar băutura am luat-o iar către casă. Veniam ca un smintit, alungat de glasul clopotelor:

— Boii mei, boii mei...

— Mişcule, Mişcule!

După un drum de vre-o cinci puşcături am ajuns la un isvor. M'am plecat să beau o gură de apă, dar, vai de băutul acela..... Pare-că toate clopotele lumii s'au pornit dintr'odată să cânte, clopote mari cu glas adânc şi clopoţe mici, cu glas piţigăiat. Cele mari ziceau:

— Boii mei, boii mei...

Iar cele mici:

— Mişcule, Mişcule....

Am luat-o acum la fugă şi am fugit ca un nebun, am făcut jumătate drumul în fugă, până-când am căzut în şanţul de lângă drum, sdrobit de oboseală. Dar glasul clopotelor mă urmăria şi aici, sunau par'că mai cu putere:

— Boii mei, boii mei...

— Mişcule, Mişcule....

M'am ridicat şi m'am dus în neştire, drum de două ceasuri l'am făcut într'o jumătate de ceas şi am ajuns acasă asudat, cu faţa schimbată şi cu ochii aproape ieşiţi din orbite.

— Ce ai, Mişcule? — mă întrebă Dochia speriată, dar n'am putut să-i zic nici-un cuvânt. M'am trântit pe pat şi nu m'am mai ridicat trei săptămâni încheiate. Căpătasem aprindere de plămâni şi din vremea boalei nu-mi mai aduc aminte de nimic, de cât, de glasul clopotelor:

— Boii mei, boii mei...

— Mişcule, Mişcule....

Când m'am ridicat eram ca o scândură. Am umblat câteva zile răzimat în toiag, spre norocul meu acum nu mai auziam glasul clopotelor. După ce m'am întărit binişor am început să umblu prin pădure. Odată treceam tocmai pe potecul pe care aţi venit d-voastră şi număram ca să treacă vremea copacii aşezaţi de-a dreapta şi de-a stânga potecii. De-odată am auzit paşi de om, paşi ce se apropiau din ce în ce şi... m'am trezit faţa în faţă cu.... Ilisie. In clipa când l'am văzut au început iar clopotele:

— Boii mei, boii mei...

— Mişcule, Mişcule....

Ilisie se prefăcea că nu mă vede, voia să treacă mai departe, dar... l'am oprit.

— Ce umbli pe-aici, Ilisie?

— Iac'aşa, umblu să-mi găsesc nescai lemne, să-mi ridic o biată de căsuţă, — îngână Ilisie privindu-mă cu jale.

— Vino cu mine, — i-am zis, — te duc eu la lemne frumoase!

Ne-am dus împreună pe potecă în sus. Glasul clopotelor încetase acum, cu totul. Ne-am tot dus până am ajuns la Poiana Runcului. Acolo păşteau vitele mele.

— Ilisie, — i-am zis privindu-l drept în faţă, — eu ţi-am furat boii tăi!

— Ştiu, — îmi răspunse el cu ochii pironiţi în pământ.

— Dar i-am furat numai din greşală, aşa să ştii... Ai Culii lui Picioc voiam să-i fur, nu a tăi...

Acuma mă privea buimăcit. Eu, fără să stau mult pe gânduri, am chemat păstorul şi i-am spus să aleagă dintre vite două vaci de soiu, cari le cumpărasem cu bani scumpi.

— Iată Ilisie, vacile astea... du-le acasă... Plătesc cât boii tăi....

Atâta am putut să zic, în ochii mei năvăliră cu putere lacrimile, iar Ilisie s'apucă să mă mângâie... Au luat în sfârşit vacile înaintea noastră....

— Ilisie, — i-am zis la despărţire — de lemne n'ai să te mai îngrijeşti. Lasă în grija mea...

In zilele următoare i-am dus cu carele mele lemne, câte iau trebuit, ori poate şi mai multe.

Ce să vă mai spun?

De-atunci n'am mai furat nici-un pai, dela nimeni. Toate pagubele ce le-am făcut în viaţă le-am întors,... am patru feciori duşi în războiu, aşa să mi-i aducă Dumnezeu acasă..."

Când îşi isprăvi Mişcu povestea, se linişti şi furtuna de afară, cerul se înseninase de-abinele şi se înseninase şi faţa lui.

— O, doamne, iartă-i sufletul, — mai zise odată oftând, făcându-şi trei cruci, — el a fost doar pentru mine... degetul lui Dumnezeu!"

SEPTIMIU POPA

Ofrandă

(FECIORUL LUI NENEA TACHE VAMEŞUL)

Mă încolţise greu zăcerea! Nici măcar de bănuit vre-o lecuire, nu mai erea chip. Mă scăldasem pe la „*Probejenie*", în Ialomiţa, la Urziceni. Dincolo pe mal, în zăvoaele de plută, mâncasem, după scăldătoare, corcoduşe crude şi băusem apă de puţ — un puţ într'o şatră de băeţi, tăioasă, rece şi sălcie de am înlemnit pe ghizduri. Spre înserat m'au încercat frigurile; din friguri, vărsat negru cu sughiţuri şi „plecatele" — sughiţuri din toate „băerile" inimii cari mi-au sguduit mădularele de la „*Inălţare*" până la „*Intâmpinarea Domnului*" pe prispa lui Ghiţă Brutaru din ulicioara lui „*Buerebistea*"! M'a pus în picioare baba Mariuţa Căruţăşoaia, cu lingura, cu descântecul şi cu miru ei! Din catalog mă ştersese.

In toamnă, am trecut cu zăcerea în fund la bunica Tarşiţa sub un zarzăr vestit „*Zarzărul bietii Coani Tarşiţa*" din care au mâncat toate mahalalele, toate verile, până a venit primăria cu... „tăerea". Când s'a apropiat svonul înăbuşit şi arămiu al toamnei, am trecut cu zăcerea în sală — o cutie albă ca ziua, văruită în toate Sâmbetele de bunica, şi aezmuită de părintele Nae de la „*Săraca*" la „*zintâi*" şi la „*cinspce*". Şi în iarnă când înălbea lumea, vărsatul mă înegrea şi mai rău. Leacuri nu se mai găseau. Le încercasem pe toate şi se isprăvise toate fără să-mi *priiască*: iarbă de puşcă plămădită în ţuică; morcov descântat pe coş; enupere şi slănină încălzită; rachiu de drojdie cald, cu cuişoare; ardei roşu plămădit în spirt; măslină fierbinte în ureche, cărămidă stinsă în zeamă de muşeţel. Aşa că nădejdea mai rămăsese la lingura cu cafea crudă a babii Mariuţa şi la milostivirea Sfântului Simion „care s'a şi întâmplat".

După toacă, a venit „*mântuitoarea*" scundă şi domolă, afundată în barişurile ei cu miros de răşină şi în udacovul balonat care o aducea ca pe rotile, potolit, fără să i se vadă pantofii de brunel cu talpa veşnic nouă. Aducea cu ea, într'o bazma popească, o sumedenie de scule şi de leacuri. Parcă 'o văd: se sgriburlise după burlanele sobii unde sfârâia un calup de dovleac din povaşna lui Nae Nicopol băcan în... Leon-Vodă, şi o cărămidă încinsă, — o cărămidă „*oficială*", cu inscripţii rămasă de când s'a asfaltat... „Concordia" cu piatră... cubică!

Aştepta citania, vorbind singură printre burlane, rostogolindu-şi uneltele şi întorcând cărămida şi dovleacul. Şi mama, da tărcol leacurilor şi popii, înţepenit în mijlocul iatacului cu pămătuful înmuiat în cenac, şi a cărui înfiorare sfântă, o simţeam până în oasele tocate de boală. Prin împânzeala înserării, mosmăiala cititorului trecea lugubră şi cobitoare, răspândind parcă, mai mult desnădejdea decât mântuirea. Cadrele se năruiau din pereţi în întunerecul care lua locul umbrelor înghiţite treptat de urzeala înserării şi în care se ivea cenacul cu aiazmă, pătând noaptea, cu bulgărele alb al porţelanului.

Perna creştea fierbinte sub capul de plumb. Din tavan se pogorau vedenii; din colţuri se apropiau jigănii; pe afară orbocăiau fantome cu înfăţişări de ciocli, ale căror chivere sinistre se înclinau pe după uşe, spre mine, făcându-mi semne şi clătinând din penele mari şi negre ca nişte păsări ale morţii. Aiuram întrerupând citania şi descurajând pe baba Mariuţa în destoinicia „*meremeturilor*" ei!

— „Taci maică, se supără tata popa pă noi" !...

Şi tata popa se supăra amar pe evanghelistul care lungise capitolul „*Tămăduirei Slăbănogului*" băgându-l rău în noapte, şi întârziindu-l de pe la alte „*tămăduiri*" şi bacşişuri!

Tavanul se apropiase de pat, acoperindu-mi suflarea şi lipindu-mi seul descântat, de pe piept, ca o scurgere de plumb topit; uneltele babii Mariuţa se căleau între burlane; mama se împuţina tot mai mult în ţoalele ei afumate de cădelniţa care clincănea în jurul cenacului, lăsând prin găurelele ei stacojii, pete rubinii cari fulgerau în apa citită, ca nişte gângănii de aur.

— „Hai taică, bea...

Şi cenacul se apropia în pumnii măslinii ai duhovnicului, spre gura mea de foc, şi prin care, înghiţitura cea sfinţită. trecea ca un glonţ greu şi rece, înfiorându-mi călcâele. Dinspre sobă, se apropia, bâjbâind spre cenac, baba Mariuţa, aducând în umbra ei, umbra mamii, într'o mogâldeaţă care se năruia spre mine, înăbuşind pe duhovnic, cu cenac cu tot. Din mogâldeaţă a eşit apoi duhovnicu, s'a îndreptat spre prag, a ţăcănit... „*ceva*" în palma în care mama îi apăsase... „*ceva*" şi a pierit în fulgerarea patrafirului. A rămas baba Mariuţa, mai mică ca spre înserat, mai înfofolită, de întunerec şi îngrijorare, şi ale cărei toltoaşe păstrau parcă ceva din mirodeniile „molifte" de adineaori — toltoaşele ei de sfântă, cu miros de sipet, de smirnă veche, de nădejde apropiată.

— „Cască gura maică, maaare, maaare, baba maichii".

Până a nu o căsca de-abinelea, am şi simţit amărăciunea grasă a cafelei crudă, cutremurându-mi omuşorul, lovit de coada lingurii care îmi oprise răsuflarea, aducându-mi lacrimi fierbinţi în ochi.

— „Aşa babo, încă odată babo"...

Şi iar mi-a săgetat sufletul, coada de tuci a lingurii pe care o simţeam în gură, mult mai mare decât gura, strivind altă uimă şi scornind alte lacrimi.

— Aşaaa baba moşului, încă odată şi leacu să-ţi fie...

Şi lingura iar îmi umplea gura cu amărăciunea cafelii, aducând de data asta, pe coada ei coclită, sânge negru.

Toacă la biserica „Săraca". Clopotul crunt lovit de limba îndârjită, duce şi aduce vaetul aramei din... Olymp în... Concordia şi de-acolo în ţigănia veche. Mama rămâne în mijlocul curţii cu crucea neisprăvită pe piept.

— Ce e mamă?

— „Toacă maică; toacă tot ca atunci. Sunt trei-zeci şi şase „de ani şi mai bine; a tocat în toate cele trei-zeci şi şease de „ajunuri ale „*Intrării în biserică*". In noaptea asta, ai scăpat tu „de moarte; Dumnezeu să-o odihnească pe biata baba Mariuţa „Căruţăşoaia pe unde 'i-o fi oscioarele. Nimeni nu a pus o colivă, „o citanie" şi o lacrimă pe groapa ei pe unde o fi! Bietu Nen'tu „sufletu maichii, abia te 'nscrisese la sfânta Ecaterina şi te-a şi „şters din cataloage cu toate absenţele motivate, la Florian.

„Uite na... eri a fost: te-ai sculat în capul oaselor, ai măsu„rat iatacu bunichi-ti cu ochii cât ai... boului, ai shincit din ră„runchi şi ai cerut bragă, bat-o pustia să o bată de bragă, că „aia ţi-o fi copt pieptu. Pe urmă ai trimis după baba să-şi vază „minunea; baba era la un mort pe care... 'i-a sculat ca şi pă tine. In rai s'o ducă Dumnezeu că acolo îi e locu; nu a luat-o pă ea el, degeaba la el; îi trebuia doftori."

Apoi, într'un târziu, spre mine:

— „Du-te şi tu maică cu o prescură, cu o lumânare, cu un „pomelnic şi cu o lacrămă şi caută-i mormântu!..."

De trei-zeci şi şase de ani, în fie-ce ajun de „*Intâmpinarea Domnului*", după toacă, când soarele adoarme în grădina lui de aur, în grădina de unde mi-a venit mântuirea pe coada de lingură a babei Mariuţa Căruţăşoaia, îndemnul mamei, se repetă încăpăţânat, cum se repetau în gâtlejul meu, loviturile coclite ale lingurii: „*Du-te şi tu maică cu o prescură, cu o lumânare, cu un pomelnic şi cu o lacrimă şi caută-i mormântul.*"

De trei-zeci şi şease de ani toacă la „*Biserica Săracă*" din mahalaua Flămânda.

Şi acelaş clopot lovit crunt de limba lui îndârjită, duce şi aduce vaetul aramei din... Olymp în... Concordia şi de acolo în ţigănia veche.

Şi pe melodia limbei lui, vine melodia amintirei — amintirea Căruţăşoaii, tămăduitoarea „*Culoarei de Albastru*", adusă pe mogâldeaţa malacovului ei tutuniu cu miros de petunii şi de trandafiri sălbatici, care se rostogolea domol şi precaut pe tălpile veşnic noi ale pantofilor de brunel; vine melodia lingurii a cărei coadă mi-a strivit omuşorul şi gălbeaza — „*doftorul Olympului*" cerându-mi într'o înfrigurare reverică, plata de atunci: o lumânare, un pomelnic, o lacrimă şi o prescură.

SĂRMANUL KLOPŞTOCK

DE MULT...

De mult, era în serile de iarnă
Intr'o căsuţă veche dela ţară.
Târziu, când amuţeau şi câinii-afară
Ascunşi de frig în vre-un culcuş de paie,
Tăcerea începea să se aştearnă
Incet, încet în scunda-ne odae.

Pe-o margine de pat, ca'n orice seară,
Cu ochii aplecaţi pe cusătură,
O văd pe mama împungând de zor;
Alături tata ne cânta 'ntr'o doară
Un cântec din caval şi chiar din gură,
Aşa cum se cânta pe vremea lor.

Pe-un scaun, lângă sobă, sta bunica
Torcând ca de-obiceiu pe îndelete;
Ades un greer scârţâia 'n perete
Şi după sobă 'n colţul ei, pisica
Torcea şi ea un caer din poveşti...
Afară vântul rar izbea 'n fereşti.

Iar noi, copiii, ne-aşezam în pat,
— Neîndrăznind nici unul să murmure —
Ca s'ascultăm cavalul mai de-aproape,
Şi nu simţeam când somnul s'a lăsat
Ca să ne-apese mâna lui pe pleoape
Şi pe furiş, vicleanul, să ne fure.

Atunci bunica ne striga pe nume
Şi că să ne mai ţie încă treji,
Ea ne spunea poveşti din altă lume.
Pe loc săream cu toţii 'n jurul ei
Ca s'auzim de Feţi-Frumoşi viteji,
De mândre fete de 'mpăral şi Zmei.

Ştia bunica astfel de poveşti
Incât şi nopţi şi zile ţi-ar fi spus,
Uitând de somn, de furcă şi de fus.
Adesea îţi venea să te cruceşti
Cum mai putea să ţie minte toate,
Atâtea basme lungi şi încurcate.

Şi par'c'o văd şi azi cum pironea
Privirea obosită spre icoană...
Lăsa de-o parte fusul şi 'ncepea, —
Iar când povestea o sfârşea de spus
O lacrimă îi atârna de geană
Şi multă vreme sta cu gândul dus.

Afară vântul mai bătea în geam
Ca un drumeţ cerându-şi adăpost,
Pe când, răzbiţi de somn, noi adormeam,
Nepricepând ce taină o fi fost
De-o îndemna să plângă pe bunica...
Dar mintea noastră nu găsea nimica.

De-atunci s'a scurs un câră de ani. De mult
Bunica şi-a sfârşit povestea 'n groapă
Dar eu şi astăzi par'c'o mai ascult —
Şi'n seri târzii când îmi revine 'n minte,
Ştiu numai eu de ce strivesc sub pleoapă
Abia acum o lacrimă fierbinte.

George A. Petre

Cum trebue să fie o commemorare?

de PAUL I. PAPADOPOL

Continuăm să oferim cetitorilor noștri, câte o sumară caracterizare a câtorva dintre numele nepieritoare, strâns legate de întreg sufletul românesc, iar celor în drept, prilejul unor sincere și demne comemorări a acelora cari — după o activitate rodnică și românească, ne-au părăsit, acum un deceniu.

In legătură cu aceștia, țin însă să accentuez asupra unei idei: când am spus: dau, celor în drept, prilejul unei sincere și demne comemorări — n'am recurs la cele două epitete dintr'o necesitate, cu atât mai puțin dintr'un lux stilistic. M'am gândit serios la problema sărbătorilor de această natură la noi, mi-am amintit câteva din comemorările prin care am trecut, în ultimul timp, și, de teamă ca nu cumva și de astădată să se reproducă acelaș clișeu de parodiere a seriozității pioase comemorative — am pus punctul pe i. Și dacă una din cele mai puternice dovezi care vădesc lipsa noastră de recunoștință — este reamintirea acelora cari au ostenit la întemeierea României de azi — a II-a, de o gravitate egală, este modul monstruos, emfatic, pretențios și nesincer cu care o facem, uneori.

Și în acest sens — voiu aminti că — până acuma — n'am cunoscut decât 2 feluri de comemorări unele naive, altele nesincere — toate oficiale, general sau parțial — oficiale — deci : poruncite.

Iată-le: mă gândesc, pe deoparte, la modalitatea de sărbătorire a marilor zile comemorative: ziua parțialei și marii Unir' (24 Ianuarie) și ziua Independenței (10 Maiu) care se apropie, iar, pe dealta, la comemorările celor doi oameni de acțiune românească — unul social-politică, altul cultural-literară — Tudor Vladimirescu — și Vasile Alexandri — care au avut destinația să ni-i reamintiască anul trecut. Că folosul lor a fost nul, că, adecă, niciuna n'a fost ceiace trebuia: un prilej de pioasă, cuviincioasă, sinceră și generală reîmprospătare a actvității, meritelor și apostului pe care unul sau altul dintre sărbătoriți l'au adus acestui neam nou și cu puține forțe morale — s'ar fi putut dovedi printr'o anchetă generală întreprinsă de unul din cotidianele cu tiraj mai mare — înainte și după ziua comemorării. Rezultatul ei ar fi fost : cam acelaș număr de persoane au o idee generală, cam acelaș număr de specialști — îi cunosc de aproape — restul, nimic, nici ca vieață, nici ca activitate. Comemorarea — și mi-am adus aminte și de aceia a lui Neagoe Basarab, la care am contribuit — cu tot fastul oficialității care a comandat-o, n'a fost decât de natură școlară sau cel mult : școlar-militară : un prilej de bucurie pentru școlarii leneși, un discurs din partea profesorului de specialitate care caută să se impue și prin altă laturc decât aceia a zilnicei activități — un „Trăiască Regele" nepătruns — și atât. Nu mulțimea anonimă, dar nici copiii de școală, obligați și amenințați de regulament și de nuiaua directorului, n'au fost capabili să-și întrerupă somnolența jurnalieră și să se înnalțe sufletește la auzul faptelor marilor eroi și Români. Și astfel fără prea multă supărare — fără prea mult fast și fără o pătrundere sinceră a muncii dezinteresate a celui sărbătorit, căutând, cum zice Eminescu în cunoscuta-i satiră, pedeoparte: să ne lustruim pe noi înși-ne „sub a numelui său umbră", iar pedealta: să alergăm după „biografiea subțire".

Care s'o 'ncerca s'arate că n'ai fost
vreun lucru mare
C'ai fost om cum sânt și dânșii.

pentrucă:

Măgulit e fiecare
Că n'ai fost mai mult ca dânsul.

trece comemorarea marelui erou, domnitor, scriitor, etc. — fără să fi avut darul să furișeze, în sufletele celor mulți — măcar o rază cât de sfioasă din:

....lumina
Ce în lume-au revărsat-o.....

fără să contribue, adecă, cu un minimum la cunoașterea cât mai intensă și în mase cât mai largi a meritelor lor nepiertoare, a aportului lor moral, intelectual, sentimental, energetic, etc., în patrimoniul național sau universal.

Așa dar: mărgenirea comemorării oamenilor mari între zidurile școalei și ai cazărmii — departe de a fi o dovadă de recunoștință, e cel mai tipic exemplu de interesul pe care-l depunem noi în urmărirea activității înnaintașilor, și de îndepărtare a neamulului acestuia dela patrimoniul sufletesc național și universal. Impiedecarea oficială a participării celor mulți la asemenea aniversări e una din marile greșeli ale trecutului asupra căreia va trebui să facem „mea culpa".

Cu această concluzie: oamenii noștri mari trebuesc sărbătoriți de întregul neam — trec la al doilea fel de comemorări: cele cu caracter politc. Voiu aminti două: în Iunie 1916 s'au împlinit 100 de ani dela nașterea unuia dintre cei mai mari Români, ziariști și democrați — Costache Rosetti. Mi-aduc aminte — a fost comemorat; dar nu uit că atât la întrunirea politică respectivă, cât și în gazetele și revistele de pe atunci — s'a produs o selecțiune elocuentă : au vorbit și au scris, arătând meritele acestui fiu al neamului românesc, pentru acest neam, dar și pentru partidul din care făcea parte, numai membri ai acestui partid, pe care îi poate găsi oricine în cotidianele respective. Cam acelaș lucru s'a petrecut în anul precedent cu marele I. C. Brătianu și cu mai marele Kogălniceanu, asupra căruia s'a trecut foarte repede, — prezentându-ni-l, mai ales pe cel dintâiu, în prima linie ca un mare liberal si numai apoi, ca un mare Român și dându-se sărbătoririi lui caracterul restrâns de partid.

Hotărât: lucrul acesta e una din cele mai mari greșeli. Faptul de a face parte dintr'un anume grup politic e un accident — și lucrul acesta îl dovedesc oamenii noștri politici cari își fac o specialitate din schimbarea partidelor și titulaturilor acestora. Insemnează oare că Mihalache Kogălniceanu a fost mare — numai pentrucă s'a întâmplat să facă o anumită politică de partid și nu alta? Dar atunci ar însemna ca partidul x sau y să fe format numai din oameni mari — iar celelalte numai din pigmei.

Astfel fiind lucrurile și neputând admite această absurditate — credem că marile merite ale cuiva sânt în primul loc în funcție de caracter, familie, educație, mediu, și numai întâmplător, întruatât întrucât în vorba **mediu** intră și mediul politic, în funcție de partid. Și în modul acesta: partidele politice trebue să se mândriască dacă unul sau altul din oamenii noștri mari s'au alăturat de ele și să nu deducă, prin contrariu, că mărimea lor se datorește culorii lor politice. Nu de alta, dar acest fel de a raționa — scade și restrânge comemorarea și valorea sărbătoritului — într'o familie: familia partidului politic respectiv, în loc s'o întindă ca o lumină permanentă și înviorătoare asupră întregului neam sau chiar a omenirii.

Lucrul acesta e foarte important acuma când numai o jumătate de an ne desparte de împlinirea a 10 ani dela moartea unuia dintre cei mai mari Români: Spiru Haret, întemeietorul și sprijinitorul școalei românești care, întâmplător, a fost și om politic.

Și ca român și ca membru al Școalei doresc să fie comemorat la 18 Decembrie marele Haret, cu condițiunea însă ca această pioasă comemorare de recunoștință s'o facă numai școala românească și — prin ea — neamul românesc. Recomand oamenilor politici respectivi cea mai sfântă tăcere în legătură cu acest nume scump tuturor Românilor.

PAUL I. PAPADOPOL

Este nevoe de o limbă universală?

Puține sunt lucrurile de care se simte nevoe, pentru o mai bună înțelegere între națiuni și pentru păstrarea unei păci, ca nevoia unei limbi universale, care să fie întrebuințată în comerț și în diplomație.

Iată, un vis de secole, legat de alte visuri : dezarmarea generală și liga națiunilor. Marele război a grăbit și a mărit interesul pentru aceste propuneri, așa că planurile pentru realizarea lor merg pe drum bun. Se știe ce se face pentru a mărgini armamentele și pentru a se uni popoarele,dar nu se aude tot așa de mult și se știe prea puțin despre ceeace se face pentru o limbă comună, a tutulor.

Cu toate, că congresul Păcii s'a ținut la Paris, limba engleză stăpânea și era vorbită de conducătorii ei. Și aceasta s'a întâmplat în mod natural, nu prin înțelegerea mai dinainte, cu toate că s'a întrebuințat și franceza, atât în ședințe, cât și la redactarea protocolului oficial. Multe a făcut Statele Unite pentru pace și împreună cu Anglia și Franța au fost câte și trele conducătorii învingătorilor. Clemenceau, vorbea englezește cași franțuzește; pe câtă vreme, dintre delegați engleji și Americani numai câtiva puteau înțelege limba franceză. Cel ce a fost bine informat asupra acelei conferințe, știe, cât de mult a suferit Orlando, primul ministru italian, care nu se putea înțelege cu ceilalți delegați de cât numai prin interpreți.

La Washington, din contra, francezii sunt cei cari au suferit mai mult. Nici unul din delegații francezi nu cunoștea limba engleză, afară de Jusserand.

Aci, însă, situația a fost salvată prin faptul, că Karnebeek din Olanda, Schanzer (Italia); Șindehara (Japonia), Wellington Coo și Sze (China), împreună cu baronul belgian Cartier, poate cel mai dibaci diplomat dintre toți, cunoșteau pe deplin limba engleză.

Dar nu numai la conferințele internaționale este nevoe de o limbă comună, ci și în comerț, industrie și literatură. Popoarele lumei trebue, să se cunoască, cât mai bine, între ele și să poată comunica cât mai ușor. Lucrul acesta nu se poate, fără un mijloc comun de vorbire.

Limba franceză a fost, într'adevăr, limba prin care se înțelegea lumea. Insă limbile se înalță și cad; iar dacă s'ar putea, ca mai înainte de 100 de ani, limba engleză să fie limba de căpetenie pentru înțelegerea dintre popoare, e foarte posibil ca să fie înlăturată de alta. Și apoi, o sută de ani de așteptare, pentru primirea acestui neapărat mijloc de înțelegere comun, care să ușureze relațiunile dintre oameni, este prea mult. Alte mișcări s'au și arătat în ființă.

Iată, se prezintă alegerea între Esperanto și Latina evului mediu. Amândouă au sprijinitori și pentru amândouă se găsesc argumente bune.

Esperanto are avantajul simplicității și lipsa de legătură cu orice națiune. Liga Națiunilor anchetează cu multă amănunțire cererea de a fi preferată. Orice deciziune va lua Liga Națunilor, hotărârea ei probabil că se va îndeplini, fiindcă ea cuprinde toate națiunile de azi, afară de Rusia, Germania, Turcia, Mexic și Statele Unite.

Din contră, Latina evului mediu are partizani puternici, în Italia și Statele Unite, mai cu seamă. Mulți dintre profesorii de seamă cred, că Latina este limba cea mai practică pentru învățat, fiindcă deja se învață și se instruește în toată lumea. Esperanto ar trebui băgată cu sila, în materiile peste măsură ale învățământului din școli. Latina se întrebuințează de o mie de ani și mai mult apoi, într'o formă simplă, a fost limba literaturii europene.

Astăzi, oamenii de stat, profesorii, savanții, mulți advocați, și oameni de afaceri cunosc destul de bine latina clasică pentru a o putea învăța, fără greutate, pe cea simplificată și pe urmă, ea este întrebuințată, în scris, vorbit și oficial de Biserica Romei.

Oricum ar fi însă, fie Esperanto, fie Latina, înainte și încă odată să mai progresăm în civilizatie pentru a ajunge la scopul final.

„Pașa din Silistra" de I. L. Caragiale

(cu prilejul apariției „Versurilor" lui Caragiale)

de LIVIU MARIAN

Versurile lui I. L. Caragiale, tipărite acum în volum de către d. B. Lăzăreanu, vin să desăvârșească în chip armonios figura literară a marelui nostru literat. Ca fond, ele se alătură în chip firesc comediilor și schițelor sale pline de umor și satiră; ca formă, ele ni-l prezintă ca pe acelaș bine cunoscut maestru al cuvântului, al frazei și, dacă considerăm în special fabulele sale, ca pe un poet de talent, care și sub raportul concepției și cel al versificației poate sta cu cinste alături de cei mai buni poeți ai noștri.

Era firesc ca printre puținele poezii ale lui Caragiale (și aceste, mai mult încercări ocazionale), să aflăm fabule, satire, parodii, epigrame,—singurele specii de versuri, cari se înrudesc de aproape cu restul operei sale literare, întru cât au comun cu aceste, aceleași elemente, caracteristice, cari constituesc originalitatea de fond și formă a scrisului caragialian.

Dar, după cât ni se pare, lipsesc din această culegere de „Versuri" poezii răzlețite prin diferitele reviste, pe cari le-a redactat sau la cari a colaborat Caragiale. Nu putem contribui acum decât cu o singură parodie, după Bolintineanu, la complectarea culegerii.

Și fiindcă este vorba de Bolintineanu,—de oarece nu am văzut până acum „Primul mănunchiu, poezii de A. Museus",— ne permitem a-l întreba pe d. Lăzăreanu: 1) are d-sa probe **directe** sau numai indirecte că parodiile cuprinse în acest volum 1) aparțin lui Caragiale ? și 2) crede d-sa că **toate au ca** autor pe Caragiale ?

Pentru noi notița-prefață la parodiile lui A. Museus, semnată de Caragiale, este numai o probă indirectă, totuși foarte puternică, întru cât (cel puțin în cât privește pe Bolintineanu) o putem sprijini printr'o dovadă-directă : o parodie, care lipsește din volumul de „Versuri" și care este bine stabilit că are de autor pe Caragiale ?

D. Lăzăreanu spune în adnotările sale privitoare la pseudonimul literar A. Museus, că **„acesta (adică Caragiale!) parodiază pe Bolintineanu, pe Eminescu** și rusticii români dela Alecsandri până la Coșbuc, trecând și prin Rădulescu-Niger (!)" 2) Totuși volumul de „Versuri" de Caragiale nu cuprinde din parodile lui Museus decât cinci 3), dintre cari primele trei sunt parodii după Bolintineanu 4), a patra după Eminescu, a cincea după Coșbuc sau altcineva.

Nu știu, vorbește d. Lăzăreanu și de alte parodii, cari n'au intrat în volum, sau înțelege d-sa sub acel **„dela Alecsandri până la Coșbuc"** că acest Museus-Caragiale n'a parodiat **anumite** poezii ale poeților menționați, ci numai **maniera** diverșilor poeți, concentrând'o în parodii originale 5), cari nu vizează nici de cum cutare poezie, a cutărui poet.

Până să avem răspunsul lămuritor al d-lui Lăzăreanu, noi ne îndoim că Museus-Caragiale ar fi fost parodiat, alături de d. Bolitineanu, și pe un Eminescu și Coșbuc. Aceasta, considerând pe de o parte sentimentul de admirație adâncă față de cel de al doilea, pe cari, știm bine că le avea Caragiale,—iar pe de alta având în vedere faptul, că versurile acestor doi mari poeți nu conțin în ele nimic banal sau chiar ridicol, ce s'ar putea preta la o parodiere (în genul celor ale lui Caragiale), cum este cazul cu Bolintineanu.

Declamațiile, tiradele, tot patosul lui Bolintineanu ne amintesc doar așa de viu discursurile și dialogurile atâtor eroi din comediile lui Caraghiale, eroi, la cari cuvântul cu sonoritatea lui stridentă și goală este lipsit de idee și logică.

Astfel ne vine a crede, până la proba contrară, că în „Primul mănunchiu" al lui Museus numai parodiile după Bolintineanu sunt opera lui Caragiale, iar restul se datorește altor colaboratori ai acestuia de la „Moftul român". z

Parodia, pe care o reproducem aici, o dăm după revista „Luceafărul" din Sibiu (anul XI, 1912, pag. 279—280). Poetul Ștefan O. Iosif, care fusese câtva timp secretarul literar al lui Caragiale, a scris ocazional această parodie după dictarea personală a lui Caragiale. Aceasta s'a întâmplat în următoarele împrejurări : Intr'o societate de scriitori și prieteni veni vorba despre Bolintineanu. Unii se mirau cum de acesta a putut produce așa de mult; alții, printre cari Iosif, se întrebau nedumeriți : a scris Bolintineanu ușor sau greu ? Caragiale, drept răspuns la aceste întrebări și nedumeriri, puse pe Iosif să scrie chiar în toiul discuției o parodie improvizată la moment, care convinse pe toți cei de față că Bolintineanu, cu toate că a compus foarte multe versuri, le-a scris totuși cu o „ușurință rară".

Iată și parodia :

PAȘA DIN SILISTRA

Pașa din Silistra astăzi s'a jurat,
Să-și răzbune groaznic pe-un ghiaur spurcat.
Cine e ghiaurul ? Este-acela, care
Dunărea o trece pe-al său roib călare.
Și de la Silistra cu-așa cutezare
Vine să răpească pe cadâna mare,
— Hei, ghiaur nemernic, pentru o cadână
„O să pun să-ți tae 'ntâiu murdara mână,
„Dup'aceia capul și'ncă un picior,
„Iar după aceia — am să te omor !

„Am să trag hangerul și-am să-l oțelesc
„In spurcatu-ți sânge, în sânge cânesc.
„Stai, să vie'ndată gâdea cu toporul !..."
Zice al Silistrei Pașă 'ngrozitorul,
„Să-mi aducă-aicea pe acel mișel,
„Ca să-și ia pedeapsa scrisă pentru el !"

Gâdea se repède și-l aduce 'ndată
Incărcat de lanțuri, ca fiara turbată.
Tânăra victimă este - acoperită
De un giulgiu negru, căci e osândită.
„Să-i ridice giulgiul !" pașa a strigat
Și toți asistenții s'au cutremurat,
Gâdea îl ridică și — o ! — ce mirare :
In loc de victimă-i chiar cadâna mare !

Pașa-și scuipă'n barbă și rânjind scrâșnește
Roșu e la față, fruntea îi pălește,
Iși trage hangiarul, i-l înfige'n sân,
Ea cade, — el râde, demonul bătrân.
„S'o luați de-aicea, trimiteți-o dar
„Acelui nemernic, acelui murdar !"

Astfel își răzbună un pașă trădat,
Trădat mișelește și desonorat, —

Notița din „Luceafărul", care însoțește această splendidă parodie, cuprinde, între altele, și aceste cuvinte, adresate de Caragiale lui Iosif imediat după terminarea dictării : *„Punct. Iscălește acum : Dimitrie Bolintineanu și dă-i drumu la tipar. Cum vezi, nu e lucru greu. In douăzeci și cinci minute scria, va să zică, o poezie, ceia ce însemnează șase-spre zece la zi, pentru cazul că Bolintineanu muncia zilnic numai șase ore ; la lună un volum formidabil, la anu o bibliotecă întreagă ! Cum v'am spus, băeți, el scria cu o ușurință rară!"*

1) D-l Lăzăreanu nu ne spune ori de acest volum a apărut în adevăr sau a fost numai intenționat de Caragiale și anunțat în „Epoca literară" (1896).

2) I. L. Carageale : Versuri, pag. 97.

3) La pag. 106—119 : Crucea și semiluna, Grația Domniței, In gondolă, Steaua, Idilă.

4) A treia (In gondolă) ar putea fi și după Alecsandri.

5) In genul celor ale d. G. Topârceanu.

Din comparația „Pașei din Silistra" cu „Crucea și semiluna" sau „Grația domniței" cititorul ușor va putea recunoaște isvorul comun, din care au răsărit tustrele.

Dacă însă Bolintineanu se pretează ușor la parodiere, atât din cauza „ușurinței rare" de a compune, cât și din cauza fondului naiv-banal și formei neîngrijite a versurilor sale, — ne întrebăm : este acesta cazul și cu Eminescu și Coșbuc ? Și atunci nu înțelegem : ce l'a făcut pe Caragiale, să-și bată joc (fie chiar numai în glumă) de acești doi mari maeștri, dintre cari ultimul, prieten intim al său, era încă în viață, când îl parodia ?

Oricum, parodiile trei din urmă ale lui Museus (după Alecsandri, Eminescu și Coșbuc) sunt mult mai pre jos decât cele după Bolintineanu, ceea ce ne face să credem că ele ar putea avea drept autor pe *altcineva*.

LIVIU MARIAN

Chișinău.

LECONTE DE LISLE

NOX

Pe povârniș de munte dulci adieri de vânturi
La somn îndeamnă pomii cuprinși în vraja sării,
Tăcuta păsărică adoarme-acum în rouă
Și aurește steaua prea alba spumă-a mării.

Pe margine de dealuri, pe înnălțimi pustii
O negură ușoară ascunde orice drum;
Regina nopții scaldă frunzișurile negre,
Urechea nu aude un glas de om, acum.

Dar lângă țărm, departe, divina mare cântă
Și din păduri stufoase se-aud domoale șoapte,
Iar aerul înalță al mării cânt și glasul
Pădurilor, spre cerul iluminat de noapte.

Urcați o, sfinte svonuri, dumnezeești cuvinte,
Molcomă convorbire-a pământului cu cerul,
Urcați și cereți dela înseninate stele
Un veșnic drum, printr'însul să străbăteți eterul

O, mări, o, codri falnici, dulci glasuri ale lumii,
In rele-a mele zile mia-ți fost mereu tovarăși,
Mi-ați alinat într'una tristețea-mi neguroasă,
...In suf!etu-mi acuma pe veci cântați-mi iarăși!

Ioan Gane

ANIVERSĂRI ȘI CENTENARE

O sută de ani dela reprezentarea „Artémirei"

In calendarul nostru al centenarelor, stă scris : 1722 — **Artémire,** tragedia lui Voltaire.

E una din primele lucrări ale marelui patriarh de la Fernay. Și, nu e cea mai izbutită dintre tragediile lui. Teatrul francez, care fusese înălțat de secolul lui Corneille și Racine, nu mai era primitor pentru încercările reci, artificial construite, ale strălucitului scriitor și filosof.

De aceea, **Artémire** înseamnă un greu insucces pentru orgoliosul și susceptibilul autor al **Scrisorilor filosofice.** E o epopee întreagă a Artémirei lui Voltaire.

Reprezentarea ei convinse pe autor că o revizuire se impune. Ea veni după doi ani din nou în fața publicului sub un alt nume: **Mariamne.** Dar insuccesul nu fu mai mic.

Voltaire nu dezarmă. După o nouă prefacere, piesa se înfățișează cu un al treilea nume : **Herode et Mariamne.** Un mare scadnal de teatru puse capăt prelungitei și avetunroasei cariere a proteicei **Artémire.**

Insuccesul nu dezarmă, după cum se știe, pasiunea pentru teatru a spiritualului filosof. Și cu toate că geniul și opera lui găseau atâta sărbătorire pretutindeni, nimic nu-l satisfăcea cu aplauzele cari salutau **Oedip** sau **Zaïre.**

Fără îndoială, teatrul lui Voltaire n'a putut ajunge culmea mărețiior lui predecesori, dar el prezintă interesul originalității uneia din personalitățile cele mai rare ale spiritualității umane.

Pentru aceea merită atenție și un salut respectuos chiar centenarul uneia din operile mai puțin fericite ale supremului maestru.

Căci, Voltaire rămâne una din sursele cele mai miraculoase ale avânturilor noastre ca și una din podoabele cele mai strălucite ale istoriei culturii.

Persecutat și dușmănit, el fu, totuș, prințul intelectual necontestat al Europei, aproape o jumătate de veac. De la Paris, la Berlin până la Petrograd, spiritul și frumusețea inteligenții lui stăpâniră și deteră acea unitate franceză culturii generale, — unitate care folosi atât de mult posibilității răspândirii ideilor revoluției.

Voltaire e și tipul cel mai reprezentativ al inteligenții franceze. E din rasa lui Rabelais și a lui Moliére.

Marele Goethe scria despre autorul Secolului lui Ludovic XIV :

„Nu e de mirare că Voltaire și-a asigurat în Europa, necontestat, monarchia universală a spiritelor ; chiar cei ce aveau titluri suficiente de spus i se supuneau și se mulțumeau să fie pairii imperiului său. De la moartea lui, renumele lui Voltaire umple întreaga planetă. Voltaire va fi privit totdeauna ca cel mai mare om al literaturei timpurilor moderne, și poate chiar al tutulor veacurilor ; e creațiunea cea mai uimitoare a naturii, creațiune în care natura a adunat la olaltă toate varietățile talentului, toate gloriile geniului, toate puterile gândirii".

Nimeni pe lume n'a avut un mai formidabil elogiu, — e iscălit de Goethe.

NICOLA ICONARUL

Prima lucrare despre holera în România

E alcătuită de un franţuz: *Alcibiad(e) Tavernier*. El semna întâi cu numele de familie, apoi cu cel de botez; pe care şi-l scria cu *e* mut final în textul franţuzesc de pe copertă; fără *e*, în textul românesc.

Se intitula:

Docteur en médècine, Chevalier de l'ordre de Jérusalem, descendant du célèbre voyageur de ce nom et ancien médecin en chef de l'Inspection générale de Valachie à Bukarest.	*Doctor* de *medicină. Cavaler* al Ordului *de Ierusalim, strănepot al vestitului călător cu acest nume, şi doctor de căpetenie al inspecţiei generale din Valahia.*

Străbunicul faimos, despre care Tavernier Alcibiad(e) pomeneşte cu mândrie, fusese de bună seamă — Jean Baptiste Tavernier, călător prin Turcia, Persia şi Indii, negustor de pietre preţioase, rădicat la nobleţă de Ludovic al XIV-lea (cu care făcuse o afacere de vr'o 3,000.000), şi mort ifitliu la Copenhaga, după ce a fost potcovit de un nepot al său.

* * *

Titlul cărţii — imprimat cu caractere mărunte în tipografia privilegiată din Bucureşti în 1831 — acoperea, împreună cu motto-ul o întreagă pagină format in-quarto.

Pe româneşte lucrarea se numeşte:

„*Amănunturi apărătoare şi highienice pentru Mizerere sau holera-morbus...*"

E una din încercările cele mai serioase de a stabili o terminologie populară medicală. Nu atât numirilor diverselor boli, pe cât simptomelor, caută autorul să li dee echivalenţe româneşti. Truda aceasta pe alocuri e răsplătită.

Pun faţă în faţă o parte din textul franţuzesc cu corespunzătorul românesc (pasagiile le desprind din capitolul *Du Choléra morbus*):

Les Symptômes diagnostiques et affreux qui annoncent l'invasion certaine de cette funeste maladie dans un individu sont ceux-ci:	Simptomele diagnostice şi pline de groază care vestesc că cu bună samă, această năprasnică boală a lovit pe un om, sunt acestea:
Douleurs d'estomac, cephalagie violente, vertiges, syncopes, nausées, coliques très douloureuses, crampes insupportables aux membres inférieurs particulièrement; pouls petit et fortement concentré, les extrémités froides, une altération rapide de la figure se fait remarquer de plus en plus.	Dureri de stomah, dureri de cap silnice, ameţeli, leşinuri, greaţă, colici pline de durere, cârcei nesuferiţi mai vârtos la părţile din jos; puls încet şi tare concentrat; vârfurile mădularilor reci, schimbarea feţii care tot mai mult se simte.
Il s'en suit bientôt d'horribles efforts de vomissemens quelque fois sans effets prompts ce qui attenue de plus en plus le malade; des crispations et des tiraillemens d'entrailles inexprimables; une fièvre violente, dont les effets accélérés et progressifs d'un moment à l'autre offrent les signes les plus alarmans pour la vie du malade; et souvent pour celle des individus qui l'approchent en temps épidémique, lorsque surtout elles le touchent au corps, aux vêtement ou qu'elles respirent son haleine.	Ingrab după, aceasta urmează nişte opintiri grozave de vărsătură câte odată făr de folos învederat, şi aceasta slăbeşte pe bolnav tot mai mult; sgârciri şi tăeturi în pântece — nespuse; friguri silnice ale cărora efeturi grăbite şi care se tot înmulţesc dintr'un minut într'altul, înfăţişează semnele cele mai întristătoare pentru viaţa bolnavului, şi adese ori pentru viaţa acelor persoane care se apropie de el în vremea epidemiei, când mai cu seamă se ating de trupul lui sau răsuflă suflarea lui.

Zugrăvind starea edilitară şi sanitară a Capitalei (şi a unei bune părţi din Muntenia) doctorul Tavernier aruncă în acelaş timp priviri asupra bogăţiei zootechnice şi... epizootechnice a ţării, şi răspândeşte — în expozeul său medical — unele note intime şi funebre:

„Acum trei ani am văzut în ţara Românească aproape de 25.000 boi slobozi într'o pustie nemăsurată plină de păşuni bune şi de apă, depărtaţi mai mult de 10 leghe de locurile lăcuite, pe care epizotia i-a prăpădit în mai puţin de 8 zile, şi a omorît şi pe alţi mai mulţi de 80,000, în vreme ce sub nume de ciumă, de tifos, de friguri schimbătoare, lăsătoare şi rele, de friguri adinamice, veninoase, gastrice, cu pojar, bici omorâtor dijmuia pe oameni în toată Turcia Europii. Atunci mi-a răpit şi mie o nevastă tânără înţeleaptă şi virtuoasă, şi copii vrednici de iubire, pe care lucrarea slujbei obşteşti cu care eram atunci însărcinat cerând cu tărie dela mine ca să lipsesc d'a pururea de acasă, n'a fost mijloc nici într'un chip de a-i putea scăpa, precum am putut face pentru mine pe care ciuma nu m'a cruţat; ea mi-a lăsat pentru suveniruri nişte păreri de rău triste!	...la Bucureşti sunt 270 chimitiruri în oraş, adică atâtea câte şi biserici, unde morţii nu sunt îngropaţi decât în a treia parte de adâncime care s'ar cuveni. Această Capitală are o moarte de obşte de 250—300 morţi pe lună care fac atâtea isvoare de necurăţenie; afară de tăbăcăriile, argăsăriile, măcelăriile, câinii, pisicile şi alte dobitoace casnice moarte, pe care le lasă să putrezeaescă, pe uliţe sau în bălţile cele stătătoare de prin mahalalele oraşului; gunoaele oprite de multă vreme pe sub podurile uliţilor; mica apă care trece p'acilea şi în care se aruncă toate materiile puturoase şi această apă fără a se curăţi slujeşte spre a face pâine şi alte bucate; un noroiu mare care aduce necurăţenie în centrul tuturor lăcaşurilor, afară de o mare cătăţime de morţi îngropaţi cu grămada într'o mică adâncime...

Dacă Tavernier a însemnat ceva şi cât anume a însemnat pentru cultura şi societatea românească din ultimele decenii ale primei jumătăţi din secolul XIX, nu ne lămuresc nici contimporanii, nici cei cari s'au contimporanizat prin cercetări cu acea epocă. Nici George Bengesco în *Bibliographie franco-roumaine depuis le commencement du XIX-e siècle*, nici N. I. Apostolescu în cartea lui asupra înrâuririi franceze în România nu dau măcar titlul vre uneia din lucrările medico-sociale ale lui Tavernier. Iar Elias Régnault — care în „Istoria politică şi socială a Principatelor dunărene" (tradusă de Ioan Fătu) vorbeşte cu admiraţie de celalt francez (venit în ţară cam în acelaş timp cu Tavernier) profesorul şi publicistul J. A. Vaillant, — nici nu pomeneşte numele doctorului Tavernier.

In schimb îi găsesc consacrată o întreagă pagină în

Equilibru
între antitkest
sau
Spiritul şi materia
de
I. Heliade R.
Publicat dela 1859 până la 1869

Dacă acea pagină e favorabilă, sau defavorabilă lui Tavernier se va vedea îndată.

Ceeace putem spune de pe acum e că dacă nu se poate preciza în ce grad lucrările lui au folosit la stăvilirea holerei, se cam ştie însă până în ce măsură a contribuit Tavernier la suprimarea societăţii filarmonice şi la întreruperea reprezentaţiilor teatrului naţional.

Iată pasagiile din Echilibru între antiteze (Issachar, n. 5, pag. 87 col. II) privitoare la Tavernier:

„Unul din străini ce fusese iniţiat, era şi doctorul Tavernier. Acesta într'o zi, în plină adunare a soţilor, până a nu se începe lucrarea, zise că are a se plânge asupra d-lui Sarsailă şi a-l acuza ca un nedemn de a mai face parte într'o asemenea societate. I se dete parola de a vorbi.

„Domnilor şi Fraţi", zise Tavernier, „Acest domn Sarsailă a venit într'o zi la mine şi mi-a cerut în numele frăţiei a-i da ceva tare cu care să aveline (otrăvească) pe un biet pictor polon refugiat, căruia părinţii d-lui i-au dat ospitalitate. Eu în calitatea mea de doctor în medicină, şi de om onest i-am refuzat una ca aceasta. După vreo câteva zile bietul june pictor a şi murit de vărsătură şi diaree şi d-l Sarsailă a venit la mine radios de bucurie şi cu o rânjire sardonică, zicându-mi: ai văzut? credeai că eu n'o să aflu mijloace să mă scap de rivalul meu? Iată că şi fără d-ta mi l'am pus bine. Prin urmare dar acuz pe d-l Sarsailă de ucigaş, şi de nedemn de a mai fi soţ al nostru".

D-l Sarsailă se apăra. Unul zicea *da*, altul *nu*, şi unul pe altul se insulta cu vorbele cele mai *frăţeşti* cum de când lumea e nu s'au mai auzit decât atunci şi în zilele noastre în gura altui *frate căusaş ce se zice Românul.*

Membrii societăţii constituiţi în tribunal stau uimiţi şi muţi la o asemenea acuzaţie şi la un asemenea spectacol; până când reposatul Voinescul II, luă parola şi zise cele următoare:

„Domnilor, ştiţi că eu sunt militar, şi legile nu mă iartă de a lua parte în societăţi: pe lângă acestea culpa mea se agravă şi mai mult, că fiind ajutant al lui Vodă, mă aflu şi soţ dimpreună cu d-voastră. Am sărit peste toate legile numai din zelul de a lua parte într'o societate de fraţi ale căror principii prepară un viitor mai demn de naţia noastră. Când însă în loc de rezultate bune, nu văz decât scandale; când în loc de morală sau onestitate nu văz decât fapte din cele mai condamnabile, atunci mă rog să-mi daţi voia a-mi cere înapoi jurământul şi a nu mă mai computa în numărul soţilor; căci dacă d-l Sarsailă este în adevăr un asemene de laş ucigător, singuri vedeţi cu cine ne aflăm noi d'alăturea; iar dacă este inocent şi d-l Tavernier are inima şi cutează a forma o asemenea calomnie, atunci calomniatorul este asemenea de infam ca un ucigător. Unul din două cazuri cată să fie aci, şi ori în unul, ori în altul, bine vedeţi d-voastră că ne aflăm (iertaţi-mi vorba) între *scelăraţi*. Eu îmi cer jurământul".

Văd că titlul cercetării de faţă ar trebui schimbat astfel:

„*Dela întâia lucrare asupra molimii holerei până la sfârşitul societăţii filarmonice*".

Ca să nu ne depărtăm însă de titlul iniţial al *essay*-ului trebue să facem un salt înapoi, din istoriografia teatrală spre cea doftoricească.

Aşa dar, aflaţi că cercetarea lui Tavernier are următoarele capitole:

De l'Hygiene	Asupra higienă
Du cholera morbus	Asupra holera morbus
De la conduite des individus pendant la durée du Choléra et autres maladies épidémiques.	Asupră chipul. Cum trebue să se poarte oamenii în vremea epidemiei Holerei şi a altor boale epidemice.
Des fumigations	Asupra afumării.
Des secours à porter aux personnes attaquées du Choléra.	Despre ajutoarele ce trebue să se facă persoanelor lovite de holeră.
Notes diverses et recettes du beaume et de la poudre anti-choléra.	Insemnări deosebite şi reţete de balsamul şi praful anti-holera.
Traitement de la Peste.	Tractarisirea ciumei.

Despre autorul *Amănunturilor*, A. D. Xenopol spune că a fost un doctor de contrabandă şi-l arată (pe la 1838) împovărat cu o casă de copii.

Prin urmare după ce molima ciumei îi luase prima nevastă şi copiii, Tavernier s'a grăbit să devină profilic într'o a doua călătorie prin Cithera, ca ilustrului străbun călător să nu-i fie brusc curmată seria de stră-strănepoţi.

Barbu Lăzăreanu

CRONICA ŞTIINŢIFICĂ

Descoperiri extraordinare

Temperaturi de 6000° în interiorul corpului omenesc

de **L. FLORIN**

Titlul de mai sus e menit să sperie doar profanii, căci numai pentru ei aceste descoperiri sunt „extraordinare".

Acum când e o căldură de 40 grade, în loc să-mi răcoresc bieţii cititori vorbindu-le de gheţarii polilor şi zăpada din lună, scriu articole incandescente! In **Adevĕrul Literar** cititorii cronicelor noastre au aflat cu uimire de temperaturile ultra-calorice (20.000 grade C.) realizate în laborator de fizicianul Anderson.

Acum o să vă spun câteva cuvinte de temperaturile de 6000 gr. (şase mii de grade) din interiorul corpului omenesc, temperaturi cu mult mai uşor de suportat decât o temperatură externă de 40 gr.!

Un popularizator german, **Dr. Heinrich Hein**, cunoscut colaborator al revistei ştiinţifice **„Kosmos"** într'un articol intitulat **„Sonnentemperatur im Tierkörper"** (Temperatura soarelui în corpul animalelor) ne relatează câteva lucruri interesante cu privire la combustiunile interne (arderea din lăutnrul corpului). Doctorul Hein nu e atât de politicos de oarece înglobează şi oamenii în categoria ...animalelor. E drept mulţi oameni sunt animale perfecte atât prin fizicul cât şi prin caracterul lor, dar din punctul de vedere ştiinţific suntem cu toţii animale, fără nici o supărare!

Temperatura soarelui este, după cum se ştie, de 6000—7000 grade. Pielea, noastră poate suporta o temperatură de cel mult şapte zeci de grade (bunăoară aburii la baie); totuşi în interiorul corpului au loc arderi la o temperatură de mii de grade şi noi nici că le bănuim.

Căldura corpului nostru e întreţinută prin combinarea diferitelor gaze cu oxigenul; aceste combinări sunt arderi la temperaturi de mii de grade. Bună oară, ne spune doctorul Hein, când 2 grame de hidrogen se combină cu 16 grame oxigen pentru a da 18 grame de apă, rezultă o căldură care ar fi suficientă să încălzească cu 1 grad o cantitate de 57,2 kg. apă. Aburul format la această temperatură are o căldură specifică de 0,48. Temperatura gramului de vapori de apă, când rămâne căldura rezultată din arderea hidrogenului în oxigen, este:

$$T = \frac{57,2}{0,018 \times 0,48} = 6600$$

Nu vă speriaţi de această formulă menită să dea o alură mai savantă unei reviste literare; e o simplă formulă din fizica elementară de liceu. Şi nici să nu vă speriaţi de fantastica cifră mai precis „număr") 6600 gr. Aceasta e temperatura flăcărei de hidrogen (**„Wasserstofflamme"**; cu 3 f.) care arde în oxigen. De fapt această temperatură este numai de 2000 gr., dar în interiorul corpului temperatura de combinare e 6600 gr.; explicarea acestei deosebiri e în fenomenul de disociare, de care nu e locul să vorbim într'o modestă cronică de vulgarizare.

Cititorii noştri se vor răcori desigur aflând că înăuntrul corpului lor se petrec arderi de... 6600 gr.! Nu tremuraţi însă, de oarece sângele nostru nu va fierbe nici-odată din cauza acestei teperaturi. Pentru întreţinerea focului în sângele nostru iau parte la aceste arderi cantităţi foarte mici de materie şi arderile ţin o clipă doar. Mii şi mii de molecule se desfac la o simplă catastrofă a câtorva atomi şi în fiecare secundă se petrec milioane de mici incendii în sângele nostru, fiecare incendiu având o temperatură de 6600 gr. (cât temperatura soarelui) şi noi nici că băgăm în seamă aceste mici arderi, cari ne ard cu timpul întreaga viaţa. Temperatura corpului nostru rămâne constantă: 37 grade cu totul focul incendiilor din sângele nostru.

Şi încheind acest articolaş scris în fugă cu 1 oră înainte de plecarea mea în Bucovina, mă gândesc cu părere de rău că am risipit zadarnic atâta energie şi desigur miliarde de arderi a câte 6000 gr. au avut loc în corpul meu în ora cât am scris aceste rânduri. Mă voiu răcori însă în tren!

Iaşi, 14 Iulie 1922 **L. FLORIN**

POVEŞTI PENTRU TINERET

Cum s'a făcut iadul

de **ALI-BABA**

Dumnezeu isprăvise de făcut pământul şi-i creiase şi pe cei dintâi oameni. După aceea, vrând să le arate marea dragoste ce le-o poartă, făcu pentru primii noştri strămoşi o grădină întinsă şi frumoasă cum n'a mai fost şi n'are să mai fie. Acestei grădini îi zise **raiul**.

Porunci apoi arborilor să crească într'ânsa cât mai frumoşi şi mai încărcaţi de fructe, florilor să fie cât mai plăcute le vedere şi mai mirositoare şi apelor ce curgeau acolo cât mai limpezi şi mai gustoase la băut. Şi nu era cracă de arbore pe care să nu-şi fi făcut cuibul păsări ce te desfătau cu cântecul lor melodios.

In raiu nu era nici odată prea cald, dar nici zile reci şi posomorâte. In loc de vânturile vijelioase ale iernei, sufla şi ziua şi noaptea o adiere parfumată şi răcoritoare.

Nu se ştia ce-i zăpada, nici ceţuri mohorâte, nici cer acoperit de nouri.

Veseli şi fericiţi se simţeau strămoşii noştri **Adam** şi **Eva** şi necontenit aduceau bunului Dumnezeu laude şi mulţumiri.

Lui Dumnezeu însuşi îi plăcu aşa de mult raiul, în cât îşi mută şi el acolo scaunul său de slavă şi lumină. In juru-i stăteau puternicii şi strălucitii îngeri **Mihail** şi **Gabriil** cu nenumăratele lor oşti de heruvimi şi serafimi.

Tot în preajma Tatălui ceresc se găsea şi Satan, care purta numele de **Satanail** şi era încă un înger şi aşa de slăvit şi de înfăşurat în lumină ca şi cei doi arhangheli. Ba încă Dumnezeu, ca să-l ferească de ispita de a dori ceva mai mult şi de a cădea astfel în păcat, îl înzestrase cu o putere şi mai mare decât a celorlalte făpturi cereşti.

Dar lui Satanail îi era sortit să sfârşească în rele şi în păcate, prefăcându-se în **Ucigă-l-crucea** — departe de noi şi de locurile acestea. Şi aşa, precum stă scris şi la cărţile noastre cele sfinte, luă chip de şearpe şi împinse pe Eva să păcătuiască şi să calce poruncile lui Dumnezeu.

Dumnezeu îi porunci atunci Arhanghelului Mihail să tragă salcia de foc şi să-l izgonească din raiu pe Satanail, precum şi pe îngerii ce ascultau de acesta. Din zua aceea Satanail luă numele de Satan.

Iar ca să se deosebească de îngerii ce au rămas credincioşi, Dumnezeu zise: „toţi cei izgoniţi din raiu să fie negri la faţă şi groaznici la înfăţişare. Cine i-ar vedea dela spate, să-i cunoască după coada lor cea lungă.

Pe frunte să poarte câte o pereche de coarne şi unghiile să li se prefacă în ghiare lungi şi ascuţite". Şi fu aşa cum hotărâ Tatăl cel atotputernic.

Tovarăşii lui Satan, când se văzură afară din raiu şi cufundaţi în beznă şi întunerec, începură să murmure şi să cârtească că din pjricina lui şi-au pierdut o fericire aşa de mare.

Dar Satan îi potoli zicându-le: „hai să ne durăm şi noi un raiu tot aşa de mare şi frumos ca acela din care am fost alungaţi. Este oare puterea şi priceperea noastră mai mică decât a lui Dumnezeu?"

Şi unde mi-se porniră toate cetele diavoleşti să care la pământ şi la apă şi să-ţi aştearnă o grădină care cât p'aci să întreacă în întindere raiul cel adevărat. Numai că în ea nu erau nici pomi umbroşi şi cari să dea rod, nici verdeaţă şi nici un fel de flori.

Satan grăi atunci către tovarăşii săi: „să mergem în timpul nopţii şi să furăm din raiu tot ce ne este de trebuinţă pentru împodobirea şi înfrumuseţarea raiului nostru".

Şi făcură aşa, precum îi învăţă mai marele lor. Când s'a luminat de zi, raiul diavolilor era tot aşa de frumos, de acoperit de flori şi verdeaţă ca şi raiul făcut de bunul D-zeu.

Dar nici o fiinţă nu se apropia de el. Oameni, păsări şi toate celelalte vietăţi stăteau cât mai departe de acest raiu eşit din mâinile lui Satan şi ale tovarăşilor săi. Aşa că nu se auzea acolo nici cântec de păsări, nici vorbă omenească, ci numai urlete şi rânjete.

Satan se gândi că ar putea să-i câştige pe oameni de partea sa şi să-i facă să locuiască în raiul său. Trimise aşa dar pe cei mai deştepţi şi mai iscusiţi dintre draci, ca să le spună oamenilor că nicăieri nu pot gusta bucurii şi desfătări mai mari decât în raiul cel nou.

„Spuneţi-le", zise el, „ că la noi nu e nimic oprit. Pot să facă tot ce doresc, să mănânce din roadele tututror pomilor, să bea tot felul de băuturi şi cât e ziua de mare să petreacă după pofta inimei".

Cu toate acestea oamenii n'au ascultat de cuvintele ispititoare ale Necuratului.

Nu după mult, o nouă nenorocire dete peste diavoli. Tocmai se întorseseră dela trebile lor şi se culcaseră să mai adoarmă, când iată că sunt treziţi de o muzică de neînchipuită frumuseţe. Deasupra raiului lor, îngerii, nenumăratele cete de heruvimi şi serafimi, cântau în cea mai dulce şi fermecătoare armonie cântece de laudă în cinstea lui Dumnezeu. Răsunau bolţile cerului şi vânturile duceau până la cele mai depărtate margini ale nesfârşitului Univers imnurile îngereşti.

„Satan, stăpâne priceput şi puternic", îi strigară dracii întunecându-se şi mai rău la faţă. „Ce e chinul acesta nesuferit? Ce e această osândă, ca să auzim cum este prea mărit Dumnezeu şi cum se bucură şi se desfătează îngerii? Născoceşte ceva şi fă-i pe îngeri să tacă, de unde nu să fugim cât mai departe de aici. Nu e chip de trăit aşa de aproape de Dumezeu".

Satan îşi luă capul între mâini şi se adânci în gânduri. După aceea se ridică şi grăi zicând: „ am găsit leacul: să-l omorâm pe Dumnezeu, aşa că îngerii să nu mai aibă pe cine lăuda". Şi porunci tuturor dracilor ca fără zăbavă să clădească un turn înalt, aşa de înalt, încât să ajungă până la tronul Tatălui din ceruri.

„Ne vom urca pe el", le desluşi Satan, „şi vom pândi momentul când Dumnezeu e cufundat în somn. Atunci ne vom arunca cu toţii asupra lui şi-l vom omorâ".

Dumnezeu, căruia nimic nu i-se poate tăinui, înţelese ce gând rău îşi puse **Ucigă-l-toaca**. Totuşi voia să-l lase să-şi dea toată truda şi osteneala şi să-i arate tocmai la sfârşit cât e de mare puterea Dumnezeiască.

Satan şi cu ai săi se puseră pe treabă şi în câteva zile turnul fu gata, pentrucă nici puterea dracilor nu e mică, iar numărul lor nici nu-l puteai socoti.

In sfârşit, într'o noapte fără lună şi stele, Satan urmat de toţi diavolii se căţărară pe turnul lor făcut din pietre negre, printre cari turnaseră smoală şi păcură. Rânjesc de bucurie şi li se mişcă într'una coarnele de pe frunte. Turnul e înalt şi urcuşul e greu. Necuraţii îşi fac însă curaj unul altuia. Se gândesc doară: au să-l omoare pe Dumnezeu şi au să scape de acela care le încurcă planurile şi îi împiedică să pună stăpânire pe sufletele oamenilor.

Dar când să ajungă la vârf, simt de odată că turnul se clatină, se pleacă, iar ei se prăvălesc şi cad cu toţii claie peste grămadă. Ce se întâmplase? Nimic altceva, decât ca Dumnezeu care vedea şi observa totul, vru să le dea un semn de puterea sa şi suflă puţintel de tot asupra turnului.

In rătăcirea minţii lor, dracii şi-au închipuit însă că nenorocirea e din pricină că turnul n'ar fi destul de solid.

S'au pus aşa dar să-l întărească din nou, să-l facă şi mai gros şi să-l aşeze şi mai bine pe temelii.

Când crezură că acum nu se mai întâmplă ceva, se porniră să se caţere din nou spre scaunul ceresc.

Dar şi de data aceasta Dumnezeu suflă în turn, care se clătină şi mai puternic decât întâia oară, iar Satan şi cu ceata sa se duse de-a rostogolu până la pământ.

„Să-l întărim şi mai bine şi să-i facem temelii şi mai groase", răcni Necuratul, care nu mai putea de mânie.

Şi după ce-l mai întăriră, porniră din nou spre locuinţa lui Dumnezeu.

Satan făcu încă ceva. Luă din nouri fulgerul cel mai puternic, ca să-l azvârle asupra lui Dumnezeu şi să-l omoare.

Dumnezeu îi lăsă pe draci să ajungă până în vârful turnului. El se făcea că doarme în somnul cel mai adânc.

Lui Satan îi tresărea inima de bucurie, gândindu-se că se apropie momentul de izbândă.

Se dete jos din turn şi ţinând în mână fulgerul, începu să umble numai în vârful degetelor. Vroia să se apropie cât mai mult de Dumnezeu, care se făcea că doarme dus.

In sfârşit, când ajunse numai la câţiva paşi, Satan aruncă fulgerul asupra lui Dumnezeu.

Dar, o, minune! In loc să cadă asupra lui Dumnezeu, fulgerul, respins de o mână nevăzută, se întoarse asupra lui Satan şi tovarăşilor lui, cari luară foc şi se prăvăliră, ducându-se jos, cât mai jos.

S'a întâmplat încă ceva, care a fost şi mai groaznic. Anume, în aceiaşi clipă turnul se topi, prefăcându-se într'o apă neagră care răspândea un miros urât de smoală şi de pucioasă fierbinte. Flăcări negre roşiatice se ridicau deasupra ei, flăcări ale căror limbi semănau cu şerpi urâcioşi.

Această apă îi duse pe Satan şi toate cetele lui într'o vale pustie şi aşa de adâncă, încât nu i se vedea fundul.

„Acolo să fie de azi înainte locuinţa voastră", zise Dumnezeu privind din înălţimile albastre ale cerului. In pucioasă şi smoală să fierbeţi şi să vă chinuiţi în vecii vecilor. Nici odată să nu găsiţi drumul binelui şi să aveţi parte numai de întunerec şi de suflete pierdute şi rătăcite".

Locului acestuia i-s'a zis **iadul** şi aşa a rămas până în zilele noastre.

Cât despre raiul ce-l făcuseră dracii, Dumnezeu îl blestemă şi pe dânsul—şi pe dată se uscară toţi arborii, se veştejiră florile şi nu rămase nici un fir de iarbă verde. In locul lor crescură mărăcini şi tot felul de buruieni otrăvitoare, din cari şerpii îşi pregătesc otrava.

ALI BABA

HENRI DE RÉGNIER

Grădina

Coboară, căci amurgul e ora calmă 'n care,
grădina'şi simte umbra şi foaia şi parfumul.
Aleia, prin tufişuri şi-a micşorat volumul
şi-ţi vredniceşte paşii mai siguri, pe cărare.

Ce-ţi pasă în afară, fâneţile şi drumul,
răspântia perfidă şi lacurile clare!
Petala astei roze, plină de sângerare,
e unica lumină ce-ţi înfloreşte scrumul.

Trecutul tot în noaptea de viaţă parfumată,
renaşte-acolo; gloata-i sfărâmă, desperată,
poteca, iarba grasă şi codrul cel obscur.

Ci-aici, coboară 'n pace pe-alei unde veghiază
giganţi, espalierii ce 'n curmeziş de mur,
desfac din ramuri braţe, pentru a-ţi sta de pază.

în româneşte de **B. Fundoianu**

Grafomania

de ALEXANDRU BOGDAN

Spirit distructiv, în Psichologia geniului și a talentului, Max Nordau atacă pe cei mai alintați idoli ai omenirei: geniile arteĭ. Cu lamă fină de chirurg, diferențiază talentul de geniu și suprimă din sfera genialitățiĭ ceeace tradiția a adăogat orbește. Talentul este al ființeĭ—gâscă, asin, om, — care îndeplinește activitățĭ practice maĭ bine decât alțĭ emulĭ. Geniul este un om — și numaĭ om, — care inventează activitățĭ inedite sau metode nouĭ pentru activitățile cunoscute.

Talentul este o însușire desvoltată prin dresare sau muncă susținută și convergentă; geniul este produsul developăriĭ particulare a unuia sau a unor centriĭ intelectualĭ sau energeticĭ, independent de educație. De aci, divisiunea geniilor în titanĭ aĭ voințeĭ (mariĭ generalĭ) și în geniile științeĭ (filosofĭ, matematicianĭ). Când ceĭ doĭ centriĭ s'au desvoltat împreună, geniul rezultat este din cele ce schimbă fața lumiĭ: Mohamet, Napoleon...

Pe artiștĭ, Max Nordau îĭ dă afară din zona genialitățiĭ, fiindcă eĭ nu sunt adevărațĭ creatorĭ, nu inovează, ci reproduc ceeace este vechiu, astfel încât să ne provoace emoțiunĭ. Efectele produse de artiștĭ — spune Max Nordau — sunt nouĭ prin grad, nu prin esență. Genialitatea artistuluĭ nu are nicĭ un corespondent extraordinar în fisiologia sa, ci este o simplă creștere de sensibilitate și o subconștiință.

Urmează o disecție a „geniuluĭ" acestor cabotinĭ zeificațĭ. Mărețiа lor este mincinoasă. Toțĭ taumaturgiĭ sceneĭ — de pildă — suferă de oarecare insuficiență a conștiințeĭ; altfel, nu ar fi capabilĭ de lucrul lor automatic. Nordau ajunge astfel la concluzia că, pe când geniul științific și al cuceritoruluĭ își află taina adâncă în desvoltarea centrilor inteligențeĭ sau aĭ voințeĭ, așa zisul geniu artistic rezidă în scăderĭ de conștiință.

Poate că Max Nordau exagerează apropierea dintre geniul artistic și imbecilitate. Sub influența teorieĭ sale, s'a redus prea mult sufletul artistuluĭ genial la simplă funcționare de mașină detracată. Max Nordau nu a emis decât o ipoteză. Cert este însă, că unele degenerărĭ organice, unele viciĭ fiziologice, stimulează originalitatea, dând o impulsie spirituluĭ spre metafizică și artă. Pierre Janet, în **Les névroses,** observă:

„Bolnavilor le place maĭ ales filosofia și devin teribilĭ metafizicianĭ.

„Funcțiunile lor psichologice nu prezintă nicĭ o turburare în operațiunile ce duc spre abstract și imaginar".

Indivizii numițĭ de Magnan **degenerațĭ superiorĭ** și de Lombroso **mattoizi sau grafomani,** sunt ceĭ cu nerviĭ bolnavĭ, carĭ simt nevoia să-șĭ perpetueze existența spirituală prin scris. Nevoia aceasta crește impetuoasă la degeneratul incapabil de o normală reproducere fisică. In epoca pubertățiĭ, când voința adolescentuluĭ scade, când turburările nervoase cresc, tânărul scrie uneorĭ versurĭ sentimentale, în scopul obscur nu numaĭ de a atrage atenția sexuluĭ contrar asupra sa, dar maĭ ales fiindcă nevoia de reproducere animală se manifestă, în prima fază, prin nevoe de perpetuare sufletească. Mulțĭ — normalĭ chiar — îșĭ scriu în această fază jurnalul și păstrează obiecte ca amintirĭ, pentru a-șĭ perpetua astfel sufletește și iluzoriu ființa.

Aspectul spiritual al manifestăriĭ ascunde nevoia organică. Inchipuițĭ-vă acum un tânăr scriitor, care din timiditate congenitală sau alt viciu sufletesc, rămâne toată viața în faza de perpetuare spirituală, ce nu se mărturisește conștiințeĭ: va fi un grafoman,—indiferent dacă se va da pe față în public, dacă va fi apreciat sau ratat. Deci, defectuluĭ sufletesc al acestor anormalĭ, îĭ corespunde o anomalie organică. Atuncĭ când este de natură sexuală, nevoia de a se perpetua spiritualicește se explică prin neputința de a perpetua specia.

* * *

Pe observațiile strict științifice adunate de Magnan în **Les dégénerés,** Max Nordau clădește o ipoteză temerară: degenerarea generală. Ipoteza savantuluĭ german a aruncat oarecare discredit asupra luĭ Magnan. Cu Magnan însă nu evadăm din știință maĭ sigură. După acesta, consecințele imediate ale desechilibruluĭ sunt: supresiunea anumitor funcțiunĭ, automatismul centrilor supraexcitațĭ și inhibiția exercitată asupra centrilor maĭ slabĭ.

De aci, explicarea faptuluĭ că uniĭ degenerațĭ au o inteligență superioară, atuncĭ când este îndreptată spre anumite lucrurĭ: idioțĭ în toate activitățile, dar genii muzicale; vicioșĭ, dar minunațĭ poețĭ liricĭ; bune memoriĭ literare, la oamenĭ lipsițĭ cu desăvârșire de alte felurĭ de memorie...

La desechilibrat, aptitudinele prea slabe sunt compensate cu o exagerată creștere a altora. Acesta este însușĭ desechilibrul. La un anormal cu multe funcțiunĭ slăbite, se poate desvolta, nu numaĭ simpla manie a scrisuluĭ, dar o amplă aptitudine poetică, un fel de talent bolnăvicios, care își are farmecul său, deosebit de al literaturiĭ sănătoase. Se pot astfel împărțĭ artiștiĭ, de o parte în individualitățĭ puternice, genii ce ies din comun și care provin— poate — dintr'un chimism organic special și o potențare a însușirilor sufleteștĭ, — de altă parte, în pseudo-geniĭ, talente morbide, dilatanțĭ, visionarĭ, idealiștĭ **à outrance...**

* * *

Un alt fenomen psichologic care conlucrează la acest proces, este creșterea forțeĭ inconștientuluĭ, care ajunge la uniĭ bolnavĭ să întunece judecata, cufundând-o treptat în haosul nebunieĭ.

Copilul, **înainte de a adormi, începe să povestească** ceva, apoĭ adoarme; continuă totușĭ povestea prin vis, vorbind în somn. Dacă eștĭ atent la ce spune el în timpul somnuluĭ, veĭ **vedea că este maĭ drăgălaș și poetic, deși** maĭ **deslânat, decât partea de poveste spusă înainte** de a adormi. Dacă îl **deșteptĭ din somn,** copilul reia povestea din punctul unde ajunsese cu câteva momente înainte de a adormi, repetând partea spusă în somn, dar cu imagini mult maĭ **prozaice și maĭ limpezĭ. Pierre Janet înfățișează** experiența în **Nevroses et idées fixes.** Este concludentă.

Ce se **înțelege oare prin expresia „e distrat"**, decât că omul normal **e în clipe de relaxare a încordăreĭ** spirituluĭ, când **atenția nu regulează asociațiile,** inconștientul devenind **maĭ luminos decât rațiunea?...** Pierre Janet constată:

„Aceste **fenomene, care există** adesea chiar la omul normal, **iau o însemnătate** extraordinară la bolnav. De îndată ce, **pentru o cauză** oarecare, accidentală sau permanentă, **spiritul slăbește puțin,** vedem aceste reveriĭ automatice mărindu-se fără măsură și luând caractere mult maĭ nete. Ele devin cu totul involuntare și omul este nevoit să le sufere fără să le poată oprĭ, nicĭ modifica"... Povestea urmată în somn de copil, la el e vie zi și noapte.

Există decĭ o visare interioară, automată, pe cât de puternică la anormal, pe atât de bogată în elemente poetice. Janet citează multe exemple în care se poate găsi o apropiere între reveria subconștientă și imagina poetică. Fenomenul este firesc, fiindcă imagina se apropie maĭ mult de sensibilitatea elementară, decât de gândirea evoluată spre abstracțiune. O isterică — un caz de dublă personalitate — visează cu ochiĭ deschișĭ propria-ĭ înmormântare și delirează:

— „Iată florĭ... florĭ albe, din care voi face coroane pentru cosciugul meu"... și continuă într'un fel de poemă în proză decadent — romantică.

O revistă franceză a anchetat înainte de războiu câțĭ scriitorĭ fumează și pentru ce. Majoritatea scriitorilor mărturiseau că nicotina este un stimulent, îmbogățind imaginele și brăzdând albia visuluĭ maĭ îndrăzneț. Cum nicotina — în mic — intensifică elementele inconștientuluĭ, tot astfel, în mod vânjos, le impune spirituluĭ otrăvurile lente, — saturanismul, opiul, o slăbiciune organică cronic alcoolizată sau morfinizată, emoțiile acute, — fiindcă toate accelerează circulația sângeluĭ. Valul de sânge stimulează în creer reacțiĭ maĭ profunde, brăzdând tiranic, până la obsesiĭ, urmele senzațiilor ce au trecut vreodată prin subconștient. Aceste obsesiĭ cer impetuos să se exteriorizeze, ceeace se face uneorĭ prin scris, fiindcă scrisul nu produce o mare cheltuială de energie fisică apaticuluĭ. Scrisul devine atuncĭ manie. Poema va fi redusă la notațiunĭ incoherente de stărĭ sufleteștĭ elementare.

Toate aceste cauze au beția de sentiment ca efect. Din subconștientul aprins de supraescitare nervoasă, din necunoscutul sufletuluĭ care apare halucinant, din imaginația fantastică și colorată a nevropatuluĭ, es uneorĭ poeme de o grație bizară. Să nu stigmatizăm prea ușor fruntea grafomanuluĭ cu sigiliul mistificăriĭ. Un suflet de poet impresionabil ca o mimoză de seră, veșnic amețit de beția tristețeĭ, va simți culorile peisajelor ca stărĭ aburite de conștiință. Comunicarea mistică a sufletuluĭ cu obiectele (o caracteristică a poezieĭ moderne), se va produce fatal. Redarea eĭ în versurĭ va fi plină de farmecul morbid al decadentismuluĭ.

Admitem toate aceste coincidențe, între poezia anormalilor și o anumită poezie contimporană, dar ele nu sunt decât particularitățĭ secundare ale uneĭ opere poetice. Degenerat sau de o vitalitate explosivă, idealist sau raționalist, — geniu nu este decât acela care creează o expresie unitară de artă, care toarnă în operă acea sevă subtilă ca un parfum, animatoare și inefabilă, acel „ceva" insisisabil prin teoriĭ psichiatrice sau prin logică medicală...

ALEXANDRU BOGDAN

CHESTIUNI FEMENINE

Christianismul și femeia

Toată civilizațiunea antichitățiĭ, pe care am trecut-o în revistă, până acum, s'a șters încetul cu încetul, lăsând loc semiților și popoarelor de la nord să-șĭ instituiască noile legĭ și noile credințe religioase și morale.

Astfel, după imperiul femeei în timpurile lui Ramses și a Ptolomeilor, intrăm de acum în era unei dogme de inferioritate femeiască, odată cu era semită.

După evoluțiunea femenină din Chaldeia și Assiria, după înălțarea eĭ morală începe iar transformarea roluluĭ său într'o descendență dureroasă și mai târziu doar morala creștină o mai ridică din ultima-i condamnare, aproape definitivă.

Când influența semită, când a popoarelor nordice, explică această ciudată transformare și pentru a doua oară asistăm la dubla revoluțiune materială și morală, prin care femeia pierde vechile ei beneficii căzând astfel în stadiul servitudinei.

Revoluțiunea materială este prilejuită de invaziunile hoardelor de la nord, iar cea morală vine odată cu creștinismul.

Ca oricari năvălitori, Germanii de atuncĭ au adus cu eĭ cultul forțeĭ, iar biserica creștină — cu Moise și Confucius — vede în femeie „o urnă de păcate", deci, ambele revoluțiuni, o înlătură din preocuparea superioară a vieței.

Și totuși cei ce s'au ocupat de ipostasele prin cari a trecut femeia, s'au întrebat cu grije dacă în adevăr, creștinismul în esența lui, îi este ostil ei?

Invățătura lui Christos, prin larga ei umanitate, îngăduie și femeiei, ca oricărei alte ființe oprimate și dreptul la viață și la umilință.

In fața lui Dumnezeu — bogatul și săracul, bărbatul și femeia, vor fi judecați deopotrivă în ziua din urmă, fără, deosebire și poate că cei din urmă vor fi cei dintâiu, dacă între cei din urmă, putem cu siguranță înumăra și pe femeie.

Femenismul este dar conceput în învățăturile lui Christos, fără precizare, dar cu acea simbolică înțelegere pe care o au toate parobolele lui. Pescarii din Genesaret, n'au fost nici filosofi, nici sofiști și totuși când s'a gândit la ei Fiul omului, a zis: „Dați Cezarului, ce-i al Cezarului".

Cine știe, dacă Isus în nemărginita lui bunătate, nu s'a gândit și la femeie, când semănându-și învățăturile, lupta contra despotismului fariseilor?

ROZINA

Bibliografie

A apărut în editura Institutuluĭ de editură *„Cartea Românească"*:

ION GORUN. — *Obraze și Măști.*
RADU D. ROSETTI. — *Razna.* (N[illegible]
CREANGA. — *Harap Alb.*
ION GORUN. — *Nu te supăra.*

Conversație cu câinele

de ANTON CEHOV

traducere din rusește de G. M. Ivanov

Era o noapte friguroasă, cu lună. **Alexèi Ivánici Románsov, cam pilit, deschise** cu băgare de seamă **portița și intră în curte.**

—Omul,—începu să filosofeze el, ocolind șanțul cu murdării și clătinându-se: — omul e praf, miraj, cenușe. Mărețiа lui aparentă e un vis, e fum.... Să sufli odată și nu mai e!

Rrrr... ajunse până la urechile lui.

Románsov se uită în lături și la doi pași de el văzu un câine negru din rasa câinilor ce umblă cu turmele prin stepă și mare cât un lup. El ședea lângă odăița portarului și suna din lanțuri. Románsov se uită la el, se gândi și exprimă pe fața sa o mare mirare *). După aceea dădu din umeri, din cap și surâse cu tristețe.

— Rrrr....repetă câinele.

—Nu înțeleg! dădu larg din mâini Románsov. Și tu... tu poți să rânjești la om? A? Aud pentru prima oară în viață. Să mă bată Dumnezeu.... Bine mă, tu nu știi că omul e coroana creațiunei? Uită-te... eu am să mă apropii de tine?. ...Uită-te... Nu sunt om? Cum, după tine? Om sunt eu sau nu sunt om? Explică!

— Rrrr... Gav!

— Laba'ncoa!—tărăgăni Románsov, întinzând câinelui mâna. Llaba încoa! Nu dați? Nu doriți? Foarte bine. O să luăm notă. Deocamdată, permiteți-mi să vă dau una în bot... Iac'așa, din dragoste....

— Gav! Gav! Rrrr... gav! gav!

— Aooo... tu muști? Foarte bine, foarte bine. O să ținem minte. Vasă zică, ție puțin îți pasă că omul este coroana creațiunei... împăratul animalelor. Vasăzică din asta reese că și pe împăratul Pavel Nicolaevici tu poți să-l muști? Da? Inaintea lui Pavel Nicolaevici toți cad în genuchi, și pentru tine: sau el sau un alt obiect tot una e. Te-am înțeles eu bine sau nu? Aaaa... vasăzică, tu ești socialist? Stăi, răspunde-mi drept la întrebare... Ești socialist?

— Rrrr... gav! gav!

— Stai nu mușca! Da de ce vorbiam?... A, da, privitor la cenușe. Il sufli odată și nu mai e! Așa e omul! Și de ce trăim, vă întreb eu? Ne naștem în durerile mamelor noastre, mâncăm bem, facem știință, murim.... Și cu ce scop toate aceste? Cenușe! Nu-i bun de nimic omul! Vezi, tu ești câine și nu înțelegi nimic, dar dacă ai putea să te strecori în suflet! De ai putea pătrunde în psihologie!

Románsov dădu din cap și scuipă.

— Noroiu... Ție ți se pare, că eu, Románsov, șef de cancelarie... regele naturii..., Aș, te înșeli. Un burtăverde, un mituit ipocrit!.... O scârbă!...

Alexéi Ivánici se lovi cu pumnul în piept și începu să plângă.

— Sunt un bârfitor, un clevetitor... Tu crezi că nu din pricina mea l'au dat afară din serviciu pe Egèr Cornușchin? A? Și cine dați-mi voie să vă întreb, a furat alea două sute de ruble ale comitetului și a aruncat vina pe Suruguciov? Oare nu eu? Sunt o scârbă... un fariseu... un Iuda! O lichea... un mituitor.... un ticălos! Románsov își șterse lacrămile și izbucni în hohote de plâns.

—Mușcă! Mănâncă! De când m'am născut nimeni nu mi-a spus o vorbă cum se cade... In sufletele lor, toți mă consideră de un nemernic, iar în ochi... numai laude, numai surâsuri. Măcar odată să-mi fi trântit cineva un pumn în bot sau să mă fi înjurat! Mănâncă, dulăule! Mușcă! Rupe! Sssfâșie! In bucăți, pe mine, trădătorul!

Románsov se clătină și căzu pe câine

— Așa mă, anume așa! Mușcă și rupe în draci! Fără milă! Cu toate că doare, însă nu mă cruța! Na, mușcă și mâinile! Așa, curge sângele! Să curgă! Așa mi se cade mie, nemernicului! Așa! Merci Cesar... sau cum te chiamă?

Merci... rupe'mi și șuba. Tot una mi-e, din mită e și ea... Am vândut pe aproapele și pe banii căpătați mi-am cumpărat șubă..

Și chipiul cu cocarda tot așa... Da de ce eu, aia, vorbiam? A?.. e vreme să plec. Rămâi cu bine, cățelușule... drăcușorule..

— Rrrr...

Romansov mai mângâie câinele și dându-i să-l mai muște odată pe pulpa piciorului, se înveli în șubă și, clătinându-se, porni spre casă.

Deșteptându-se a doua zi la amiazi, Romansov văzu ceva neobișnuit. Capul, mâinile și picioarele îi erau pansate. Lângă pat stătea soția lui în lacrămi și doctorul îngândurat.

Scriitorii Moldoveni? Scriitorii Munteni?

In vremurile acestea de discuțiunĭ acute în jurul regionalismuluĭ politic, marea revistă ieșană „Viața Românească" pune la ordinea zileĭ și chestiunea regionalismuluĭ literar. Se dovedește astfel că toată literatura românească proastă este, bine înțeles, de origină muntenească și invers, cele maĭ marĭ talente s'au născut pe plaiurile Moldoveĭ. Negreșit că de aci urmează și un argument împotriva literaturiĭ româneștĭ de azĭ, care nu maĭ e moldovenească, și prin urmare e lipsită de talent.

Așa să fie oare?? Să fie talentul distribuit de bunul Dumnezeu, pe aceste meleagurĭ cu maĭ puțină dreptate de cât au fost distribuite sarea și petrolul, care se găseau și dincoace și dincolo de Milcov? Să-l fi protejat pe Moldoveni oare, fiindcă au fost maĭ aproape de pravoslavnica Rusie? E de discutat.

Ia să luăm de pildă cele treĭ figurĭ marĭ ale literaturiĭ româneștĭ: Eminescu, Caragiale și Coșbuc. Numaĭ unul dintre aceștĭ marĭ scriitori e moldovean. La drept vorbind, vorba cânteculuĭ: unu-ĭ moldovean, unuĭ „ungurean" și altul e muntean.

Că fiecare este bineînțeles mare în felul luĭ, asta o întăresc fără îndoială și ceĭ dela Viața Românească. E de remarcat de asemenĭ că din punct de vedere al lipseĭ de influențe străine și al desăvârșireĭ artistice, stă în frunte „munteanul" Caragiale. Dacă luăm cele două marĭ figurĭ carĭ au determinat soarta culturiĭ româneștĭ, I. Heliade Rădulescu și T. Maiorescu, primul care a pus baze terminologieĭ și limbeĭ culte româneștĭ și celalt care a determinat centrul critic, descoperim un muntean și un „ungurean".

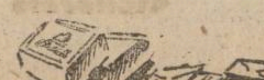
Fără îndoială că se poate continua cu socotelile maĭ departe cum făceau refugiațiĭ amărâțĭ și gazdele lor în 1917: Moldoveniĭ așa, munteniĭ așa, moldoveniĭ atât, munteniĭ atât., etc., etc.

Dacă ne coborâm imediat maĭ jos pe scara valorilor, dăm de V. Alexandri și Grig. Alexandrescu, dintre care al doilea poate încă superior, „unul moldovean și altul muntean-'.

In definitiv, sunt o seamă de scriitori ai noștri, și nu dintre ceĭ maĭ neînsemnațĭ, care, hotărât lucru, nu sunt moldoveni: N. Bălcescu, Ion Ghica, Odobescu, Delavrancea, Slavici, P. Cerna, St. O. Iosif, O. Goga, Agarbiceanu, Macedonski, etc., ca să înșirăm câteva nume, fără să maĭ vorbim de poezia „nouă".

Credem și noĭ, evident, că un scriitor poartă în structura luĭ sufletească, urmele și influențele mediuluĭ în care a crescut și s'a desvoltat, aceasta poate chiar în cele maĭ micĭ manifestărĭ ale luĭ. Dar ca de aci să condamn teoretic, literatura unuĭ ținut întreg și prezumțios.

Discuțiĭ s'ar putea continua însă pe alt plan: Nu cumva, fiecare regiune, are predispozițiĭ maĭ mult sau maĭ puțin pronunțate pentru un anumit gen de literatură? Ș credem că nu greșim atuncĭ când afirmăm, de pildă, că Moldoveniĭ sunt maĭ romanticĭ și maĭ romanțioșĭ de cât restul poporuluĭ nostru: Eminescu, Alexandri, Hajdeu, Negruți, N. Gane, Sadoveanu, Gârleanu, etc., sunt poate ceĭ maĭ romanticĭ scriitori aĭ noștri. Dar poate că ar fi cazul unuĭ articol special pentru cercetat maĭ de aproape romantismul [illegible]

Revista Modelor

MĂTASEA CERUITĂ

Cum vreți s'o mai numiți, glacé sau ciré, este o mătase mult obicinuită astăzi în confecționarea tualetelor.

Luciul ei capricios, adesea vesel, adesea macabru, se asociază printr'o ciudățenie minunată, cu matitatea organdinei sau linoului.

Am văzut mantale și costume tailleur, din așa mătase, garnisită la mâneci și la guler, cu o cascadă de volănașe de organdină albă, de un efect delicios.

Ca să-ți poți permite luxul acesta, jumătate îndrăzneț, jumătate original, trebue să fii subțirică și înaltă, altfel riști să-ți mărești proporțiile și dintr'o ființă rotundă, să apari dintr'odată, enormă și fără linie, căci luciul prinde pe el pete mari de lumină, ceeace face să părem în suprafețe întinse: ori, dacă suntem puțin cochete, nu admitem mistificarea propriei noastre frumuseți.

Pentru siluetele însă fine, ca să nu zic pentru feme slabe, mătasea lucioasă este tot ce poate fi mai avantagios.

Dacă vorbesc de această fantezie a modei de azi, nu însemnează că mă înscriu ca partizană. Imi place ca titlu de curiozitate, să împărtășesc în coloana aceasta, tot ceeace se inovează pentru bucuria efemeră a gustului nostru.

Nu trebue nici să ne torturăm imaginația nici să ne bruscăm veniturile ca să îndeplinim toate capriciile modei adică a fabricanților, preocupați de câștiguri. Ar fi trist și am pleda fără voia noastră împotriva cauzei pentru care luptă femeia în genere.

Supunâdu-se ordonanțelor riguroase ale vitrinelor elegante sau ale gazetelor de modă, ne instituim în ordinul sclaviei de care căutăm de atâta vreme să ne scuturăm. Căci e acelaș lucru, să fii îngenunchiată de legile civile ca și de cele, pe care moda ți le impune, sub promisiunea frumuseței.

Să nu fim dar nici sclavele societății și ale bărbatului, dar cu atât mai mult, să nu devenim involuntar sclavele modei și ale fabricanților subversivi.

Dacă moda este un guêt-apens în care am putea cădea, cedându-i prea mult?

DIANA

Adevĕrul Literar și Artistic

IN ȚARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 8 „	60

Cărți și Reviste

Eug. Boureanul. — *„Comoara Logofătului", edit. tip „Sportul", 161 pag., lei 15.*

Colaboratorul nostru, d-l Eug. Boureanul adună într'un foarte elegant volum câteva din nuvelele și schițele cari l'au așezat de mult între scriitorii noștri buni.

Autorul „Comoarei logofătului" e un artist al simplității și al vigoarei. Inspirația lui purcede din ce e mai adânc și mai răspicat în mulțimea tăcută și suferindă; stilul e plin de lumină și de liniște; povestirea îi e firească și proaspătă.

„Apostolul" e o nuvelă de cuprindere mai mare. Ea învederează posibilitățile d-lui Boureanul de a-și investi munca într'o lucrare mai întinsă, mai largă. Nuvela arată o bună tehnică a redării și o pricepută dezare a situațiilor. Descripția nu e insistentă: spune numai cât e de folos pentru fixarea cadrului acțiunei.

Cu asemenea însușiri, cari se manifestă puternic și în „Povestea unui han" și în „Vinovatul" și în „Tovarășul meu din cimitir", d-l Boureanul isbutește să ne făgăduiască mereu ceva și mai mult. E calitatea adevăratelor talente... Ele dau mereu senzația admirabilă că nu iau spus îndestul, că au mai reținut ceva, că ne mai rezervă o surpriză.

D-l Boureanul, deși tânăr, are o operă destul de bogată. Pe versurile și nuvelele publicate, coperta cărții de față ne anunță o serie întreagă de lucrări ce ne intrighează. Intre altele, povestitorul elocvent al „Comoarei logofătului" ne anunță și un roman. E piatra de încercare a talentului său. Il așteptăm.

Până atunci, cetim cu mare desfătare nuvelele din ultimul volum.

Abel Hermant. — *Le Petit Prince. La chef.*

Romancierul, care ne-a vizitat mai deunăzi, face să apară două romane într'un singur volum. E un progres față de aceia cari tipăresc în două volume un singur roman.

Aceste două romane sunt două studii asupra adolescenților, unul cu acțiunea înainte de războiu, celălalt cu acțiunea după războiu. „Prințișorul" e chiar plin de umor. E fiul unui portar, căci nu toți fiii de portar trebue să rămână în anonima mediocritate a mediului, după cum nu toți prinții trebue să însemneze ceva în societatea unde s-au născut. Așa se întâmplă cu Gaston Ambroise, a cărui distincție de spirit și de maniere, al cărui gust pentru cultură și a cărui dorință de a se ridica și a se menține în lumea bună, îl fac mai întâi picolo într'un restaurant și mai târziu fecior la o casă mare.

Abel Hermant profită de aceste împrejurări, ca să ironiseze anumite cercuri, arătând că de multe ori odraslele portarilor vorbesc o franțuzească mai corectă decât copii oamenilor cu situație.

Stăpânul lui Gaston e celebrul dramaturg Cottereau, îngâmfat, capricios, turbulent. Tânărul servitor ajunge foarte curând un fel de secretar și de consilier al stăpânului, care ține seama de toate observațiile făcute. Cine știe ce-ar fi devenit băiatul, dacă în timpul războiului o bombă nu l-ar fi ucis în casa unde locuia.

* * *

In al doilea roman, Abel Hermant, se ocupă de Jacques Moëssard, în vârstă de 15 ani, al cărui părinte a petrecut șase ani în tranșee și în captivitate. Rămas singur acasă, mumă-sa l-a tratat în șef de familie, dar la întoarcerea tatălui, el revine la situația de „copilul casei". Lucrul acesta îl irită și îl umilește. Pentru a dovedi însă că e totuși un bărbat se îndrăgostește de o vecină, nutrind o gelozie feroce pentru bărbatul acesteia. Trage cu revolverul în el, fără să-l nimerească, fericit că va ajunge în fața juraților. Din nenorocire e minor și e judecat de tribunalul care îl achită. Desperat se spânzură de felinarul din fața casei dulcineei, dar e scăpat la timp și tămăduit cu vârsta care îi dă seriozitatea cuvenită.

Pierre Mille. — *Myrrhine, courtisane et martyre.*

E un episod de pe vremea persecuțiunii creștinilor sub Dioclețian. Bogatul corintian Teoctene, filosof neo-platonic, îndrăgostit de tânăra curtizană Myrrhina, a cumpărat-o din templul Ahproditei pentru a o duce acasă la el. O iubește mai mult ca pe un copil de cât ca pe o amantă și ea nu se dă înlături să-i răsplătească amorul cu tot ce-a mai rămas în sufletul unui trup pângărit.

Ca să poată trăi cu dânsa, Teoctene s-a despărțit de Eutropia, femeea a tot puernicului Veillins. Eutropia a jurat să se răzbune. Chiamă la ea un fel de vrăjitoare, Ordula, care vâră în cufărul Myrrhinei cărți creștine și pe urmă o denunță ca dușmana împărăției. E închisă împreună cu Ordula, care devine creștină în vreme ce Myrrhina se împotrivește unei religii care i-a pricinuit atâtea nenorociri. In clipa când e martirisată ea exclama: sfânta fecioară! chiemând în ajutor pe zeița Isis. Creștinii cred că s-a închinat fecioarei Maria și o înscrie printre martirele crucii.

Viața Românească, an. VI No. 6. Vladimir Corolenko sfârșește interesantul lui roman „Fără grai". D. Nicolae Popovschi, publică cuvinte înțelepte despre realitățile din Basarabia, țară ce nu e îndeajuns înțeleasă și nici destul de cuminte administrată.

Pe cât de limpede pe atât de savantă și de cuprinzătoare e expunerea d-nului Gr. Graur asupra marei probleme a „Tinereții veșnice". Urmărind și analizând toată activitatea omenească dintr'un început până la lucrările cele mai recente cu privire la prelungirea tinereții, d-rul Graur înfățișează un tablou clar și învățător al marelui asalt ce știința dă de atâtea veacuri împotriva puterilor morții.

Poezii frumoase pline de noutate și de gândire publică, d. Demostene Botez.

Obișnuința, parte informativă și documentară și acest număr al excelentei reviste.

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ține seama nici de rugămințele speciale pentru păstrarea lor.

Tot ce privește „Adevărul Literar și Artistic" (manuscrise, **cărți, reviste, ilustrații,** corespondență) se trimite pe adresa revistei, în str. Sărindar No. 11.

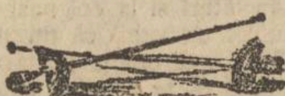
„Adevărul Literar și Artistic" va da o deosebită atențiune imaginilor. In acest scop ne adresăm tuturor desenatorilor și tuturor artiștilor fotografi din țară, cerându-le să ne trimeată desene și fotografii de actualitate.

Toate reproducerile vor fi retribuite.

INSEMNĂRI

In trenul ce s'a prăbușit odată cu podul dela Valea Largă, se afla și redactorul rubricei noastre sportive.

Deși grav rănit, d. Dinu Cesianu, se află, spre bucuria noastră, în afară de orice pericol. Totuși e silit să se întremeze departe de Capitală și să renunțe la orice oboseală. Iată pentru ce suspendăm pentru câteva numere cronica sportivă, atât de interesant și de documentat redactată de colegul nostru, a cărui nenorocire ne-a întristat pe toți.

Un eveniment cultural la Paris

In felul școalelor franceze dela Roma și Atena, savantul nostru istoric, profesor N. Iorga, a înființat o școală română în Franța, care și-a deschis mai deunăzi cursurile la Fontenay-aux-Roses.

Cu acest prilej, țara noastră, mulțumită d-lui Iorga, a fost din nou sărbătorită de intelectualitatea franceză reprezentată prin d-l Appel, rectorul universității din Paris, care mai reprezenta și guvernul republicei, încântat că tinerii licențiați din facultățile noastre vor putea să-și complecteze în orașul luminei și al frumuseței studiile lor de filosofie, artă și literatură.

D-l Appel, unul din cei mai iluștri oameni de știință ai Franței, a rostit o cuvântare pe care o publicăm în întregime, nu numai pentru că ne mândresc elogiile bine meritate aduse savantului nostru profesor, dar și pentru că această cuvântare arată cât de prețuită este în Franța activitatea oamenilor noștri de știință.

D-l ministru al instrucțiunii publice, reținut de una din îndatoririle funcțiunei sale, mă însărcinează a-l reprezenta și a-l scuza. D-sa e din toată inima cu noi la această ceremonie care adaogă încă o legătură la nesfârșitele legături care leagă România și Franța.

Imi veți permite mai întâi, chiar dacă d-l Iorga ar fi foarte supărat, să vorbesc despre d-sa însuși. Scumpe d-le Iorga, sunteți foarte tânăr, sunteți născut la 5 Iunie 1871 în Moldova, la Botoșani. Ați studiat în România, apoi la Paris, unde ați fost elevul școalei de Inalte Studii. Aci ați făcut o teză foarte importantă asupra lui Philippe de Mézières și cruciada din sec. XIV, publicată în Bibliothèque des Hautes Etudes, în 1896. Acum sunteți profesor de istorie universală la Universitatea din București, membru al Academiei române, deputat, ați fost prezidentul Camerii deputaților, sunteți confratele nostru la Institutul Franței și colegul nostru la Sorbona.

Activitatea d-v. este o varietate aproape nesfârșită pe lângă istorie, sunteți poet, autor dramatique, critic, literar, polemist, orator popular, om politic.

Numai în istorie ați făcut zeci și zeci de volume de publicațiuni de documente române, publice sau private, documente din arhivele Transilvaniei, Germaniei, Veneției Franței. Incercările d-v de sinteză parțială se întind asupra țărilor și a subiectelor cele mai variate: România, Albania, Imperiul otoman și acum mai de curând Franța. Dar d-v. nu studiați numai istoria în sensul cel mai larg al cuvântului, cuprinzând religia, comerțul, armata, d-v. mai studiați, separat, literaturile romanice, artele Europei sud-orientale și chiar aspectul geografic al țării.

Astfel acum de curând ați publicat o carte frumoasă, care este un tablou al Franței. In acelaș timp organizați lucrările istoriei; ați fondat în România o revistă istorică și un institut pentru studiul Europei sud-orientale, care publică regulat, de câțiva ani, un important buletin.

V'ați interesat în mod deosebit de relațiunile țărilor între ele și mai ales de raporturile României cu diferitele țări din Europa, cu țările îndepărtate ca Anglia și Franța, ca și cu vecinii mai apropiați.

Se ajunge la constatarea că această diversitate de studii care ne miră nu este de fapt decât aparentă: opera dv. istorică pare diversă pentru că e complectă și pentru că îmbrățișează toate aspectele întregei istorii a Europei. Ea este o preparație pentru o istorie universală europeană, pentru care ați scris deja importante prolegomene.

In rezumat, se poate spune despre d-v. că nu sunteți un sud-oriental ci un european și că ați urmat totdeauna drumul pe care vi l-ați trasat singur când, cu Philippe de Mézières studiați tocmai această activitate europeană și mediterană din secolul al XIV care îmbrățișa Europa dela Mânecei până la Levant. Dar, în preocupările d-v. de istorie europeană, dând fiecăruia ceeace i se cuvine, și tocmai pentru că recunoașteți fiecăruia meritul și valoarea sa omenească, v'ați găsit, scumpe d-le Iorga, adus a pune în lumină rolul civilizator al acestor două grupe latine pe care secolele le-au instalat la cele două capete ale Europei, România și Franța, sentinele neadormite contra tuturor barbariilor morale sau sociale.

In timpul războiului, în momentul când două treimi din România fuseseră invadate de trupele germane, austriace, turce și bulgare, vocea vibrantă a patriotismului Dv., a susținut moralul populațiunii și al armatei. Ziarul Dv. „Neamul Românesc", în care făceați cel puțin un articol pe zi, era citit cu lăcomie în tranșee. Increderea Dv., neclintită în victoria finală a cauzei drepte a aliaților și a României, încrederea care respira în toate rândurile scrise de Dv., a redat moralul scăzut de lipsuri, boale și trădarea rusească.

Dv., se datorește crearea școalei românești din Paris, instalată la Fontenay-aux-roses, după un plan analog celui al școalei franceze din Roma.

Acum când pacea e restabilită, lumea cere să lucreze dacă pangermaniștii vor s'o permită.

Să salutăm casa română care primește nu studenți, ci profesori cari vin să lucreze în Franța, și care trebuesc să se întoarcă în România ca să ea gradelor temele mai înalte. Noi de asemenea vom trimite în România oameni capabili să studieze civilizația, istoria, artele țării-amice capabili să studieze la Dv., o natură așa de fecundă și de bogată și să vină apoi să profeseze în țara noastră. Dacă permiteți, universitatea din Paris ia sub patronajul său școala română, ca se va interesa direct de prosperitatea sa, va facilita lucrările oaspeților săi.

Această nouă intimitate a Românici cu Franța o vom datori d-lui Iorga. Să-l felicităm și să-i mulțumim.

Literatura românească și străinătatea

A apărut de curând un volum de nuvele de d. Mihail Sadoveanu, traduse în limba italiană. Aceasta, după „antologia scriitorilor români" publicată în limba engleză și atât de bine primită de presa de pretutindeni. In afară de „antologia poeților români", a unui cunoscut publicist ungur, un alt scriitor de reputație, din Viena, lucrează cu stăruință la traducerea unui respectabil număr de poezii și novele românești în două volume. Tot la Viena se pregătește, ca să complectăm lista celor înșirate, traducerea și reprezentarea „Păianjenului" d-lui A. de Herz și a lui „Prometeu" de d. Victor Eftimiu, după reprezentarea cu succes a „Sonatei Umbrelor" de d. A. Dominic (traducerea elegant editată de o mare casă de editură germană, a și apărut în vitrinele românești).

Din cele de mai sus nu poate rezulta firește decât o singură concluzie: că străinătatea nu se mai poate desinteresa de literatura unui popor de șaisprezece milioane de suflete, popor înzestrat cu atâta tenacitate și vitalitate încât a isbutit să formeze într'o regiune dintre cele mai încercate politicește, un stat dintre cele de frunte ale Europei. Cu cât rolul nostru politic și economic va deveni mai eficace, cu atât atenția care se va da literaturii noastre va fi fără îndoială mai intensă și mai multilaterală.

Dar de aci urmează însă un real pericol pentru prestigiul literaturii românești în fața străinătății. Se pare că, o mare parte dintre traducerile cari se fac, sunt mai cu seamă datorite interesului politic pe care l-a trezit România de după războiu, în apus. Se cere literatura românească și ca o urmare, se traduce în grabă. Atâtea „antologii ale poeților români" în decurs de doi trei ani, s'ar putea, dacă nu sunt făcute cu grijă, competință și talent, să compromită definitiv ideia traducerii poeților români în limba germană, maghiară, cehă, sau în idiș.

Nu oricine știe ceva românește și din orice carte îi cade la îndemână, poate prezenta o antologie a poeților români (pe care, vai, cu toată promisiunea d-lui I. Pilat, n'o avem nici în românește). Cel care traduce, în cazul când nu cunoaște, după cum e probabil *toată literatura românească*, va trebui să vie în contact cu cercurile literare dela noi, să se familiarizeze cu întreaga noastră viață literară. Și cum judecățile în literatură sunt atât de delicate, e poate chiar mai cuminte să se renunțe la „antologia scriitorilor români" mulțumindu-se traducătorul să arate că a ales dintre poeții și poeziile românești, după preferințele sale personale sau cum i-au permis împrejurările și relațiile cu literații români. Firește că, toate acestea se aplică în primul rând versurilor și prozei, piesele de teatru urmând cu totul alt regim, ele depinzând de cota succesului de reprezentare și fiind cu grije selecționate de înșiși directorii de teatru.

Poate că ar fi mai bine însă, ca în locul atâtor încercări răslețe, sau poate și mai bine, alături de ele, ministerul artelor însuși să dea atenția cuvenită traducerilor, înlesnind, scriitorilor de talent străini cari știu românește și se găsesc destui peste Carpați sau și mai departe, această muncă, de acord cu scriitorii români, ca să nu mai vedem figurând în străinătate, ca în „Mercure de France" luna trecută, genii naționale ca d. N. Stănescu (?) general Iliescu (prozator ?) etc.

Maestrul Gudju jucând șah

Desemn în peniță de D. JECU

Originalul donat „*Cercului de șah din București*" cu următoarea dedicație „*Omagiu vechiului decan*".

In vitrina librăriilor

Au apărut în editura „Cartea Românească":

Razna (note de călătorie) de Radu D. Rosetti, ediția II-a cu o scrisoare de Nicolae Iorga. Un volum de 178 pagini.

A apărut:

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanțe elegiaco-satirice gogoși rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format in-octavo editat de Viața Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Caragiale: bucățile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul"** și **Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum și fabulele Marelui Anonim și stanțele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

Versurile sânt culese și comentate de Barbu Lăzăreanu.

A apărut în volum:

Mărgeluș

Comedie în 3 acte

A. de Herz

Joc de inteligență

ȘAH

GALERIA ȘAHIȘTILOR ROMÂNI

HERCULE A. GUDJU

1846—1920.

S'au împlinit doi ani, dela moartea primului maestru de șah al nostru.

Apariția pe arena șahistă și-o face într'un turneu local în Noembrie 1879, în Paris, unde ese al II-lea, la o jumătate punct distanță de I-ul, „impunându-se dela început printr'o arzătoare imaginație". 1)

Ia parte apoi la 6 turneuri locale, eșind I-ul în patru și al II-lea în celelalte două.

Apogeul și-l ajunge la sfârșitul anului 1880, când luând parte în „Marele turneu handicap din Paris" ese I-ul din 26 concurenți, fiind felicitat personal de însuși președintele republicei franceze de atunci, Jules Grévy, un sincer admirator al șahului.

In turneul internațional din 1881, ese al II-lea egal cu *Arnous de Riviere.*

Numele său e pomenit acum de toate revistele străine, iar *Alph. Dellannoy*, eruditul critic șahist: „îi apreciază jocul magistral, socotindu-l o celebritate al cărui talent a fost înscris în analele șahiste. (2)

Printre partenerii săi obișnuiți erau: *Arnous de Riviere*, vechiul adversar al celebrului și genialului *Paul Morphy*, Clerc, Chamier etc.

De cel d'întâiu pe care *Dellannoy*. îl considera „o inteligență excepțională" iată ce scrie între altele *I. Timus*, în biografia ce-a făcut-o lui Morphy:

„*Un amănunt.* Printre adversarii lui Morphy cei mai temuți au fost: *Andersen* și *Arnous de Riviere.* Acesta din urmă a avut mai târziu (pela 1880) de rival pe decanul șahiștilor români *Hercule Gudju*, care era pe atunci una din gloriile șahiste nu numai a Franței, dar chiar ale întregei lumi șahiste. 3)

Ultimul mare turneu internațional la care a luat parte a fost la începutul lui 1883, unde—forțat de împrejurări să se reintoarcă urgent în țară, joacă în pripă, eșind totuși al III-lea.

Reîntors în țară uimește pe toți amatorii nobilului joc prin imaginația, ușurința jocului și mai ales adâncimea combinațiilor.

Grupând în jurul său tot mai mulți admiratori, „mișcarea șahistă la noi în țară e datorită lui", declară d-l *Johnson*, cel mai vechi maestru de șah dela noi, în viață.

Cât a trăit nimeni nu i-a contestat superioritatea jocului iar în „*Adevărul politic*" din — Mercuri 3 Iulie 1896 — e consacrat definitiv „ca cel mai teribil jucător de șah".

Mă voiu opri aci, nefiind posibil a vorbi într'un singur articol de rolul ce l'a jucat bătrânul *Gudju*, în introducerea și desvoltarea șahului la noi în țară.

Se știe că celebrul *Gudju* juca atât de tare, încât la cea mai mare parte din jucători, le dădea înainte regina.

Unul din maeștrii noștri, D-l *I. Sachetti*, care l'a cunoscut încă dela început, iată cum caracterizează, întreaga sa activitate:

„Am cunoscut pe ilustrul maestru în 1895, la cafeul „Boulevard", acolo unde juca dânsul extraordinarele sale partide, dând înainte regina.

In acele partide palpita întotdeauna geniul, iscusința, neîntrecuta inspirație și bogata lui imaginație".

PARTIDA No. 62

jucată la Paris, în ziua de 14 Iulie 1880.

Alb: ***H. A. Gudju***

Negru: ***M. Pasquier***

Alb dă înnainte calul b 1.

Gambitul Greco-Philidoc

1. e2—e4 e7—e5
2. f2—f4 e5×f4
3. Cg1—f3 g7—g5
4. Nf1—c4 Nf8—g7
5. d2—d4 d7—d6
6. 0—0 Cb8—c6
7. c2—c3 h7—h6
8. Nc4×f7+ Re8—f8
10. Nf7—b3 Cg8—e7
11. Cf3×g5! Inceputul unei frumoase combinații.
11. Ng4×d1
12. Cg5—e6+ Rf8—e8
13. Ce6×g7+ Re8—f8

La R7; Ne6+mat.

14. Cg7—e6+ Rf8—e8
15 Nb3×d1!

Dacă alb juca:
15. C×D; N×N: 16. C×C, Nc4 etc și negrul rămâne cu o piesă mai mult.

15. Dd8—d7

mai bine era Db8, ca să facă loc regelui.

16. Nd1—h5+ Ce7—g6+
17. Nh5+g6+ Re8—e7
18. Ce6×f4 Ta8—f8
19. Cf4—d5+ Re7—d8
20. Tf1×f8+ Th8×f8
21. Nc1×h6 Cedează.

PARTIDA No. 63

jucată în București, 20 *Februarie* 1912

Alb: ***H. A. Gudju***

Negru: ***M. Armand***

Deschiderea olandeză

1. d2—d4 f7—f5
2. c2—c4 e7—e6
3. Cb1—c3 Cg8—f6
4. Nc1—g5 Nf8—e7
5. Cg1—f3 0—0
6. e2—e3 b7—b6
7. Nf1—d3 Nc8—b7
8. 0—0 Cf6—h5

Negrul deschide focul

9. Ng5×e7 Dd8—e7
10. g2—g3 Cb8—a6
11. a2—a3 c7—c5
12. Ta1—c1 Tf8—f6
13. Dd—e2 Ta8—f8
14. d4—d5 Tf6—h6

Concentrează forțele asupra punctului h2

15. e3—e4 f5×e4
16. Nd3×e4 d7—d6
17. h2—h4 spre a-și aduce calul la g5, cu care lovitură începe un atac viguros.

17. e6—e5

18. Cf3—g5 Ch5—f6
19. Nc4—f5 Ca6—c7
20. Tc1—e1 Rg8—h8
21. De2—c2 b6—b5
22. b2—b3 b5×c4
23. b3×c4 Nb7—a6
24. Cc3—e2 Th6—h5
25. Ce2—f4 iată scopul pentru care alb și-a adus turneul la e1, ca negrul să nu poată lua calul cu pionul.

25. Th5—h6

Deși situația destul de critică negru trebuea să sacrifice turneul pentru calul g5.

26. Nf5×h7! Alb e complet desvoltat conform planului ce și-a propus așa că soarta negrelor e hotărâtă.

26. Cf6×h7

27. Dc2×h7+!! Th6×h7
28. Cf4—g6+ *Cedează.*

1) Vezi „*La Stratègie*". Anul XIII-lea No. 12. Decembrie 1879.
2) Vezi „*La Stratègie*". Anul XVI, No. 1 Ianuarie 1882
3) Vezi „*Șahul*". Anul I. No. 1 Noembrie 1915.

P. I. Negreanu

A apărut:

TULBUREA și alte nuvele de Constanța Marino-Moscu, un volum de 180 pagini cu desene de Alexandru Moscu, editura „Viața Românească". Prețul 20 de lei.

Ion Pas. — *Drumul morții*, Insemnările unui soldat.

Biblioteca cooperatistă, *No. 1.* — Tovărășia Săteanului.

Jean de Lcresty. — Cântul Gloriei.

I. Găvănescul. — *Etica* curs profesat la universitatea din Iași. (Viața Românească).

George Pascu. — *Istoria literaturii române în sec. XVII* (Viața Românească).

Henry Marcus. — Schakespeare: Sonete.

A apărut în versiune metrică, editura Socec et Comp., următoarele trei opere ale lui Shakespeare traduse de Adolphe Stern: **Iuliu Cesar, Antoniu și Cleopatra, Cariolan.**

De acelaș autor a apărut volumul II din memoriile sale intitulate „Insemnări din viața mea".

Iar în curând va apare, în editura „Culturii Naționale" alte opt piese de Shakespeare traduse tot de D. A. Stern.

Ziarul ADEVERU
Onor. Revista „Tra
Str. Saguna 6
-2

SERIA III — ANUL III No. 88

2 Lei Exemplarul în țară
4 Lei Ex. în străinătate

Duminică 30 Iulie 1922

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

FONDAT în 1893

Imoralitatea lui Caragiale

de **PAUL I. PAPADOPOL**

In articolele precedente, referitoare la judecata d-luĭ Eug. Lovinescu asupra luĭ Caragiale — am tratat, maĭ ales, cele două componente inițiale ale acesteĭ judecăți : prima, privitoare la originalitatea mareluĭ poet, a doua, numaĭ la mediul sufletesc al eroilor săĭ.

Cu acestea însă, rechizitoriul curiosuluĭ judecător — se apropie numaĭ de sfârșitul său. Ne rămâne o a treia acuzație capitală — privitoare la aceiașĭ eroi și pe care, urmând procedeul autoruluĭ criticiĭ care ne interesează, o vom divide după cum urmează :

1. Poezia luĭ Caragiale e „poezia trivialuluĭ", pentrucă „în comediile sale foșnește o lume întreagă de *bărbierĭ* de *Mițe* „*ploeștence* de *catindați*, de *Bibilicĭ*, de *Vete*, de *Pristanda* și „de *Rică Venturiano*, o lume de la periferiile orașelor micĭ, un „șirag de irozĭ de mahală în mintea cărora totul se pervertește „și se deformează", și al cărora suflet „e o picătură de noroiu, „în care cea maĭ curată rază de soare se potmolește fără a o „fi putut străbate."

2. Toțĭ aceștia „vorbesc o limbă specială, o caricatură de „limbă falsificată."

3. „Ei sânt și imorali" și anume : Imoral e Tipătescu în „viața publică și privată; imoralĭ Zoe, Veta, Dandanache, Chi„riac, imoral Cațavencu *plastograful*, imoralĭ și interlopĭ toțĭ „eroiĭ din *D'ale Carnavaluluĭ ;* când nu sânt cu totul imoralĭ, „sânt imbecilĭ ca Trahanache sau jupân Dumitrache."

Și, de aicĭ, generalizarea :

„Teatrul luĭ Caragiale e un isvor întinat cu apa turbure și „mâloasă, în care joacă atâtea necurățenii".

Iată — prin urmare — o întreagă demonstrație, când negativă de-adreptul, când cu aparențe de negativitate, care tinde la imoralizarea în special a teatruluĭ luĭ *Caragiale.*

Vom urmări judecățile în ordine descrescândă :

a) d. L. scapă din fuga condeiuluĭ, o recunoaștere :

„Omenește, toate aceste rămășițe ale societățiĭ sânt puțin interesante". Deci : Caragiale, făcând să ne intereseze lucrurĭ puțin interesante, „a descoperit poezia trivialuluĭ" — ceiace constitue cu adevărat unul din marile sale merite, punându-l în rândul creiatorilor.

b). Imediat urmează o scuză :

Că „teatrul luĭ Caragiale e... apa turbure și mâloasă... cu necurățenii" e maĭ puțin de invinuit talentul luĭ Caragiale și numaĭ întru-atât, întrucât și-a ales ca speță literară „comedia de moravurĭ" care — în genere — trăește „din nimicurile, din „scăderile și cusururile uneĭ societățĭ, pe care le zugrăvește „pentru a le biciui orĭ pentru a *deștepta veselia.*"

c) Că personagiile luĭ Caragiale sânt triviale și imorale — rămâne de văzut: d. L. iĭ citează separat, punând în prima categorie, creațiunea luĭ Pristandă alăturĭ de... personagiile puțin studiate și puțin adâncite, maĭ mult de caricatură, din „D'ale Carnavaluluĭ". Dar - dac'ar fi numaĭ această greșeală :

d) Credem că hotărâtoare e alta : confuzia apreciativă pe care d-sa o face în ce privește „trivialitatea" și „moralitatea" în viață și în artă. Intr'adevăr — omenește judecând — morala condamnă indivizĭ ca Mița ploeșteanca, catindatul sau Orgumiță Dandanache—considerându-i „drojdie a societățiĭ". Asta pentru faptele lor, care sânt urâte, pentru purtările lor, care sânt reprobabile, pentru idealurile lor, care sânt micĭ și meschine, pentru mijloacele de care se folosesc, care sânt necinstite și nepermise.

Insemnează oare că, dacă le vom regăsi, aidoma, în operele literare sau în genere artistice, să fie culpabile de aceiaș scădere ? Fără să vrea d. L. pune din nou în discuțiune chestiunea „moralitățiĭ în artă" rezolvând-o, după cum se vede, în mod foarte sumar : cu cartea de morală, cu prescripțiunile eticeĭ și sociologieĭ în mână. Și-atuncĭ — ceia ce omenește ni se pare trivial și imoral, cade sub aceiaș judecată și întrupat în capodopere. Iată greșeala capitală pe care o poate face orice critic, care judecă în calitatea de moralist — și de care nicĭ d. L. n'a știut să se *ferească.*

e) Ce ni se pare maĭ curios e că — ceia ce s'a maĭ văzut — d-sa repune în discuțiune chestiunĭ asupra cărora s'a maĭ opinat și trece cu vederea judecățile clasice ale înnaintașilor. Așa a fost chestiunea originalitățiĭ, așa e chestiunea imoralitățiĭ, în legătură cu care, atât Titu Maiorescu, cât și d-l Mihail Dragomirescu au lăsat studii decizive. De încheerile acestora ne vom servi înr'o măsură în discuțiunea acesteĭ probleme.

f) A judecă arta după aceleașĭ norme după care judecăm realitatea, e una din cele maĭ neertate greșelĭ ale criticiĭ literare. Asta și pentrucă arta nu e însășĭ realitatea, ci numaĭ o contribuțiune a acesteia, la complectarea căreia imaginația și fantezia joacă un rol deciziv.

De aicĭ o nouă concluzie : arta nu e, în nicĭ-un caz, numaĭ o copie fidelă a realitățiĭ, tot așa cum pictura nu-i fotografie și geniul sau talentul nu-i meșteșug. Arta este o minunată transformare a vieții înconjurătoare, o aducere la realitate, o reînsuflețire a uneĭ plăsmuirĭ realisto-imaginative, o recreațiune. Astfel fiind lucrurile, arta nu reproduce, nicĭ *la fel, nicĭ pedea'ntregul* realitatea, pedeoparte, iar pedealta, *subordonează* puținul luat din aceasta sufletuluĭ creator, subordonează *obiectul subiectuluĭ,* face din cel dintâiu o ancilă a sentimentuluĭ dominant. In modul acesta, orice operă de artă ne interesează *în primul loc și din două puncte de vedere* prin sufletul întrupat de artist în ea, care este, în acelaș timp, și sufletul opereĭ, și *numaĭ în al II-lea, și din unul singur, de natură maĭ mult intelectuală,* prin realitatea, multă - puțină, simplu pretext inspirator.

Poate fi judecată prin urmare opera de artă după acelaș cod articulat al convenientelor real-sociale ? Fără îndoială că nu, ca una ce face parte din alt domeniu, mult maĭ complex și mult maĭ greu de sesizat, decât acela al realităților imediate.

g) Dar nu numaĭ atât : nefiind numaĭ o copie a realitățiĭ, tocmaĭ prin numeroasele elemente de natură pur subiectivă pe care le conține, arta ne ridică deasupra acesteia, ne face să uităm, pentru câteva ore, mizeriile și nimicurile vieții trăite, ne transformă în maĭ blânzĭ, maĭ bunĭ, maĭ dispușĭ și maĭ ertătorĭ, ne înalță, ne superiorizează, ne înobilează — ne moralizează.

Aceasta e arta și nu altceva — însă arta mare, adevărată. Incercările neisbutite, (și aicĭ e locul opereĭ „D'ale Carnavaluluĭ") ne interesează maĭ puțin, întrucât cad alăturĭ de artă.

Aceasta este moralizatoare prin sine. Există ? ne produce starea de contemplațiune—ne smulge din realitate — ne moralizează. Nu ne duce la acest sfârșit ? Iată cea maĭ bună dovadă a inexistenței ei, ca atare a neisbutirii sale.

h) Nu vreau să trec însă cu vederea o nouă trăsătură a criticiĭ d-luĭ E. L. : d-sa zice : „Caragiale este trivial" și dă ca exemple, afară de Pristanda („o scrisoare perdută") și de Rică Venturianu („O noapte furtunoasă") numaĭ personagii din cea maĭ slabă a sa lucrare dramatică, „D'ale Carnavaluluĭ". Credem că a trece cu vederea peste atâtea creațiunĭ nemuritoare, a suprimă, îndeosebĭ, adevăratele capodopere ale teatruluĭ Caragialian, a nu aminti despre „Conu Leonida față cu reacțiunea", a te mărgini la câteva caricaturĭ, de care alăturezĭ, neînțelegându-l, pe Pristandă — și a vorbi totușĭ de... Caragiale, este una din greșelile cele maĭ marĭ, care dă pe față maĭ mult intenția criticuluĭ și-i caracterizează opera judecătorească numind-o retorică. Să se țină așa dar socoteală că unul din atributele criticiĭ impresioniste româneștĭ este și retorismul adică intențiunea și exagerarea.

i) Dar revenind la „D'ale Carnavaluluĭ" pe care toată critica o consideră neisbutită — îĭ vom adăogă aceluiaș critic că ea este astfel, nu din cauza elementelor imorale sau triviale, pe care le-ar fi conținând, și care nu influențează, după cum s'a văzut, nicĭ pe departe clasificarea operiĭ, dar din altele, mult maĭ numeroase și de naturĭ diferite, în strânsă legătură maĭ cu seamă cu technica și teoria drameĭ în genere și a comedieĭ în specie.

j) Să presupunem însă ca adevărată teoria domnuluĭ Lovinescu și să ne apropiem felul d-sale de a considera imoralitatea și trivialul în artă — să fie oare culpabile de asemenea vinĭ toate personagiile citate în listele d-sale ? Iată, de exemplu, Pristanda; incult, dar cuviincios și supus până la servilism, conștiincios, politicos și prevăzător, sărac, împovărat și — numaĭ din această cauză — puțin necinstit — cu un cuvânt : adevăratul și singurul om al situațieĭ, este acuzat de... imoralitate, pentrucă, la un zece Maiu a pus câteva steagurĭ maĭ puțin, și de trivialitate, pentrucă... să ne spue d. L. motivul.

Și tot așa, sub acuzarea din urmă este pus Rică Veturianu. E în stare d. L. să enumere situațiunile, faptele, momentele de natură să evidențieze trivialul acestuĭ personagiu ?

Cât despre imoralitatea Zoeĭ, care ține cu tot dinadinsul la onoarea eĭ și luptă în mod sincer și pe toate căile pentru păstrarea bunuluĭ eĭ nume — n'o văd nicăerĭ. Și dacă d. Lovinescu consideră ca atare, intrucâtva, pe Chiriac și Tipătescu — vina cea mare este nu a acestor personagiĭ în sine, cât a complimentelor lor sufleteștĭ — a încrederiĭ oarbe pe care pe deoparte, jupân Dumitrache, pe dealta, Zaharia Trahanache o au în soțiile lor și în eĭ. Imoralitatea lor este, prin urmare, numaĭ iluzorie și în funcție de altiĭ. Schimbațĭ cele două figurĭ complimenatre, punețĭ în locul Veteĭ, care e inferioară sufletește coaneĭ Zoițichiĭ, un caracter ceva maĭ ridicat — și, ca prin farmec, vor dispărea aparențele de imoralitate care au făcut din d. L. un acuzator nemilos, dar și un cercetător superficial. Prin urmare noi credem că dacă înșișĭ soțiĭ n'ar fi încredințat celor doĭ „amicĭ aĭ caseĭ" păstrarea onoareĭ familiilor lor, nebănuind că ar fi posibilă o umbră de trădare (aduceți-vă aminte de scena în care Zaharia își povestește vizita la Cațavencu care i-a arătat scrisoarea), nicĭ acestea, și dintre ele îndeosebĭ Zoe, n'ar fi cutezat să calce alăturĭ. Așa dar: numaĭ aparența uneĭ imoralitățĭ impuse de situația critică a personagiilor, umbra ștearsă a imoralitățiĭ de situație, ceiace nu ne îndreptățește să taxăm ca imorale niște caractere, care, în ultimă analiză, nu sânt decât victimile naivitățiĭ, ca eficient, încrederiĭ oarbe, ca efect, a partenerilor lor. Ce greșelĭ face d. L. în această concluzie ?

1) Găsește imoralitate de fapt acolo unde, în realitate, e numaĭ o situație aparent imorală ;

2) Găsește imoralitate de caracter acolo unde e numaĭ de situație ;

3) Caracterizează ca imorale niște personagiĭ care numaĭ astfel nu sânt (Fănică, Chiriac) ;

4) Nu sesizează maĭ de aproape cauzele acesteĭ imoralitățĭ aparente și pe adevărații eĭ provocatorĭ și susținătorĭ.

In felul acesta s'ar prezenta, după noĭ, chestiunea imoralitățiĭ din teatrul luĭ Caragiale și, prin ea, a imoralitățiĭ în genere în artă. Dacă am ajuns la cu totul alte încheerĭ decât autorul studiuluĭ pe care-l analizăm, vina trebuește căutată în două direcțiunĭ :

1) pe deoparte în nepotrivirea noastră cu sistemul criticiĭ impresioniste româneștĭ ;

2) pe dealta în absența unuĭ atât de înrădăcinat și de accentuat sentiment de pudicitate.

Ne mângâe însă gândul că o cercetare literară sau de istorie literară se bazează tocmaĭ pe negațiunea acestor calitățĭ și trecem maĭ departe.

FANTÂNILE

Tăceți!... Pe câmpul sur
Se'nșirue, tremurători, drumeții
Spre dâmbul după care se înalță,
Ca o chemare, brațul tânăr al fântânii.

Din zorii argintii
Și până 'n înserarea asta arămie,
Necontenit,
El s'a plecat spre adâncimile umide,
Strângând nesățios răcoarea subterană.
Și iată-l iar, neobosit,
Urcându-se pe zarea roșcovană,
Asemeni unui gât de lebădă ce bea privind tăria...

Tăceți!... Pe câmpu 'nțelenit
Se'nșirue, înfrigurați, drumeții,
Târând cu foșnet după dânșii mantii lungi de umbră...
Și drumurile pietruite cu amurg,
Sub tălpile nesigure și grele,
Răsună straniu 'n depărtare,
Ca lespezi funerare...

...Și totuși merg mereu, setoși de zare, —
Căci colo, după dâmb, e brațul darnic care-i chiamă...

Tăceți!... Tăceți s'ascult cum mi se duce
Pe 'ntinderi sterpe,
Purtând pe umeri spaima răsbătutelor primejdii,
Alaiul frânt și însetat
Al năzuințelor, înspre fântânile nădejdii!...

Virgiliu Moscovici

Rudeniile

AMINTIRI DIN TEMNIȚA

de **SEPTIMIU POPA**

Un geamat sfâșietor, dureros, de femee, urmat de un râs sălbatec și câteva sudălmi unguresti, mă făcură să mă urc în fereastra celulei și să fiu martor — de după zăbrele — a acestei priveliști dureroase: jandarmii aduceau pe o țărancă cu mâinile legate, care pășea înaintea lor gemând.

— Sărmana, — mi-am zis — dar asta, cum a putut să-și trădeze patria ?

Oprindu-se de-odată, se întoarse în spre jandarmi și își ridică mâinile, așa legate cum erau, înspre fața lor.

— Fie-vă milă de mine, Domnilor! Spânzurați-mă, dacă vreți, dar..... lăsați să-mi aducă copilul, să mai sugă odată și-apoi.... să mor....

Jandarmii îi prinseră mâinile.

— Inainte ! — îi strigară brusc; — de ce ți-ai trădat patria ?

Se apropiară de zidul temniței, ca din pământ răsări și pandurul să-o ia în seamă. Când îl văzu, îi aruncă o privire furioasă și începu să clănțănească din dinți. Iși lovi coatele de piept, cu putere.

— Măi omule, — răcni — nu vezi cât mi-e de plin pieptul ? Nu vezi că stă să pleznească pe mine cămașa ? Și copilașul meu.... moare de foame....

— Lasă, că o să-ți vină rudeniile... și o să-ți îngrijească copilul, — îi mai strigară jandarmii și o împinseră cu patul puștii, înainte.

Apoi nu i-am mai văzut, am auzit numai gemetele ei surde cum se pierdeau între zidurile temniței, și în urmă pașii greoi ai pandurului ce se întorcea, zornăind o legătură grea de chei și șuierând.... o melodie tristă....

După două săptămâni m'au transportat în altă temniță, împreună cu câțiva ortaci și cu.... femeia noastră. Mi-a spus atunci — trista ei istorie.

Era dntr'un sat de pe valea Someșului și venise la Cluj să-și cumpere o baniță de var.

— De ce cumperi var ! — o întrebă o femeie din satul ei, văzându-o cu sacul de-a umăr.

— Să-mi văruesc casele ! — îi răspunse scurt....

— Hm ! Și de ce să-ți văruiești chiar acum casele ?

— De ce ?... de ce ?... Iac'așa... îmi aștept și eu.. rudeniile....

Un jandram, care le pândea la o mică depărtare se repezi la ea, îi trase două palme zdravene și o întrebă răstit :

— Ce rudenii aștepți tu?

Plângând, femeia cerca să-i dea explicații. Dar jandarmul făcu semn altui jandarm și de aci încolo o îmbrânciră amândoi cu patul puștii.

— Hai cu noi, Româncă spurcată, că te ducem noi la rudenii....

Așa au adus'o la noi și acum... o duc în cea de-a doua tmeniță.

O așezară în catul de sus, într'o celulă cu alte femei, Era blândă din cale afară, nu vorbia nimărui, nici-o vorbă, abia când o întreba omul: ce mai face ? — ridica nepăsătoare din umeri și răspundea încet, aproape în șoptite :

— Iac'așa, îmi aștept și eu.... rudeniile....

Când peste zece săptămâni am fost eliberat, simțeam o durere la inimă, care nu mă lăsa să gust în pace bucuria libertății : femeia a rămas și pe mai departe... în temniță.....

II

In vara următoare, umblând pe la Cluj, am cercetat pe soția unui prieten în casa de nebuni. Pătimia sărmana de nervi și cum despărțământul bolnavilor de nervi era ocupat de ostași, o puseră între nebuni.

Ați fost vreodată în casa de nebuni ? O, dacă vi se urește cu lumea asta, mergeți acolo să vedeți : că sunt în lume dureri neasemănat mai mari ca ale noastre, ale celor cari nu suntem în casa de nebuni.

Intr'o sală mare, o mulțime de femei nefericite; vreme de-un ceas femeia pe care-o cercetasem îmi descrise necazul unei fiecăreia.

In fundul sălei era un paravan și de-odată auzii de după paravan strigăte înfricoșate, un glas ascuțit, femeiesc.

— Unguri spurcați!... Să vă ia dracul pe toți... că țara asta nu-i a voastră... că-i a noastră... las' că vine Ferdinand și vă prăpădește, așa cum m'ați prăpădit și voi pe mine... Iute, iute o săcure, să omor pe toți Ungurii din lume... că... și ei m'au omorât pe mine...

— Asta, — îmi spuse femeia, — a înebunit în temniță și au adus'o de-adreptul aici... O țin mereu într'o bute cu apă rece....

Am rugat pe îngrijitoarea bolnavilor să-mi îngăduie s'o văd și după multe stăruinți (sprijinite și de-un bilet de bancă), îmi împlini rugarea.

Vai, nu pot să v'o descriu... părul ei sburlit, smuls pe jumătate, obrazul ei rupt cu unghiile, ochii ei ieșiți din orbite... Când m'a văzut, a izbucnit într'un hohot sălbatec.

— Ah ! Ha, ha, ha !... Mi-au venit rudeniile... Iute varul.. să văruim casele.. Dar.. adus'ați și tunuri? Să omorâm pe Unguri, pe toți... să nu rămână nici unul... nici de sămânță...

La un semn al îngrijitoarei am ieșit. Svârcolindu-se în apă, femeia începu să țipe din toate puterile:

— Vai... de ce te duci ? Și mă lași aici între Unguri... că ei mă prind și mă duc.... în temniță....

Urmară apoi câte-va gemete înăbușite și de pe gemetele aceste acum știam cu siguranță, ceace bănuisem la prima vedere : era vechea mea cunoștință din temniță...

III

Acestea au fost în vara anului 1917, atunci când părea că toate speranțele s'au stins.

Oare, nici vaietele acestei femei, — mi-am zis dac'am ieșit la aer liber — nici țipetele ei înfricoșate, să nu străbată la cer ? O, nu ! Ea n'o să-și vadă „rudeniile", abia copilul smuls dela sânul ei o să le zâmbească drăgălaș când vor veni.....

Atunci, o veselă cutremurare a pământului, care va străbate până la ea într'un fund de mormânt, îi va da de știre că au venit însfârșit.... rudeniile...

SEPTIMIU POPA

AMURG

Prundul alb se svântă 'n soare
Și 'nroșite de amurg —
Printre sălcii plângătoare —
Undele-obosite curg.

Printre dealuri, prin poene
Somnul vine pe furiș,
Visuri dulci aduce 'n gene
Obositului frunziș.

Cu petalele-adunate,
Florile, visând zefiri,
Dorm acuma legănate
Pe tulpinele subțiri.

Al. T. Stamatiad

IN SUS PE SCARA

de **ANTON CEHOV**

traducere din rusește de **G. M. Ivanov**

Consilierul de provincie Dolbonósov, fiind odată în interes de serviciu la Petersburg se găsi întâmplător și el la o serată a prințului Fingátov. La serata aceia el întâlni, spre marea lui mirare, și pe studentul în drept, Scepótchin, care fusese acum cinci ani de zile meditatorul copiilor lui. Cunoscuți la serata aceia el n'avea și de plictiseală se apropie de Scepótchin.

— D-voastră.... știți... cum de ați nemerit aici?, întrebă el căscând în pumn.

— La fel ca și d-voastră.

— Adică, mai las'o ,nu tot la fel ca și mine—se posomorî Dolbonósov, măsurând pe Scepótchin de sus până jos.

Dar cum îți merg afacerile ?

— Așa și așa... Am terminat facultatea și acum sunt secretarul personal al lui Podocónnicov.

— Da ? La început asta nu-i rău... Insă... he, he, scuzați-mă pentru întrebarea mea cam ne la loc, ce leafă primiți ?

— Opt sute de ruble.

— Pf !... Nu ajung nici pentru tutun... mormăi Dolbonósov, reluând tonul său de condescendență și protecție.

— Bine înțeles, că pentru un traiu mai bun în Petersburg banii aceștia nu ajung, însă, pe lângă asta, eu mai sunt și secretar în direcția căilor ferate... Funcțiunea aceasta îmi mai aduce încă o mie cinci sute.

— Daaa ? In cazul acesta.... firește...—îl întrerupse Dolbonósov și în clipa asta pe fața lui se revărsa un fel de strălucire. Apropos ,prea scumpule, cum ați făcut cunoștință cu stăpânul casei acesteia ?

— Foarte simplu, — răspunse indiferent Scepótchin. Eu m'am întâlnit cu el la secretarul general Lódchin.

— Cuuum ? D-voastră vizitați pe Lódchin ? își bulbui ochii Dolbonósov.

— Foarte simplu.... Eu sunt căsătorit cu nepoata lui....

— Cu ne-poa-ta lui ? Hm... Auzi ? Eu, v'aduceți aminte, întotdeauna v'am prevestit... am prevăzut pentru dv. un viitor strălucit... Prea stimate Ivan Petrovici....

— Piotr Ivanovici.

— Adică Piotr Ivanovici... Iar eu, știți, mă uit și văd—o fată cam cunoscută... Intr'un moment v'am recunoscut... Stăi, mi-am zis, să-l invit la masă.... He, he... Doar nu mă va refuza mi-am zis ,pe mine, bătrânul! Hotel „Europa", No. 33... dela unu la șase..."

Toamnă

LYEI

A trecut un vânt din miazănoapte
Peste miriștile arse și prin sat —
Și din pomi a scuturat
Bogăția lor de fructe coapte.

A urmat apoi trei zile'n rând
Tânguitul monoton de ploi,
Ca un scâncet de copil plângând.
Sulițele 'nsângeratului amurg
S'au răcit curând —
Și pe apele ce tot mai tulburi curg,
Toamna a sosit din crâng la noi.

Vin în sat tălăngile târzii
Ce trezesc tăcerea adormită 'n noi
Peste dealurile lungi cu vii —
Trei șiraguri de mărgele 'n unghi —
Trec fugarnici u'timii cocori.

In cerdac, iubită, să stăm azi —
Nu'n grădină, dragostea, ne poarte!
Căci ascultă-l, fără de răgaz,
Cântă vântul simfonii de moarte
Frunzelor ce-au îmbrăcat cărarea
Cu odăjdii învechite dintr'un schit.

Vin, iubită, mai aproape vin,
Sufletul în mine să ți-l simt
Să fim unul singur, să fim doi
Spre-a 'nfrunta destinurile noi,
Căci în clipa asta presimt că
Plânsul toamnei-l vom închide 'n noi.

George Baiculescu

Mesopotamia: Istar şi Semiramis

de **NATALIA NEGRU**

Ţinut al Eufratului şi-al Tigrului, ţara a Mesopotamiei!

Martor nepăsător al tuturor zguduirilor şi schimbărilor !...

Ai fost, când-va, marea ce se întindea până în munţii Taurusului...

Ai devenit uscat, pentru ca, apoi, să te înnece din nou apele potopului...

A trecut potopul, şi te-ai făcut frumoasă, despletind livezi îmbelşugate, şi împodobindu-te cu lanuri vestite în bogăţii de grâne.

Ai atârnat grădini între pământ şi cer...

Ai devenit viaţa din toate colţurile pământului, şi ai înălţat cetăţile ce uimiră lumea.

Ai strălucit ca un luceafăr în zorile vieţii omenirii...

Te-ai întunecat de-odată, te-ai stins, şi te-ai dat afund..

Astăzi, acel **Khamsîn,** demonul văzduhului, cu o diabolică ironie, aşează straturi de nisip, şi te preface în pustiu !...

Sărmane triburi de Arabi, ce acum, în viaţa voastră rătăcitoare aţi poposit pentru un timp deasupra colinelor pustii din satul **Hillas** sau **Birds-Nimroud,** şi luptaţi cu miazmele otrăvite, ce urcă din mlăştinile rămase în urma revărsării Eufratului..

Ştiţi voi ce ascunde mantia grea şi înăbuşitoare a nisipului ?...

Ştiţi voi, că dealurile acestea, ce vă par aşa de fireşti, sunt zidurile vestitului oraş înălţat de frumoasa **Semiramis,** şi că acele cărămizi, de cari vă împiedecaţi la fiecare pas, cârpind bordeele voastre cu ele,—sunt cărămizi din palatele lui **Hillah,** a fost odată cetatea numită regina lumii, neîntrecută în strălucire şi bogăţie cetate a **Babilonului ?...**

. . . .

Tot din seminţiile biblice se vor fi tras şi vechii locuitori ai Mesopotamiei.

Din neamul lui **Sim** vor fi fost **Asirienii,** iar **Sumero, Acazii — Caldeenii** de mai târziu, — după spusele **scripturii** se trăgeau din **Nomrod,** fiul lui **Kush,** nepotul lui **Kham** fiul lui **Noë.**

Ca şi Egiptul, Mesopotamia a fost un dar al apelor ei, ape sălbatice însă, şi cu toane în revărsările lor.

Munca omului a fost grea, şi nespus de anevoioase au fost lucrările de canalizare şi irigaţie pentru înstapânirea apelor şi adăparea ogoarelor cu mii de ani înainte de Hristos.

Geniul omului a trebuit să lupte aici cu elementele, cu vânturile şi valurile de nisip, biruindu-le şi făcând dintr'un pustiu, o grădină fermecată.

Mesopotamia a fost inima lumii, aflându-se la răscrucea drumurilor de uscat şi apă, ce legau orientul îndepărtat de tot restul lumii.

Caravanele domoale încrucişau uscatul, şi repezi luntri de lemn învelit cu piei alunecau pe valurile Tigrului şi Eufratului, iar corăbii legănate de greul încărcăturilor bogate, venind din **Etiopia,** atingeau prin golful Persic **Chaldeea** minunată.

Târziu, când drumul **Indiilor** a chemat spre el corăbiile îndrăznete, s'a părăsit anevoiosul şi periculosul drum al caravanelor. De-atunci, **Mesopotamia** a rămas uitată, înconjurată de toţi.

Viaţa a fugit din ea, fluviile şi-au eşit din zăgazuri, nisipul biruind-o, a învălit-o cu linţoliul morţii, făcând'o una cu pustiul.

. . . .

Pe locul Babilonului, nimeni până azi, n'a urnit povara grea, şi nu a readus la lumină palatele înecate în nisip, după cum, aiurea, s'au scos oraşe întregi din zgura vulcanilor..

De urci acum pe **Tigru** în sus, dai de două aşezări omeneşti, sărace şi stinghere : **Korsabad** şi **Kujundjik.** Acolo truda a doi cercetători mânaţi de dragul ştiinţei lor, dar şi de nostalgia acestui trecut de poezie şi mister, au desfundat pământul, scoţând la iveală minunile celeilalte cetăţi asiatice, tot aşa de faimoasă : **Niniva.**

Şi iată, că acum, în zilele noastre, iarăşi se scaldă în lumina puternică a soarelui de-acolo, palatele strălucitoare şi vaste ca nişte cetăţi, ale vestiţilor regi asirieni.

Dacă arhitectura acestor palate nu-i dintre cele mai bogate — căci lipseşte coloana izolată, combinaţia de linii drepte cu linii curbe, contrastul dintr'o parte masivă şi una sveltă, — în schimb, aceste palate uimesc prin profunzimea podoabelor.

Brâie de cărămizi smălţuite în cele mai neaşteptate şi mai plăcute culori, înveselesc zidurile şi înlătură monotonia construcţiei.

Surâd chenarele de margarete înflorite.

Epopei întregi de bazoreliefuri îmbracă pereţii şi zidurile porţilor, arătând scene de războae, vânătoare, sau din viaţa intimă a regilor, şi tălmăcind sufletul straniu al acestor **Asirieni** atât de întunecaţi şi neîmblânziţi, în care totuş, se vădeşte geniul artistic în neîntrecuta măestrie de a cizela graţia florilor şi a plantelor, cum se leagănă pe tulpină, sau de a reda mişcarea plină de viaţă din jocurile animalelor celor mai sprintene şi mai elegante.

Pe la toate porţile şi uşile năvălesc taurii înaripaţi, în atitudinea de apărare a casei stăpânilor, acei stăpâni întunecaţi, cu faţa ascunsă între cârlionţii din plete şi din barbă, cu trupul înfăşurat în stofe grele, încătuşaţi de brăţări, inele şi cercei.

Tăbliţele de argilă ce alcătuiau biblioteca lui **Assur-Bani-Pal** au fost luate dela locul lor, şi, departe, într'un muzeu din Londra, stau zidite în blocul uriaş de o sută de metri cubi.

Descifrarea **cuneiformelor** a ajuns pasiunea învăţaţilor, şi, în tumultul vieţii moderne, se abat — pentru cine vrea să asculte — ecouri vagi din palpitarea acestei lumi aziatice, în miile de ani ce s'au scurs înainte de era noastră.

Ca năluciri fugare, trec prin lumina închipuirii grădinile aeriene, când ghirlănzi de trandafiri legau cerul cu pământul, şi când frumoasa **Semiramis** se întorcea călărind sprintenă, dela vânătoarea de pantere, iar apoi — aci se strecura albă şi fantomatică prin tunelul subteran, de sub albia Eufratului, — aci se ivia în înălţimea grădinilor, plutind ca un înger înaripat printre straturile de flori, — desfăşurând stofe străvezii, şi scăpărând focuri de nestimate.

Privirea ei străbătătoare, surâsul şi graţia mişcărilor dădeau impulsul tuturor armoniilor, ce se desăvârşeau în ritmurile poeziei şi avânturile cugetării.

Neuitatul zid al **„Babilonului"** pe muchia căruia se întreceau carele în goana cailor, — îngrădia în cuprinsul lui o lume aparte, o lume adâncă la minte, care întreba necontenit zodiile şi astrele despre taina infinitului din sufletul omenesc.

Magul babilonian suia grăbit spre templul de aur din înălţimea turnului, acel „zigurat" înhorbotat de sculpturi, şi învristat cu varietatea nuanţelor, ce închipuiau culorile celor şapte planete vecine cu pământul.

In extazul contemplaţiei spre senina adâncime a cerului, i se arăta acelui **Mag** — spiritul lui Dumnezeu, **El** sau **Al** — acelaş cu **Elohim** şi **Allah** — plutind deasupra întunecimilor umede, despărţind apele de sus de cele de jos, creind lumea, trimiţând potopul şi amestecând graiurile în turnul lui Babel.

. . . .

Nenumăraţii zei luau fiinţă din haosul elementelor :

Assur ţinea fulgerele ca, mai târziu, Jupiter Olimpianul.

Danes stăpânea marea, ca şi **Neptun.**

Istar, plăcerea oamenilor şi a zeilor, îmbăta Asia cu voluptăţile ei.

Niniva, purta războae, Babilonul cugetă.

Deoparte, vitejia sălbatecă, urmată de sărbătorirea triumfului, în ospeţe, la umbra palmierilor cu armurile încărcate de ţestele inamicilor, din cari sângele picura în talgerele de pe mese.

Dincolo, viaţa paşnică, închinată meditaţei, studiului magiei, şi astronomiei, meticuloasa disciplinare a graiului în gramatici şi lexicoane, corespondenţe cu învăţaţii din toată lumea, sârguitoarea strângere a cunoştinţelor în biblioteci bogate.

Cercetând locul ce-l ocupa femeea la aceste două popoare gemene, nu ar fi o exagerare afirmaţia că **marea deosebire a caracterului celor două cetăţi, decurge din felul deosebit, cum firea femeii a înrâurit asupra vieţii lor.**

In Niniva, o regină rămâne streină pentru asprul şi fiorosul ei soţ şi rege, o vedem apărând la crudele ospeţe, purtând stofe îngreuiate de broderii şi pietre preţioase, iar în restul timpului, sta închisă în palat, îndeletnicindu-se cu lucrul de mână, şi trece astfel prin viaţă, o umbră fără urmă.

In Babilon, cu totul altfel. Aici, povestea tuturor minunilor se ţese împrejurul făpturii luminoase, a femeei legendare, născută din dragostea unei zeiţe cu un muritor, frumoasa şi iscusita **Semiramis.** Mică, abia venită pe lume, şi părăsită în pustiuri, porumbeii o hrănesc un an întreg.

Găsită de păstori, ei o cresc ca pe copilul lor.

Şi, pe măsură ce creştea, sporind în neasemuita-i frumuseţe, sporia şi nesfârşitul şir al îndrăgostiţilor.

A fost soţia lui **Menones,** temutul stăpânitor pe ţări îndepărtate.

Alături de el, — pe tron, ca şi în vâltoarea războaelor uimia pe toţi — prin iscusinţa-i în **strategia luptelor.**

In viforul unei lupte, a cunoscut pe marele rege Ninus.

Nebiruitul rege a fost biruit de farmecul neasemuitei regine.

Disputată lui **Menores,** acesta se sinucide — decât s'o vadă soţia altuia.

Semiramis ajunge soţia lui **Ninus** — şi stăpâna vestitei cetăţi a lui **Nin,** — a frumoasei **Ninive.**

Fericirile mari omoară ?....

Căci prea curând, puternicul rege **Ninus** — moare.

Sau — singurul preţ al celor iubiţi de frumoasa regină. — era viaţa ?

Semiramis rămâne singură şi atotstăpânitoare peste întreaga ţară.

Şi — cât de fericită a fost ţara supusă sceptrului femeii — regine !....

De-a stăpânit arta războiului, l'a purtat numai când a trebuit, — dar — nu l'a dorit.

Mai mult prin iscusinţă, decât prin războae, şi-a întins hotarele ţării până departe.

Iar, pentru a şterge amintirea de lupte şi crime a Ninivei, — a fondat noua cetate — **Babilon** — cetate de linişte şi înflorire, căreia, gustul ei ales de femee şi regină — i-a plăcut să-i dăruiască minuni, de cari veşnic vor povesti veacurile :

A durat poduri de chipres.

A săpat tuneluri, a înălţat temple şi palate, a atârnat grădini între pământ şi cer, a ocrotit ştiinţele şi artele, a săvârşit minuni şi.... nu s'a mai măritat.

. . . .

Plin de înţeles, îndrăzneţ, sfidător pentru toate legile şi prejudecăţile este **epitaful,** în care singură îşi însemnă pentru veşnicie — viaţa şi faptele.

„Natura mi-a dat trup de femee, dar faptele m'au ridicat alături de cei mai viteji bărbaţi...

Am guvernat imperiul lui **Ninus,** care de la apa **Hinamanes,** ajunge până în ţara tămiei şi a mirului. Inainte de mine, nici un Asirian nu văzuse mări.

Am văzut patru, la cari nimeni nu ajungea, aşa erau de îndepărtate.....

Am silit fluviile să curgă pe unde am vroit eu, şi nu le-am vroit să curgă, decât pe unde ele erau folositoare.

Am făcut din pământ sterp, pământ roditor, udându-l cu fluviile mele.

Am ridicat cetăţi de necucerit. Am străpuns cu fierul drumuri printre stânci greu de străbătut.

Am făcut pentru carele mele drumuri pe cari nici sălbătăciunile nu le umblaseră...

Şi... în tot timpul acestor îndeletniciri, am găsit răgaz şi pentru petrecerile şi dragostele mele."

. . . .

Iar — dacă o legendă istorică ar fi vroit să facă pe **Semiramis** părtaşă la moartea lui **Ninus** — în amintirea popoarelor — dimpotrivă — s'a păstrat şi transmis o altă legendă, după care, frumoasa regină, la sfârşitul vieţii ei, n'a murit... Ci — prefăcută într'o garţioasă porumbiţă, şi-a luat zborul prin grădinile suspendate, spre cerul nepătruns, de unde, odinioară, scoborâse...

. . . .

Tot în Babilon, un ecou îndepărtat aminteşte mitul zeiţei **Istar,** zeiţa frumuseţii şi a dragostelor pământeşti.

Legenda spune că **Istar** îşi pierduse fiul.

Nimeni şi nimic nu o mai putea mângâia.

In desnădejdea ei, s'a hotărât să coboare în adâncimile pământului, unde stăpâneşte aspra şi întunecata zeiţă a regiunilor subterane.

„Acolo, unde intri, fără să mai poţi ieşi....

„Pe drumul ce-l străbaţi dar pe care nu te mai întorci..

„Acolo unde afli întunerecul în locul luminii, unde înghiţi praful şi amesteci noroiul, unde nu se vede niciodată ziua, întunecimile fiind stăpâne...."

Ajunsă în împărăţia întunerecului, prădată de podoabe şi veştminte, supusă chinurilor şi bolilor, este închisă în acest ţinut al morţii, pentru care cei vii sânt „bronzul" — pe când morţii sânt iarba cosită, buruiana pălită....

Dintr'odată însă pe pământ, zeii şi oamenii s'au simţit cuprinşi de o tristeţă nemărginită şi nici animalele nu mai simţiau plăcerea de-a trăi, fiindcă frumoasa **Istar** nu mai era pe pământ.

Zeii ţinură sfat, cerând zeiţei, pământului să elibereze pe Istar.

Prin cele şapte porţi, frumoasa **Istar** se reîntoarse pe pământ, scăpând de chinul întunerecului, dar pierzând puterea cunoaşterii viitorului.

. . . .

Istar — simbolul primăverei, aţâţând dragostea de viaţă, înflăcărând privirile şi destinzând spre zâmbete fericite buzele muritorilor;

Semiramis — măreaţa cariatidă, frumoasă şi falnică, ţinând pe umerii ei legendarul **Babilon** — iată figurile femenine ce le proectează îndepărtatul trecut al unor lumi de mult apuse.

Astăzi, **Kamsinul,** demonul văzduhului, aşterne fără milă linţoliul greu de nisip, şi întinde pustiul pe urma cetăţilor blestemate de Profet.

„Manè, Tekel, Phares" — scria mâna lui **Iehova** pe pereţi, la un ospăţ. Şi **Daniel** lămuria :

„Dumnezeu a numărat zilele tale, **Baltazar,**.. şi ţi-a însemnat sfârşitul.

„Ai fost cântărit, şi te-ai aflat uşor....

„Ţara ta va fi împărţită.

. . . .

Cine ştie ?... Poate că **Niniva** şi **Babilonul** nu ar fi dispărut de pe faţa pământului, dacă în şirul numelor domnitoare, s'ar fi amestecat mai multe nume de femei, dacă s'ar fi repetat de mai multe ori o **Semiramis** printre cei nenumăraţi : **Taglath-Pal-Assar, Assurhadan, Assur-Nazir-Pal — Nabu-Kodonossor,** şi atâţia alţii.

Instinctul de gospodărie al femeei ar fi cruţat de pieire cele înfăptuite, fantezia ei ar mai fi creat podoabe la fel cu grădinele aeriene, şi chiar părăsit de comerţ, Babilonul ar fi rămas centru al ştiinţei, focar al artelor, o ispită pentru iubitori de frumos, un altar de pelerinagiu — pentru toţi acei, ce cred în **suflet,** iar nu în **materie.**

Lumea ar fi poate mai bună, mai frumoasă dacă s'ar preţui în deajuns, şi aşa, cum ar trebui — graţia şi geniul femeei.

Sufletul ei cald şi vibrător, cu presimţiri şi intuiţii, e mai aproape de misterul dumnezeirii. Poate — tocmai în firescul ei mai plăpând, în care, totdeauna, inima trece înaintea socotelilor—se află însăşi taina înţelesului şi rostului vieţii omeneşti.

Căci... Unde mai mult ca în valea Tigrului şi-a Eufratului, ne putem da seama de zădărnicia tuturor strădaniilor omeneşti, pe urma atâtor regi războinici, cuceritori şi cruzi, cari au crezut că prin moarte, se întemeiază viaţa !....

. . . .

In nopţile de-acum, când cerul numai el a rămas acelaş adânc şi albastru, aprinzându-şi stelele mai puternice şi mai focoase ca nicăeri aiurea, se aude parcă din adâncimile haotice, glasul Profetului **Eremia,** care a rostit blestemul pentru amândouă cetăţile, cu sute de ani înaintea mântuitorului :

„Dumnezeu a statornicit hotărârile pentru voi, **regi ai Nininei....**

Zgomotul numelui vostru nu va mai răsuna.

Se vor sdrobi statuele şi idolii din casa zeilor voştri, iar voi veţi cădea în dispreţul lumii !". . . . .

„Babilonul fost-a o cupă de aur, care îmbăta întreg pământul.... De-odată căzut-a, şi s'a sfărâmat... Părăsiţi-o, şi să ne ducem fiecare la pământul său !..."

Şi.... A zis Iehova :

„Venit'a sfârşitul tău, şi s'a împlinit măsura lăcomiei tale !... Te voiu răstogoli de pe stânci, şi te voiu preface în munte mâncat de foc !...

Din tine, piatră de unghiu nu se va lua, nici piatră de temelie, ci fi-vei prefăcută într'un deşert etern !...."

. . . .

NATALIA NEGRU

„Ţăranii clădesc şcoli"

Gazetele noastre au înregistrat săptămâna trecută două evenimente. Unul cu litere abundente şi abuz de spaţiu, şi altul strecurat direct în josul unei pagini. Amândouă erau însă deopotrivă reprezentative pentru viaţa şi cultura românească. Doi milionari, într'o largă măsură, doi ţipi reprezentativi ai oligarhiei noastre, lacome, fără omenie şi fără suflet, fără o licărire de ideal, au falsificat un permis ca să-şi îndoiască numărul milioanelor.

Cel de al doilea eveniment se petrecea pe meleagurile abia eliberate de sub călcâiul acestei oligarhii (sau aproape eliberate, căci gazeta ne mai spune că Ilie Dumitrescu e stăpânul a peste o mie de pogoane din pământul rodnic al Doljului), ţăranii au început **să clădească şcoli.** Cei care aproape de veacuri fuseră mai aproape cu ogorul, zâmbesc acum către lumină. Ţăranii români vor şcoală şi carte. Sufletul lor e dornic să prindă firul care duce spre înţelegerea aspră a adevărului şi frumosului statornicit.

Timp de cincizeci de ani, acum în urmă, n'a fost argument care să nu fie folosit împotriva ţăranilor noştri. Dar mai cu seamă argumentul principal împotriva votului universal şi al împroprietăririi, a fost că ţăranul e leneş şi viţios, că îşi va vinde votul şi pământul. Un asemenea animal trebue lăsat să are mai departe, alături de boi, căci el nu putea fi în stare să aprecieze, vezi bine, binefacerile unui casinou, ale curselor de cai şi nu va gusta nici odată farmecul unor cuplete franţuzeşti. „Ne vor mai trebui sute de ani, până să-i civilizăm pe ţărani", ca şi când nişte paiaţe în frac, bâlbâind limba lui Dusset, şi aţâţându-se cu „La vie parisieune" ar putea oferi altceva decât maimuţăreală. Adevărata cultură nu poate începe decât dela temelie. Şi e poate unul dintre cele mai mari evenimente, de cultură, începutul pe care ni-l anunţă ziarele săptămânele trecute. Nu, civilizaţie cumpărată dela sucursalele magazinelor străinătăţii, ci cultura adevărată, cultura pentru frământarea sufletelor vom avea de aci încolo.

De fapt abia acum trecem dela civilizaţie la cultură. Şi e ceva impresionant în truda aspră a ţăranului care după ce dă o parte din economiile lui, sapă el însu-şi temelia locaşului de şcoală (s'au donat numai în judeţul Dâmboviţa peste 15 milioane de lei în natură) şi încarcă şi descarcă el însu-şi cu spinarea, materialul necesar. E ceva din munca aspră şi **personală** a tuturor faptelor mari din istoria culturii omeneşti. Până acum, în ţara asta de faţadă poleită, toate chestiunile de asemenea natură se rezolvau, fără sforţări, destinat din simpla consultare a unei vitrine sau lipitul unor mărci poştale.

Ţăranul român a dat încă odată una din acele lecţii mari şi de atâtea ori zadarnice, cum a dat destule dealungul stărei noastre. Căci fără îndoială că pătura suprapusă nu va pricepe nimic din gestul, tot atât de simplu şi de mare ca şi gestul semănatului, pe care l-a făcut muncitorul ogorului. Nu vi se pare oare simptomatic faptul că la nici una din inaugurările de şcoli, făcute cu banii, munca şi iniţiativa ţăranilor, n'a luat parte nici un reprezentant al Societăţei Scriitorilor Români? Lăsând deoparte chiar înţelesul mare şi simbolic al acestor inaugurări şi readucând chestiunea pe terenul practic, al materialităţii palpabile, al scopurilor principale ale societăţei, nu e oare de mirare faptul că scriitorii români n'au observat faptul, că generaţiile care vor ieşi de pe băncile acestor şcoli, vor forma cohortele de cetitori de mâne, oameni care îşi vor înjumătăţi masa ca să cumpere o carte? Căci dacă descendenţii celor care îşi făcură averile pe căi permise şi nepermise, îşi pot permite luxul să cheltuiască într'o noapte la Magic-Park costul unei biblioteci întregi (ceea ce îi scuteşte bine înţeles să mai dea un ban pe-o carte) urmaşul celui, care a săpat cu palmele lui aspre temelia şcoalei, din drag pentru carte, poartă în sânge otrava bine făcătoare a dorului după slovă şi adevăr.

Incă odată se va dovedi astfel, ca în totdeauna, că adevăratele izvoare de viaţă ale neamului nostru vin din straturile adânci ale ţărănimei.

SCRIB

Cântecul Zidarului

I

De sus, pe schelele uşoare,
Oraşul îl cuprind întreg,
Masiv şi dârz: — enormă stâncă
Ce-a fost ascunsă 'n noapte-adâncă,
Şi care s'a ivit sub soare
Prin străduinţi de mii de ani —
Urcând încet, neînfrânat,
Prin forţa micilor titani.

Luciri de far în vârf de turnuri
Par frunţi ce-i radiază Gândul
De jos, din casele febrile
Şi unde gesturi iuţi, agile
Infiripează mii de lucruri
— Şi străzile neistovite
Intreţesute ca o plasă
De râuri turburi şi robite,

Işi poartă valul omenesc —
Şi, pretutindeni, îl resfiră:
Pe unde zace suferinţa
Şi unde pâlpâie dorinţa,
Acolo unde se călesc
Voinţele şi unde cresc
Ideile înoitoare
Şi unde-eroii se jertfesc.

Iar străzile sunt străjuite
De furnalele semeţe
Cari prin tăria eterată
Suflarea grea, întunecată
A muncii pururea zorite —
O risipesc, o limpezesc,
Topind-o în eternitatea
Spre care cei de jos râvnesc.

Şi-atâtea sgomote utile
Unite-s într'un imn armonic.
O, glăsuirea pământească
Spre pura linişte cerească! —
Din mii de inime umile
Se 'nalţă, vastă, rugăciunea
Oraşului ce pătimeşte
Şi îşi slăveşte creaţiunea.

II

Şi-aci, pe schelele uşoare,
Din zori de zi şi până'n seară,
La zidul meu lucrez cu spor.
Când păsărelele în sbor
Cu-aripa lor mă înfioară,
Eu simt prăpastia sub mine
Şi cât de 'nalt e încă cerul —
Dar munca mea mă ţine bine...

O cărămidă, încă una!
Şi fără greş mi-e verticala, —
Materia o urc în spaţiu!...
Sorb vântul rece cu nesaţiu —
Şi nu mi-e teamă când furtuna
Din depărtările sihastre
Se năpusteşte peste „monstrul"
Ce năzueşte către astre.

Gemând prin schele vibrătoare
Şi-urlând printre etaje goale,
Furtuna îmi încearcă truda,
O cărămidă, încă una!...
Şi cântecele-mi pier uşoare,
Sunt spulberate printre nori ; —
De jos oraşul îmi trimite
Indemnul său stăruitor : —

Căci truda lui e pururi nouă
Şi fiecare pas al zilei
Ii dă privelişti felurite
Şi tresăriri nebănuite —
Iar munca mea-i deasemeni nouă
Şi zidul urcă! — „Până unde?"
— E întrebarea de 'nserate
Când tot oraşul mi se-ascunde

Sub noaptea sa cu stele mari ; —
Şi când cobor din cerul meu
In spre răgazul ce m'aşteaptă
Cu multe daruri — dup'o faptă
De om voios cu gânduri tari —
Atuncea îmi răspund: Mai sus!
Eu mâine zidu'l voi spori...
— „Dar până unde?" — Tot mai sus!

Mai 'nalt ca turnurile toate
Eu vreau să'mi urc avântul tânăr,
Privirea să cuprindă-o zare
In fiecare zi mai mare —
Şi'n slăvi visarea să mă poarte!

Şi triumfal să'mi sboare cântul
Pe unde pasărea nu sboară, —
Oraşul meu să'şi aibă axa
In jurul căreia să'mi pară
Că se 'nvârteşte 'ntreg pământul!

Eugen Relgis

Ghinionul lui Nea Niţă

— SCHIŢĂ —

Nea Niţă aspira la mâna domnişoarei Ely, fiica unică a lui Conu Dinu, arendaşul moşiei Cărţuneşti.

„Treaba e pe jumătate isprăvită", zicea prietenul nostru. Eu o vreau, nu rămâne decât să mă vrea şi ea".

Avu însă în curând ocazia să se convingă, că tocmai această jumătate a trebii era mai grea de făcut. In adevăr, într'o zi caldă de vară Conu Dinu, pe care îl cunoşteam câteşi doi, ne pofti să petrecem câteva săptămâni la moşie.

„Să ştii", îmi zise Nea Niţă sărind în sus de bucurie", că plec de acolo braţ la braţ cu Ely a mea. Am o presimţire că aşa are să se întâmple".

—Să-ţi ajute Dumnezeu, i-am urat şi eu şi am pornit veseli şi plini de speranţe spre moşia Cărţuneşti, unde am sosit cam pe înserate.

Conu Dinu ne primi cu o dragoste sinceră, voluminoasa d-nă Dinu, o fire înclinată spre romantizm, cu gesturi mari şi fraze de sărbătoare, iar d-ra Ely aproape cu nepăsare.

„Se preface", îmi şopti la ureche Nea Niţă. „Sub masca nepăsărei caută să-şi ascundă emoţia de care e cuprinsă".

Mai găsirăm însă pe cineva pe al cărui nume Nea Niţă nu'l poate rosti nici astăzi fără un sentiment de adâncă indignare, cu toate că au trecut la mijloc mai mulţi ani. Din consideraţie pentru prietenul meu îl trec şi eu sub tăcere. Spun numai că purtătorul acelui nume era un tânăr voinic, bine făcut, băiat frumos, ceea ce nu-l împiedica pe Nea Niţă să-l găsească cât se poate de urâcios şi antipatic.

Şi avea pentru aceasta un motiv puternic şi întemeiat: tânărul bine făcut se învârtea şi el în jurul aceleiaşi axe. Iar această axă era încântătoarea d-ră Ely.

Decât nourul ce se aşternu la vederea lui pe veselia şi seninătatea lui Nea Niţă se împrăştie mai repede de cum venise. La masă prietenul nostru fu aşezat lângă d-ra Ely, pe când tânărul cu pricina trebui să se mulţumească cu vecinătatea romanţioasei jumătăţi a Conului Dinu.

Acest prilej fu folosit de Nea Niţă cu vârf şi îndesat. Toată vremea îi merse gura fără încetare. Ce-i drept, dacă ar fi să judecăm după aparenţe, d-ra Ely nu părea că urmăreşte cu vr'un interes deosebit spusele vecinului ei şi că nu prea gustă scăpărările spiritului aşa de ascuţit al prietenului nostru. Ba îţi venea să crezi că se uită mai de grabă la tânărul acela nesuferit. Dar nu putea fi la mijloc decât iar o prefăcătorie: să nu care cumva să înţelegem noi ceilalţi pentru cine bate inima ei.

Conu Dinu ne-a propus ca a doua zi să ne ducem la o mănăstire de maici aşezată la o depărtare de vre-o 15 kilometri de conacul moşiei.

In dimineaţa următoare, cam pela orele 7, eram cu toţii gata de plecare. Trăsura şi un cal de călărit cu şeaua pe el ne aşteptau în curte. In trăsură nu era însă loc decât pentru cel mult cinci persoane, iar noi eram şease, adică patru bărbaţi, respectabila d-nă Dinu şi fermecătoarea d-ră Ely.

„Cine merge călare?" întrebă Conu Dinu.

— Nea Niţă, s'a grăbit să răspundă d-ra Ely, pentru că mi-a spus aseară la masă, că-i place mult să călărească.

Era adevărat. Nea Niţă, cu gândul de a se urca cât mai mult în ochii frumoasei Ely, săvârşise nesocotinţa de a-i înşira o mulţime de calităţi şi talente ce le-ar fi avut, spunându-i între altele, că înoată ca un peşte, trage cu puşca mai bine de cât cel mai bun vânător. Cât despre călărit, n'ar fi avut altă dorinţă decât să-şi petreacă viaţa călare.

Iată-l dar prins în propria sa cursă el care până atunci nu încălecase pe altfel de cai decât pe cai de lemn.

Sub privirile noastre curioase şi sub privirile pline de ironie ale rivalului său, Nea Niţă, recomandându-se Proniei cereşti, reuşi de bine de rău să încalece şi el.

Trăsura porneşte înainte. Nea Niţă după ea. De câte ori îmi întorceam capul, îl vedeam că e galben ca turta de ceară şi că se ţine pe cal în poziţiunea cea mai strâmbă cu putinţă.

„Ţine-te bine, Niţă !" Şi râdeau cu toţii de mutra lui speriată şi caraghioasă.

„Straşnic călăreţ !" zicea în bătae de joc rivalul său, care rămăsese acum stăpân pe teren.

A mers aşa până am dat de un râu, care n'avea decât puţină apă. Trăsura condusă de Conu Dinu intră cea dintâiu, trecând fără vr'un accident de partea cealaltă.

Indărătul nostru răsunau paşii calului lui Nea Niţă. Calul mergea încet şi cu băgare de seamă. Dar tocmai când era pe la mijlocul râului auzim un zgomot produs de căderea în apă a ceva mare şi greu.

Ne întoarcem cu toţii, când ce ne văzură ochii ? Nea Niţă sbătându-se în apă şi căznindu-se să se ridice. I-am dat şi noi o mână de ajutor şi l'am scos din râu cu hainele leoarcă şi tremurând din tot corpul.

Rivalul său—ce fiinţă rea mai e şi omul !—râdea cu o nespusă plăcere şi făcea glume, cari îl străpungeau pe bietul Niţă ca nişte cuţite arse în foc.

De la locul sinistrului şi până la mănăstire mai era o bună bucată de drum. Nea Niţă declară că nu mai merge călare. Dar în halul în care era nu putea fi primit nici în trăsură.

A trebuit dar să se resemneze şi să-şi continue drumul tot cu bidiviul, care îi făcuse pozna.

Noi am plecat înainte şi ajunşi la mănăstire, l'am aşteptat mai bine de trei ceasuri. Precum mi-a destăinuit mai târziu, bietul om făcuse tot drumul pe jos, de oarece nu mai avea curajul să încalce.

Cam pe la amurg, conu Dinu care luase cu dânsul şi câinii săi de vânătoare, precum şi două puşti, ceru ca unul din noi să-l însoţească un ceas două prin pădure şi pe câmp, „ca să nu ne întoarcem acasă cu mâinile goale".

— Cine ştie să tragă mai bine cu puşca ? întrebă el.

— Nea Niţă, se grăbi să răspundă răutăcioasa Ely Mi-a spus aseară la masă că vânătoarea e o mare pasiune pentru el.

Nea Niţă, vezi bine, confirmă şi rivalul său, zâmbind cu nesuferitul său zâmbet ironic.

Iată-l pe Nea Niţă prefăcut şi în vânător, el care nu pusese mâna nici pe cel mai mic pistol.

Cei doi vânători însoţiţi şi de câini, se depărtară şi nu după mult se făcură nevăzuţi în desişul pădurei. Nu se întoarseră decât atunci când ziua se îngâna cu noaptea.

Conu Dinu purta doi iepuri ucişi, iar după el mergea Nea Niţă cu capul la pământ şi urechile pleoştite. Avea o înfăţişare par'că nu mâncase de trei zile sau par'că îl svântase cineva în bătaie. Dar cu tot vânatul ce aducea, nici pe figura gazdei nu vedeai o expresie de mulţumire. Inţelegeai, că nu prea le mersese bine sau că dăduseră de vre-un bucluc.

La întrebările noastre, că ce s'a întâmplat, conu Dinu, făcând nişte gesturi, cari arătau cât era de supărat, ne zise : „lăsaţi, uite, din pricina prietenului nostru am pierdut pe cel mai bun ogar."

Nea Niţă se roşi până în albul ochilor şi nu deschise gura. De altfel, la ce bun să ne spuie, că vrând să tragă într'un iepure, împuşcase câinele ?

Şi cu aceasta s'a dus pe apă şi reputaţia sa de vânător fără pereche.

Acum când trebuia să ne întoarcem la conacul moşiei, se ivi o nouă încurcătură. Cine trebuia să meargă călare ? Nu mai putea fi vorba de Nea Niţă, căci aptitudinile sale de călăreţ n'aveau nevoie de a fi puse la o nouă încercare.

Eu m'am scuzat spunând că-mi vine ameţeală de câte ori sunt călare, conu Dinu se simţea bătrân, iar din respectabila sa consoartă era exclus să facem o amazoană. D-ra Ely ar fi primit bucuros, numai că nu era obişnuită să încalece de cât pe şea de damă.

Nu rămânea, prin urmare, decât nesuferitul rival al lui Nea Niţă. El consimţi cu atât mai mult, cu cât în cursul zilei îşi deschisese bine şi larg drumul, care ducea la inima domnişoarei Ely. Conu Dinu conducea trăsura, iar Nea Niţă se aşezase alături de el.

Se înoptase deabinelea. Sufla un vânt răcoritor şi din pădure, din livezi şi din ţarini se înălţau mirodenii îmbălsămătoare. Luna ne lumina aşa de bine drumul, încât ai fi zis că această noapte nu e decât continuarea subt o formă mai tainică, mai plină de farmec a zilei ce apusese.

Lunei îi plăceau pe semne şi poznele. Ea făcea ca fiecare arbore, fiecare tufiş să întindă umbre ce păreau ca pete nesfârşite pe pământul luminat de razele ei argintii. De câte ori se apropiau de aceste pete, caii dela trăsură se opreau o clipă, lungeau capetele, ridicau în sus urechile şi sforăiau speriaţi. „Le place căişorilor să se resfeţe", zicea foarte liniştit Conu Dinu, care îi cunoştea bine.

Nu după mult îi zise lui Nea Niţă : „ia mai ţine şi d-ta puţin hăţurile până ce-mi fumez pipa."

Acest gând fu pricina unei noui nenorociri, care de data aceasta nu căzu numai pe capul lui Nea Niţă. Căci nu trecură decât câteva minute şi caii speriindu-se de o umbră şi simţind pe semne, că nu mai sunt conduşi de stăpânul lor, sforăiră puternic, se ridicară în două picioare şi până să prindă de veste Conu Dinu şi să-i oprească, o luară razna, ca să ne arunce într'un şanţ cu trăsura cu tot, grămadă, unii peste alţii.

„Dobit....", se răsti furios Conu Dinu către nenorocitul de Nea Niţă, dar oprindu-se la mijlocul cuvântului, îi grăi pe un ton destul de aspru : „bine, măi omule, vrei să ne omori ? Dacă nu te taie capul — şi văd că nu te taie — nu te mai amesteca şi nu ne încurca şi pe noi ceilalţi."

Iar din şanţ se auzeau vaietele de spaimă şi durere ale voluminoasei doamne Dinu, care credea, că-i sunase ceasul din urmă.

La rândul ei d-ra Ely, sgâriată pe obraz şi având un cucui respectabil pe frunte, arunca asupra lui Nea Niţă nişte priviri furioase, vrând par'că să-l nimicească sub puterea lor.

Nea Niţă era mort, înmormântat. Şi ceea ce a pus vârf nenorocirei sale — de acum ireparabilă şi definitivă — a fost şi faptul, că ajungându-ne din urmă şi nesuferitul său rival, d-ra Ely, cum l'a văzut, i-a zis : „dacă erai cu noi în trăsură, nu ni se întâmpla aceasta."

Invitaţi pentru câteva săptămâni a trebuit, în urma atâtor ghinionuri, să părăsim casa chiar a doua zi. Nu ne-am putut lua rămas bun decât doar dela Conu Dinu. Ni-s'a spus, că d-na Dinu e culcată pe şeapte perine şi că se vaită mai rău decât în momentele în cari se pomenise în şanţ. D-ra Ely se jena să iasă din cauza cucuiului de pe frunte. Se încuiase în odaia ei şi fiindcă se plictisea singură, rivalul lui Nea Niţă stătea lângă dânsa, ca să-i ţie de urât.

Am plecat cu capetele în jos şi ruşinaţi, parcă ne făcusem vinovaţi de cine ştie ce lucru grozav. In deosebi Nea Niţă era adâncit în gânduri şi părea foarte abătut. După o bucată de vreme rupse tăcerea şi apucându-mă de mână îmi zise : „ştii de ce ne-a mers rău ? Pentru că am pornit la drum într'o zi de Marţi. Alt cum..." şi Nea Niţă găsi de prisos să sfârşească fraza.

N. BATZARIA

Noapte Albă

De tristeţi mi-i gândul plin,
Ceru-i vânăt... ziua scade...
Inserarea-şi lasă lin
Negrele-i cascade.

Casa-i mută, — şi stau mut
In odaia mea pustie:
Cu-amintirea ta-mi fac scut
La melancolie.

Diafană te'ntrupezi,
Umbră printre umbre luneci,
Sufletul mi'l luminezi
Şi iar te întuneci.

Fuge-un gând dup'un alt gând
Îndrumate blând de tine,
Până când în geam s'aprind
Zorile senine.

Ludovic Dauş

Rynerismul

O filozofie a acţiunii nu are nevoie de niciun postulat metafizic

Am schiţat dăunăzi*) doctrina individualistă a filozofului francez Han Ryner şi am arătat cum ea înseamnă o reînviere a stoicismului antic. Palante, care în a sa „Les antinomies entre l'individu et la société" oglindeşte cele mai multe din concepţiunile individualiste, pare a ignora complect rynerismul. Cred că motivul acestei omisiuni trebuie căutat în faptul că doctrina lui Ryner nu se bazează pe niciun soiu de metafizică.

Individualismul său —**subiectivismul,** cum îl mai numeşte — e o filozofie practică. Ryner respinge orice postulat din afară de sfera valităţii omeneşti, singura inevitabilă. Şi apoi el nu dă concepţiei sale caracterul rigid al unei teorii ce afirmă şi vrea să se impună, ci o socoteşte mai mult ca o **metodă,** de supleţea căreia invită pe individ să se folosească pentru a se descoperi şi a se realiza pe sine.

Cititorul cunoaşte din articolul anterior câteva trăsături concrete ale individualismului rynerian. Mă voiu sili cu aceeaş grijă de a fi pe înţelesul câtor mai mulţi, să arăt astăzi chipul cum, înainte de a porni să-şi clădească metoda, Ryner înlătură orice metafizică.

* * *

Recunosc în mine două tendinţe : setea de **a şti** şi dorinţa de **a acţiona.** Ca să acţionez, e nevoie oare să ştiu ? Sau mai bine, pot eu să-mi amân acţiunea până voiu ajunge a şti? Există desigur între mine şi univers o legătură care, de aş putea-o cunoaşte cu certitudine, mi-ar fi călăusă în drumul spre fericire. Dar această legătură, cum s'o determin în mod pozitiv şi cu ce drept să deduc din cutare presupunere asupra ordinei universale scopul vieţii şi deci modul meu de a acţiona? Conceptul metafizic are „duioşia unui sărut" între mine şi univers. Imi place pentru frumuseţea lui. Răspunde la o nevoe a fiinţei mele. Dar toată fiinţa mea refuză să-i recunoască acel caracter de adevăr ce mi-ar putea determina acţiunea. Ce pot cunoaşte din univers, **decât partea lui subiectivă, de** cât cul meu, din care nu pot ieşi? „A cere metafizicei o regulă de viaţă înseamnă a cere mirajului apa după care ţi-e sete; înseamnă a-ţi clădi viaţa pe vis şi a-ţi transforma conduita într'un soiu de somnambulism rătăcitor".

Se întâmplă în ordinea morală exact ce s'a întâmplat în ştiinţă. Câtă vreme a căutat piatra filosofală şi a urmărit să exprime legătura între fenomenele ce cad direct sub simţuri şi univers, ştiinţa a fost alchimie, adică rătăcire sterilă. A devenit ştiinţă numai din clipa când, renunţând la ambiţii prea vaste, s'a hotărât să fie numai chimie.

Am nevoe, nu „de alchimia fericirii pe care unii o numesc morală, ci de umila chimie pe cari anticii a numeau înţelepciune", Desfătările inteligenţei—metafisica—voiu continua să le iubesc pentru ele înşi-le. Nu voiu sprijini însă nimic pe dânsele şi nu le voiu amesteca în cercetările mele vitale.

Dar printre problemele metafisice, una se ridică ameninţătoare.

Am renunţat să cer metafisicei un principiu director al acţiunii mele. Dar cum voiu ocoli întrebarea ceastălaltă : Sunt eu într'adevăr liber să acţionez.? Şi iată, pusă odată mai mult vechea problemă a determinismului. Ryner o resolvă cu aceiaş eleganţă de agnostic cu care a trecut peste celelalte.

Liber arbitru ori determinism ? Nu. **Liber arbitru şi** determinism. Nu e gest omenesc care să nu însemneze un act de credinţă în amândouă.

Fizician, susţii în interesul ştiinţei că totul e determinat de mai înainte. Dar a face ştiinţă, nu e oare a acţiona ? Şi dacă totul e într'adevăr determinat, atunci e determinată de mai înainte şi direcţia privirii tale, decâteori prin lunetă studiezi un astru, caşicum ai fi liber să priveşti unde-ţi place, Indărătnic continui să-mi demonstrezi realitatea exclusivă a determinismului. Te dezminţi chiar prin faptul că **demonstrezi :** „Orice încercare de raţionament conţine o afirmare a libertăţii".

Tu, moralist, dimpotrivă, îmi afirmi atotputernicia liberului arbitru. Dacă te-aş crede, atunci aş ajunge la rezultatul contrar aceluia la care te aştepţi : n'aş mai acţiona deloc. Căci la ce mi-ar folosi gestul când ştiu că el nu poate determina nimic ? Nu ajunge să fiu liber. Trebuie să şi ştiu că gestul meu poate deveni **cauză.**

Fără să afirme, Ryner admite aşa dar şi determinismul şi libertatea : „Impreună ele cuprind armonios universul. Nu nega jumătate din probleme, sub pretext că le rezolvi. Nu tăia, ca un biet Alexandru, desperat de complexitatea adorabilă a vieţii, graţia miilor de şerpuituri ale nodurilor gordane. Lărgeşte-ţi înţelegera, în loc să îngustezi chestiunile".

Şi, devremece sumtem totuşi în domeniul metafizicei, Ryner, continuând să se ferească de afirmaţiuni dogmatice propune un concept propriu:

Iată un statuar în faţa blocului de marmoră. Ce ştie savantul despre viitoarea statue ? Că va cântări mai puţin decât blocul şi alte amănunte naive privitoare la materie. Dar câte lucruri nu ignorează în ce priveşte forma şi anume — singurul lucru care într'adevăr interesează — dacă statuia nu va fi frumoasă sau urâtă, cea de operă sau cioplitură vulgară! Nu înseamnă asta oare că determinismul e stăpân în lumea materiei? Iar libertatea o **formă,** matca tuturor formelor ?"

Creştinismul deasemenea admite simultan libertatea omenească şi fatalitatea unui destin cunoscut de mai înainte de Divinitate.

Ryner, care în Isus admiră un individualist liberat de contigenţe, se întâlneşte şi aici cu doctrina creştină. Dar deosebirea e evidentă. Acolo, angrenajul determinism libertate devine o dogmă. La Ryner, ea nu e decât o concesiune, fiindcă, **încălcându-şi metoda,** filozoful a trecut o clipă în domeniul metafizicei. Concepţia aceasta el nu o socoteşte decât ca o desfătare a inteligenţei. Nimic nu va clădi pe ea.

In afară de metafiscă, în afară de ştiinţă, în afară de orice dogmă, el trăieşte, şi **inevitabil.** Se va căuta pe sine în conştiinţa sa de individ pentru a-şi realiza maximul de fericire.

S. RIVAIN

*) Adevărul Literar şi Artistic No. 85: *„Individualismul filozofic al iubirii"*.

Adevĕrul Literar şi Artistic

IN ŢARA		IN STRAINATATE	
Pe un an	120	Pe un an	240
„ 6 luni	60	„ 6 luni	120
„ 3 „	30	„ 3 „	60

POVEŞTI PENTRU TINERET

Munca dreaptă nu se prăpădeşte

— POVESTE POPULARĂ SÂRBEASCĂ —

Un biet om sărac intrase ca slugă la un bogătaş şi se înţelese să-i servească fără învoială. Aşa i-a slujit un an de zile, iar când s'a împlinit anul, s'a dus la stăpânul său, cerându-i să-i plătească ce ar fi crezut acesta că merită. Stăpânul scoase din buzunar un ban de aramă şi îi zise : „na, aceasta ţi-e simbria pentru munca ta de un an".

Servitorul luă banul de aramă şi-i mulţumi stăpânului său. Se duse după aceea la un râu a cărui apă curgea foarte repede. Când ajunse acolo începu să-şi vorbească singur zicând :Doamne Dumnezeule ! să fie oare cu putinţă ca eu pentru o muncă de un an de zile să nu fi meritat decât un ban de aramă? Dar numai Dumnezeu ştie, dacă am meritat şi atâta. Stai că lămuresc eu numai de cât treaba aceasta : am să arunc banul în apă şi dacă stă deasupra, înseamnează că l'am câştigat pe dreptate, iar dacă se duce la fund, înseamnează că nu l'm meritat".

Zicând acestea, aruncă banul în râu, iar banul se duse îndată la fund. Atunci el se plecă, îl scoase din apă şi-l duse îndărăt stăpânului său spunându-i : „stăpâne, ia-ţi banul înapoi, că nu l'am meritat, aşa că am să-ţi slujesc încă un an de zile".

Şi aşa începu să-i slujească din nou şi când se împlini încă un an, se duse iarăşi la stăpânul său şi-i ceru să-i dea atâta cât gândeşte că a meritat. Stăpânul scoase din nou banul de aramă şi îi zise : „iată simbria ta".

Servittorul luă banul, îi mulţumi stăpânului său şi se duse iarăşi la râu. Ajuns acolo, îşi făcu semnul crucii şi aruncă banul în apă zicând : „Doamne Dumnezeule ! Dacă l'am câştigat pe dreptate, să plutească deasupra apei, iar de nu, să se ducă la fund. „Cum îl aruncă în apă, cum se duse banul îndată la fund. Omul se desbrăcă, îl scoase din râu şi-l duse iarăşi stăpânului său zicându-i : „ia-ţi banul înapoi, stăpâne, că eu încă nu l'am câştigat pe dreptate, aşa că am să-ţi slujesc încă un an de zile."

Incepu, prin urmare, să-i slujească tot aşa ca şi în trecut, iar când s'a împlinit şi anul al treilea, se duse să-I ceară plata atâta cât ar fi fost dreptul său. Stăpânul îi dete acelaş ban de aramă. El îl luă, îi mulţumi şi se duse la râu, ca să vadă dacă l'a câştigat sau nu pe dreptate. Când ajunse la râu, îşi făcu semnul crucii şi aruncă banul în apă zicând : „Doamne Dumnezeule ! Dacă l'am câştigat pe dreptate, să înoate deasupra apei, iar dacă nu l'am meritat, să se ducă la fund".

Când banul căzu în apă, începu să plutească deasupra : Atunci omul, plin de bucurie, îl scoase din apă şi-l puse în buzunar şi după aceea se duse în pădure şi îşi făcu o mică colibă în care începu să locuiască.

După câtava vreme află că fostul său stăpân pregăteşte o corabie cu care să se ducă dincolo de mare într'o altă împărăţie. Se duse şi el cu banul său de aramă şi-l rugă pe cel ce-i fusese stăpân ca să-i cumpere pentru acest ban vre-un lucru oarecare, din împărăţia spre care călătoreşte. Stăpânul îi promise, îi luă banul şi porni la drum.

Călătorind aşa, întâlni la marginea mării mai mulţi copii, cari aduseseră o pisică cu gândul să o omoare şi după aceea să o arunce în mare. Când călătorul văzu aceasta alergă spre copii şi-i întrebă: „ce-i cu pisica aceasta?" Copiii îi răspunseră : „e o pisică hoaţă şi rea şi de aceia vroim să o omorâm".

Atunci el scoase banul de aramă al servitorului său şi li-l întinse, cerându-le ca în schimb să-i dea pisica. Copiii atâta aşteptau. Luară îndată banul dela negustor şi îl deteră pisica.

Negustorul duse psica în corabie şi îşi văzu mai departe de drum. Intr'una din zile s'a ridicat însă un vânt foarte puternic, care duse corabia numai unul Dumnezeu ştie în care parte, aşa că trei luni de zile n'a fost cu putinţă să dea de drumul cel drept. Când în sfârşit încetă vântul, stăpânul corăbiei nici nu ştia unde se găseşte. Mergând el aşa la întâmplare, ajunse la zidurile unei cetăţi.

Când se răspândi în cetate vestea, că a venit o corabie dintr'o ţară necunoscută, alergă mulţime de lume să o vadă. Unul dintre locuitori, care era om foarte bogat, îl pofti pe stăpânul corăbiei la masa de seară. Când colo, ce să-i vadă ochii stăpânului corăbiei ? Şoareci şi guzgani aleargă în toate părţile, iar servitorii cu beţe în mână stau şi îi gonesc ca să nu se urce pe masa de mâncare.

Negustorul îi zise atunci stăpânului casei : „pentru Dumnezeu, frate, dar ce-i asta ?" Iar gazda îi răspunse : „aşa e totdeauna la noi, că din pricina acestor jigănii nu putem nici ziua nici noaptea să stăm liniştiţi la masă. Ba încă noaptea când ne culcăm, avem fiecare câte o ladă în care ne încuiem, că altfel jigăniile acestea ne-ar lăsa fără urechi".

La vorbele acestea negustorul care venise cu corabia îşi aduse aminte de banul de aramă ce-i dăduse servitorul şi cu care cumpărase pisica. De aceia îi zise stăpânului casei : am în corabie un animal, care ţi-i dă gata pe toţi aceştia în două trei zile".

— Frăţiorule, îi răspunse gazda, dacă ai un astfel de animal, adă-l încoace, iar eu am să-ţi umplu corabia cu aur şi argint, numai să fie adevărate cele ce spui.

După masă negustorul se duse la corabie şi aduse de acolo pisica. Ii zise apoi gazdei ca toţi din casă să nu se mai culce în lăzi, dar aceştia n'au cutezat, ci s'au încuiat — şi încă bine — în lăzile lor.

Negustorul însă se culcă, fără să se ascundă în ceva.

El nu făcu altceva, decât dete pisicei drumul, iar pisica când văzu aşa mare mulţime de şoareci şi guzgani, se porni să-i prindă şi să-i sugrume şi după aceea să-i strângă în grămezi. Mulţi dintr'înşii au pierit, iar ceilalţi înţelegând cu cine au de aface, o rupseră la fugă care încotro apucară.

In dimineaţa următoare când se lumină de zi, vedeai în mijlocul odaei o grămadă mare de şoareci şi guzgani morţi. Cei ce rămăseseră în viaţă, nu mai alergau prin odaie, ci abia dacă se uitau prin găuri.

Iar după trei zile nu mai rămase nici urmă dintr'înşii.

Stăpânul casei se ţinu de cuvânt şi în schimbul pisicei umplu corabia negustorului cu aur şi argint.

După aceea, negustorul se întoarse cu corabia acasă.

S'a dus la el şi vechiul său servitor l'a întrebat ce i-a adus pentru banul său de aramă. Negustorul scoase o piatră de marmoră lustruită frumos la cele patru colţuri şi i-o dete zicându-i : „iată ce ţi-am cumpărat cu banul tău". Servitorul se bucură foarte mult, luă piatra de marmoră şi o duse în coliba sa, unde făcu dintr'ânsa o masă.

A doua zi servitorul se duse în pădure să strângă lemne, dar când se întoarse la colibă, piatra se prefăcuse în aur ce strălucea ca soarele, aşa că toată coliba era luminată de strălucirea ei. Omul se sperie mult văzând aceasta şi alergă într'un suflet la vechiul său stăpân, căruia îi grăi zicându-i : „stăpâne, ce mi-ai dat ? Aceia nu se poate să fie a mea : vino şi vezi".

Stăpânul se duse, dar când văzu ce minune făcuse Dumnezeu, zise : „n'am încotro, fiule ! Cu cine ţine Dumnezeu, pe acela nu-l pot prăpădi oamenii, vino să-ţi primeşti tot avutul tău".

Şi i-a dat tot ce a adus în corabie şi peste asta i-a mai dat şi pe fiică-sa de nevastă.

Tradusă din limba sârbă de

ALI BABA

Intre două staţii

(SCHIŢĂ)

de EUGEN DARZEU

Intr'una din acele staţii mici şi stinghere care par, la sosirea trenului, grăbite să-şi trimeată mai departe musafirul, — se urcă în vagonul plin ca un stup, o tânără doamnă roză, sclipitoare de sănătate şi de zâmbet. Susţinută de puternicii ei aliaţi, tinereţea şi zâmbetul, se strecură cu o oarecare uşurinţă printre trupurile călătorilor înghesuiţi pe sală şi oprindu-se la uşa unuia din compartimente, o deschise împingând-o puternic pe roţile ei nevăzute. Aruncă o privire veselă de o parte şi de alta a compartimentului şi, cu toate că locurile erau ocupate, întrebă cu o voce plăcută:

— Vă rog, sunt ocupate toate locurile?...

La deschiderea uşii, ochii celor opt călători se întoarseră curioşi spre necunoscută; iar la întrebarea ei, mai toţi făcură gesturi de mai multă sau mai puţină părere de rău. Un maior însă, cu o faţă prea tânără pentru seriozitatea întipărită pe ea, se subţie, se îndesă într'unul din vecini, un negustor bătrân, şi reuşind să elibereze o mică suprafaţă din canapea, o oferi:

— Poftim doamnă...

Tânăra nu aşteptă să i se spue de două ori, ci intră, închise uşa, păşi, săltând uşor, peste picioarele aliniate şi se furişă între maior şi un domn grav, cu barbă şi chelie.

— Mulţumesc...

Işi aşeză cutele fustei care lăsa să se vadă o botină micuţă, duse o mână cu degete subţiri la cârlionţii blonzi de lângă urechi, pe cari îi resfiră, numai cât trebuia, cu o îndemânare de admirat, apoi îşi purtă privirea asupra fiecărui călător.

Tăcerea se prelungea spre uimirea tuturora. Maiorul înşela aşteptările tovarăşilor de drum; el arunca, în adevăr, priviri răzleţe şi iscoditoare spre doamna al cărei corp îi încălzea umărul, dar nu părea dispus să înceapă vorba.

Un tânăr care sta în faţa doamnei se simţi obligat de la un timp, să spue ceva şi adresându-se domnului grav cu barbă şi chelie, îi vorbi cu convingere:

— Greu se călătoreşte astăzi d-le...

Domnul grav, înghiţi în sec, apoi răspunse:

— Da, greu...

Doamna, zâmbitoare, la auzul acestui răspuns privi pe cel care-l dase, cu mirare şi, ca şi cum i s'ar fi adus o ofensă personală, zise:

— Eu nu găsesc...

Tânărul înălţă privirile admirative înspre lampa din tavan, ridică o mână în sus şi spuse surâzând cu înţeles:

— A, pentru d-voastră...

— Cum, pentru mine? zâmbi doamna.

— D-l vrea să spue că pentru d-voastră, o femeie, ori unde s'ar fi găsit un loc, — vorbi însfârşit şi maiorul.

— Nu mi s'a făcut loc, d-le ofiţer, numai pentru că sunt femeie; vedeţi, pe sală stau în picioare câteva femei şi nimeni nu se gândeşte să le facă loc; — eu am căpătat locul pentru că sunt tânără, pentru că nu sunt urâtă.

Tânărul din faţă arcui sprâncenile şi îşi mări ochii, vrând să arate cât de frumoasă o găsea pe d-nă.

— ...şi pentru că d-ta care mi l-ai oferit eşti ofiţer!...

— D-nă, că aţi căpătat locul pentru că sunteţi tânără şi nu sunteţi urâtă nu mai încape discuţiune; — nu înţeleg însă de ce l'aţi mai fi obţinut şi pentru că eu sunt ofiţer?...

— Ceilalţi şapte domni din compartiment mi l-au oferit?... Nu!... D-ta însă mi l'ai oferit, — pentru că eşti ofiţer...

Maiorul schiţă un gest uşor vrând să spue că educaţia, buna creştere...

— Nu, nu; — un ofiţer oferă locul totdeauna, dar dintr'un sentiment cu totul egoist...

— Egoist?!

— Da...

— Curios egoism d-nă... Stăteam destul de comod şi mai ales fără a incomoda pe alt cineva şi iată cum că datorită egoismului meu, cum ziceţi, nu mă mai pot mişca, iar pe d-l negustor de lângă mine aproape îl strivesc...

Negustorul simţi că se cuvine să protesteze:

— Vai de mine, se poate să credeţi?... Nu mă striviţi de loc, priviţi, pot mişca o mână cu uşurinţă...

Doamna însă curmă experienţa mişcării mânii pe care vroia să o înceapă negustorul, experienţă pe care se plecaseră să o vadă toţi călătorii, spunând către profilul ofiţerului, numai către profilul lui, pentru că el privea un punct fix din reţeaua bagajelor din faţă:

— Egoist, da... Şi dacă d-v. sunteţi un om sincer, ceeace nu mă îndoesc...

Aici ofiţerul clipi scurt, în semn de aprobare şi mulţumire.

— Veţi recunoaşte-o imediat... Ce v'aţi zis când m'aţi văzut în cadrul uşii întrebând dacă este vr'un loc liber în compartiment?...

— „Nostimă blondă?"... Şi îndată mi-aţi şi oferit locul...

Tânărul zâmbea în pofida maiorului; domnul grav cu barbă şi chelie tuşea discret, iar ceilalţi călători căscau ochii sau gura, după temperament.

— Intre vederea mea şi oferirea locului au trecut de abia câteva secunde, totuşi în răstimpul lor aţi avut vremea să vă faceţi următoarea argumentare: Compartimentul e lipsit de farmec: suntem numai bărbaţi; ori cât de interesanţi sunt bărbaţii, în cântecul roţilor pe şine convorbirea cu ei este anostă; femeea asta, — adică eu, — e mai întâi femee, e tânără, e nostimă, îmi va procura momentan o distracţie plăcută, cel puţin vizuală... drumul e încă lung, ne putem împrieteni şi, scontând viitorul, v'aţi şi grăbit să-mi oferiţi locul...

Ofiţerul, de data aceasta întorcând capul peste umăr spre vecina sa, spuse înveselit:

— O, d-nă, au putut să-mi treacă prin minte într'o clipă atâtea socoteli?...

— In adevăr, oferirea locului, după ce m'aţi văzut, s'a făcut cu o aparenţă de atâta spontaneitate — încât cuvintele mele ar părea desminţite. Uitam însă că sunteţi maior şi până aţi obţinut acest grad, de atâtea ori v'aţi făcut calculul arătat şi gestul care a urmat, încât el acum v'a devenit maşinal...

Tânărul din faţă râse satisfăcut şi punctă afirmarea lovind triumfător cu pumnul în palma sa deschisă. Doamna însă urmă:

— De altfel aşa sunteţi toţi ofiţerii, indiferent de grad şi vârstă. In femeie vedeţi obiectul distractiv care pentru moment vă oferă plăcerea conversaţiei şi al aspectului ei mai mult sau mai puţin estetic, şi care vă reprezintă pentru viitor o comoară de alte plăceri pe cari încă de la început vi le închipuiţi posibile... Şi atunci înconjuraţi femeia cu atâtea mreje de drăgălăşenii, de atenţii, de subtilităţi, încât multora le ameţiţi mintea, le nenorociţi...

Maiorul se întoarse cu totul spre vecina sa care vorbise cu oarecare pasiune, strivind de data aceasta cu adevărat pe negustorul din ungher care a făcut pentru el însăşi experienţa mişcării mânii, dar nu-i reuşi de loc. Tânărul de peste drum îşi făcea mustaţa felicitând din ochi pe doamna ce „acuzase" atât de biciuitor. „Compartimentul" era cu totul de partea d-nei şi aştepta cu nerăbdare răspunsul ofiţerului, ce nici nu întârzie:

— Stimată d-nă, eu nu ştiu ce deziluzii veţi fi avut d-v. în viaţă...

— A, d-le, — cunosc ofiţerii numai din citite, din auzite...

— Permiteţi-mi însă să vă întreb: în ce oraş v-aţi petrecut tinereţea?

— In Huşi...

— A, acolo e o garnizoană mică... Şi totuşi... Intrebaţi-vă vă rog amintirile... In zilele frumoase, cu soare, când lăsaţi ferestrele deschise şi prin ele auziaţi sgomotul vre-unei săbii lovind în trotuar, nu vă ridicaţi grăbită spre a privi ce ofiţer trecea pe strada d-v?

Tânărul de peste drum făcu o strâmbătură: „naţi-o bună!, ce-are a face?" vroia parcă să zică.

prins în uniforma curată, plin de sănătate, de voie bună şi încredere în el, nu-i aşa că rămâneaţi la fereastră cu ochii pierduţi în urma lui?

Doamna zâmbi, ca unor îndepărtate amintiri şi răspunse îndoelnic:

— Poate...

— Vedeţi? „Poate", urmă maiorul... Şi-apoi e omenesc să fie astfel căci, în definitiv, care-i scopul vieţii?...

— Munca! rosti împungător tânărul.

— Datoria! — îşi şopti în barbă d-l grav şi chel.

— Are vre-unul? — îşi permise să întrebe un anonim care căsca cu poftă peste drum de negustorul tescuit între maior şi perete.

— Plăcerea, — reluă maiorul, — acesta-i rostul vieţii... muncim atâta timp cât simţim plăcere, sau dacă muncim în silă o facem, neapărat în vederea unei plăceri viitoare; aţi face datoria e încă o plăcere. In toate momentele vieţii căutăm plăcerea; visăm, muncim, lucrăm, alergăm după plăcere, — poate contesta cineva aceasta?...

— N'am nici un interes să o contest, — surâse doamna.

Tânărul însă căută să-şi afirme pe dată nu numai părerea sa, cu totul contrară, dar şi neplăcerea ce-o simţea văzând că se eternizează o discuţiune la care nu era părtaş, de aceia spuse c'o voce de împrumut:

— Se urmăresc în viaţă şi scopuri mai înalte şi dacă-mi permiteţi...

Maiorul însă îi curmă şirul:

— Mă adresam doamnei, domnule; analizaţi însă vă rog ţelurile acelea înalte despre care voiaţi să vorbiţi şi veţi vedea că la baza înălţimii lor stă tot plăcerea, cel puţin aceia de a le vedea realizate...

Tânărul clătină din cap şi încrucişă cu d-l grav şi chel nişte priviri compătimitoare pentru militar.

— Femeia, prin urmare, va căuta şi ea în orice împrejurare s'ar afla, fie că a mijlocit-o ea, sau nu, să-şi procure o plăcere. Plăcerea de a sta în prezenţa unui om cu totul curat, — prin comparaţie curăţenia aceasta a ajuns o calitate pentru ofiţeri,— plăcerea de a vorbi cu un tânăr care nu pierde nici un prilej să-i facă un compliment şi să-i scoată în evidenţă farmecul şi graţia; plăcerea de a dansa cu un om care ştie să cuprindă bine mijlocul şi să conducă sigur şi elegant; plăcerea de a fi în contact cu un om perfect manierat, totdeauna prevenitor şi care ştie să păstreze un secret, — şi câte alte plăceri mai mici sau mai mari, îndeamnă pe femeie ca atunci când se află într'o societate mai numeroasă, să prefere tovărăşia unui militar şi atunci când nu-i în tovărăşia nimănui să se gândească, — dacă nu să dorească, — o astfel de tovărăşie...

Doamna potrivi cârlionţii de pe tâmple, strânse guriţa şi susură:

— Personal, v'am spus-o, cunosc atât de puţin ofiţerii...

Tânărul aprobă, felicitând din ochi, repetarea acestei afirmări, pe când de afară se auzi fluieratul prelung al maşinei care vestea apropierea unei staţii.

Domnul care căscase cu poftă, întrebă strângându-şi bagajele:

— Şi atunci, — concluzia?...

Maiorul îi privi o clipă, se uită apoi şi la blonda sa vecină şi spuse:

— Mă cobor şi eu aici...

Doamna îşi ţugue puţin guriţa, a părere de rău; domnul chel tuşi discret; negustorul mişcă anevoe, dar bucuros degetele singurei mâini ce i se mai vedea de după spatele maiorului, iar tânărul îşi făcea nervos mustaţa şi îşi aprindea în ochi lumini pline de speranţe.

— Şi fiindcă mă cobor, — urmă maiorul ridicându-se, — evident se impune şi concluzia: Eu am oferit locul doamnei fiindcă este tânără şi, — nu-i aşa domnilor? — frumoasă; iar doamna, a trecut fără a se opri pe lângă câteva compartimente şi ne-a cerut un loc nouă, pentru că între noi era şi un ofiţer...

Un bileţel...

Un bileţel!...
Cuvinte scrise 'n pripă
Pe-o ciornă de hârtie,
Banalităţi... risipă
De gângăviri şi stângăcie.

Un bileţel!...
E dela el....

Blagoslovită fii iubire!
Ştii să cobori
Fiori...
Fiori sublimi de vraje
— adevărată bucurie —
Şi 'n sufletele ce-au ca straje
La căpătâi doar sărăcie

Durere, scutu-ţi de oţel,
Ce-atât amar te-a apărat
Priveşte, ţi l-a sfărâmat
Un bileţel.

M. G. Samarineanu

ODIHNĂ

Prin ceaţa obosită a 'nserării
Se 'ntrezăresc fantome de oraşe;
Tumultul strâns de ziduri uriaşe,
Mânat de-un dor străvechi spre largul zării

Trudeşte-asalturi surde, pătimaşe.
Gem fabricile 'n fumul depărtării,
Ard ochi de felinare 'n ceaţa sării
Şi braţele se frâng învinse, laşe, —

Trudit şi grav fiorul vieţii-apune:
Adoarme munca 'n umbră de cărbune...
Şi'n liniştea ce-aşterne grele-aripe

Răsună vag, ca truda oarbă-a mării,
Simbol deşert al vecinicei risipe
Ecoul zilei frânt de bolta sării.

Mircea Gheorghiu

Conu Dumitrache

In orăşelul nostru, cuconu Dumitrache ducea o viaţă tihnită şi singuratică. Din şiragul de bucurii, nevoi şi doruri care-i alcătuise viaţa, nu-i mai rămăsese acum bătrânului decât o dragoste: florile. Le iubea şi le îngrijea ca pe fiinţe vii. Şi nu i se urâ stând toată ziua lângă ele, numai cu ele.

Eu aşa l-am apucat; şi-l cunoşteam de mult, de pe când abia începusem a mă zburătăci la lumina caldă a soarelui. Cum a început cunoştinţa noastră? De sub grămădirea anilor, nu găsesc, nu mai pot scoate amintirea aceasta. Dar mă văd încă limpede — copil neastâmpărat — cum, de îndată ce scăpam din ochii părinţilor, mă furişam tiptil pe lângă zid, deschideam cu fereală portiţa — să nu scârţâe — şi odată dincolo, în stradă, prindeam a sări şi a zbura ca şi cum dăduse peste mine o mare fericire.

Mi-era dragă casa şi grădiniţa noastră, dar le cunoşteam prea bine şi nu mă mai minunau lucrurile văzute de atâtea ori. Strada dimpotrivă, avea totdeauna un farmec nou şi deosebit. Chiar teama ce mă cuprindea — singură într'atâta lume necunoscută şi atâtea pericole — avea în sine ceva plăcut, ca o ameţeală uşoară.

Mă strecuram grăbit în susul străzei. Acolo, aproape de colţ, şedea conu Dumitrache.

Avea o casă mare, verzue, cu odăi multe în care nu umbla nimeni, căci ferestrele stăteau totdeauna închise, la rând. Casa nu era veselă, în schimb grădina era o minune.

Pe straturile frumos rotunjite se ridicau pe beţe nenumăraţi trandafiri de soi, cu florile mari şi înfoete, albe, roze şi roşii ca sângele, iar împrejurul lor, flori mai mici de toate neamurile îşi îmbinau culorile, alcătuind pe pământul negru forme colţurate, figuri meşteşugit alese. Conu Dumitrache singur îngrijea grădina, el uda şi plivea şi totdeauna pe cărările unde se hlizeau câţiva pitici bărboşi îl zăream şi pe dânsul, uriaş blajin, cercetând cu luare aminte fiecare floare, smulgând de ici o frunză pălită, îndreptând dincolo o tulpină înghebosată.

Eu, dela gard, nu făceam zgomot, nu chemam. Stam locului privind printre ostreţe ca într'o grădină de basm. Aşa-mi dădeam cu gândul că trebue să fie în raiul ceresc de care-mi vorbise mama şi astfel de înfăţişare avea atunci în mintea mea sfântul Petru dela poarta raiului, ca şi conu Dumitrache: spătos şi dârz deşi puţin adus de şale, cu barbă albă pe piept, cu sprâncenele groase ca nişte streşini ninse de sub care ochii aveau luciri blânde şi umezi.

Când, însfârşit, bătrânul mă zărea, venea vesel şi repede spre mine:

— Uite hulubul! Iar ai zburat de acasă, hulubule?

Iar eu, drept răspuns, râdeam, arătându-mi şiragul alb de dinţi.

Mă întreba:

— Ai fost cuminte?

Şi-atuncea ziceam în grabă „Da!" căci ştiam că îndată după aceea, conu Dumitrache avea să-şi scufunde o mână în buzunarul jachetei şi să scoată de acolo un pumn de acadele. Mi le întindea prin ostreţele gardului şi mie-mi luceau ochii şi-mi arătam iar dinţii albi şi mărunţi.

După aceea plecam. N'am vorbit mult nici odată cu conu Dumitrache, căci eu eram tare sfioasă, iar el trăit mereu singur, nu ştia cum să mă iee.

Anii treceau. Creşteam mare, dar încă nu eram de dat la şcoală. In fiecare primăvară, din primele zile calde, grădina minunată învia, de sub nămeţii ernii, aşa precum fusese: cu gazon bogat pe straturi, cu florile meşteşugit orânduite, cu trandafiri mulţi căţăraţi pe beţe. Numai conu Dumitrache părea acum mai gârbov, mai aplecat de mijloc de asupra florilor lui dragi, mai aproape de ele şi de pământ.

Veneam mereu cu plăcere la gardul grădinei. Şi ca şi mai înainte, conu Dumitrache venea spre mine cu zâmbetul lui bun şi cu pumnul de acadele. Dar acuma, ronţăind bomboane, nu mai plecam aşa mulţumită ci întârziam cu o privire şi un oftat spre florile învoalte ale trandafirilor. Noi n'aveam în grădiniţă decât flori mărunte.

Şi într'o seară, însfârşit am îndrăznit:

— Imi dai maţa şi mie o floare?

Conu Dumitrache s'a uitat lung şi bănuitor la mine:

— Dar n'ai s'o arunci?

— Nu, m'am apărat eu. O pun în glastră.

Mai liniştit, conu Dumitrache a luat foarfecele, s'a dus şi a tăiat de pe-o tulpină un trandafir mare, roşu, şi mi l'a întins pe de asupra gardului cu o deosebită grijă. Şi par'că avea lăcrămi în glas când m'a întrebat:

— Iţi plac florile, duduiţă?

Eu am plecat ochii şi-am zis încet, ca pentru mine:

— Tare-mi plac!

Din seara aceea, am avut în fiecare zi în glastra odăiţei mele câte o floare proaspătă din grădina lui conu Dumitrache. Acuma el singur mă întâmpina la gard, mă aştepta poate, şi era dinainte vesel de plăcerea ce avea să mi-o facă.

— Pentru azi, duduiţă, ţi-am pregătit un trandafir alb ca o cremă. Are să ţie trei zile. Dar să-i tai vârful cozei dimineaţa când schimbi apa şi să pui în glastră şi oleacă de sare.

— Ştiu, zâmbeam eu, căci îmi spusese asta de nenumărate ori.

Şi iată, într'o seară — era spre vară şi arşiţa începuse — am rămas nedumerită la poarta de fer a grădinei. Conu Dumitrache nu mă întâmpinase şi nici nu-l zăream înăuntru.

Am cercetat cu privirea cărările pe care piticii bărboşi râdeau nepăsători: prietenul meu nu era acolo şi fără dânsul grădina părea pustie. In schimb casa nu mai era aşa de mută. Indărătul geamurilor se vedeau trecând dintr'o odae într'alta lumini roşietice şi umbre grăbite. Simţeam că se petrece ceva, dar nu puteam pricepe. Aşteptam.

Intr'un târziu, o brişcă cu un cal se opri scurt la poartă şi un domn bărbos se coborî sprinten, străbătu grădina şi intră în casă pe uşa cea mare într'o învăluire de lumină. Curând după aceia, pe din dos se ivi baba Maranda, slujnica, cu o mutră spăimântată şi ţinând strâns între degete o hârtie păturită.

M'am dus la dânsa:

— Ce face conu Dumitrache? De ce nu-i în grădină?

Altă dată poate nici nu mi-ar fi răspuns, căci era scumpă la vorbă şi nu-i plăceau copiii; dar acum în spaima ei, nici nu câtă bine la mine. Oftă lung, din adânc:

— Ehei, se duce boerul nostru. Nici doftorul n'are ce să-i facă. M'a trimes la farmacie, da vedem noi că-i degeaba.

— E bolnav? am întrebat.

Abia atunci baba Maranda s'a uitat mai lung la mine.

— Dacă-ţi spun!

Apoi a iuţit pasul şi m'a lăsat în urmă.

Acasă, am intrat într'un suflet la mama:

— Conu Dumitrache e bolnav!

Dar vestea era ştiută. Boala îl coprinsese pe bătrân de dimineaţă, în grădină, şi-l prăvălise într'o ameţeală jos, lângă florile lui dragi. Toţi erau îngrijoraţi şi-i vedeam oftând, clătind din cap ca şi baba Maranda.

A doua zi, ca niciodată, porţile dela casa lui conu Dumitrache erau deschise în lături. Câte-va femei împodobite stăteau pe trotuar şi se îndemnau să intre. M'am amestecat şi eu cu ele şi am intrat odată înăuntru. Un antreu, o odae mare, apoi alta. In fund, pe patul larg, conu Dumitrache întins pe spate, stătea nemişcat, cu braţele pe piept, cu ochii închişi. Părea că doarme. La cap ardeau două lumânări, iar flori stăteau grămadă de jur-împrejurul lui.

La o masă, un militar — nu-l mai văzusem, era o rudă de departe — scria ceva, iar în dreptul uşei, baba Maranda şi alte două femei îşi ştergeau ochii roşi de plâns.

Eu morţi nu mai văzusem şi nu eram dumerită. De ce plângea Maranda? Şi tata fusese bolnav într'un rând şi tot aşa zăcuse pe spate multă vreme, cu ochii închişi, cu obrajii galbeni

ales nu lăsa să i se aducă flori în odae. Dar conu Dumitrache iubea atâta florile încât desigur nu se putea lipsi de ele. Atunci de ce plângeau femeile?

Acasă, am auzit pe urmă că bietul bătrân e mort. Dar pentru mine cuvântul acesta era cu totul nou şi nu-mi deştepta înţelegerea. De aceea zile dearândul am dat târcoale la gardul grădinei şi-am cercetat cu privirea ferestrele iarăşi închise îndărătul cărora mi-l închipuiam încă pe conu Dumitrache dormind somnul sbuciumat al bolnavilor.

Intr'acestea, vacanţa verei sosise şi într'o dimineaţă, am pornit cu toţii la băi. Când m'am întors, după o lună de zile, nu-l uitasem încă pe bunul meu prieten. Am alergat să-l văd.

Dar la poarta grădinei, care de atâtea ori îmi încântase ochii, am rămas încremenită. In ce hal o găseam! Crescuseră buruenile acoperind gazonul şi florile micuţe; trandafiri neculeşi se scuturau pe straturi, boboci se vestejeau înainte de-aşi răsfoi petalele. Pe alei, frunzele căzute se jucau cu vântul şi foşnetul lor părea un cântec de jale şi pustiu.

Atunci am priceput schimbarea. Paraginea grădinei mă lămurea mai bine ca orice explicaţie. Era mort conu Dumitrache!

Inţelegeam însfârşit că el plecase cu totul din lumea asta şi nu mai ştia ce se petrece aici. Altfel n'ar fi răbdat.

Şi-atunci abia, am început a plânge...

Alice Gabrielescu

După citirea unei traduceri

Lucia Sabotici. — *Discipolul de Bourget.*

Incontestabil, noi Ardelenii, cari n'am petrecut vreme mai îndelungată în vechiul regat, vorbim o limbă românească mai mult ori mai puţin stricată. Supremele sforţări ce le facem pentru îndreptarea acestui rău nu isbutesc întotdeauna şi e rar „intelectualul" ardelean care în năsuinţa lui de-a vorbi ca în vechiul regat să nu „comită" măcar un „caragialism" la săptămână. De-ar trăi acum Caragiale, ar creea opere nemuritoare, iar înverşunatelor lupte pentru şi contra unificării le-ar imprima desigur o notă de ne mai pomenită veselie.

Astea ar mai fi cum ar fi; zâmbetul fin cu care sunt întâmpinate caragialismele ardelenilor din partea fraţilor din vechiul regat, e totuşi, suportabil.

Dar noi facem foarte multe greşeli de sintaxă;—convieţuirea cu popoarele streine, cultura ungurească ce ne-am însuşit-o în şcoli, citirea ziarelor, revistelor şi cărţilor ungureşti şi alte multe împrejurări cari le lăsăm neamintite, au contribuit, ca noi să construim uneori propoziţiile după forme sintactice ungureşti şi germane. Apoi sunt multe ardelenizme, de cari nu ne putem dezbăra uşor. Nimic mai explicabil. Prea sunt puţini cei patru ani dela înfăptuirea idealului naţional, încoace, pentru ca deodată să aşteptăm îndreptarea unui rău infiltrat de zeci de ani, şi chiar de veacuri şi moştenit din tată în fiu. Asta o amintesc ca un avertisment pentru acei fraţi din vechiul regat, cari sunt nemiloşi în criticile ce ni-le fac de câte-ori în convorbiri folosim construcţii de fraze nu prea româneşti, ori—ne venindu-ne „mintenaş" în minte cuvântul românesc potrivit,—vre-un cuvânt de origine streină. Acusa ce ne-o ridică la astfel de ocazii, cum că ne-ar lipsi voinţa de-a învăţa o limbă românească corectă, e nedreaptă şi ne mirăm că nu o înţeleg asta chiar din „caragialismele" ce le „comitem" uneori.

Ardeleanul urmăreşte cu atenţie încordată felul de-a vorbi al „regăţenilor" tocmai cu intenţia de-aşi însuşi o limbă românească corectă şi condus de aceeaş intenţie citeşte cărţile, ziarele şi revistele din vechiul regat, având parte uneori de prea amare desiluzii. Greşelile de gramatică şi sintaxă sunt neasemănat mai multe şi mai strigătoare la cer în unele ziare şi reviste din vechiul regat, ca în convorbirile particulare ale ardeleanului, iar unele cărţi îl fac de-adreptul să se revolte.

Aducem drept pildă **„Discipolul"** lui Paul Bourget, tradus de **Lucia Sabotici** şi tipărit în editura Alcalay & Calafateanu. Ca să-şi facă ori-cine ideia despre limba românească a acestei cărţi, reproducem câteva construcţii de frase, notând, că dacă am vrea să reproducem toate propoziţiile rău construite ar trebui să retipărim aproape întreagă cartea.

„După o nouă tăcere, în timpul care-l studia din nou pe martorul acesta bizar" (pag. 44).

„Dar în scrisorile sale cele din urmă, nu arătau nimic ca urme de aspiraţiuni noui (ibid).

Cele mai inteligenţi abstracte încearcă asemenea copilării" (pag. 47).

„sau încă că asculta pe Domnişoara Trapenard cum îşi expunea..." (pag. 62).

„criza de care sufăr, are drept factori eredităţii mele întâiu.. (pag. 65).

„De unde oare avea acest gust de câmpii, lui savantului matematic, omului de cobinet şi de reflecţiune abstractă?" (pag. 72).

„Din momentul acela se desvoltă în mine imposibilitatea de a mă destăinui ei nici-când..." (pag. 78).

Sunt foarte numeroase cazurile când foloseşte subiectul în plural, iar predicatul în singular, de ex.: „sistemelor ce ei nici nu le *poate* înţelege" (pag. 48).

Cele mai multe şi mai grosolane scăderi le are cartea asta când foloseşte cuvântul „cari" în loc de „care" — acestea sunt aproape pe fiecare pagină, (până la pagina 161 am notat „în fuga ochiului" 48, dar sunt neasemănat mai multe.

„această privelişte, cari compară în mintea sa (pag. 21).

„muncă paralelă sufletului omenesc, cari sub formă de cugetare reproduce mişcarea vieţii (pag. 25).

„în sufletul oricărui om, cari a publicat ceva (pag. 28).

„un al doilea fiu, cari era elevul lui Greslou" (pag. 35).

„o sticluţă, cari conţinea" (pag. 36).

„o damă, cari stătea pe trotuarul". (53).

„singura realitate pe cari mă pot bizui" (pag. 63).

„Forţa prin cari omul stăruie" (ibid).

„o căutătură cari nu mă pricepea (79).

„Doctrina după cari aveam să regulez" (pag. 105).

„Andrei, cari juca singur biliard" (111).

„fenomenul cari se petrecea" (151).

„vizitiului, cari gonea calul" (161).

Şi aşa mai departe, iar în unele cazuri se zice „care" în loc de „cari" şi „a cărui" în loc de „a căror" — cu un cuvânt avem înaintea noastră o carte care s'ar putea numi pe dreptul „Cartea carilor". O carte destinată să o citească înainte de toate tinerii între 18 şi 25 de ani!

Traducerea slabă a unei cărţi bune e ca un vas murdar, ce conţine o mâncare aleasă. Traducătorul unei cărţi are să lupte cu greutăţi mari, o ştiu asta. Despre greşelile de limbă ale „Discipolului" nu ştim ce să zicem: dovedesc oare o superficialitate fără seamăn, ori o lipsă totală de *conştiinţă... literară?*

De ce nu se ţine seama de împrejurarea, că majoritatea covârşitoare a cărţilor cari se vând sunt traducerile? Trebuie să fie o întreprindere, înainte de toate literară şi tipărirea unei traduceri, nu exclusiv comercială. Traducătorii şi editorii ar trebui la toată întâmplarea să ştie, că comerţul literar nu înseamnă numai „pagini multe şi... lei mulţi". Iar fiind vorbă de cărţile ce se tipăresc în vechiul regat, n'ar trebui să se uite că acestea sunt tot atâtea *cursuri de limbă română* pentru românii din provinciile alipite, cari au tot dreptul să pretindă dela vechiul regat o limbă românească neexcepţionabilă.

Un funcţionar de tren ungur, care doreşte să înveţe româneşte, a cerut scriitorului acestor şire o carte românească, vre-o traducere care se află şi în ungureşte. Cum el tocmai posedă o traducere ungurească a „Discipolului", îşi poate închipui oricine ce mai dragă de limbă românească ar învăţa funcţionarul din această carte!

Septimiu Popa

DIVAGAȚIUNI FRENETICE ALE UNUI BIBLIOGRAF

In chestia unei extirpațiuni

-„**Cartea Românească**" scoate, sub numele de **Cunoștinți lositoare**, o bibliotecă aproape săptămânală. Biblioteca a-asta e împărțită în trei serii, numerotate cu trei majus-ule ale alfabetului latin și având fiecare broșură o dublă aginație: a ei proprie și cea a seriei din care face parte. eria **A** poartă **titlul**: „Știința pentru toți".

Num'ărul 5 al acestei serii este consacrat unei triple robleme medicale. Doctorul M. Căhănescu tratează—în 32 pagini in-octavo mic — despre: „Diabet, îngrășare și ălbinare". Cetim la paginele 18 — 19 ale cărticelei (pagi-ele 146 — 147 ale seriei):

„Grăsimea nu se împarte în mod uniform peste tot corpul, se așează în unele părți în cantitate mai mare (burta, șol-ri, sânuri), în altele în cantitate mai mică. Această împăr-ală a grăsimii nu se face fără alegere, ci este ceva care o imite sau o atrage acolo. In adevăr pentru o funcționare re-ulată și o repartizare potrivită a țesutului grăsos sunt anu-ite organe cari au un rol aparte. In primul loc sistemul ner-*os fără care nimic nu se face în organismul nostru, apoi unele gane ce fac parte din așa zisele* glande cu secrețiune internă. *stiel de glande — cari au un rol foarte important în funcțio-area regulată a organismului — sânt, d. p., corpul* tiroid *(care mod bolnăvicios dă loc la aceea ce se numește gușă), glanda olizară ce se află în creer, glandele sexuale. Este stabilit în od neîndoelnic că aceste glande au o legătură cu nutrițiunea genere și cu distribuirea grăsimii în deosebi. Din experiență, crul acesta este cunoscut cultivatorilor de vite și acestei cu-oștințe îi se datoresc mutilațiunile făcute asupra unor animale entru a le îngrășa. De altfel și figurile grase ale celebrilor oștri muscali din Iași și București ne dau o pildă despre legă-ra ce există între anumite funcțiuni și obezitate. Tot așa și ptul că la o anumită vârstă bărbații și femeile încep a se grășa".*

Pasagiul **acesta ne amintește** o poezie a lui Bogdan Pe-riceicu Hasdeu, **făcută în** 1864 și tipărită într'un alma-ach editat de H. C. Wartha: **„Kalendaru pentru toți, pro-ticu, istoricu, biograficu,** amusantu **și popularu pe 1866 nul V)"**. Poezia lui Hasdeu — care te îmbie să ajungi artizan al filozofici întemeiate **pe intuițiune**, întrucât ezi că prin intuiție Hasdeu **desvălue** rezultate pe cari ții le dobândesc abia după îndelungi studii medicale — a dedicată lui Ioan Strat și avea următorul text:

ntr'o istorie turcească
Se scrie printre flori de cuc,
Că cine burta vrea să-și crească
Indată facă-se evnuc.
D'aceea, domnilor, d'aceea
Sânt necăjit și turburat:
De mult mă zbuciumă ideea
Cu orice preț să fiu ca...Strat!

Un pântecul ce nu te lasă
S'aibi altă grijă de nemic,
Iți dă un aer, că nu-ți pasă
De omul slab, ce-ți pare mic.
D'aceea, domnilor, d'aceea
Sânt necăjit și turburat:
De mult mă zbuciumă ideea
Cu orice preț să fiu ca...Strat!

stori a turcească zice
C'au fost evnuci viziri și pași,
S'Inalta Poartă fu ferice
Având în capu-i oameni grași.
D'aceea, domnilor, d'aceea
Sânt necăjit și turburat:
De mult mă zbuciumă ideea
Cu orice preț să fiu ca...Strat!

Ș'apoi eu unul crez ca'n dogma
Că omul care-i foarte greu,
Murind în rai va merge tocma
Si raiul nu e'n drumul meu.
D'aceea, domnilor, d'aceea
Sânt necăjit și turburat:
De mult mă zbuciumă ideea
Cu orice preț să fiu ca...Strat!

Nu intrăm în „amăruntari confruntătoare" și nici nu ăruim asupra chipului în care (dela Machiavel încoace) sihologia, introdusă în politică, scoate la iveală adevă-uri din ungherele tenebroase ale acesteia. Versurile lui asdeu:

S'Inalta Poartă fu ferice
Având în capu-i oameni grași,

ânt — o știm! — confirmate de următorul dialog din Iuliu Cesar" (actul I, scena II):

CESAR

Vezi s'am în preajmă oameni cari sânt grași,
Cu capul lins, și cari dorm bine noaptea
Ăst Cassiu are-un chip supt, hămesit.
El cugetă prea mult; asemeni oameni
Sânt primejdioși.

ANTONIU

O, Cesar, nu te teme
De el! Nu-i primejdios. E un roman
De mare neam și vrednic de credință.

CESAR

De-ar fi mai gras! Eu nu mă tem de el,
Dar dacă-aș fi în stare să mă tem,
Nu știu un om de care m'aș feri
*Mai mult, eu, ca de ăst Cassiu costeliv *).*

Chestiunea e, însă, **alta**, și ea cere o plină-de-răbdare și pân'la-capăt urmărire a argumentării noastre:

Nu se poate, într'adevăr, contesta că bătălăul e mai grăsuț decât berbecele (sau berbecul), iar claponul e mai dolofan decât cocoșul. Și e sigur că, dacă taurul **neîntors**, — adică netransformat în bou, — are dimensiunile știute, asta nu se datorește de loc faptului că pe lângă **râncă** sau **sulaciu**, i s'au păstrat obiectele cărora Teodor Arghezi le zice pe nume. (Durduliosenia lui provine dintr'o supra-alimentare. Aparținând satului, i se iartă — în timpul păscutului — anume călcări de hotară).

Dar toate acestea nu pot sprijini o **abelardizare** a presei.

Se pipăe, la noi, de o vreme încoace, terenul pentru extirparea libertății presei. Și se încearcă a se arăta că va fi spre folosul ei. O credem.

Există doar o lege a compensațiunii universale care face ca o trunchiare dintr'o parte să aibă drept urmare o creștere în altă parte. Orbul (care nu e și surd în aceeași vreme) posedă un auz de-o finețe extraordinară și un simț al tactului de par'că ar avea ochi în vârful degetelor. Apoi, mai știm că, odată emasculizat, cocoșul nu numai că sporește în greutate, dar capătă anume înclinări, sentimente și instincte femenine: pune-l chiar și pe ouă de rață și individul clocește cu o răbdare și o duioșie angelice.

Dar naște o întrebare: dacă mutilarea presei, va fi **și** spre rotunjirea (sufletească) a omenirii cetitoare. Nu se spune, nici în cărțile sfinte, nici în Letopisețiii lui Nicolae Costin, dacă, atunci când „au rămas Noe ca un famăn de n'au mai avut de atuncești roadă a face copii" dacă a devenit mai omenos și mai destoinic în treburi decât fusese în vremile când a contribuit la zămislirea lui Sem, Ham și Jafet. Și nu se știe, dacă, după **sustragerea** pe care a suferit-o, ar mai fi fost în stare să clădească o arcă adăpostitoare, în cazul vreunui nou potop.

Nu orice expropiere se poate motiva: „**pentru cauză de utilitate publică**". Și dacă Mineiul declară că „firea celor fameni se biruiaște lesne de gândurile poftelor", Eminescu pune însă pe **fameni** alături de **răi**. Cât despre **sopra-no**-ul (unii spun: **pițigăerea**) scopiților, nu mi se pare mult mai melodios decât vocea noastră care poate fi câteodată de contra-bas, dar poate urca și treptele tenorului liric. Și dacă Prévost-Paradol a știut să joace renghiuri cenzurii celui de al 2-lea imperiu, prin tot felul de perifraze și mult-abile aluzii, — e însă mai bine să te poți pronunța fără ocoluri, fără feste și cu pitorescul cuvânt-propriu.

Oricât li-ar apărea deci, unora libertatea presei ca un apendicul, ca ceva supra-numerar și detașabil fără dureri; oricât ar vrea alții să probeze că, prin operația fuganarică pe care i-o pregătesc presei, dânșii îi prepară'n acelaș timp o dezcostelivizare, eu îi rog să nu uite că:

eunucul, dacă prinde la seu, e că el consumă **numai** pentru el, pe când **înainte** de-a fi fost eunuc, consuma și pentru viitorul umanității.

BARBU LAZAREANU

*) W. Shakespeare, Opere alese: I „Iuliu Cesar", traducere etrică de Adolphe Stern, ediția II revăzută, București, editura ocec, 1922.

HENRI DE RÉGNIER

Invocare

Să fie noaptea dulce, ar trebui ca roza
din parcul, plin de bună mireazmă, pân'la geam,
să intre prin ferestre deschise s'o culeagă
să umple umbra moale în care noi tăceam.

Să fie noaptea albă, ar trebui tăcerea
câmpiilor obscure, cerului înflorit
și fiecare 'n parte s'asculte ce gândește
spusă de-o voce însă, care n'ar fi vorbit

Să fie noaptea dulce și albă și divină
grădina și tăcerea și noaptea nu ajung,
nici parcul cu alcia de trandafiri aleasă
și nici pământul care își doarme somnul lung.

Căci numai tu, acuma, poți dacă vrei, Iubire —
— spre inimile noastre topite 'n voluptăți —
să dărui frumusețea definitivei ore,
acestei mari, profunde și largi singurătăți.

în românește de **B. Fundoianu**

Cronica Cinematografului

O prolbemă mare: învățământul public prin cinematograf. — Ce s'ar putea realiza.

In nenumărate rânduri a fost pusă în discuțiune, chestiunea influenței educative a filmelor asupra sufletului mulțimei și în special asupra tineretului.

Criticele ce s'au făcut în diferite ocaziuni, au fost însă mai toate lipsite de obiectivitate și pare să fi fost mai adesea declanșate de motive personale; o dovadă este faptul că toate intervențiunile au fost incidentale și că nimeni n'a revenit apoi ca să insiste asupra acestei chestiuni, care poate totuși constitui un puternic instrument de educație socială.

Primii adversari ai cinematografului au fost desigur, cum era și natural, impresarii de alte diferite spectacole. La un moment dat chiar teatrul s'a simțit amenințat, nu ca să fie detronat prin estetică ori artă superioară, dar de o prozaică anemie, provocată de lipsa de spectatori.

Dar curând echilibrul s'a restabilit și s'a văzut că mulți dintre artiștii alarmați la început, au colaborat apoi cu cinematograful, după cum vedem azi mulțime de artiști mai mărunți, care trăiesc pe lângă cinematograf.

Acest lucru nu însemnează însă, că cinematograful a rămas în cadrul lui natural și pe care logica, rațiunea lui de a fi, i l'ar fi impus.

Dacă facem o comparațiune, între aceea ce promitea cinematograful că tinde să devină și aceea ce este astăzi, nu putem depune decât un bilanț defavorabil, nu financiar dar moral.

Nu voi zice că cinematograful a păcătuit prin ceea ce a făcut până azi, dar că n'a făcut ceea-ce putea și trebuia să facă, și dacă une-ori se mai ridică câte un cronicar contra cinematografului, am credința că nu o face numai din convingerea că filmele fac o educație rea vulgului, dar și pentru-că o voce lăuntrică îi spune, că cinematograful ar putea, ar trebui să facă ceva mai bun, mai folositor, pentru tineret și totuși n'o face.

Intre părerile alarmante pe care le exprimă adversarii cinematografului și tonul optimist al amicilor filmului, trebuește căutată nota mijlocie.

Primii susțin că dela cinematograf, copiii și oamenii cu instincte rele nu pot învăța decât lucruri rele, ba ajung până a susține că filmul este o școală nouă pentru criminalii de toate soiurile.

Amicii cinematografului, în combaterea celor de mai sus, spun tocmai contrariul, anume că felul cum se termină toate cinema-dramele, adică prin triumful virtuței și adevărului asupra răutăței și minciunei, nu face decât să stimuleze pornirile bune, care există totuși în orice individ.

Fără a da dreptate unora sau altora, trebue să constat, că opera realizată de cinematograf prin **cinema drame**, este nulă din punct de vedere educativ și toată munca și priceperea depuse de către editorii de filme pe această cale, nu se traduc finalmente, decât prin beneficiile materiale ce rezultă antreprenorilor de cinematografe din toată lumea. Incolo nici un câștig moral; nimic nu se învață, nimic nu se reține din aceste drame.

Lumea știe că tot ce vede în numitul soi de filme, sunt numai lucruri închipuite și trucaje pentru înșelarea ochiului, deci nimeni nu va încerca să rememoreze ceva din cele văzute, pentru-că nu va găsi util.

Aci stă marea diferență între teatru și cinematograf, căci în teatru, chiar în dramele sau farsele cu subiecte închipuite, găsim o școală a vorbirei corecte, a dicțiunei, o școală a sufletului și a felului de a fi în societate.

Drama istorică ar putea fi singurul punct de conexare al teatrului cu cinematograful. Mijloacele representative în figurație și decor natural, fiind de sigur de partea filmului de și emotivitatea fiind adesea funcțiune de un **tempo** în acțiune, pe care cinematograful nu-l poate reda, rămâne apanajul teatrului.

Dar tocmai pentru educațiunea tineretului în domeniul istoriei, ne putem dispensa de emotivitate și e normal să căutăm a desvolta memoria copiilor, întipărind mai ales faptele bune din trecut și pe acest târâm cred că cinematograful poate fi neîntrecut.

INVAȚAMANTUL PRIN CINEMATOGRAF

Ideia s'a ventilat de mult timp încă și deși pentru mulți s'ar părea un paradox, totuși este în afară de orice îndoială, că în cele din urmă, cinematograful va fi introdus de rigoare în școli și chiar aceasta va fi aplicațiunea principală a acestui meșteșug în viitor.

Se va începe cu ABCD-arul și anume cu formarea literelor.

Ne putem ușor închipui ce impresiune puternică va face asupra micuților din clasa I, când în întunericul făcut în sală și pe când vor auzi vocea profesorului dând explicațiunile necesare, o mână invizibilă va scrie cu litere de foc aceea-ce spune dascălul lor.

Se vor preda prin film formarea literilor, fragment cu fragment, formarea silabelor, cuvintelor etc. Gramatica, Aritmetica cu tabelele.

Istorioarele și fabulele vor putea forma filme scurte jucate de artiști.

Biblia :vechiul și noul testament, vor putea să fie editate în serie și în întregime de către marile case editoare de filme din streinătate.

In privința Istoriei va urma să se formeze prin colaborarea tuturor guvernelor, biblioteca sau repertoriul general de Istorie universală în filme. Fiecare stat va putea contribui cu o sumă la cheltueli și cu furnizări de mijloace, date și informațiuni precise, în legătură cu părțile din film ce privesc trecutul poporului respectiv. Toate filmele diferitelor popoare, vor constitui istoria universală în film.

Științele naturale, zoologice, prin prezintarea în proiecțiune a diferitelor viețăți, vor avea mare succes. Va trebui să se dea fiecărei chestiuni forma interesantă și atractivă.

Toate ramurile de activitate omenească vor putea fi expuse în tot complexul lor prin film. Dar unde utilitatea și mijloacele cinematografului sunt neîntrecute este **geografia** și studiul fisionomiei popoarelor, precum și obiceiurile și portul acestora.

Nici odată un profesor, cel mai bun didact, nu va putea face pe copii să înțeleagă din vorbă, mai bine decât ar înțelege ei ceea ce vor vedea în proiecțiune.

Dar nu numai instrucțiunei copiilor va putea servi cinematograful, dar dacă va lucra după norme bine studiate și cu tendințe bine definite va putea chiar educa sufletul mulțimei, va putea determina chiar curente și da îndrumări.

Și totul s'ar petrece fără sforțare, fără siluirea mentalității variate a indivizilor, pentru-că chiar atunci când cui-va i se prezintă un percept ce se lovește cu judecata sa „dacă forma este acceptabilă, individul o primește și dacă se perzistă, sfârșește prin a adopta perceptul".

Mijlocul este și atractiv; dovada o avem zilnic, căci atunci când se anunță o conferință cu proiecțiuni, lumea vine în număr mai mare.

De altfel odată cu progresele, viața noastră va părea tot mai scurtă ca să putem învăța totul și atunci problema va fi că, chiar clipele de distracție, să fie tot clipe de instruire. Și acest lucru îl va putea face numai cinematograful.

GH. IONESCU

Revista Modelor

O ȚINUTĂ DE CAMPANIE

Nu vă închipuiți că mă gândesc la vre-o concentrare feminină, la vre-o manevră de toamnă, dacă îmi intitulez astfel rubrica.

E vorba numai de o garderobă simplă și confortabilă, pentru zilele de viață comodă, ce vom duce, în zilele călduroase, retrase undeva la țară, sau la vie, în așteptarea strugurilor și

a merelor coapte. N'o să purtăm acolo, nici tricouri de mătase, nici rochii de satin, nici vaporoasele crepuri de Chine sau de Maroc. Batistul cu flori și desene colorate, pălăriile mari și ușoare, cravatele flotante în aer, iată ceea ce ne înfrumusețează simplitatea, în zilele cu soare, sau cu vânt, unde ne ducem să ne subțiem mușchii. Fără cordoane grele de jeuri sau mărgele, cu fustele mai largi, pentru înlesnirea pașilor, vom colinda câmpul sau faleza, fără nici o grije de eleganță sau snobism.

E așa de frumos, să uităm o clipă convenientele riguroa-

se, ale ținutelor de ceai sau reuniune serală și să ne preschimbăm gustul rafinat și pretențios în mulțumirea sufletească, rară și simplă, pe care o trăesc toată vremea, femeile dela munte, dela moșie sau dela câmp!

Orașele cu fastul lor și vecinica sărbătoare a hainelor, odată părăsit, fie chiar pentru o zi, să rămână în urmă, ca un vis obositor și să ne dăruim naturei și soarelui, cu generozitatea simplă dar grațioasă, a tuturor florilor și a tuturor apelor, scăldate în soare.

Apoi vom reveni, împrospătate și căminul ne va părea mai nou și mai cald, iar dictatura modei, mai supărătoare și mai aspră.

Așa vom fi mai prețioase celor ai noștri și mai pline de poezie și adevăr.

DIANA

Cărţi şi Reviste

Erna **Grantof.** — *Uta Curetis*, roman.

Ultimul succes de librărie germană. Un roman feminist, închinat generaţiunii de femei, „care au fost tinere înaintea războiului".

Uta Curetis este o fată din burghezia germană, care se bucură în familia ei de o mare libertate. Dar cu cât îi acorzi mai multă independenţă, individul e însetat de şi mai multă emancipare. Oricât de liberă se simte Uta Curetis, ea nu se socoate îndeajuns de stăpână pe mişcările sale. Ese singură, studiază ce-i place şi-şi alege singură prietenii şi cunoştinţele. Având darul să priceapă răspunderea şi demnitatea, Uta n-a trecut măsura în relaţiile sale cu tinerii care îi fac curte.

Aflând într'o zi că tânărul Ioachim Haller a încercat să se sinucidă, ea nu s'a sfiit să meargă la el şi să veghieze o noapte întreagă la căpătâiul lui.

Vine acasă tocmai la ziuă. Părinţii sunt foarte îngrijaţi şi o primesc cu mustrări. La explicaţiile fetei, bătrânul Curetis se interesează dacă nu cumva s'au petrecut şi lucruri nepermise. Nu e îngăduit unei fete să petreacă noaptea cu un om care nu îi este soţ. Ea răspunde: „Veşnic mă bănuiţi de lucruri urâte şi josnice. Dacă mă credeţi în stare de asemenea fapte, cum e cu putinţă să mă mai iubiţi".

E mare prăpastia între felul cum înţeleg părinţii şi cum înţelege fata să se poarte în lume. Relaţiunile lor sunt otrăvite de această neînţelegere. Uta este o maniacă a adevărului şi părinţii trăesc mereu cu grija că li se ascunde ceva. Sub influenţa acestor interminabile bănueli, fata e constrânsă la singurătate „o singurătate dureroasă, în care nimeni n'o cunoaşte şi nimeni nu vrea s'o ajute".

Părinţii au descoperit un inginer care poate fi „soţ ideal", dar pe care ea îl respinge, căci cunoscându-l mai de-aproape, înţelege că nu-l va putea iubi.

Descurajaţi, bătrânii îi lasă grija de a-şi alege omul cu care să-şi unească viaţa.

Nu-i lipsesc adoratorii, dar ei nu-i trebue adoraţia altora, ci are nevoe să adore şi ea. Doi imberbi se bat în duel pentru dânsa. E turburată, dar faptul n-o mişcă.

Un bogat industriaş o cere în căsătorie. Ce folos? Va trăi tot singură în mijlocul risipei care n-o ispiteşte. Caută să-şi înnece decepţiile sentimentale în pasiunea ce-o are pentru cântec şi arta decorativă.

In ultimele capitole ale romanului ni se arată o prietenă, care e măritată şi mamă. Uta începe să priceapă că tot acesta e rostul vieţii şi fiindcă soarta îi scoate în cale pe un om plăcut, se mărită şi e fericită.

Fericirea e prin urmare în căsătorie şi maternitate. Totuşi suferinţele cu frământările şi decepţiile din trecut slujesc la înţelegerea acestei fericiri.

M. Mitsukuri: La vie sociale au Japon (publié par Mikinosuke Miyajima). Ed. Société franco-japonaise de Paris 1922.

Conferinţele ce se publică în această carte fac parte din acelea pe care le-a ţinut la Lowell Institute din **Boston** eminentul profesor, zoologistul bine cunoscut **Kakichi Misukuri,** fost decan al Universităţei din Tôkyô. Născut din o nobilă familie (samurai) era unul dintre cei mai zeloşi şi entusiaşti propagandişti ai Japoniei moderne, care atât în America, cât şi în continentul european a încercat să reabiliteze caracterul japonez, să facă cunoscut psihicul japonez, pe care l-au iubit din lecturile noastre: operele lui Heredia, Pierre Loti, Lafcadio Hara (Cocoro) etc. Ignoranţa cu care privea Europa acţiunile intelectuale ale japonezilor, s'a răsbunat. Avem în faţa noastră un popor cult, mare, deprins cu evoluţia civilizaţiunei—şi cadrul psihic din care este format Imperiul japonez promite o reformă a mentalităţei omeneşti.

Cultura unui popor o formează educaţia lui. Şi vom vedea, chiar din cartea lui **Mitsukuri,** că în Japonia şcoala primară se află într'un stadiu de strălucită desvoltare: **tout village, et paunre soit-il, a son école.** Şcolile primare sunt admirabil înzestrate: pe părete hărţile cele mai moderne topografice, sociografice, pentru combaterea alcoolismului, după cum şi le imagina Forel, **slöjdul** binecunoscut şi apreciat. Intr'un singur an, din 7.670.830 copii ai Japoniei 4.388.069 au urmat cursul primar (61%). Japonia are 329 lycee şi 308 şcoli superioare de fete, iar mai de nou s'a format încă 13 şcoli de educaţie specială (şcoala secundară pentru funcţionarii publici, şcoli de economie politică, literară socială, industrie şi comerciu). La Tôkyô sunt două unversităţi, una veche şi una modernă de lângă Kyôto. Actualmente mai sunt cinci universităţi ale Statului, la Tôkyô, Kyôto, Tokohu, Kyùù şi Holkaid. In anul 1918 Universitatea din Tôkyô avea 429 profesori, asistenţi şi prepartori şi 251 studenţi diplomaţi cari au făcut studii speciale filosofice, tehnice şi sociale, iar numărul studenţilor la Universitatea aceasta era de 18.000.

In afară de aceasta funcţionează Universitatea **Gelo-Gyku,** Woseda şi Universitatea Femenină din Tôkyô. Universitatea din Tôkyô are şase Facultăţi: drepturi, medicină, technologie, litere, ştiinţă, agricultură; iar printre cursurile speciale se pot menţiona: chimia analitică, metalurgia, filologia socială, astronomia, chimia agricolă. Universitatea din Tôkyô posedă o minunată staţiune de biologie maritimă, grădină botanică, staţiune radiografică, un museu unic de oceanografie. Educaţia femenină se desăvârşeşte prin şcolile speciale. Şcoala normală superioară de femei (înfiinţată pentru reforma igienică şi sexuală), Uniunea femenină a Japoniei (academie de înalte studii politice, sociale şi culturale), Institutul englez pentru femei (format după sistemul din Bristol) şi Facultatea de medicină pentru femei. (Teorie şi praxă).

Cu aceste uriaşe eforturi de educaţie, Japonia a reuşit să-şi formeze azi o generaţie puternică de intelectuali, cari s'au dividat în toate centrele lumei, ca să întărească pretutindeni credinţa în viitorul acestui popor. Universităţile din Germania, Anglia, Franţa şi Italia, şcolile înalte de technologie din Elveţia, au tot mai mulţi studenţi japonezi. Arta tipografică din America şi Anglia şi-a găsit imitatori în Japonia. Aproape tot ce a produs mintea omenească este reprodus de japonezi în limba lor. In oraşele Japoniei sunt imitate cu măestrie toate invenţiile de tereologie, toate planurile de înfrumuseţare şi modernizare a construcţiei orăşeneşti au fost studiate şi puse în fiinţă. Teatrul japonez, care până în vremea din urmă era un azil de lene orientală (spectacolele durau dela orele 11 a. m. până la orele 8 seara), cu spectacole intolerabile, azi s'a reformat şi popularizează pe marii clerici ai Europei. Decorurile şi costumele întrec orice închipuire în bogăţia ce represintă. Luptele ridicole cu **sumo** (luptătorii antici ai Japoniei) perd din importanţa lor şi pretutindeni, se resimte cu dor nemărginit de-a materialisa idealismul nepractic al popoarelor mongole. Poporul japonez a părăsit emblemele unui sentimentalism naiv, ca să apuce bisturiul, lupa, dalta şi condeiul. Va reuşi.

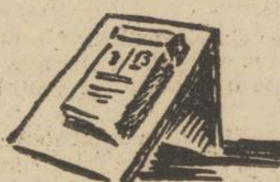
Han Ryner: *Les veritables entretiens de Socrate.* Edit. Athéna, Paris.

Despre Ryner, al cărui nume începe să pătrundă şi la noi, nu se poate vorbi într'o simplă notiţă. Personalitatea sa filosofică-literară a cucerit spiritele libere din Franţa, cari urmăresc activitatea sa multiplă şi prodigioasă. Ryner e critic, romancier, conferenţiar, profesor, om de acţiune, şi mai presus de toate filosof. Nu metafisician—ci filosof în înţelesul antic, adică un înţelept care scrie într'o limbă de o rară frăgezime.

Ultimul volum, apărut de curând, despre adevăratele convorbiri ale lui Socrate, pare a fi o traducere după vreun text elin— atât de firesc se desfăşură dialogurile şi atât de bine e resimţită atmosfera senină pe care o creeau în jurul lor înţelepţii elini.

In această carte, prin cinicul Antistene, Ryner ne face să cunoaştem un Socrate pe care Platon sau Xenofon l-au falşificat îndeajuns. Toate „disputele" redate în dialogurile cunoscute, capătă în cartea lui Ryner o claritate şi o justeţă frapantă. Socrate n'are nici o doctrină, aşa că nu-i rezumăm ideile; dar e atâta pătrundere a sufletului omenesc şi atâta experienţă, încât lectura acestor **adevărate** dialoguri, ar putea folosi multora cari cred încă în autoritatea legilor scrise, în fatalităţi externe, etc. Socrate al lui Ryner e un învăţător divin şi totuşi atât de omenesc, atât de înfrăţit cu orice om, încât isbuteşte să ne spună gândurile cele mai profunde într'o formă elementară şi frumoasă tot odată.

Cărţi ca ale lui Ryner ne conving că „filosofia" nu e destinată numai unei minorităţi culte—ci ea e necesară oricărui om, mai ales când e prezintată într'o limbă concretă şi colorată. Viaţa lui Socrate de pildă, ne învaţă mai mult decât zeci de tratate savante, pentrucă ne luminează spiritul nu cu lumina falşă şi vremelnică a erudiţiei—ci cu acea stăruinţă de autodesăvârşire, pe care Socrate o rezumă în prea cunoscuta şi prea puţin înţeleasa sa maximă: „Cunoaşte-te pe tine însuţi!"

I. I. Sirchis: *Cum s'a născut mişcarea socialistă? Bucureşti*, Tip. Gutenberg.

D. Sirchis e unul dintre intelectualii ruşi, cari au fugit de teroarea sovietică şi cari stăruesc, în exilul lor, să se preocupe nu numai cu politica antibolşevică—ci cu probleme vaste cari au totdeauna un caracter profund sau paradoxal. Broşura, destul de cuprinzătoare, pe care d. Sirchis o publică în traducere românească, ne aduce o serie de idei asupra originei şi evoluţiei mişcării socialiste—pe cari le recomandăm acelora cari cred că o doctrină socială oricât ar fi de puternică, tot trebue supusă unei critici libere.

Autorul, examinând caracterul vechilor religiuni, sălbatice, sanguinare, ajunge la doctrina lui Marx şi explică succesul ei mondial prin caracterul ei **religios.** Latura ei economică, cu toată preponderenţa sa, n'ar fi putut atrage mulţimea la acţiuni colective, dacă nu i s'ar fi prezintat miragiul unei fericiri viitoare, dacă nu s'ar fi dat proletariatului o „misiune istorică"—acea de a „distruge lumea veche, ca să înalţe alta".

Marea greşală a socialiştilor e că au introdus morala în economie. Aceasta a dat mişcării socialiste un aspect crud, sângeros, mulţimea nefiind decât unealta unei minorităţi lacome de putere. Critica d-lui Sirchis se întemeiază pe psihologie şi mai ales pe psihanaliza lui Freud, care pune instinctul sexual în baza fenomenelor sociale. După d. Sirchis, mişcarea socialistă n'a pornit dela muncitori, ci dela acei burghezi „bolnavi de viaţă", cu instinctul sexual pervertit şi cari îşi căutau satisfacţii noui în mişcările uriaşe ale masei, în posesiunea puterii. Pentru ca să domine o nouă societate, socialiştii aceştia proclamă la început idealuri ce atrag mulţimea şi pe cari le uită îndată ce, prin ajutorul mulţimii, au pus mâna pe putere.

Astfel socialismul marxist, realizat într'un stat (Rusia) degenerează în bolşevism, care nu e decât forma tiranică **(eocratică)** sub care se afirmă „noua religie" tot aşa de sângeroasă ca şi a fetişiştilor străvechi sau ca creştinismul feudal. Autorul întrevede primejdia unei decadenţe generale, dacă generaţia tânără şi sănătoasă, precum şi intelectualii liberi, nu pornesc să lumineze muncitorimea, scăpând-o de sub tirania falşilor ei stăpâni socialişti.

O largă analiză comparativă asupra lui Dostoewsky şi Nietzsche dă acestei broşuri concentrate, puţină savoare literară. D. Sirchis arată că bolşevismul s'a pregătit în Rusia de vreo sută de ani—iar în opera lui Dostoewsky vede semnele caracteristice ale spiritului rus, care avea să spună lumii „un nou cuvânt". Acest cuvânt e: revoluţia mondială, ceiace înseamnă distrugere sub pretexte de iubire. Acesta e **„iubirea de păiajen"** de care Dostoewsky vorbeşte atât de des şi cu atâta plăcere. E iubirea mistică, ce tortureazâ ca să poseadă mai bine, ce varsă sânge ca să se piardă în extaz religios. Această „iubire de păiajen" e şi caracteristica mişcării socialiste, mai bine zis, a **religiei** bolşeviste: —marile idealuri proclamate de conducători nu se pot realiza decât cu jertfe pe cari burghezia trebue să le îndure—caşi proletariatul. Căci lupta de clasă nu există: civilizaţia e condiţionată de armonia dintre burgezi şi proletari. „Lupta de clasă" e o formulă aruncată de acei **burghezi** degeneraţi, cari, ca să suporte existenţa, pun în mişcare masele, ce acţionează sângeros şi le dau „voluptăţi sfinte".

Partea originală a lucrării d-lui Sirchis e în metoda psihologică întrebuinţată în explicarea mişcărilor sociale. D-sa e un adept al lui Freud şi al lui Bergson, dar e un cugetător personal cu pătrundere adâncă şi care, în puţine pagini, isbuteşte să cuprindă problemele în aşa mod, încât deschide perspective turburătoare dar şi pline de speranţă.

In vitrina librăriilor

Au apărut în editura „Cartea Românească":

Razna (note de călătorie) de Radu D. Rosetti, ediţia II-a cu o scrisoare de Nicolae Iorga. Un volum de 178 pagini.

A apărut:

VERSURI de **I. L. Caragiale:** stanţe elegiaco-satirice gogoşi rimate, parodii, epigrame, fabule, ode umoristice. Volumul de 184 pagini format in-octavo editat de Viaţa Românească—cuprinde toată opera poetică versificată a lui Caragiale: bucăţile din **„Revista contimporană"** (1874), **„Claponul"** şi **Almanahul Claponului"** (1877—1878), **„Moftul Român"** seria I (1893), **„Epoca Literară"** (1896), **„Moftul"** seria II (1901), **„Calendarul Moftului Român"** (1902), precum şi fabulele Marelui Anonim şi stanţele lui Picolino din **„Convorbiri critice"** (1907—1908).

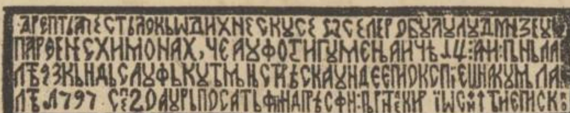
Versurile sânt culese şi comentate de Barbu Lăzăreanu.

Manuscrisele nepublicate nu se restitue. Nu se ţine seama nici de rugăminţele speciale pentru păstrarea lor.

Insemnări

Putem anunţa cititorilor noştri, că d. Iorga va scrie la noi o serie de articole cu impresiuni culese din recenta sa călătorie în Ardeal.

Nădăjduim ca primul articol să apară chiar în numărul viitor.

In chestia noilor lucrări ale d-nei Constanţa Hodoş

Sibiu, 18 Iulie 1922
Strada Şcoalei No. 3

Domnilor Directori,

Vă rugăm să binevoiţi a dispune inserarea articolului alăturat în cel mai apropiat număr al „Adevărului literar", — aceasta şi în virtutea dreptului de apărare, din partea mea, a unei autoare pe nedrept depreciate şi acuzate.

Cu distinsă stimă,
ION GORUN

Asupra unor recensiuni

de **ION GORUN**

O observare făcută de colaboratorul „Adevărului literar" care a redactat rubrica „Bibliografiei" din numărul 83 (25 Iunie) al acestei preţuite reviste, e de natură a reaminti, şi poate a reîmprospăta, discuţia în jurul unei chestiuni care a fost adeseori desbătută, — şi anume aceea a atitudinei scriitorului, romancierului, nuvelistului, faţă de personagiile propriilor lui plăsmuiri.

Luând notă de apariţia celui mai nou volum de nuvele al scriitoarei Constanţa Hodoş, volum ce poartă titlul celei dintâi din cele cinci nuvele ce cuprinde: *„Lilica iubeşte"*... confratele notează că ultima nuvelă: *„Jidanca"*, ar avea *„două pagini de politică xenofobă"*, şi le citează: *149—150.*

Să mai citim odată acele două pagini, ca să vedem ce fel de *xenofobie — (politică*, sau nepolitică) — li s'ar putea imputa.

Este vorba acolo de sbuciumarea sufletească a unui intelectual — sau semi-intelectual, — Moţ de origine, care se frământă între mentalitatea antisemită ce i-a fost nutrită, cu prea bine cunoscutele invective, resumate în chip cu totul fidel de autoare („Jidanii ne păşteau; se aliau cu ungurii împotriva noastră; jidanii otrăviau, cu îmbierea viţiului de rachiu", etc.) — şi între pasiunea lui covârşitoare pentru o fiică a Israelului.

Autoarea ne prezintă acest tip *aşa cum este;* — ea nu are decât preocuparea artistică a *adevărului*, a expunerii acestui caz psihologic, fără a amesteca acolo sentimente, resentimente, sau *opinii* personale. Dacă le-ar fi prezentat în altfel, adică *fără* „xenofobia" personajului, ne-ar fi înfăţişat *atunci* un tip nereal, neexistent, *fals;* şi *aceasta* n'ar mai fi fost literatură. Aşa însă cum o face, *este*.

Moţul care se bate cu pumnii în cap şi-şi zice: — „Ii urăsc, pe jidani!" — iar apoi se întoarce spre „jidanca", radioasă şi blândă, care îl uimea cu tălmăcirea minunatei poezii a vieţii şi a literaturii, — şi îmblânzit, înfrigurat îngână: — „O iubesc!... o iubesc!" — acest Moţ să fie el un expanent al *xenofobiei politice*" a autoarei?!..

Iată cum se judecă superficial o operă literară, o operă de psihologie, şi de artă.

Pot să fie scriitori cari inventează tipuri nereale, cu cari să clădească o maşinărie tendenţioasă; — pe aceştia însă literatura sănătoasă îi aruncă, aşa cum marea aruncă la ţărm cadavrele.

Atitudinea artistului, a literatorului, faţă de creaţiunile sale, are să fie impersonală. Tendenţiozitatea e privilegiul caricaturii.

Să-mi fie permis, în legătură cu cele de mai sus, şi în acelaş timp în care voiu recunoaşte contribuirea preţioasă a scriitorilor români de origine sau naţionalitate evree pentru literatura românească — să fac la rândul meu această observare:—mulţi din aceşti scriitori, şi în deosebi aceia cari funcţionează ca recensenţi, secretari de redacţie, etc., pe la diferite ziare sau alte publicaţiuni, se arată extraordinar — aş zice chiar bolnăvicios — de susceptibili, la orice adiere, reală sau imaginară de „xenofobie". Un scriitor căruia se crede că i s'ar putea imputa sentimente sau opinii „xenofobe", e numai decât pus la *index* de toţi acei recensenţi, — şi sau e cu totul ignorat — (în cazul cel mai bun) — sau „luat la vale", lucru care se ştie că se poate face şi fără nici o competenţă, şi fără nici o bunăcredinţă, mai ales; — pentru aşa ceva sunt prea de ajuns câteva aprecieri injurioase, gătite, pe cât se poate, şi cu ceva sos de spirit ieftin.

Nu cred că greşesc când atribui şi notiţa despre „judecătorul", mica dramă de Constanţa Hodoş, — notiţă apărută la rubrica despre „Cărţi şi reviste" din „Ad. lit." dela 16 Iulie, — aceluiaş spirit, care nu face de cât să continue cu deprecierea unei scriitoare „xenofobe". Nu pentru că de astădată i s'ar imputa iarăş aşa ceva, — dar fiindcă reaua voinţă întru aprecierile injurioase din această a doua notiţă e prea evidentă, de cât ca să nu i se vadă imediat legătura cu necazul (nejustificat) ce răsuflase din cea dintâi.

Intr'adevăr, recensentul, pentru a ridiculiza o scenă din acea dramă, o prezintă *fals:* „O femee îşi părăseşte casa şi în vreme ce-şi face cuferele, filosofează"... „Apoi mai vâră în cufăr o pereche de papuci" etc. Poate să fie foarte spiritual, — dar e un spirit pe care recensentul l-a scos din buzunar, căci nu e vorba acolo de nici o „facere de cufere", în vremea căreia cu adevărat că filosofarea nu şi-ar fi avut rostul. Recensentul nu şi-a dat osteneala să citească *măcar scena* din care vrea să scoată efecte comice. Reproduce o frază, pe care o *subliniază* pentru ca să ne arate că nu-i place, — şi pe care noi, la rândul nostru, am subliniat-o aşişderea, pentru ca să arătăm că *ne place. Pentru ce* ne place, noi am putea să amănunţim; — ne îndoim că recensentul ar putea să explice pentru ce nu-i place.

O explicăm tot noi, şi aceasta: Recensentul *nu cunoaşte* opera scriitoarei căreia îi însemnează, *note rele* în carnet. Scriitoarea se poate consola cu notele altor *profesori*, — e adevărat. Dar totuşi e de regretat, pentru orice scriitor, atunci când se vede neînţeles, sau râu înţeles, de unii ca aceia cărora li s'a încredinţat sarcina delicată, şi de multă răspundere, a recensiunilor de „cărţi şi reviste"...

Se înşeală recensentul „Adevărului literar" atunci când impută scriitoarei Constanţa Hodoş că „se ceartă cu publicul care probabil nu apreciază talentul domniei sale"... Publicul apreciază foarte mult acel talent, consacrat de mult şi de el, şi de un altfel de critici, gânditori, literaţi, decât aceştia cari ies acuma la iveală cu criterii de un gen nou, cu susceptibilităţi maladive şi cu întorsături de frază goale dacă nu de înţeles, dar de înţelegere.

Peste opera literară a scriitoarei Constanţa Hodoş pluteşte duhul senin şi curat al idealurilor sufletului omenesc, — idealuri pentru cari găseşte accente ce pătrund şi sguduie sufletele înţelegătoare... A întâmpina cu neînţelegere năzuinţele unor astfel de suflete rare şi de real talent, e mai mult de cât o faptă rea, — e o greşală.

Ion Gorun

*) Cronicarii avizaţi, prin prezentul articol, vor răspunde în unul din numerele viitoare.

A apărut în volum:

Mărgeluş

Comedie în 3 acte

A. de Herz

Joc de inteligenţă

ŞAH

ISTORICUL ŞAHULUI IN ROMANIA

Astăzi când jocul de şah începe să pătrundă din în ce mai mult şi când efectele sale morale şi mai a intelectuale devin din ce în ce mai evidente, se cuvi să ne gândim în primul rând la înaintaşii noştri, la ac care de fapt au avut de luptat cu prejudecăţile timpul

Ne-am propus să întocmim un istoric al introduce şi răspândirii şahului la noi în ţară,

Datele ce le-avem la îndemână ne sunt prea insufi ente ca să se poată trage concluzii precise.

Astfel găsim că prima încercare de *„cerc de şah"* făcută de *Gudju-tatăl*, în 1880, când a întocmit şi ni statute, după modelul statutelor „Cercului de şah" d Paris.

Iată câte-va articole, în forma lor originală:

CERCUL ECHECURILOR DIN BUCURESCI

STATUTE:

I. ***Obiectul Societăţei.***

Articolul ântâiu

Cercul Echecurilor din Bucuresci este fondat cu scopul a stabili relaţiuni de societate între amatorii de Echecuri şi a le procura mijlóce facile (lesniciose) de reuniune pentru gramentul loru şi pentru propagaţiunea jocului de care ei intereseadă.

II. ***Durata Societăţii.***

ART. II

„Societatea esta stabilită pentru un timp nedeterminatu, în durata ei nu poate fi mai mică de un annu, care va începe la **Ianuariu 1881**," etc. etc.

Nu ştim dacă s'a înjghebat sau nu acest cerc.

Cercurile de şah însă de mai târziu din Bucureşti cum şi ultimul dealtfel, înfiinţat în Septembre 1920, a de bază statutele întocmite de bătrânul Gudju.

In **„La Strategie"** Anul 18-lea No, 12 din 15 Decem brie 1884, găsim la *„Informaţii"*, pag. 376. următoarel

„Primul cerc de şah al regatului român s'a fondat la Gala Inaugurarea acestui cerc a avut loc la 23 Noembrie, într'un din marile saloane ale hotelului *„România"*, unde e instalat ce cul. Peste treizeci pe membri, fondatori şi societari, au lu parte la banchetul de inaugurare, în timpul căruia numeroa toasturi au fost ridicate pentru prosperitatea nobilului joc România. Această serbătoare a fost prezidată de *Dl. Colon Charles P. Scheletti*. preşedintele cercului.

Inregistrăm cu plăcere această noutate, sperând cu drept c vânt, că toate marile oraşe ale Româniel, vor urma exempl dat de Galaţi."

Tot în **„La Strategie"** Anul 15-lea, No. 6 din 1 Iunie 1881, volumul 14, găsim la pagina 175:

PARTIDA 1343-a

Jucată la 3 Mai 1881 în Bucureşti (România) de D Colonel C. Scheletti (pe nevăzute).

La negru era: „un amator",

Din acestea se vede că colonelul *Scheletti* — mai târzi general — de care vechiul maestru şi cald sprijinitor a oricărei mişcări şahiste: *Jules Sachetti*, ne vorbeşte în tr'un mod elogios, — a fost un mare pasionat al *„jocului regilor"*.

Urmaşii defunctului general ne-ar putea da desigu multe detalii folositoare.

Intenţia noastră fiind, credem, îndeajuns cunoscută îndreptăm un stăruitor apel către toţi amatorii şahului ca să ne trimită tot ce ştiu relativ la **„Istoricul şahului în ţara noastră"**, adică: anecdote, partide, pro bleme, biografii, ştiri din reviste române sau străine într'un cuvânt orice informaţie menită a aduce oricât d mică lumină.

Pentru vechiul regat îndreptăm rugămintea noastră în special:

1. D-lui Inginer Inspector General **Victor Costin** din Iaşi, un mare problemist şi primul şahist român, car a propus un Gambit original, cunoscut sub numele d „Gambit român": 1 d2—d4, **c7—c5 !** etc.

D-sa e posesorul celei mai bogate biblioteci de şah dela noi.

2. D-lui **Jules Sachetti,** de a cărui bogată activitate şahistă vom avea plăcerea să ne ocupăm într'unul din numerile viitoare.

3. D-lui **Wolfgang Pauly,** cel mai mare problemist pe care l'a avut ţara noastră.

4. D-lui **Profesor Neştian,** din Bârlad, premiantul I, — într'un mod strălucit câştigând 20 partide din 20 jucate, — al primului turneu prin corespondenţă din 1913.

5. Maeştrilor din Bucureşti în frunte cu d. **S. Herland,** vechiului teoretician: **M. Armand, H. Iohuson, Dr. F. Adolf, I. Fichner,** cum şi celor de dată mai recentă: **Dr. S. Bobeş, D. Jecu, Ing. Loewentor, I. Hoerat M. Wechsler, Gamulea** etc.

Nu ştim dacă îndrăznim prea mult, rugând şi pe marele nostru scriitor şi academician, **Mihail Sadoveanu,** un mare amator şi admirator, care posedă asemenea o frumoasă bibliotecă de şah şi care ne-ar putea da prea preţioase relaţii.

Uitasem pe un vechi şi tare jucător d. **Osterzetzer** din Iaşi.

Acelaş apel îl îndreptăm către toţi amatorii. Pentru **Transilvania,** speranţele ne sunt îndreptate în primul rând către pionierii mişcării şahiste: **Dr. A. Roth** şi **Valer Onitziu,** din Sibiu.

Pentru **Banat,** gândul ni se îndreaptă către d-nii **Mayer** şi **Schlarko,** care ne-au răspuns întotdeauna cu o bună voinţă mult măgulitoare.

Pentru **Basarabia,** rugăm pe d-nii **Tzimkowitz, Melenghi** şi pe ceilalţi amatori cu cari suntem în corespondenţă, cum şi pe d. **Loran** din Cahul.

In **Bucovina,** nu cunoaştem personal pe nimeni.

Cei cari binevoesc să ne răspundă, sunt rugaţi să ne trimită pe adresa: *Locot. Gudju, Principatele Unite 57 Bucureşti.*

MATCHUL SACHETTI-SCHLARKO

Actualmente are loc un match prin corespondenţă, de 4 partide, între cunoscuţii şahisti: *I. Sachetti* din Odobeşti *şi I. Schlarko* din Timişoara.

Nu avem nici un rezultat până în prezent.

Lt. I. H. Gudju
P. I. Negreanu